Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1891. Год. XXIII.

АРХИПАСТИРСКА ПОСЛАНИЦА

Његове Светости Патријарха Српског

Георгија Бранковића.

о божићу 1890.

ГЕОРГИЈЕ

по Божијој милости и вољи народа православни Архијепископ Карловачки, Митрополит и Патријарх српски, Његовог Цар. и Ап. кр. Величанства: премилостивог краља нашег ФРАНЦА ЈОСИФА I. прави тајни саветник, као и краљевско-српског ордена св. Савве првога степена велико-крстник и т. д.

Пречасном православном Свештенству обојега реда и побожном народу богохраниме епархије карловачке, темишварске и горњокарловачке, прељубезној пастви својој у духу апостолскоме шаље срдачни поздрав и патријаршески благослов.

Мир Божији! Христос се роди!

Бог је створио човека по образу и подобију своме: чиста, незлобива, блага, разумна, света и праведна. Овим прекрасним и божанственим својствима снабдевена, учинио га владаоцем и господарем над свима другим стоверењима на земљи. Па да га учини савршено блажена и срећна, окружио га је са свима потребама, са свима наслада ма, која премудрост Божија по свемогућству своме створити могаше. — У рају, у месту свакога изобиља, у месту радости и задовољства, ништа првоме човеку није оскудјевало, свега је изобиљно, све је красно и добро било, да је подпуно срећан и блажен бити могао. За толику множину благости Божије, за толико

ЕТСКА БИБЛ

блаженство ништа друго Бог од њега није захтевао, него да га хвали и слави и да не једе само од једнога запрећенога плода. Па да би Бог још већма човека утврдио, да не окуси од тога запрећенога плода, дао му је познати сва она сљедства, која ће преступом ове заповести Божије на себе навући.

Ко би рекао и ко би и помислити могао, да би праотац наш Адам, толико милости Божије заборавио, толика добра, толике сладости и красоте оном горком и смртоносном плоду запоставио и себе свега онога пређашњега блаженства и среће лишио?

Али тако је, прељубезни моји! Ђаво, враг, непријатељ и пакосник злобни и завидљиви толикој срећи Адамовој није хтео мировати, но превари Еву, слабији пол рода човеческог, а ова опет не даде мира Адаму, него га превари и наведе, да окуси од запрећенога плода и тако преступише Божију заповест и изазваше противу себе правду Божију, те бише не само из раја истерани, него и на вечиту пропаст осуђени—и то не само они, него и деца њихова, унучад и праунучад, па и све потомство њихово.

Да, тако је, а није могло друкчије ни бити, јер какво је семе, така је и биљка, какво је стабло, такав је и плод! Па пошто је само Адама и Еву Бог створио, од којих су сви народи на земљи произишли, то је и сав род човечији, син људи на земљи праотеческом греху и вечној смрти подложени били. У таком грешном и жалостном стању налазаше се сав род човечески више хиљада година, па што се даље од корена удаљаваше, то све дубље и дубље падаше у разна безакоња, све то већма и већма ум затуљиваше, а безбожије и многобожије растијаше и сви други гнусни и вредовити пороци земљом, или боље рећи људима овладаше. Нити их можаше страшни онај васионски потоп, нити пропаст Содоме и Гоморе у чувство привести и од пута безакоња одвратити. У таком страшном и очајања пуном стању налазаше се род човечески у време владавине Августа цара римског, нити му ко год можаше помоћи, осим једнога свемогућега Бога и његовог милосрђа.

И заиста—Бог се смиловао на толику несрећу и толику пропаст човеческу! те је послао свога јединца, да у телу човечијем изведе људе из толике заблуде на пут правде и истинитог богопоштовања, да им покаже опет прави пут, који води у бесмртије и вечни живот и да за доста учини правди Божијој за Адамов преступ и толика безакоња, која починише људи, приносећи сам себе на заклање и безчасну смрт крсну и чинећи људе од робова синовима и насљедницима славе Божије.

Ето, прељубезни моји, до чега вас је довео био преступ божије заповести праоцем нашим Адамом учињени. Ето, како преступом његовим пређе осуда на све људе, а како на против милосрђем Божијим праведна осуда ова рођењем и смрћу сина Божија уништена, заглађена и оправдана би и како њиме јединим оправдање живота у све људе и све потомство уђе.

„Не бојте се! јер, гле, јављам Вам радост велику, која ће бити свему народу. Јер Вам се данас роди Спас, који је Христос Господ, у граду Давидову.“ (Лука II. 10—11.) рекао је Анђео Божији збуњеним и уплашеним пастирима витлејемским. — О! благо Вама пастирима витлејемским, који сте очима својима видели славу Божију, видели рођеног јединца, сина Божијег! Заиста је радост Ваша неописана бити морала!

Но и ми, прељубезни моји, и ми не мањи узрок имамо радовати се рођењу Христовом, јер „и биће радост ова свему народу“, рекао је Анђео Божији пастирима витлејемским. И заиста. Куда ћемо веће радости, него кад нам на смрт осуђенима дође избавитељ, који скида с нас Адамове окове, који нас од робова прави синовима Божијим и насљедницима царства небеснога. О, да неисказана милосрђа Божија! О, да превелике наше радости! О, да превелика за нас данас празника и свечаности! Рођењем Христовим измири се Бог са свима људма, измири се Створитељ са створењем својим, измири се Господ са робом и не само да се измири с њиме, него га је још и посинио и учинио насљедником свеколике славе своје.

Лик Анђеоски, видећи чудно рођење сина Божија и избавитеља рода човеческог, са неизреченом радошћу певаше: „Слава на висини Богу и на земљи мир, међу људма добра воља“ (Лука II. 14.) Ходите, благословени Хришћани и духовна децо моја, да и ми одамо славу свевишњему Богу и да се духовно радујемо данас! Он преблаги хоће, да буде мир на земљи, да буде добра воља, да буде благослов међу нами, т. ј. хоће, да прогнамо од нас и између нас: сваку злобу, сваку увреду и злу вољу; хоће, да један другом опростимо све увреде, као што је и он нама свима опростио. — Нека нам није, нека нам не буде никаква жртва тако велика и скупа, да ју не би могли на олтар мира и међусобног благоволења принети, као што је он највеће и најмилије своје, јединца свога за нас на жртву привео.

Следујмо усрдно ономе Анђеоском гласу: „Слава на висини

Богу и на земљи мир, међу људма добра воља". Обновимо онај красан, на овој Анђеоској песми основани хришћански и наших праотаца обичај, љубимо друг друга, где се састанемо и сустигнемо' говорећи: „Мир Божији, Христос се роди!" Ти, увређени пријатељу, иди к ономе, који те је увредио, загрли га и реци му: „Мир Божији, Христос се роди!" Ти, вредитељу, похитај увређеноме брату и пријатељу, реци му: „Мир Божији, Христос се роди!" Опрости ми, брате, Бога ради, рођенога данас Христа ради! Дај мира и спокојства души мојој, дај ми радости болноме срцу, дај, да се радујемо данас рођењу Спаситеља нашег, да се дадујемо општем рода човеческог спасењу!

Ви, старешине, Ви поглавари светски и духовни, Ви очеви и матере, претходите потчињенима Вашима, домаћима и дечици Вашој добрим и леним оним хришћанским примером; — иштите од свакога мира и благоволења, да буде данас радост наша општа и савршена! Не будите више робови: злобе, зависити, пакости и увреде! Будите слободни, будите синови Божији и насљедници Божији! Јер само тако ћемо достојно празновати рођење Спаса нашег Исуса Христа! Само тако ћемо прославити Бога и само тако биће радост наша савршена и Богу угодна, а душама нашима од праве и велике користи!

Мир дакле Божији нека буде старима и младима, малима и великима, мир родитељима и деци, мир Господарима и слугама, мир поглаварима и потчињенима, мир здравима и болеснима, мир и благослов Божији нека буде са свима вама, Амин!

У Карловцима 1890. године од рођења Христова, а патријаршествовања нашег прве.

Горе поменути смирени Патријарх

Георгије Бранковић.

МИСЛИ
о педагошком образовању.

(Радивој Поповић у Митровици.)

Dass sie die Kinder erziehen könnten,
Müssten die Mütter sein wie die Enten:
Sie schwämmen mit ihrer Brut in Ruh,
Da gehört aber freilich Wasser dazu.

Goethe.

Не ћу да морим вид разгледањем по немачким каталозима дела о горњој теми. Изашао би преда ме безброј немачких дебелих књи-

журина, да би ми ум помеле. Самостално ћу да размишљам, не будем ли на такови начин нашао удеснији пут расправљању тог питања у нас. Истина, да има људи, који служећи се изобилно туђим благом, излажу тако стечен капитал за своју властитост; но нек ми се и замери, ја се у то коло не хватам.—Не ласкам, да ћу, тако радећи, створити нешто у велико капиталне вредности, нешто за сва времена важеће. Не! Нека буде диспута у овом. Нека се чују и туђа искусна и образложена мњења. Само тако се и развија свака наука онако, као што јој пристоји. Само тако смо, што треба да смо, слуге, не господари науке!

Питање о педагошком образовању је таково, које ће увек бити на дневном реду, дакле сувремено. Јер сваки век, у свакој грани науке, а нарочито овде, овде, све ће даље крочити. Према томе ово се питање не да коначно ни решити, па с тога и захтева све више и више привржeника. Проникнут дакле таковим убеђењем, приступам и ја самом расправљању.

Можда ће се запитати, што сам расправу немачким мотом отпочео? — Образовање је опште и припада дакле свима народима. Језик је љуска, која узима у се мишљење, свима народима својствено, дакле благо свију народа. Према томе Гетеова реч важи и за нас Србе, односно и аа наше српско васпитање. С тога је и Гете само љуском, језиком Немац, а мишљењем припада и нама. Па шта разумева Гете тим речима, које је матерама управио, а ја српским васпитачима применио? — Хтеде тим да означи, да је за ваљано образовање нужна: природна склоност, пример, вежба и одговарајући елеменат. — Ту презирем ја неку прарадњу, на којој се наше образовање у опште оснива, које се дакле као нит из исте развија. Тек кад је ова удесна, може и даље напредовање бити као што треба. Но пошто имам у виду школско, управо стручно образовање, не могу се овим првобитним образовањем дуже бавити. Што сматрах за нужно, напоменуо сам, а тиме сам и сходну тачку образовања у опште обележио.

Видећемо какву предспрему будући педагог, пре но што ступа у учитељску школу, треба да има. У томе се дизали гласови између хуманиста и реалиста. Хуманисте хоће ту првенство ђимназији, реалисте пак реалци. Водила се тако рећи борба између ових. — Сама реч „борба“ значи већ нешто, што се креће у екстремима. С тога је нужна образованост у пресуди овог питања. — Не мислим никако да путорешим. Ружно ми је и замислити, да има

људи, који науку негују ради тога, да би својој личности велику цену подигли. Ауторитети важе само у породици (родитељи деци), школи (наставници ђацима) и држави (закони грађанима). — У вештини и науци они ми изгледају као парааити, који здраве организме подгризају, у корен млаве. Немам намере, да своје мисли упоређујем са мислима ђенијалног Гете-а, али канда је и он био на таковом раскрсту мисли, кад рече: „Они (ауторитети) окамене у појединцу човеку оно, што би ваљало само собом да ишчезне, а одводе на странпутицу или пуштају да прохуји оно, што би баш ваљало да се задржи. Ауторитети највише не дају човештву, да се оно с места крене.“ — Кад се пак данас, до сад сматрана највиша наука „филозофија“ снизила чак до обележја „субјективне спекулације,“ (види: **Enzyklopäd. Handbuch der Erziehungskunde, von Dr. G. A. Linner,** стр. 623), онда заиста не ћемо више тражити доказа, да се наука с ауторитетима за на век опростила, па с тога ће и мени лакше бити своје становиште у погледу ове тачке да изнесем. Чини ми се дакле, да је нападај реалиста на хуманисте и обратно—више но што је нужно, оштар, донекле пак и неправичан; ма да немам ништа против мњења, да су реалке за пријем у учитељску школу подесније.

У ђимназији су више заступљени хуманистични, у реалци пак реалистични предмети. У учит. школи и једни и други. Нема сад сумње, да ће ђимназиста превлађивати у првој, а реалац у другој групи предмета. Било је пак увек ваљаних и лоших учитеља како из ђимназије тако и из реалке. Било је шта више спремнијих и бољих ђака, а лошијих учитеља и обратно. Дакле из овакових евентуалности мним, да се не да буди какво правило поставити, нити тврдити, е је нешто боље или горше. — Према природи учит. школе пре би се могло одлучити, да би реал-ђимназије томе још по најбоље одговарале. Законом се пак још свима пријем у учит. школе условљава. — Сретније ми се чини проширење учит. школе, а још целисходније установа просеминара уз исте, што се нарочито у Немачкој са великим успехом увело.

Прозбориħемо коју и о најважнијем заводу за педагошко образовање, о самој учитељској школи. Што се овде у дидактично-методично-педагошком погледу захтева, већином је и установљено, с тога ћу се више дотакнути спољашњег уређења ове школе, од којег знатно зависи резултат опредељеног јој задатка. Ту замишљам питање о интернату или о екстернату. Питање, какво је школско

уређење најподесније по образовање или васпитање у опште, још је увек на дневном реду. Стручњаци најкултурнији народа нису га коначно решили, па је оно у најновије доба дало повода и српским педагошким круговима, да о том размишљају.

Не ћу да разбирам за број и важност стручњака пристали-ца једног или другог система. То се чини тамо, где се не да самим фактима заузето гледиште да оправда или образложи. Свакако ће бити будних умова и у једном и у другом логору. За објективан суд нужни су само искази, који се чине замашнијим. Но пре но што на то пређем, определићу дефиницију на оба та појма. — „Интернат“ је дакле таково школско уређење, где ученици т. ј. питомци осим заједничке наставе и под једним кровом живе, заједнички делају, спавају и исхрањују се, а све у извесном времену, под непрекидним надзором и опредељеним редом. — „Екстернат“ је на супрот таково уређење, где ученици код разних грађана, у разноврсним кућама станују, те осим наставе ништа заједнички не уживају. — Истина и за овакове ученике прописан је неки ред, по ком се имају да владају, или их наставници, због раштрканости станова, не могу никако довољно надзирати. Према томе су они у њиховом раду и начину живота, у наточ њиховој младости и недозрелости, са свим самостални.

Установа интерната је старија, те је тек у новије доба од 1870. год., кад се у назови-либералној струји времена, само речи „слобода“ велика важност улагала, нека неразмишљена сумња у ваљаност исте овладала. Тај изопачени укус за слободарењем није могао ни педагошке кругове да мимоиђе, те се таки подигоше војни гласови, е установа интерната не одговара „духу времена“ и оптеретише исту свакојаким преговорима. Но зрелије расуђење брзо ово обеснажи, те се данас и у нас Срба шири коло интернатиста, чему је доказ и идеја о подизању конвикта за учитељску децу у Н. Саду. — И ако су ти преговори, као што се ето види данас већ безпредметни, ипак ћемо их по ближе да расветлимо. Ту се прво сретамо са великим ректором Томом Арнолдом, који је читава правила о нецелисходности, односно штетном упливу интерната по образовање питомаца поставио. Ова правила гласе: 1. Груба безбожност, као пијанство и друга овом сродна, а у светом Писму забрањена дела. — 2. Лаж и сваковрсно претварање. — 3. Систематичка свирепост, или злостављање млађих и простодушнијих од старији (пенализам). — 4. Непослушност и презирање сваког аутори-

СИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тета, као и жудња за рушењем прописана реда само зато, што је то ред. — 5. Опште лењовање и нерад, као и дух такове школе, која сваки покушај прилежности и напретка код појединих умаловажа. — 6. Удружење у вршењу неупутних дела. — Грефе против оптужује интернат баш због „слепе послушности, роске потчињености, и т. д.“ — Док Арнолд истиче „непослушност“, то Грефе грми „о претераној послушности.“ Колико је дакле логике у тим оптужбама, није тешко прозрети. Контрадикција је ту. По томе се дакле оба та судца находе у заблуди, којој је извор непознавање и непосвећеност у самој ствари.

Да видимо вредност и других претпоставака. Највише се чује она о „духу времена.“ — Њоме се хоће да докаже, да образовање питомаца у интернатима није култури сходно. — Да видимо и то! — Почећемо одмах од дидактичног правила с познатога на непознато, са ближега даљем. У целокупном Српству броји се 5—6 учитељски школа. Све су ове, са изузетком оне на Цетињу, екстернати. Па зар се питомци т. ј. ученици исти знају наћи у духу времена?! — У Немачкој је још и данас већина учитељских школа интернат. И зар се питомци истих не знају боље наћи у духу времена, него у нас?!

Саксонски закон од г. 1877. допушта, истина, питомцима из два најстарија разреда, да могу ван завода на стану бити; али у колико завод нема простора за станове, а поглавито то важи за оне питомце, чији су родитељи у месту. — Баденска, једна од најпросвећенијих немачких провинција, не може ни да замисли ваљану установу учитељских школа друкчије но као интерната. Сем тога се у целој Европи гдекоји сталежи искључиво интернацки образују, н. пр. војнички. И зар се европски часници не знају боље у духу времена наћи, него н. пр. наши Сомборски приправници?! — Прочитајте одмах прве редке г. М. П. у „Ивештају срп. учит. школе у Сомбору за г. 1887/8.“, то ћете на стр. 7. у 9. реду од горе наћи речи: „без икаквог искуства у животу.“ — Слаже л' се и то с' духом времена?

Од учитеља се захтева, да су идеалисте. — То је са свим оправдано; јер без тог се васпитач ни замислити не да.—Рецимо, да је „дух времена“ искварен. Хоће ли сад ваљан педагог допустити, да се том духу времена прилагоди, или ће га исправљати и други успоставити? — Сви знатнији педагози свију народа и свију времена осуђивали су дух времена, а женијални Русо води свог пи-

томца у пустињу, далеко ван људског домашаја. — Да ли одзивајући се времену? На против! Из несугласице с' духом времена. — А ми данас? Крстили смо наш век на брзу руку просвећеним, па летимо без обзирце у његова наручја. Ми не ћемо тако дубоко да испитујемо наш век као тај геније, ал' се с тога и опијамо његовим заблудама. — Педагог, истина, мора ићи у свет да зида, али и да руши! Или ће нам се увек дух времена да свети?!

(Наставиће се.)

СЕДНИЦА ВИС. СРБСКО-НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

од 10. Децембра 1890.

Председава Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић. Присутни: Др. Ника Максимовић, Др. Мих. Полит-Десанчић, прота Јован Борота, Стеван Лазић директор гимназије карловачке, Теофил Димић школ. надзорник у миру, Никола Ђ. Вукићевић заменик гл. школ. референта и Др. Исидир Ћирић патријаршески и народни тајник.

Како је од стране вис. кр. хрватско-славенско-далматинско земаљске владе замерка учињена, што се у српским вероисповедним школама, по извештајима дотичних државних надзорника, не обраћа на наредбе исте владе издате на позиве земаљског школ. закона од 31. Листопада 1888., то се школски савет обратио био на исту земаљску владу с молбом, да му званично саопшти постојеће наредбе и прописе, који би се имали и у вероисповедне школе српске у Славонији и у Хрватској увести. Земаљска влада је то и учинила пославши ради званичне употребе све наредбе и прописе, који су за народне школе по истој влади издате. Сходно једној таквој наредби а у интересу реда и напредка школског закључио је Школски Савет, да се и у српске вероисповедне школе увести има: „књига опажених мана и недостатака у настави и у васпитању.“ Записник под овим насловом тврдо увезан има се држати у свакој школи. У тај ће записник прегледачи и надзорници школски, како вероисповедни тако и државни, опажене мане и недостатке у тој школи у погледу на васпитање и наставу прибележити. Записник тај има чувати учитељ, а где их је више најстарији учитељ, односно управитељ, који ће за њу и одговоран бити и из ње после годишњег испита све белешке од дотичне школске године преписати, па у достоверном препису епархијском школском одбору достављати, а овај ће опет белешке из свију школа у своме округу дужан бити до 1. Септембра сваке године Школском Савету достављати ради састарања о одклоњењу дотичних мана и недостатака. — Овакав ће се записник у интересу напредка школског водити од сада у свима српским вероисповедним школама митрополије карловачке.

На притужбу учињену високој кр. земаљској влади од стране арцибискупског духовног стола у Загребу, да римокатолички катихета у Гор-

Л 65
3444

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57374

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1891. ГОДИНУ.

ГОДИНА XXIII.

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

У СОМБОРУ.
ШТАМПАНО КОД Ф. БИТЕРМАНА.
1891.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Са овим бројем Школскога Листа навршује се 23 година његовог излажења, а управо тридесет и три године, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе српске покојни Др. Ђорђе Натошевић.

Подкрепљен обећањем млађих најваљанијих учитеља да ће на Школском Листу суделовати наумио сам и 1892. године издавање овога продужити, ако се довољан број предплатника пријави.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам најдаље до св. Саве просветитеља предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу“.

У Сомбору, 10. Децембра 1891.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавач „Школскога Листа“.

Садржај.

	Страна.
Архипастирска посланица Њ. Светости Патријарха Георгија Бранковића	1.
Мисли о педагошком образовању, од Радивоја Поповића . 4. 20.	38.
Седница Школ. Савета од 10. Дец. 1890.	9.
Говор о св. Сави Милана Стојшића професора . . . 17.	33.
Граматична настава у IV. разреду . . . . 23. 39. 87.	142.
† Василије Петровић Епископ бачки (некролог)	25.
Светосавска беседа у Сомбору	26.
Говор на св. Саву у школи Радиначкој, од С. В. В. учитеља . .	40.
Изкази о учитељском конвикту . . . . . 46.	61.
† Исидор Стојковић професор (некролог)	49.
Прво писање на прописy пером, од Т. К. . . . . 53.	69.
Седница Шк. Савета од 14. и 15. Марта 1891.	55.
Професорска сирочад, прештампано из „Нашег Доба“ . . 59.	74.
Души, (по стихири из Триода, написао † Ђурица Сентомашки саобштио Н. К. М.	60.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА

Стра
О васпитавању и школској дисциплини, написала Јелена Вицковићева учитељица на Цетињу . . . . . 67.
Учитељски збор у Муачу . . . . . 73.
Прве мјере за образовање женскиња у Русији, превео К. Д. . 76. 89.
Расправа о питању: Шта смета напредку народне школе, и како би се стање исте у унутрашњим и спољашњим одношајима поправити могло, од Лазе Љубојевића . . . . . 83.
Школе у Цариграду . . . . . 92.
Српско православно пјеније, од Драг. Блажека . . . . 95.
На распис награда . . . . . 97.
Предлог о преустројству, Сомборске учитељске школе од професорског збора Високосл. Школском Савету . . . . . 99. 113.
Испити у срб. учит. школи Сомборској на свршетку 1890/1. шк. год. 101.
Народни добротвори: Никола Кнежевић учитељ Шурјански, Данило Бањанин у Г. Карловцу и Александар Вујић Сејба ратар у Панчеву 107.
Чешка изложба у Прагу . . . . . 108.
Надгробна плоча Јована Рајића у Ковиљу . . . . . 109.
Скупштина учитељског конвикта . . . . . 115.
Испити у срб. учитељској школи у Г. Карловцу . . . . 118.
Обште приметбе о дечијем васпитању, написао Младен Борђошки свештеник . . . . . 120. 139.
Извештај о срб. школама у Старом Бечеју, од Ст. Жекића 122. 141. 154.
Двадесетпетгодишњица педагошког музеја у Петрограду, превео Коста Драгосавац . . . . . 125.
Из дневника једног учитеља . . . . . 129. 166.
Седница Школ. Савета од 22. и 23. Августа 1891. . . . 133.
Наставне основе за предавање науке вере, црквено славенскога језика и црквенога појања ученицима православне вере на нижим и вишим народним школама у краљевинама Хрватској и Славонији 146. 161
Обшта Ческа скупштина учитеља и пријатеља школе у Златноме Прагу, од Драг. Блажека . . . . . 151.
Српским народним учитељима . . . . . 168.
О васпитању одраслих девојака, по Чешком Д. Б. . . 170. 181.
Седница Шк. Савета од 6. Новембра 1891. . . . . 171.
На гробу Исидора Стојковића професора срб. учитељске школе, од Јована А. Дучића . . . . . 173.
Свом драгом учитељу Николи Ђ. Вукићевићу на Св. Отца Николаја 1891. године, В. Милан Марин учитељ . . . . . 177.
Зашто је нужна народна школа? писао С. С. . . . . 179.
Склоност к учитељском позиву, по Паге-у прерадио Милутин Ђурић учитељски кандидат . . . . . 183.
Освећење школске заставе у Сивцу, од Д. С. Пејића учитеља . 185.
Српско православно појање (Октоих. Глас 1—5) од Драг. Блажека . 187.
Позив на прилагање за подизање споменика Исидору Стојковићу професору . . . . . 188.
Допис из В. Радинаца . . . . . 44.
Допис из Срб Св. Петра . . . . . 44.
Допис из Срб. Крстуре . . . . . 45.
Осим тога скоро у сваком броју: Школске вести, Некролог, Разно, и т. д.

њем Карловцу г. Паулини не ће да предаје науку христијанску ученицама римокатоличке вере у тамошњој срб. учитељској школи, пошто му у изглед стављена плата није осигурана и није одређен његов положај према наставничком особљу исте школе, позива земаљска влада Школ. Савет, да ствар ову уреди. Усљед добивеног извештаја од управе учитељске школе карловачке закључено је Вис. земаљској влади јавити, да је политична обштина горњокарловачка најпре у изглед ставила била плаћање римокатоличког катихете, но пошто се ово није извршити могло, то би од сада или сами родитељи дотичних ученица морали плаћати вероучитеља. Ако би се пак по предлогу арцибискупског духовног стола у Загребу морало забранити римокатолицима полажење српске учитељске школе због тога, што немају редовног катихету, то школски савет од своје стране противу тога ништа не би имао, пошто је горњокарловачка учитељска школа чисто вероисповедни завод.

Вис. кр. угарско Министарство за богочаст и наставу по ново препоручује, да се у учитељској школи Сомборској пчеларство теоретично и практично предаје и да се пчелњак (кованлук) са ђерзоновим кошницама установи, а ако би дотични професор економије у овој настави помоћи требао, да се тога ради обрати на путујућег државног учитеља пчеларства. Пошто је Школски Савет у прошлим својим седницама наредио, да се у Сомборској учитељској школи пчелњак установи и да се младеж у рационалном пчеларству обучава, то се упућује путем управе дотични учитељ, да у споразум ступи са државним путујућим учитељем округа сегединског и да од њега обавештења потражи за уређење установити се имајућег пчелњака и за набавку нуждног пчеларског прибора.

Решење вис. кр. угарског министарства за богочаст и наставу, којим се Јован Поповић наставник на вишој девојачкој школи у Панчеву са обзиром на његову многогодишњу службу и рад на књижевном пољу, по препоруци високог председништва шк. савета, диспензује од полагања учитељског испита, узет је на знање.

Извештај изасланог повереника Школ. Савета г. проте Јована Бороте о учитељској скупштини држаној 4. и 5. Априла 1890. у Ст. Бечеју узет је на повољно знање.

Заменик гл. школског референта подноси извештај о испитима о учитељској способности држаним у првој половини месеца Јулија 1890. у горњокарловачкој учикељској школи, као и о стању те школе и вештбаонице њене у течају школске 1889/90. године.

Извештај овај узет је на знање и по предлогу референта учињене су сходне наредбе за унапређење исте школе и одржање доброга запта међу приправницима.

Управа учитељске школе сомборске подноси извештај о свечаном увођењу новоизабраног професора мађарског језика г. Милана Стојшића у звање 6. Септембра о. г. као и о почетку наставе за 1890/91. шк. годину у истом заводу и о примању ученика и ученица. По гласу извештаја тог примљени су у први разред ове школе 21 ученик и 42 ученице; у други разред 27 ученика и 22 ученице; у трећи разред 24 ученика и 23 ученице. У сва три разреда има дакле 72 приправника и 87 приправница, укупно 157 питомаца.

Од уписаних у први разред мушких приправника свршише: пети гимназијски разред 2; пети реални разред 1; четврти гимназијски разред 11; четврти реални разред 2; четврти разред грађанске школе 4; трећи реални разред 1 (репетент). — Од ових разред понављају тројица. — Од уписаних у први разред приправницâ свршише српску вишу девојачку школу у Сомбору 21; у Новом Саду 13; у Панчеву 4; вишу девојачку школу у Вршцу 3; у Бечкереку 1. — Међу уписаним њих шест понављају течај. — Сви мушки приправници су православне вере а од женских једна приправница трећега и једна првог разреда јесу римске а једна првог разреда је израиљске вере; све остале су Српкиње православне вере.

По извештају управе срб. учитељске школе горњокарловачке примљено је у сва три разреда ове школе на почетку ове школске године 24 приправника и 22 приправнице; свега 46 питомаца. Мушки су сви православне вере а међу женскима је 10 православне вере, 11 римске вере и једна израиљкиња.

По отвореном међу приправницима стечају за 11 упражњених народних приправничких стипендија у сомборској учитељској школи поднели су молбенице 12 мушких и 12 женских питомаца исте школе. Стипендије су добили: Страхиња Црнојачки приправник III. разреда из Госпођинаца; Ђорђе Малешевић из Вуковара, Миливој Бугарски и Емилијан Пилић из Сенте и Александар Торњански из Елемира приправници II. разреда; Даринка Каракашевићева приправница III. разреда из Тителa— и приправнице првог разреда: Лала Јакшићева из Срб. Црње, Зорка Дотлићева из Нерадина, Армила Фрушићева из Чакова, Софија Драгојева из Панчева и Јованка Маширевићева из Сомбора.

За получење Раљине стипендије препоручен је једини компетенат Јулијан Сифниос приправник III. разреда родом из Темишвара.

За горњокарловачку учитељску школу попуњено је 10 упражњених стипендијских места по 80 фор. и добили су стипендије: Душан Цвијић, Петар Метикош, Будислав Будисављевић, Милован Тодоровић, Алекса Петровић, Милош Поповић, Манојло Божичковић, Радивој Љубичић, Тома Мандић и Јулијана Милићева.

Заменик гл. школ. референта Н. Ђ. Вукићевић као изасланик Школ. Савета ради преслушања Димитрија Долге епарх. школског референта у ствари притужба поднесених противу њега подноси обширан извештај у овом предмету са записником о преслушању реченог епарх. школског референта.

Пошто је извештај са свима овопредметним списима прочитан наредио је Школски Савет истрагу против реченога референта и суспензију од половине плате и од званија до коначног решења ове ствари. За време суспендовања одправљаће дужност епарх. школслог референта у темишварској и у вршачкој дијецези г. Јован Новаковић парох великокикиндски. На истрагу изаслани су прота Борота и заменик гл. шк. референта Н. Ђ. Вукићевић.

Усљед поднесених извештаја епар. школ. одбора бачког потврђенни су учитељски избори и издати су декрети сљедећима: Жарку Алексићу учитељу у Ст. Футогу, Лепосави Вукановој учитељици на Клиси у Новом Саду; Марији Ђуришићевој учитељици у Стапару; Јелени Мајској учитељици у Ст.

СИТЕТСКА БИБЛИОТЕ

Сивцу; Павлу Коњовићу учитељу у Сентомашу, Јовану Поповићу учитељу у Србском Бечеју, Светиславу Лончарићу учитељу у Парабућима.

На молбу књижаре А. Пајевића у Новом Саду друго поправљено издање одобрених од Школског Савета књига: Читанка за други разред и црквено-славенски буквар, (од Дра Натошевића) препоручено је за школске књиге у србским вероисповедним школама.

На образложену молбу србске црквене обштине у Панчеву решено је, да се онај део плате учитеља на вишој девојачкој школи тамошњој, који они имају у државни учитељски мировински фонд улагати, код саме управе фондова задржи и у државни пензиони фонд улаже.

Осим овде наведених предмета решени су још неки од мање важности.

Седница је ова држана пре и после подне све до 7 и пол часа у вече и морала се одложити због тога, што је за сљедећи дан одређен митрополитски црквени савет.

За рефераду спремљени многобројни акти предузеће се у првој седници ове 1891. године.

В.

Школске вести.

Архидијецезални школски одбор у Ср. Карловцима држао је под председавањем Његове Светости Патријарха 12. Децембра 1890 своју редовну седницу. у којој је прочитан извештај заменика гл. школског референта о стању православних србских вероисповедних школа у архидијецези за 1889/90. школску годину. Као што се из извештаја тога види у Архидијецези постоје србске вероисповедне школе само у 7 места и то: у Земуну, у Митровици, у Ср. Карловцима, у Черевићу, у Беочину, у Осеку и у Винковцима. Обширан извештај овај пажљиво је саслушан и према предлозима донесене су сходне наредбе. Међу осталнма наређено је, да од сада у смислу постојеће школске уредбе од 1872. године имају науку христијанску у свима школама, па и тамо где су до сада ту науку катихете предавали, од сада учитељи предавати, а свештеницима у дужност спада водити надзор о томе да се настава у вери у духу православне вере младежи нашој предаје. Осим тога у истој седници решени су још други текући послови.

Православна србска виша девојачка школа у Сарајеву. Отлична и родољубива православна србска црквена обштина у Сарајеву, опазивши с тужним срдцем, да се кћери тамошњих Србаља васпитавају у римским клостерима и у туђинским заводима, у којима се туђинским духом напајају а од своје вере одтуђују, установила је и отворила јесенас први разред србске више девојачке школе са наставним планом новосадске србске више девојачке школе прилагођеним тамошњим местним околностима.

За прву учитељицу ове школе изабрана је госпођица Милева Павковићева испитана србска народна учитељица родом из Суботице, која је учитељску школу уз примерно владање с отличним успехом у Сомбору свршила и испит за учитељицу са отликом положила. За сада је постављена само јед-

на учитељица на овој школи, али су још у помоћ придодати честити учитељи и учитељице српске народне школе Сарајевске, који поједине предмете и у овој вишој девојачкој школи предају. Ако Бог да, на јесен ће се отворити други разред ове школе и тако ће се даље поступати да се подпуна виша девојачка школа установи. Нека је срећан почетак и наставак овоме важном подузећу за више васпитање Српкиња у Босни у духу свете православне вере и миле нам народности српске.

Разно.

Дарови школама и учитељима. Његова Преузвишеност г. Арсеније Стојковић епископ Будимски осим листа, што за себе држи, изволео је за ову годину предплатити на Школски Лист за српску школу у Новом Сентивану код Сегедина.

Преосвештени г. Мирон Николић епископ Пакрачки осим листа што сам прима изволео је и ове године предплатити за школе у Капелни и Сухомлаки у Пакрачкој и за српску школу у Липову у будимској дијецези.

Благородни господин Максим Лудајић кр. срезки судац у миру у Срб. Ковину свагдашњи предплатник овога листа предплатио је за себе и за два учитеља. Као дар овога добротвора шаље се Школски Лист учитељу српском у Сади (код Грабовца) и Ненаду Пешићу учитељу у Доњој Нани у Толнанској жупанији.

Г. Евгеније Кротин учитељ у Осеку дарива један примерак Школскога Листа Страхињи Црнојачком приправнику III. разреда родом из Госпођинаца.

Димитрије Грађански и син му Стеван поседници творнице кудеље у Српском Милетићу послали су уредништву овом шест форинти с молбом да се као њихов дар шаље ове године Школски Лист српским школама у Срб. Милитићу, у Чипу (будимске епархије) у Ловри и Рац Алмашу и то овима трима школама из благодарности, што су родитељи школске деце из тих места прошле године прилозима својим у помоћ притекли светој цркви српској у С. Милетићу и помогли, да се ова обновити могла.

„Добротвор“. Г. Радивој Поповић учитељ глухонемих и управитељ приватног завода за глухо-неме у Митровици, а врстни сурадник Школскога Листа намерава ове године покренути лист за човекољубно васпитање глухонемих под насловом „Добротвор“. Препоручујући држање овога листа свима Србима, којима је Бог дао, да га држати могу, саобштавамо овде дословно позив на предплату истога листа, који овако гласи:

Да би настава глухо-немих могла и код нас у напред коракнути, наумио сам издавати стручан часопис под насловом „Добротвор.“

Овај би излазио један пут месечно на целом табеку, а доносио би осим специјалнопедагошких чланака (оригинала, превода и др.) и чланке из медичке науке, који би расправљали о говорним оруђима, о оруђу слуха с гледишта хигијене, дијететике, и т. д. — Осим ових примали би се и чланци језикословни и то такови, којима је предмет наука о гласовима; дакле по-

главито све, што у физиологију језика, односно говора спада. — Према томе распоред би листа био: специјална педагогија, специјална медицина, физиологија говора, а ситан део листа доносио би: критику, приказе разних педаг. дела, белешке, забавно, разне огласе.

Надам се, да ће ме родољубиво наше свештенство, учитељство, наше врле Српкиње и сваки милостива срца Србин потпомоћи и што бржим купљењем претплате издавање листа, — који би интересе „невине жртве природе: „глухо-неме сиротиње“ у народу заступао и унапређавао, — омогућили. Личне користи овде дакле никакове и не тражим!

Цена ће листу бити 1 фор. 50 новч. а. вр. односно за Србију 4 динара на годину. — Вересије нема, нити се лист даје коме у пола цене или бесплатно. Само скупљач, који има бар 10 претплатника, добија један примерак на дар.

Претплата се шаље на целу годину. Чим се скупи довољно претплатника, лист ће почети излазити; у противном пак случају ће се уредништву послати новац натраг вратити.

У Митровици (Срем) 2. јануара 1891.

Радивој Поповић.

Упражњена учитељска места.

— У **Паланци** у Бачкој тражи се учитељица на срб. вероисповедној школи. Плата је 300 фор., 150 фор. у име стана и огрева. За држање повторне школе 40 фор., а од Октобра 1891. и један комад пашњачке земље. Молбенице до 31. Јануара о. г. имају се поднети м. шк. одбору у Ст. Паланци.

НЕКРОЛОГ.

Стеван Светозар Давидовић, православни парох у Сентешу у Чонградској жупанији, преселио се у вечност после дужега боловања 18. Децембра 1890. у својој 71-ој години. Покојник је у младости својој 16 година служио св. олтару као капелан свог остарелог отца Петра Давидовића негдашњег многозаслуженог пароха у Х. М. Вашархељу. Затим, поставши парохом у Сентешу, 33 године одправљао је дужност душепопечитеља, чувајући искру православља у средини туђинства у Сентешу, где је са својих врлина и код својих парохијана и код других суграђана поштован и уважаван био.

Лепосава Јовановићева српска учитељица у Ст. Паланци преселила се у вечност 26. Децембра, а сахрањена је 27. Децембра у Ст. Паланци уз велико саучешће многобројне родбине, учитељства и становништва

тамошњег. На опелу говорио је надгробно слово Теодор Ракић учитељ. Између венаца, које су на самртни одар покојнице стављени били, био је и леп венац госпођице Анђелије Степићеве старије учитељице Паланачке. Покојница је у цвету младости своје у 24-ој живота години умрла. Родом је била из Новога Сада, а свршила је учитељску школу у Сомбору године 1886. Када је и учитељски испит положила. Била је ваљана и ревностна учитељица а при том скромне, и благе нарави и примерна владања, са којих је врлина у месту свога делања обште поштована и уважавана била.

Александра прозвана Јоса **Шевића**, кћи честитог и вредног учитеља српског у Черевићу г. Јосифа Шевића, преселила се у вечност у цвету своје младости у Београду пред Божић, где је код своје удате сестре у гостима била, спремајући се да од свог младожење о Божићу прстен прими, на превелику тугу својих добрих родитеља који своју благодарност изјављују пречастном свештенству и г. ђакону београдском, који су покојницу у храму Божијем опојали и пријатељима, који су на спроводу покојничином учествовали.

Јован Ајдуковић, учитељ српске вероисповедне школе у Старој Паланци, преселио се у вечност после поноћи у очи Богојављења, а сарањен је баш на дан свог крстног имена о св. Јовану, оставивши после себе осморо неухлебљене сирочади у најјаднијем стању.

Покојник је рођен у Сомбору 1842. године, где је, свршивши други реални разред 1860. године, ступио у српску учитељску школу, у којој је двогодишњи течај с добрим успехом свршио и год. 1862. учитељско оспособлење добио. Био је трудољубив и вредан учитељ, добар отац своје дечице и примеран друг својих колега. На опелу опростио се с њим у име обштине, учитељства и ожалошћених пријатеља г. Теодор Ракић учитељ Паланачки.

Двадесет осам година провео је покојник у тешком звању учитељском на различити мести у Бачкој—и ма да је умерен и уредан живот водио, ипак је у највећем сиромаштву своју иногобројну породицу оставио.

Похвалу заслужује племенити отлични грађанин паланачки г. Милош Стојаковић Јегарац, који је у последње време ојађену породицу скоро са свим издржавао и покојника о свом трошку саранити дао.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Са овим бројем Школскога Листа започиње се 23. година његовог излажења, а тридесет трећа, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе српске покојни др. Ђорђе Натошевић.

Уздајући се на обећану сурадњу млађих најваљанијих учитеља, наумио сам и ове 1891. године издавање Школскога Листа продужити.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве инте-

ресе српске народне школе и српског учитељства а примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

Чланци, што су ове и прошле године за награду штампани, поднесени су на оцену једном учитељском збору и у своје време ће се по заслузи — како прва награда од 50 фор., коју је један пријатељ школски уредништву овом послао, тако и остале три награде, што их је уредништво „Школског Листа“ за прошлу годину расписало, издаће се онима, којих расправе по суду оцењивача награду заслужиле буду.

„Школски Лист“ излазиће и ове године један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо свакога, ко лист држати жели, да нам што скорије предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 нов. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 фор. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне-Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 фор., а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по 2 форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половином предплатом. добијаће по један примерак на дар.

Имена родољубрвих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у Школском Листу.“

У Сомбору 2. Јануара 1891.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавач „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору 15. Фебруара 1891. Год. XXIII.

ГОВОР О СВ. САВИ.

У овај свечани дан, пун значаја по васколико Српство без разлике сталежа и вере, целокупан православни нам народ слави успомену на пре 754 године у старој бугарској престоници преминулог чисто народног нам Светитеља, успомену на св. Саву, првог просветитеља и архиепископа српског.

Ова успомена пуна је побожности, страхопоштовања и благодарности, коју свесни Србин гаји у срцу свом већ од толико година и које му из груди пуних оданости није могла избрисати ни врачарска гломача године 1595.

Лепа је црта поштовати великане и народне добротворе, али се св. Сава тиме не одужује, заслуга је његова много већа, много замашнија, а да би се дуг само прославом одужити могао — не! Ако смо ради достојнима се показати благодати Божије, која нам је послала Избраника свог; ако смо ради одужити се делању првог нам просветитеља: морамо ширити и на даље оне идеје, за које је св. Сава жртвовао свој тако сјајни положај, који му је краљевско порекло пружало, заменивши краљевску палату хладном ћелијом; идеје, којих је семе сам Светитељ посејао у винограду Господњем и на њиви, на којој смо позвани ми учитељи у корист и унапређење милог нам народа да деламо. И одиста црква и народна просвета јесу они кругови, у којима се окретао, на које је зраке светлости расуо рад овог Српског светитеља... на овом му се пољу дакле и одужује!

Православна вера и народна просвета јесу дакле оне зграде, којима је први просветитељ и архиепископ српски положио темељац-камен себи за вечну успомену и задужбину, а народу на неизмерну и неоцењиву корист; ово су потоци пуни живе воде његова човекољубива и богоудна рада, којих ток показује онај правац,

којим ваља да греде: Српско, православно свештенство и српски народни учитељи. Јер ако за који, а оно за српски народ важи, да му опстанак зависи од свесног рада свештеника и учитеља; извршују ли они свесно схваћене дужности своје и сам ће Створитељ благословити рад им... а ако је Бог с нами, ко може што противу нас ?!

У колико је важна вера и народно васпитање по опстанак и напредак милог нам народа и којим нам правцем ваља ићи, да би достојни били и с правом се могли назвати последователима св. Саве: јесу она питања, са којима сам се рад овом приликом позабавити.

Св. Сава је основао самосталну српску архиепископију и овим по народ нам епохалним својим делом повукао преображај целог српског друштва.

Већ је крајње време било оделити српску цркву од цариградске у толико пре, што је некадање славно, но у XII. веку већ орођено и трошно Источно-царство у доба првих Немања почело у место благодатне науке, која освежава, убилачку науку ширити. Облаци пуни громова, којима се натуштило било небо над болесном Византијом, почеше већ грозити и младој и непокваренoј Србадији пуној животне свежине — са својим страхотним огранцима.

Срби су у ово време слични невиној младежи, која је готова следовати савету старијег и не питзјући, од кога исти потиче и без размишљања о последицама, т. ј. живили су као народ своје младићко доба, што баш и захтеваше, да му се животу и развијању дâ онакав правац, који ће му̀ осигурати напредак и благостање.

Чином, којим је св. Сава српску цркву самосталном учинио, ударио је темељ и самосталном народном васпитању и изображењу, јер све дотле, докле се носиоци старе српске просвете—свештенство—цариградским духом напајаху, очарани истим, не помишљаху на српско-народно гајење наука; али одељени од свог старог учитеља и изоловани од страначког прекомерног уплива, окануше се слепог подражавања и упућени будући на саме себе и околностима приморани, затегнуше своје снаге и на самосталан рад прегнуше. Овако су Хилендар и друге задужбине српских владара постале стожери и носиоци српске просвете, према чему је Цариград све то већма тавнео и губио се из догледа.

Свем овим какову је заслугу стекао св. Сава? — Ако знамо, шта имамо благодарити вери Христовој, а по наособ православној, која нам је народну свест очувала; ако знамо, какав задатак

има и од какове је огромне важности народно васпитање: ласно нам је ма и у главним потезовима обележити голему заслугу Светитељеву.

* * *

Српски народ је по природи даровит, што показују дивне му умотворине и његови многобројни великани на разним пољима, па ипак у главноме смо назадни. Истина 500 годишње ропство и многе друге непогоде спречаваху нас, да се као западни сретнији народи — постепено развијамо, но и ових неудаћа мало по мало нестаје, али остаје пређе поменуто зло, чему само школа може помоћи и то св. Савом показана школа, која се на *религиозној моралности* оснива. Или шта има народна школа за сврху? — Подизање млађег нараштаја на ону висину друштвеног изображења, која се опредељује саразмером средњег броја изображености појединаца целине онога доба, за које важи школска установа. Према томе, што људство непрестано напредује и пређе поменута сврха трпи промене, али има нешто у њој, што на веки остаје стално и непроменљиво, а то је *морал пун врлина на религиозној основи.* Оно пређашње, т. ј. изображење према покварености које генерације може и да се криво тумачи, изопачи; али ово потоње остаје непомична стена и у сред запљускивања бурних вала човечанска самољубља и нискости. Оно је људско, те баш с тога и променљиво, а ово носи у себи искру Божанства, по томе и јесте стално.

Врлина пун човек не само да ће сретан бити при свом позиву, него и задовољан, јер ће знати схватити према правима и дужности своје; али тешко народу са много незадовољника — то је клица пропасти, то су бациле тешке, претешке болести, којој организам лако подлеже. Појединци друштва, које је основано на подели рада, способни су за разна занимања... Ово је природно и по томе најбоље, но на томе се уједно оснива и напредак у појединим струкама, односно наукама; јер замислимо себи друштво, у ком би сви чланови само за извесну били способни, шта би из тога следило? Докле би се ова усавршавала, дотле би друге застале; али како би се и та једна усавршавала без икаквих помоћних срестава, без потпоре, коју једна наука—односно струка другој пружа. Ово има и настава пред очима, будући је тако удешена, да она за народне школе служи за основу, на којој се развијају стручне. Па и колико се последње од првих разликују, у главноме се ипак слажу, узевши за заједничку сврху: утицање на целокупна човека.

Дакле школа све дотле, док младић не предузме сам у руке своје изображење, упливише како на ум, тако исто и на срце ученико во, а која је наука згоднија на упливисање срца од науке вере, а у свези са моралком, која је наука згоднија, да утре пут блаженству; јер хришћанска вера садржава у себи све оне мотиве, који су кадри човека на овом свету сретним учинити. Чинимо ли заповести Божије; испуњавамо ли дела милости телесне; љубимо ли своје ближње, као саме себе; опрашћамо ли ономе, који нас је увредио; уздамо ли се у Бога... с киме ћемо доћи у опреку и да ли је могуће, да незадовољнима постанемо, да неутешени останемо?— А није ли све то моралност, није ли то све живот пун врлина, дакле блажен... па шта друго да тражимо?!

Умни развитак узвишује човека, унапређује му материјално стање, али душевна доброта, племенитост... јесу прави украс рода људског; јер добродетељи га чине правим сином Свевишњег.

Но једно друго не искључује, него баш на против поткрепљује, допуњује, што нам сведочи и то, што се најсавршенија вера— Христова— није развила код необразованих народа средње Африке, а и ако се проповеда необразованим дивљацима, прва јој је задаћа, да исте изобрази. Дакле најсавршенија вера захтева, неку висину умног изображења. Она је стална, јер јој је суштина лепа, добра и истинита и све што се у ове три идеје уврстити дâ, она прима.

(Наставиће се.)

МИСЛИ
о педагошком образовању.

(Радивој Поповић у Митровици.)

(Наставак).

Ради карактеристике, како екстернати „култури сходно“ образују, напомињемо догађај у седници посланичке куће у Будапешти 25. Маја 1889., а у погледу интернатске афере. — „Neues Wiener Tagblatt“ од 26. V. описује то овако: „У дебати је Угрон жестоко напао интернате, који као да нису у Аустрији још ни једног одличног мужа одгојили.

Асбот је на ово врло досетљиво одговорио. Чуди се неблагодарности умерене опозиције према интернатима, пошто баш та странка свога најодличнијег вођу (Апоњија) једном интернату, Калксбуршкој језуитској колегији, има да благодари. Велики пак број најве-

ћих енглеских државника однегован је у интернату у Етону, па је ипак њихово образовање тако успешно, да они бар одиста нису коњски топот (Pferdegetrappel) у парламенат унели. (Расположење десно, покрет лево. Један глас с' лева: магаретћи говор!) Асбот даље: Кад се у овом парламенту једном говорнику довикује: „магаретћи говор!“ то је најбољи доказ томе, да нам је ваљан васпитан завод нуждан! (Бурно одобравање с десна). У интернатима уче се деца чему, што се у гимназијама не учи: такту, дискрецији, ваљаном понашању, који је у свакој грани живота, па и у позицији од користи, а где-где баш неопходно потребан. На против има ствари, које се у гимназији, истина, не уче, али ипак на младићима остају, као: кавцење, лагарија, и она бећарштина које трагове у разним разредима налазимо. За наш народ нит ће бити несрећа ни опасност, ако се један или више такових завода оснује, из којих ће питомци оно собом понети, што се у француском **la haute politesse aristocratique** назива.“

Тај догађај расветљује и како екстернат на образовање карактера утиче. — Па што се тиче притворства, пијанства, лажи, то не знамо куд да убројимо оне „ноћне ексцесе“ екстернатских ученика, због којих се често дижу гласови и држе професорске конференције, а чега свега у интернату никако бити не може?! Завиримо само опет у чланак г. М. П. у поменутом извешћу срп. учит. школе у Сомбору!

Нека сада читалац и сам расуди, у колико су наведене оптужбе на интернат основане, јер се не осећа потреба и даље их сузбијати; с тога ћемо да наведемо, шта је управо изазвало потребу оснивања интерната?

Људи су дугим и озбиљним размишљањем опазили, да самосталан начин живота младих и неискусних ученика у екстернату допринаша изопачавању њиховог карактера. Потпуна слобода, коју уживају, а није их могуће ван школског времена надзирати, одводи их на поступке и уживања, која штетно на њихово тело и дух упливишу. — Сиромашнији, у паштењу да безбрижније своје школовање доврше, теже за заслугом, коју стичу давањем часова. Тим пак одузимају часове за сопствено образовање и стручно усавршавање, а тим чином држава и народ — односно родитељи — добијају неспремних васпитача својој деци — будућим грађанима. — Те дакле махне, које се у екстернату никако не дају отклонити, допринеле су оснивању интерната, где питомци под ваљаним, непрекид-

ним надзором не могу такав начин живота водити, а безбрижни о свом школовању, не дају часове, но их за своје стручно, ваљано, интензивно образовање задрже. Питомци из простијих кућа, науче се овде многом чем, што у разним становима и у својој родитељској кући нису имали прилике никад видети. Тако образовани ступе у грађанску заједницу. Научени поштовати и бивају више поштовани. Научени лепој послушности, нису им грађанске установе и државни закони несносни. Научени учтивости, знају и себи потчињене у том поучити, па тако угледу друштвеног живота знатно допринети. Те превасходне стране интернатског уређења увиђају државници и стручни педагози, с тога и признаје велики отац Динтер, да су из ових завода Немци своје најодличније мужеве добили. Види: Dinters Bekenntnisse, под 7. одс. IV. примедбу.

Истакосмо, колико су интернати по учитељске школе оправдани, а иначе има завода, који се друкчије као целисходни ни замислити не дају. Такови су поправилишта, разни хуманитарни заводи, па и девојачке школе.

Признајемо, да и интернати имају неке услове, под којима свестрано свој утицај могу да изврше. — Веће државе, а које при том трпе оскудицу у учитељима, као н. пр. Аустро-Угарска, не могу пригрлити ову установу, јер је издржавање исте скупље, а при том не би требале за више од 100 питомаца уређене бити. Мање пак државе, које би ту оскудицу лакше могле подмирити, имале би одиста од интерната велике користи, па с тог им се установа ових не може за доста ни да препоручи. — Радосно дакле мора човек да поздрави малену Црну-Гору, која је своју учитељ. школу интернатски основала, која је установа за тамошње, као у опште за околности у српском свету свуд по све прилагодна, умесна и неопходно нужна, баш и са здравственог гледишта!

По схваћању изврсних стручњака, а на основу најновијег дидактично-педагошког гледишта, имају учитељске школе бити по полу раздељене, са четир годишња течаја, вежбаоницом од 8 разреда и забавиштем уз учитељичке школе, морају имати ваљану стручну библиотеку и т. д.

Питомци, који би овакову спрему имали, одиста би знатно основну наставу у народу унапредили; али да би педагошка знаност још већма се развила, то се са овим ипак коначно не би смело задовољити, јер се мора и за тим ићи, како би и до ваљаних наставника на учит. школама и хуманитарним заводима дошли и како би

способне људе за школски надзор добили, а за које позиције иште се наравно и већа спрема. — Истина, да се у учитељски кругови усвојило, да су за надзор школски најприроднији људи из учитељског света. Нисам рад да ком одузимам „каријере“, али сам посматрао незадовољство отуда код самих учитеља, којом приликом чух речи: „што баш он?“ — Чух и одговор: „Та, он давно беше љубимац личности од уплива!“ — Не велим, да није овде и зрнце истине, ал исто тако сумњам, да будући предпостављеник учитељства није у очима истог „ласкавац.“ — А да се пак тако школи никаква услуга не чини, јасна је ствар. — Не говорили то све за већу спрему? Да би се дакле томе задовољило, нужно би било основати самосталан завод за више педагошко образовање, управо педагошки универзитет.

Педагошка знаност, основана на психологији и логици, на тако ексактним наукама, тако се разгранала, развила и учврстила, да је збиља већ ушла у коло најстрожијих наука. За упознати тако огромно поље њеног делокруга, захтева се ваљане спреме и дубљег проучавања.

Тако рапидно напредовање педагошке знаности по одавна је дало повода умовима у Немачкој, да о проширењу педагошког образовања размишљају. Тако се у Немачкој уз неке универзитете основаше педагошки семинари. — Аустрија није увиђала знатне добити од такових иншституција, те се с тога овде појави мисао о самосталности такових завода и на тај начин поста у Бечу г. 1866. основани виши педагошки завод, тако звани „Педагогијум“ као најцелисходнија и до сада ненадмашна установа те врсте.

Бавећи се моје шпецијалне струке ради у Бечу, био сам такођер неколико семестара слушалац тог вишег педаг. завода, по што се на њему предаје тек од 5—8 сах. по подне. Као познавалац ћу у најкраћим потезима о њему овде коју да поменем.

(Свршиће се).

ГРАМАТИЧНА НАСТАВА

у IV. разреду српске народне школе.

Први школски месец употреби учитељ на понављање онога, што се у III. разреду учило, на име на простим реченицама испитиваће делове реченице и сваку ће реченицу дати у обадва броја изговорити. За тим ће употребљавати згодна питања и поновити познавање именица, придева, основних

бројева, личних заменица и глагола, а код глагола поновиће 3 главна времена, заповедни начин и неодређени начин. По што ово све понови, приступиће к познавању раширене реченице и у њој ће сада утврдити дечије знање у познавању означења подмета са придевом, у одређену прирока на питање: Како ко ради? И у раширењу реченица са предметом, шта ко ради?

2. Упознаће учитељ децу са спојеним реченицама, у којих је више подмета, а један прирок, н. пр. овци, коњи, волови и свињи су домаће животиње. И у којима је више прирока, а један подмет, н. пр. ђаци су послушни и трудољубиви.

3. За тим ће упознати учитељ децу са именицама збирним н. пр. деца, браћа, челад, грожђе, трње—и мисленим н. пр. радост, доброта, чистота и учиће их поново, да упознају имена сопствена и општа, уз то ће на згодним реченицама у 7 лекција упознати децу са падежима. Познавање падежа најбоље се постиже овако:

Познавање првог падежа или подметног. Учитељ напише на табли „Неки сељак“ живео је у нашем селу, речи: „Неки сељак“ учитељ подвуче, па онда пита: Ко је живео у нашем селу? — сељак. — Ја сам вас питао ко? а ви сте одговорили — сељак. — На питање ко? долази именица у I. падеж. Зашто је реч сељак у првом падежу? Зато, што долази на питање ко? Сад ћу вас ја питати, а ви одговорите. — Ко оре? — сељак. — То се напише на табли и испита. Ко иде у школу? Ко теше? Ко кује? Ко вуче кола? и т. д. И ту се одмах пређе на множину.

За II. падеж напише учитељ ову реченицу. Њива тог сељака рађала је добро. Сад ће учитељ подвући речи „*тог сељака*“, па ће питати ученике, где је подмет? прирок? Чиме је допуњен прирок и на какво питање? А за тим: чиме је из ближе означен подмет? На какво се питање одговара са реч њива? — Ко? — Како се пита за означење? на питање „чија њива роди? Тог сељака. Сељак је именица и одговара се на питање „чија?“ То је други падеж или присвојни.

Ја питам, чија њива? — а ви одговарате тог сељака. Кад се долази са питањем: чији-а-е, онда именица увек долази у други падеж. Виноград мога суседа врло је леп. Кућа мога суседа врло је висока. Шта је то? где је подмет? има ли чега пред подметом, што га означује? Чија је кућа? Дакле на питање чији, а, е, долази именица у други падеж. — Тако се ради са више реченица, које се најпре на табли напишу.

За 3 падеж задавати ваља оваке примере: Та њива је *сељаку* много прихода доносила. Овде се има подвући реч „сељаку“, па се пита, шта је подмет и прирок? Коме се молимо сваки дан? — Ми се сваки дан *Богу* молимо. — Дакле на питање коме? долази именица у 3. или придавни падеж. Буди послушан оцу и матери, учитељу и свима старијима. Коме је напио цар Лазар на вечери? Цар Лазар напио је на вечери војводи *Милошу*. На питање коме долази именица у трећи падеж.

За познавање 4-тог падежа може се употребити овај начин: Учитељ напише на табли ову реченицу: Једног јутра видим ја *тог сељака*, мога суседа, где оде на њиву с плугом. На питање: кога видим, долази именица у 4-ти или предметни падеж. Јутрос сам срео на путу мога друга. Ђаци треба

да слушају свога учитеља. Ратар оре њиву. Зидар зида кућу. На оваким примерима пита се ко ради? шта ради и на кога то радно прелази?

За 5-ти или призивни падеж могу се употребити ове реченице: Ја запитам тог сељака, Ај, сељаче! ако Бог да? То се зове зване или дозивање у 5. падежу. Петре! куд си пошао? Путниче, куд путујеш? 5. падеж долази, кад се зове, или кад се заповеда.

За 6. падеж могу се употребити ове реченице: Са мојим суседом сељаком идем на њиву. Брат с братом, род с родом руши сваку незгоду. Деца иду у цркву с учитељем. Чиме се оре, шије, копа, пише? На питање с ким или с чим одговара се са 6. падежем.

7. падеж у српском језику је једнак са 3-ћим, само је увек с предлогом и добија друкчији нагласак. За 7. падеж могу се унотребити овако реченице: О овом сељаку може се казати, да је вредан. На муци се познају јунаци. Сунце се рађа на истоку, а залази на западу.

Примедба. По што се ученици овим начином науче познавати све падеже, учитељ зарад утврђења у овом знању захтева од својих ученика, да сваки погоди неколико реченица, у којима ће се одговарати на горе наведена питања и да погађају, у ком падежу та реч стоји, а где је год могуће, има се дотична реченица и у множини казати.

Да би се ученици упознали са свима врстама мењања, учитељ ће задавати за овака вежбања најпре неколико мушких речи, од свију врста, као што су: ђак, пастир, петао, славуј, Милан, Младен, Богдан. За женски род узимају се ове речи: жена, вода, трава, глава, заповест, Стана, Ана, Српкиња, па се од ових и сличних речи праве реченице и пита се: ко руководи на њиви? Чија је то књига? Кога си видео? Како си га звао? С ким путујеш? Чиме ради? О коме се говори? Од речи средњег рода учити ваља ове речи: село, перо, платно, срце, здравље, веселье. И ту треба упознати, да је 1., 4. и 5. падеж једнак.

Даном приликом и на згодним реченицама упознаће децу учитељ, да неке речи у српском језику по облику стоје у једнини, а у ствари су у множини (збирне именице), такове су речи: брат, браћа, — господин, господа, — дете, деца, — чељад, унучад, телад и т. д.

(Наставиће се).

реселио се у вечност ноћу између 17. и 18. Августа о. г. капљом ударен свом двору у Новоме Саду.

Блаженоупокојени епископ рођен је на Нову Годину 1820. у Темиш-

вару, где је основну српску школу и гимназију свршио, а затим је на свеучилишту пештанском од 1839. до 1844. филозофију и права слушао, као један од првих питомаца великог добротвора Саве Текелије. У јесен 1844. ступи он у богословију, у којој тада скупљени беху најотличнији синови српски. Заједно је учио и свршио богословију 1847. са Стојачковићем, бароном Рајачићем, Кречаревићем, Јоцићем, Мајнским и покојнима Павлом Кречаревићем, Димитријем Вукићевићем, Георгијем К. Стефановићем, Павлом Таназевићем и Теодором (потоњим епископом Теофаном) Живковићем. Професори су му били Сергије Каћански, Никанор Грујић, Патрикије Попескија, Антоније Нако и Лукијан Николајевић. Као отличан богослов и правник ступи он одмах по свршетку богословије у двор темишварског епископа Пантелеимона Живковића и у монашеству промене име Василије на Василијан. Поступајући полагано у чину, проведе он много година у Темишвару као конзисторијални нотар и катихета српске православне младежи у гимназији тамошњој. Године 1866. постане архимандрит у Хопову а доцније му предата буде управа манастира Беочина. Године 1882. на Петров дан посвећен буде за епископа Бачког, а после смрти покојног патријарха Германа Анђелића био је администратор Митрополије све до избора Патријарха у Априлу 1890.

Био је човек научен, и доброг милостивог срдца. Чинећи добро није хтео, да се за доброчинства његова зна по ономе: „Што чини десница, да не зна левица.“

Не давно је на конвикт учитељски поклонио 50 фор.

Сарањен је са великом свечаношћу у Новосадској катедралној цркви 24. Јануара на дан успомене св. Григорија богослова.

На опелу и спроводу чинодејствовао је св. Патријарх српски Георгије Бранковић са 7 протопресвитера, 2 игумна и многобројним свештенством обојега реда. Надгробно слово говорио је преч г. Мирон Ђорђевић игуман Ковиљски. Блаженоупокојеном Архијерају Василијану нека је: *Вјечнаја памјат!*

СВЕТОСАВСКА БЕСЕДА У СОМБОРУ.

По свима крајевима и местима, где год Срби живе, прославља се дан светога Саве, првог српског архиепископа и просветитеља, од вајкада најсвечаније како у цркви, тако и у школи, у којој се освети водица и кољиво упојање оба тропара и: „Воскликнем љубовију.“ Осим тога уведено је у обичај, да се на тај дан у вече приређују забаве, а нарочито чине то учитељи и ученици, по највише они са наших виших просветних завода, као н. пр гимназије, више дев. школе и т. д. Па и основне школе — и по маленим селима — пруже народу заиста пријатна уживања овим начином, краснословећи и певајући одабране песме.

И питомци и питомице сомборског српског учитељишта приреде скро сваке године на дан светога Саве беседу с игранком у корист својих сромашних саученика и саученица, па тако и ове. Том приликом падне лепа свотица, јер та забава бива по најбоље посећена, а многи дарежљиви људи притекну с добровољним прилозима, те се тако сиромашним ђацима колив-

толико помогне и олакша. По што се ове зиме оправља гостионца код „Ловачког рога“, где се ова беседа до селе држала, то се приређивачки одбор обратио на скупштину српске читаонице, молећи за просторије означене зграде, што им се радо и уступило.

Дворана беше веома укусно украшена и величанствено осветљена, а пуна и препуна посетилаца — разне вере и народности, ту ти је — поред већине Срба — Мађара, Немаца и Јевреја и то не само из места, него и са стране. Свима је познато, да ова забава сјајно испадне и да се лепо проведе, па за то се у таковом броју искупе.

Први део почео се са:

1.) *Дижимо школе!* Од З. Ј. Јовановића. Складба Р. Толингера. Пева мешовити збор.

И само Змајево име довољно је доказа, да је песма заиста дивна, а на име онда, кад у њој деци, или о овој пише, тако је слатка, да се не да ни исказати! Складба је такође уметничка, достојна песми, као што већ Толингер уме.

Уз вешту пратњу на гласовиру отпевана је ова тешка композиција на опште задовољство и допадање, тако, да је свакога изненадио тај успех у певању како од стране ученика, тако и њиховог вредног учитеља Д. Блажека.

2.) *Песма о песми.* Од З. Ј. Јовановића, декламује Анђелија А. Сандића приправница I. год.

Ова дивна умотворина дичнога нам песника због своје лепоте преведена је на многе стране језике, а нама је добро позната и увек је запетом пажњом слушамо. Краснословљачица је своју задаћу потпуно ваљано решила, тако, да сам се и нехотице сетио оног узорног учења српског језика и декламовања код професора Сандића. Слушаоци су је бурним пљескањем изазвали. Живела!

3.) *Под прозором.* Од Ив. М. Поповића, композиција Драг. Блажека, четворопев, певају: П. Терзин, припр. III. год., први тенор; В. Ђерманов, припр. II. г., други тенор; Ђ. Малешевић, припр. II. год., први бас, М. Ћосић, припр. III. год., други бас.

Сви присутни изненађени су били овом по све красном Блажековом складбом, свима се допала она гипка мелодија — час веселија, час опет суморнија, оно кратко и лепо бас-соло, онај излив оних најнежнијих осећаја, а уз то ови бирани и ретки гласови и њихово вешто певање! Публика је одушевљено пљескала, изазвавши складботворца и поздравила га је дуготрајним: Живео!

4. *Вилинско коло* (по немачком: играње вештица). Од Паганинија, удешено за гласовир од В. Валаца, свира Катарина Петровићева, приправница III. год.

Ова тешка складба вештачки је одсвирана — тако, да је свако хвалио добру технику и готовост претију споменуте свирачице. По што се видело, да ће она српске песме још с већом вољом свирати, то се бурно захтевало коло, што нас је заиста раздрагало и свирку је кад-кад надјачало по које ударање такта ногом од стране веселе младежи. Бурно пљескање беше израз највећег допадања.

5. *Поход.* Од Кикена, пева мушки збор.

Отпеван је на опште задовољство и морао се поновити.

6. *Груда земље.* Од Љ. П. Ненадовића, декламује Ж. Касапиновић, припр. II. год.

Красноловљач нас је аанео у пријатне снове, стављајући нам пред очи црногорску славу и јунаштво; својим звучним, гипким и меким баритон-гласом допринео је, да смо збиља уживали у тој песми. Нагласак и подражавање било је изврсно, а у опште изведено је тако рећи глумачком вештином.

7. *Пчела.* Пева мушки збор.

Не знамо: од кога је; али с пуним правом тврдимо, да је складба дивна. Веселост се огледа у целој песми, а тако је вешто стављена, е ти се чини, да слушаш зујање вредних пчелица. И ова се тачка с тога морала поновити.

8. *Љубичице* Од Ив. М. Поповића, за тенор-соло удесио Д. Блажек, пева В. Станков-Бабић, припр. III. год., а прати га на гласовиру хоровођа Д. Блажек.

Складба је добро погођена и нежно изведена; красно је, што се нагласак у истој потпуно слаже са акцентима у говору. Певач је својим јаким и високим а поред тога веома пријатним гласом привукао на се велику пажњу свију присутних; свој задатак уз вештачку пратњу решио је на опште одобравање и поздрављен је дуготрајним пљескањем.

9. *Славуј и ружа.* Од Р. Толингера, пева мешовити збор уз соло с уметцима — певају Б. Костић, припр. III. год., О. Сифниосова, припр. III. год., алт и Е. Живановићева, припр. I. год., сопран.

Има ли што лепше од ружина миомира и славујева прижељкивања? Како је дивотно у мају, кад је то обоје заједно! — Слушајући ову лепу и уметничку складбу, мнидијасмо, е се заиста славуји натичу!

10. *Фауст* Од Гунода, прерађено од Гариболдија, свира на виолини М. Вујић, припр. III. год., прати га на гласовиру К. Петровићева, припр. III. год.

Ова тачка у колико нас је изненадила, у толико нам је више уживања пружила. Слога све тешкоће савлада, то се и овде обистинило; тешко парче, али сложно, па с тога онако величанствено одсвирано.

Свирачу смо се заиста дивили, а свирачица се и овде као и у пређашњем комаду показала. Обоје су четир пута изазвани били и увек су нам по који други комад свирали, а све лепо и красно; али оно ситно коло не да се описати, као да смо сневали. Живели!

11. *Соколи.* Од Топаловића, пева мушки збор.

Ова кратка, али по све језгровита и дивно написана Змајева песма у красној складби познатог нам уметника отпевана је на опште задовољство.

12. *Убојна песма* Од Топаловића, пева мушки лик.

И ова јуначка песма сваког је одушевила и сваком се допала, те с тога морала се и она као и пређашња поновити.

После тога је С. Поповић, припр. III. год. и председник приређивачког одбора, предао леп лавор-венац са красном тробојницом наставнику Бла-

жеку као захвалу на труду му око поучавања хора, а присутни су бурно клицали: Живео Блажек!

Веселе је трајало до белога данка.

Приправничкој младежи наздравио је песничким полетом г. Љ. Рајић, већник кр. судб. стола и председник читаонице, напомињући им важност наставе као учитељима и стављајући им на срце песму: Дижимо школе!

Примећујем и то, да су чланови приређивачког одбора — као и њихови остали садругови — веома предусретљиви били и да су се свагда примерно владали. Евала!

Добровољни прилози са улазницама донели су 446 фор. 86 нч., од тога је 283 фор. 58 нч. чистог, што се међу сиромашним ученицима и ученицама поделило.

Овакове забаве нисмо скоро имали! **Ив.**

Разно.

„Српски Сион“ недељни лист за црквено-просветне и автономне потребе српске православне митрополије Карловачке.

Одавна се у нас осећала прека потреба једног духовног часописа, који би служио као званичан орган за црквену књижевност и народно-автономне ствари у нашој српској митрополији карловачкој. Такав лист био би јака полуга за развитак и унапређење наше сиромашне духовне књижевности, као и за учвршћење народно-автономног живота наше цркве и школе.

Чинили су се, истина, још од пре двадесет година, па све до сада разни покушаји, да се тој потреби задовољи, те је у то име поникло неколико црквено-просветних листова, као „Беседа“, „Истина“, „Глас Истине“ и т. д. Но сви ти покушаји нису могли постићи жељене цели, нити показати довољна успеха, јер сва та књижевна подузећа због слабе материјалне потпоре нису могла дуго опстати, него морадоше угинути. Сви ти листови вршили су своју дужност, неки краће, неки дуже време, али подлегоше најпосле у борби са немаром наше читалачке публике. Тако је морао престати крајем прошле године и потоњи такав лист „Гласт Истине“, који је седам година истрајао у непрекидној борби за свој опстанак. Но на мутном небу наше црквене књижевности почели су се разилазити облаци, те се заче ведрити.

Водећи озбиљну бригу о нашим црквено-народним потребама наш највиши духовни форум — Свети Синод решио је не давно, да се за нашу овострану српску Митрополију оснује један угледнији недељни црквено-просветни орган и оставио је Његовој Светости патријарху српском Георгију, да ту велеважну одлуку по свом најбољем увиђењу изведе и оствари.

Његова Светост патријарх српски Георгије Бранковић извршио је поверену му од светог Синода задаћу, те је одлучио, да се установи и створи нов духовни часопис под именом „Српски Сион“, који ће недељно излазити од нове године 1891-ве и који ће бити званичан орган српске православне Митрополије карловачке за црквено-просветне и автономне потребе наше.

Његова Светост патријарх Георгије као власник „Српског Сиона“ по-

верио је уређивање тога новог листа дојакошњем уреднику „Гласа Истине“ Сави Петровићу у Н. Саду, а накладу и штампу листа предао је досадањој власници „Гласа Истине“, издавалачкој штампарији А. Пајевића у Н. Саду.

„Српски Сион“ саопштаваће званичне наредбе и окружнице од општег и важнијег значаја, огласе, стечајеве и т. д. свих наших нижих и виших автономних народно-црквених власти, као и извештаје о раду тих автономних власти, а расправљаће и питања, која се тичу нашег црквено-просветног и народно-автономног живота. Осим тога биће задатак „Српског Сиона“, да доноси чланке, расправе и вести, које спадају у црквену књижевност, а наћи ће вазда у њему места и одабране црквене проповеди и беседе, хришћанске поуке, шивотописи знаменитих људи, који су стекли заслуге за цркву и школу, а уз то и историјске старине и листине и т. д.

Цена је листу: за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор. За стране земље на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожића у Београду.

До сада је изашло 5 бројева овог ваљаног духовног часописа са богатим и одабраним садржајем. Ми овај лист свакоме учитељу и сваком Србину топло препоручујемо.

Дарови школама и учитељима. Високоблагород. г. Лазар Дунђерски велеседник изволио је преко г. Нестора Миковића учитеља уредништву Школскога Листа послати шест форинти са жељом, да се четворици сиромашних учитеља као дар од њега Школски Лист ове године шаље. Захваљујући дароватељу на његовом пломенитом дару, изјављујемо, да се Школски Лист као његов дар шаље гг. Бранку Влашкалићу учитељу у Грабовцу манастиру; Ђорђу Маринковићу учитељу у Лукаревцу близу Тополовца и школама српским у Кнезу, Станчеву и Гложану.

— Родољубиви г. Ђорђе Раља Стефановић местни школски управитељ у Сентомашу изволио нам је осим предплате за Школски Лист, који се њему шаље, послати осам форинти са жељом, да се за тај новац шаље Школски Лист на дар сиромашним школама и учитељима српским. Благодарећи овом врлом родољубу и правом пријатељу школе и учитељства српског на дару његовом, изјављујемо, да се као дар од њега шаље Школски Лист вероисповедним школама у Торњи, Вемену, Печвару, Власеници (у Босни), даље српским школама у Санском Мосту и у Старом Мајдану, ревностном учитељу Зарији Радичевићу у Подгорици у Црној Гори као и дружини ђака учитељске школе у Београду.

— Господин Стева Дунђерски велеседник у Сентомашу изволио је преко г. Нестора Миковића учитеља Сентомашког послати шест форинти у име предплате за сиромашне школе и учитеље. Захваљујући овом родољубивом пријатељу школском на његовом дару, изјављујемо, да се Школски Лист као дар од њега шаље српским вероисповедним школама у Батосеку и Медини у Толнанској жупанији, у Дубици и Костајници у Хрватској и Дружини богословској „Братство“ у Београду.

— Велештована госпођа Анка Ђорђевића у Сентомашу предплатила је за један примерак Школскога Листа, који се као њен дар шаље госпођи Рахили Шестановићки рођеној Поповићевој учитељици у Бродцу Босанском.

— Велеуважена госпођа Јелена удова Дунђерска рођена Коларићева из Сентомаша послала нам је предплату за један примерак Школскога Листа, који се као њен дар шаље српској вероисповедној школи у Перoју (код Поле) у Истрији.

— Г. Лаза Гавански председник српске црквене општине у Сентомашу предплатио је за један примерак Школскога Листа, који се по дозволи његовој шаље на дар српској вероисповедној школи у Јабуци код Вршца.

— У место покојног ревностног скупитеља предплатника и добротвора школског у Сентомашу ове године је тамошњи родољубиви и врли учитељ г. Нестор пл. Миковић скупљао нам предплату у Сентомашу. За који труд захваљујући њему усрдно, шаљемо као његов дар Школски Лист школама у Стољњем Београду, Срп. Гарчину и Невесињу.

— Др. Петар Цветковић адвокат у Сомбору предплатио је за срп. народну школу у Власеници у Босни.

— Г. Ђорђе Михајловић отлични грађанин и представник сл. кр. града Сомбора предплатио је за школу србску у Брањину (Кишфалуби.)

— Др Стеван Поповић сл. кр. града Сомбора физикус изволио је послати предплату за српску школу у Гацко у Херцеговини.

— Г. Ђорђе Ђуришић сенатор сл. кр. града Сомбора за српску школу у Стапару изволио је предплатити један примерак Ш. Л., који се као дар његов истој школи шаље.

— Најпречастнији г. Никола Беговић прота у Г. Карловцу послао је уздарје Школском Листу од 3 ф., за које се као дар од њега шаље Школски Лист народним школама у Црквеном Боку и у Медку у Хрватској.

— **Добровољни прилози,** који су пали на беседи 1891. год., коју су приредили приправници у Сомбору у корист својих сиромашних саученика. По 10 ф. приложише Његова Светост Господин Георгије Бранковић патријарх српски, Њихова Високопреосвештенства г. Нектарије Димитријевић епископ вршачки и г. Мирон Николић епископ пакрачки; по 50 фор.: Благородни г. Павле пл. Еремић управитељ штедионице у В. Кикинди; по 5 фор.: Преузвишени г. Федор барон Николић од Рудне, благородна гг. Јустин Коњовић, Стеван Семзе, веленоседници, Милан Стојшић професор и Коста Георгијевић благородне госпође: Меланија Вукићевићка и Марија Паланачка; по 4 ф.: Пресветли г. Бела Шандор велики жупан бачки и г. Тоша Радосављевић; по 3 фор.: Пречастни г. Младен Борђошки катихета и професор на учит. школи, благородна гг. Јулије Семзе, Коста Максимовић, Ђорђе Ђуришић, саветник—и Атанасије Араницки бележним у Жабљу; по 2 ф.: Високоблагородна господа Фрањо Цирфус кр. уг. гл. шк. надзорник бачки и Исидор Ћирић нар. секретар у Ср. Карловци, благ. гг. др. Стева Поповић лечник, др. Момир Павловић, Љубомир Рајић вел. судац, др. Петар Цветковић, Петар Вукићевић, председник црквене општине сомборске, Ника Грујић и Иван М. Поповић, учитељи в. дев. школе, Коста Цветковић, Антоније Јанковић, Сава Теодоровић, Ђока Стојковић, Богољуб Еремић, Јаша Гергуров, Јован Јерасовић, Јустин Лугумерски, Гавра Стојковић, Јован Вујић, Данило Гергуров, Сава Сурутка и Хаџи Ристо Трифковић из Бањалуке, благ. госпође: Марија Ползовић, Ана уд. Јовановић и Јерасовићка. (Продужиће се.)

НЕКРОЛОГ.

Светозар племенити **Суботић**, испитани и оспособљени српски народни учитељ, после дугог и тешког боловања преселио се у вечност, као што нам из Беча јављају, у четвртак 24. Јануара по нашем у Бечу код своје тетке госпође Бёле Веицнерове, која га је с материнском нежношћу школовала, у болести лечити дала и неговала.

Покојник је рођен 12. Јунија 1867. у Мехали код Темишвара и син је г. Јулија пл. Суботића кр. срезког судца у Суботици. Био је нежно васпитан и примерног владања, отличан ученик. Учитељску школу је 1890. у Сомбору са отличним успехом свршио, али је још као ученик слабога здравља био. Лето је провео ради лечења на пољском добру своје тетке у Корушкој, а кад се глас пронео о лечењу сушице са Кохином, тетка га је довела у Беч, где га ето и смрт нађе.

У Суботу 26. Јануара после подне у три сата опојано је тело покојниково по обреду православне цркве у храму св. Тројице (у грчкој цркви) у Бечу, а по том је на бечком централном гробљу сарањено. Млађаном покојнику нека Бог да у рају мирно насеље и нека утеши ојађеног отца, добру помајку и племениту тетку добротворку његову, која му је више добра чинила у животу, у болести и на самрти, него што би му рођена мати учинити могла!

Олга удата **Миленковића** рођена **Алексића** учитељица у Бавништу и супруга тамошњег учитеља г. Милана Миленковића преселила се у вечност у Бавништу на св. Саву 14. Јануара о. г. на велику тугу свога верног супруга и свог старога родитеља умировљеног учитеља г. Алексића у Бавништу. Нека јој је вечна успомена!

Упражњена учитељска места.

— У Старој Паланци у Бачкој тражи се учитељ на шесторазредној српској вероисповедној мушкој школи. Плата је 300 фор., у име огрева 60 ф., стан у нарави или за овај 60 ф., $^1/_4$ сесије ораће земље, са додатком од пашњака и једна башта ван села. Молбенице се имају до 22. Фебруара православном шмолском одбору у Старој Паланци послати.

— Тражи се забавиља за забавиште српско у В. Кикинди, које намерава великокикиндска добротворна задруга Српкиња 1. Маја о. г. отворити. Плата је 400 ф., слободан стан и зимњи огрев. Рок стечају 20. Фебруар. Компетовати могу испитане забавиље или свршене приправнице. — Молбенице се имају поднети госпођи Нини Петровића председници добротворне задруге српкиња у Вел. Кикинди.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору 15. Марта 1891. Год. XXIII.

ГОВОР О СВ. САВИ.

(Свршетак).

Вера је средство, које спаја најсавршенији створ—човека са створитељем — Богом. Упознаје нас са битним савршенством целе вселене са узором, коме грести треба, да нам је света дужност.... а то је усавршавање, то је напредак. И баш ово је чини једним од најважнијих срестава при васпитању деце. Наука вере са нравоучењем оплемењује нам осећајни свет, улевајући у млађано срце љубав према ближњима, према целој природи и према највишем суштаству и Створитељу свију ствари. Оплемењује нам морални карактер, учећи нас свему, што је лепо, добро и истинито и потстрекавајући нас, да овим идејама сљедујемо, а противно да избегавамо, а тиме уједно утиче и на усвршавање самог разума. И одиста од васпитних срестава ни једно није од тако свестраног утицаја, као ова дисциплина, која почињући са почетком свега, свршује са крајњом сврхом живота човечија: „И будите савршени, као што је савршен Отац ваш, који је на небеси.“ Она је средство, које оживљава и освежава остале дисциплине, пружајући им снагу, коју из најузвишенијих извора црпи. И одиста све до најновијих времена наука вере била је онај центар, око којег су се вили остали учевни предмети, као звезде покретнице око свога сунца; па и данашњим даном она заузима, а и увек ће заузимати једно од најодличнијих места у наставном плану нар. школе, што је видљиви знак, да јој се утицају велика важност приписује.

Мати је прва васпитаља у опште, а по наособ вере. Она нам улева прве видљиве знаке оданости према оцу Небесном, шаљући Му молитве из срца пуног благодарности, на које притискује, препуно љубави, чедо своје—живот свој; она нас прва учи стра-

хопоштовању према невидљивом, али свесушном Богу, Створитељу видљивих и невидљивих ствари. А наставник, он већ посејану њиву даље гаји, но заслуга му није мања. Од ово двоје зависи каквоћа и по томе судба народа.

Матере и учитељи вере, ви сте у првом реду одговорни за религиозност и морал народа, од вас зависи оно, вас ће благосиљати или проклињати млађи нараштаји! Јер утисци, што их на родитељском дому за прво доба васпитања набавимо, јесу најсталнији и најдуготрајнији. С каковом се радошћу сећам првог читања апостола... Било је зимње доба, сав сам се запурио од хладноће на вечерњу у очи крсног ми имена. Пун радости журим се кући са великом светом књигом... апостолом; — био сам ученик II. разреда основне школе. Мати ме још из далека опази, па се смеши, а ја пун препун радости... но никако да стигнем кући, да га већ једном пред љубљеном мајком очитам — о наивности, о големе радости! — Па кад ме присутни похвалише, е, та се срећа једва издржати може... срце бије, да искочи из невиних груди!... Већ сви поспали, а ја будан гледим у кандило, које пред светитељевом иконом гори, а уз кандило света књига — апостол; не мож' ми се спавати, све ми сутрашња литургија пред очима, хоћу ли се забунити?... Хајд' још једном и опет по ново га у себи на памет очитам, док ме на послетку сан не савлада. Целу ноћ сам о анђели и светитељи сневао... па како се добро сећам, као да се све то јуче збило!

Наша је вера народна, јер који падоше као жртва за Српство, жртвоваше се и за православље и који Србин љуби православље, свакако љуби и свој српски род. Јер у њој налазимо спас, она нам је уз народност прирасла — традицијом постала. Или зар није свети цар-мученик Лазар пао као жртва за православно српско царство?!

Неки пребацују српском народу, да није довољно религиозан, као бајаги: слабо посећује храмове Божије. Ово нападање, као неистинито и по томе Србина недостојно, одбацујемо; јер и да не спомињемо онај видљиви знак побожности, што је Србин, борећи се за „слободу златну“ увек пролевао крв и за „часни крст“, овај символ прадедовске нам вере, само пружамо прст на она силна завештања и стипендије, која Србина за узор стављају и богатијима и многобројнијим народима. Ова доброчинства, јако развијено гостопримство и још многе друге врлине, које красе душу Србинову,

јесу жива сведочанства његове непокварености, добродушности и љубави к ближњему, па је ли могуће, да је овакав народ нерелигиозан? Можда се не би покајали дотични, да у другом чему, но до сад, траже прави узрок пређе наведеној махни, но да и поред ње још се не може рећи, да нам је народ скренуо са пута, ког му је св. Сава обележио, о томе нам јемчи и свестрани напредак и још увек здрава свест народа, у чему се понајвећма одликује баш онај део, који исповеда православље. Останимо дакле у главноме и на даље душевно такови, али рачунајући са околностима, усавршавајмо се и умно, да не би подлегли у борби са умно надмоћнијим народима. Дижимо нове школе за васпитање народа, а већ оне, које постоје, дотеруј мо према захтевима у напреднијем духу; али при тој великој ревности не заборавимо на усавршавање у врлинама, на морал и на основу свега — на чувство побожности, на милу нам прадедовску веру!

Не чини човека ни богатство, ни наука сретним, колико задовољство, које проистиче из мирне савести, а шта је за ову бољи извор од вере? — „Чудновато! Хришћанска вера, чији предмет изгледа, да је наша срећа с оне стране живота, чини нас сретним и с ове стране живота (**Montesquieu**). Јер вера је најтешња свеза, која спаја и зближује људе разног стања, сталежа и занимања: по што смо сви синови Оца нам небесног, то смо као такови међу собом браћа — сви ћемо пред Судију, који ће једнаком мером мерити. Утехом, коју нам и у највећој несрећи и невољи пружа, узвишује нас; на против ломи претерано самопрецењивање, опомињући нас на трошност и прелазно стање свега и на страшни суд.

Срце без вере јесте непрегледна пустиња, по којој уморен ходиш, чезнећи за хладом, али ког наћи не можеш; срце без вере наличи на преуморног човека, који се осврће, али узалуд, не би ли ослона нашао, да одмори ослабљене и изнемогле удове; човек без вере оличава богаташа из еванђелске приче, који моли, али узалуд, Лазара за кап воде, да би утолио паклену жеђ, а човек пун вере налик је на оног мрнара, који после пута пуног опасности по неизмерној пучини морској стигне у тихо пристаниште. Није ли овај пут живот наш пун искушења, а тихо пристаниште очекивање уједињења са Оним, од ког смо произишли?!

Св. Сава чином, којим је установио самосталну српску цркву — као што смо рекли — ударио је темељ самосталном српском

народном васпитању и изображењу. Па какову је заслугу стекао тиме први просветитељ српски? Пре него што би на ово питање одговорили, рецимо коју о народном васпитању и шта управо подразумевамо под истим?

Васпитање, које се оснива на правилима, која су из саме природе извесног народа сведена, да би својом снагом довело појединце на онај степен изображења, који ујемчава свесно самообразовање у правцу лепог, доброг и истинитог, зове се народно васпитање. Дзкле и овде је, као и код васпатања у опште, главна сврха оспособити ученика, да сам собом тежи за оним, што је лепо, добро и истинито, али тако, да оно носи на себи обележје народа, којему као члан припада. Оно прво је шири, а ово друго ужи појам, који од пређашњег добијамо, кад општем додамо неке знаке, који га посебним чине; у нашем случају ови су знаци извађени из појма Србин.

На народно васпитање су од најстаријих времена полагали врло велику важност и не један одличан научењак сматрао је народно васпитање средство, којим се решава судбина народа. Гласовити грчки философ Платон вели: „Законодавац не ће у својим мислима стављати васпитање у последњи, шта више ни у други ред својих мисли; не ће никад заборавити, да се државни брод, ако је нараштај васпитан у врлинама, не ће заљуљати; али ако... Но радије ћу оћутати, јер нисам рад застрашити оне, који се боје мрачних прорицања за једну државу, која напредује.“ (Платон о законима.) Даље вели исти философ.. „Преставник васпитања не сме имати мање од 50 година; јер како изабрани, тако исто и бирачи ваља да на чисто буду, да између важних чињеница у држави ни једна није племенитија, нити светија.“

Света је дужност сваког Србина учитеља улевати у децу љубав и одушевљење према свему оном, што чланове милог нам народа *као Србе краси*; према условима и законима, који једино обезбеђују напредак Српства; оспособити их на принашање жртава за бољитак народни; поштовање према православној вери прадедовској, која нам је с народношћу скопчана и за коју су нам предци не једном пролевали своју драгоцену крв, спасавајући с њоме и премилу народност. Али чувати се ваља сваке претераности, нити се сме љубав према свом народу тако изопачити, да оно прелази у презирање и мржњу свега онога, што није српско; нити се сме вера у такој мери и тако предузимати, да оно у фанатизам пређе.

Особито вероучитељ ваља да је обазрив и да не испусти из вида, да је замашан део српског народа које римокатоличке, односно уједињене, а које пак мухамеданске вере и да би сам собом, а особито народним васпитањем у опреку дошао, кад би на уштрб осталих вера српског народа сувише издигао православље. Особито пак нека ни на тренутак не смеће са ума, — да: свака вера к добру води; поштуј туђе, ако си рад, да се и твоје поштује, а по на особ ону мудру изреку: Брат је мио, ма он које вере био.“ Дакле учи љубити своје, а да тиме не омразиш туђе, па то начело и узвишава баш православље и у опште веру Христову.

Пазите дакле на свој рад, учитељи, јер у вашим је рукама судба народа, од вас зависи напредак или уназађење истога! Јер као што восак, кад отврдне, задржи облик, који си му дао, још док је мекан био: тако у многом и младић у оном се правцу самостално развија, на који су га родитељи, наставници упутили. Истинитост реченога свако мора одобрити, ко зна, да дете у добу своје прве младости, дакле док му се још карактер није изобразио, стоји под моћи навике, обичаја; шта види од старијих, које поштује, оно већином и само ради, па мало по мало дође до онога, што нам нар. пословица врло мудро обележава са речима: „Што дикло, навикло.“ За то и јесте тешко у гресима огрезлога младића на прав пут извести, а младића, који је пун врлина, можеш без бојазни пустити на стазу свецког живота, која је пуна искушења. За потврду реченог и опет ћу се послужити речима славног Платона: „Све зависи од првих утисака. Ако су исти ваљани, то ће се држава нечувено подићи.“

Српски народ има својих добрих и својих рђавих страна. Народног васпитања је задаћа поверене му синове народа тако васпитати, да се у млађем нараштају врле народне особине учврсте, а рђаве особине искорене. Тако ће се народ усавршавати, а поред тога не ће се удаљити од самог себе. Лепе су особине Српства племенитост, јунаштво, милосрђе и многе друге душевне врлине: учвршћујмо и млађи нараштај у томе; многовековна махна му је неслога.... ово искорењујмо.

Драги ученици! Завршујући ове редове, још једном вам велим, да се св. Сави не одужује самом прославом, него, ако смо ради, да се — као учитељи — с правом можемо назвати његовим последоваоцима, прегнимо из свих сила за бољитак милог нам народа, гајећи у срцима поверене нам млађане Српчади љубав према

свему, што је добро, лепо и истинито у оквиру српске народности и прадедовске нам вере православне! **М. Стојшић.**

МИСЛИ
о педагошком образовању.

(Радивој Поповић у Митровици.)

(Свршетак.)

Похађачи завода су питомци и слушаоци. Први су обвезни све прописане, а други извесне, собом изабрате предмете слушати. — Школарина је иста, као и на осталим високим школама. — Предмети су подељени на два курса, методични и научни, од којих сваки траје две године. Први курс спрема питомце поглавито за школску праксу, а други им даје научне спреме, т. ј. теорије. И једни и други пак похађају четвртком грађанску школу, као вежбаоницу, где слушају практична предавања дотичних наставника и где се и сами у том вежбају под надзором дотичног наставника као и управитеља самог вишег педаг. завода уз присуство још неколико питомаца. О таковом раду води се тад у одређени час дебата, у којој сви без разлике питомци и наставници суделују. То су практичне вежбе од неоцењиве вредности; јер су нам познате праведне тужбе стручњака (н. пр. дра Г. А. Линднера), да средњи заводи за то не напредују, што им наставници на универзитету добивају само „теоретичну спрему“, а о „пракси“ нема тамо ни говора. Педагогијум даје тако ваљано спремне снаге за основне, односно грађанске или више девојачке школе, као и за школски надзор, те су тако школе престонице аустријске дошле до најлепшега гласа, тако, да се ниједне друге у Немачкој с њима упоредити не могу.

Чувени педагошки великан др. Дитес вели, „да би ти питомци и наставничка места на учит. школама најдостојније заузети могли.“ — Моје би скромно мњење било, да се тад и ове, као и хуманитарни заводи, од питомаца хоспитирају, те би тако сваки у струци, којој се одао, ваљано како теоретично, тако и практично оспособљење стекао. — Тако би дошли до педагошког универзитета у потпуном смислу.

Ради самог теоретичног знања, а при данашњем стању књижевности, сумњам, да би баш нуждан и оправдан бити могао толилики трошак родитеља око школовања своје деце. „Лектира“, која

може бити опширнија од сваког предавања на универзитету, к томе разноврснија, а баш и боља, те осим исте и „испит“ пред стручном комисијом одиста би им исто толико теоретичног знања пружали. — Имамо томе и примера. — На досадањи начин пак многи сиромаси, који би својој домовини, своме народу много више допринели, остају нешколовани, дочим размажена и уображена богаштина, ненавикнута строгом и правичном пожртвовању, шири земљиште сваковрсној проституцији. — Мислим дакле, да је време, да се наше школе преустроје скроз и скроз!

Ван школско образовање сачињавале би стручне задруге, скупштине, читаонице, библиотеке, листови, као и путничке задруге (Touristen Club), који би задњи знатно темељном географском и економском познавању домовине допринели, љубав према њој гајили, те се у време школских распуста предузимали.

Оснивање свега овога није неизведиво, те би се тиме образовно стање народа знатно уздигло, а држава би одатле бар двојином више користи но издатка имала! — Време је већ у велико, да се ту у напред пође. — Добро „Змај-песник“ вели: да нема већег срама и стида, нег деци својој не дати вида — —“ Да, да! Од деце ће бити људи! — Радимо дакле — докле је дана!

ГРАМАТИЧНА НАСТАВА.

Познавање и мењање придева.

У IV. разреду на згодним реченицама треба да науче деца најпре распознавати придеве у неодређеном облику.

Придеве у неодређеном облику већ познају деца, јер су изучила у II. и III. разреду, овде се само понове, одговарајући у реченицама на питање: какав? н. пр. ђак је добар. Вредан домаћин рано устаје. Домаћица је вредна. На оваким и згодним реченицама испита се за подмет и прирок, за тим се пита за сваку реч каква је и по наособ за дотичне придеве, којима се одговара на питање: какав је ко? За показати одређен придев, напише учитељ на табли ову реченицу: „Овај добри и послушни ученик мио је свом учитељу.“ Сад треба питати, које је подмет и прирок? чиме је подмет боље означен? и чиме је одређен? — одговор — „*овај добри и послушни.*“ — Ту се пита, који је учитељу ученик мио? — и на то се одговара — „овај добри и послушни.“ Кад би се само питало какав је то ученик? На то би се питање одговорило, да је добар и послушан, то су придеви у неодређеном облику, али се овде пита баш: који је то ученик? И одговара се са придевом у одређеном облику „добри и послушни.“

Разлика између одређеног и неодређеног придева најбоље се види у мушком роду, зато треба за показивање такових придева употребљавати реченице, у којима је подмет мушког рода. У женском и средњем роду у срп-

ском језику само се по изговору познаје, да ли је придев одређен или неодређен н. пр. Ова је жена добра. Ово је дете честито. У овим је реченицама придев неодређен. А у овим реченицама: Ова добра жена чисто држи своју кућу. Ово приљежно дете добро учи. Ту су придеви у одређеном облику.

Мењање придева само се у одређеном облику предузима, јер у неодређеном и нема потпуно и то у сљедећим примерима, који се на табли напишу: за

1-ви падеж. Овај добри ученик слуша свога учитеља. 2. падеж. Доброга ученика књиге су чисте. 3. падеж. Доброме ученику иде напредак. 4. падеж. Видео сам доброга ученика. 5. падеж. О, добри ученичe! 6. падеж. С добрим учеником дичи се учитељ. 7. падеж. Ми сад говоримо о добром ученику. Све ваља написати на табли и питати, где је подмет и прирок и одређење. Овако исто долази и у множини на питање:

1. падеж. Ко? — Добри ученици радо иду у школу. 2. Кога или чега? — Књиге добрих ученика увек су чисте. 3. Коме или чему? Добрим ученицима радује се учитељ. 4. Кога или шта? Учитељ воли своје добре ученике. 5. Дозивање. — О, моји добри ученици! 6. С ким или чим? — С добрим ученицима поноси се учитељ. 7. О коме или о чему? Ми сад говоримо о добрим ученицима.

Кад учитељ хоће да покаже деци, да се придеви могу сравњивати, мора им показати два или више предмета, који су у чему налик, па да их међу собом сравњује н. пр. Се ска кућа је лепа, кућа у граду је лепша, а црква у месту је најлепша. Ђак IV. разреда је мали, II. разреда је мањи, а из I. је најмањи. Последнце сравњивања имају се на табли написати, а степени сравнивања имају се подвући и тако у многим примерима показаће се деци, да се придеви могу сравњивати и да има три степена сравњивања или поређења.

ГОВОР НА СВ. САВУ СРПСКОГ ПРОСВЕТИТЕЉА

у школи Велико-Радиначкој 1891.

Велештовани слушаоци!

Ево се данас подпуно навршило 653 лета, од како је своју свету Богу душу дао онај великан, кога васколики српски народ слави и велича, онај узвишени српски син над српским синовима, коме у помен и славу јутрос рано одјекнуше одјеци умилних звона са сваке наше св. мајке цркве, онај српски неумрли и највећи велеум, коме се по величини духа, племенитости срца и побожности више никад — ваљда — раван ни родити неће, онај светитељ и божији угодник, коме данас поји и црква и школа ове умилне и торжествене песме:

„Ускликнимо с љубављу!

„Пути вводјашчаго в жизн!

„Православија наставниче.“

Тај неумрли српски син, тај великан и цјеломудрени муж јесте св.

Сава први српски архипастир, први српски учитељ и просветитељ и први оснивач српске школе.

Свети Сава син првог српског краља Стевана Немање родио се год. 1169. и на крштењу добије име Растко. Као дете одликовао се он од браће своје Стевана и Вукана побожношћу, смиреношћу, лепотом телесном и виспреним умом. Из своје смирености и побожности предпостави смерни испоснички иночки живот раскошном и богатом краљевском животу, па тајно из очева двора са светогорским калуђерима оде у Свету Гору — у гору Атонску — и тамо се покалуђери год. 1185. и добије име Сава, име, што га сваки Србин са поносом и побожношћу спомиње.

Отац му Немања пун утехе и наде у сину своме очекиваше свој последњи час земаљског живота па да у Растку остави након себе мужа, који ће га ваљаном владавином подпуно заменити и одржати српство у слави и господству. Но Савин дух, Савина чежња да се Богу посвети, замени сјајну краљевску палату скромним манастиром, круну камилавком, царски скиптар бројаницама а плашт и сјајно одело ризом испосничком.

Што није св. Сава са престола очева а по вољи очевој као краљ Растко Српству учинио то је много више уздигао Српски народ са олтара божија као веран слуга слова божија: Он је градио цркве и школе па тиме отворио Српству умне очи, он је уздигао просвету међу Србима на највиши ступањ онога времена, он је показао прави пут животу нашем цвећем и миљем обасут, пут, којим сваки Србин треба да ходи па да не изостане иза других напреднијих народа; за то му данас пoји и црква и школа: „Пути вводјашчаго в жизн.“

За кратко време после Растковог закалуђерења отац му Стеван Немања преда престо и краљевство свом најстаријем сину Стевану баш на Благовести год. 1195. а он се у својој задужбини у манастиру Студеници покалуђери и добије име Симеон, а након две године отиде из Студенице своме сину Сави у Свету Гору. И супруга његова а Савина мати постане монахиња и назове се Анастасија.

Сада је тек св. Сава у заједници са својим родитељима неуморно радио за бољитак, срећу и благостање свога народа и свете нам цркве православне. Тада отац и син оснују манастир Хилендар у Светој Гори, а осим овога још и многе друге манастире и цркве па покрај сваке цркве и у манастирима заводио је св. Сава училишта т. ј. школе и болнице.

После смрти оца му Стевана, који је као калуђер Симеон у Хилендару преминуо, била је Србија у врло јадном и жалосном стању. Млађи син Немањин Вукан иомоћу мађарског краља отимао је земље од свога брата краља Стевана. Дакле, два брата рођена смртно и крвно завадише се и окомише бојна копља један на другога. Ово неправедно и Богу мрско дело допре до св. Саве и он похити, тада већ као архимандрит, носећи мошти оца свога да своју завађену браћу измири. Пун мудрих речи, пун благих и ваљаних савета знао је св. Сава крвно завађену браћу своју над очиним гробом измирити и приволети брата краља Стевана да сазида великолепни манастир Жичу у знак измирења и будуће братске љубави.

Када је пак краљ угарски са силном војском у српску земљу упао

био, знао је св. Сава и овога својим мудрим говором а божијом помоћу на мир склонити и спасти српску земљу од туђа — можда — господарења, а српски народ од крвопролића.

После кратка боравка свога међу браћом својом врати се св. Сава натраг у Свету Гору, а из ове не за дуго у малу Азију у град Никеју, да умоли васеленског патријарха, да овај постави и одреди једног архиепископа, који ће српском црквом као независан архипастир управљати и бранити српски народ и цркву од других разних народа, који су хтели Српство од православие вере да одврате. Васеленски патријарх у споразуму са царем понуди тај тако велики и свети чин самоме св. Сави с уверењем, да од њега способнијег нема. Након дугог опирања прими се св. Сава тога великог сâна и би рукоположен за епископа год. 1222. а уједно и проглашен за архиепископа српског.

Као митроносац врати се натраг у своју милу Србију, подели целу српску земљу на 12 епископија и у њих постави и посвети за епископе најодабраније своје ученике, који ће народ српски на стазу права хришћинска живота водити и учити. У школама пак постави ваљане и вредне учитеље, који ће српску младеж појити духом православним и неговати у њима језик, веру, морал и просвету. Сам св. Сава многе поганичке обичаје у Србији укинуо је и хришћанскима заменуто. Српску децу у чврсту узданицу нашу сам је св. Сава себи призивао и у закону божијем, у духу православном васпитавао по речима цара Давида: „Придите чада послушајте мене, страху Господњу научу вас.“

Као архипастир крунише свога брата Стевана првовенчаног краљевском круном и заогрне га царском багрјаницом, као зар да и овај свој народ заогрне срећом, једнаким правом и љубављу.

Кад је тако св. Сава цркву, школу и државу у најбољи поредак довео и увидео, да је чврст корен православља међу Србима, који се и при најтежим и горким временима из Србина ишчупати не ће, науми, да још један пут обиђе света места и да се поклони гробу Христову. Своју намеру и остварио је св. Сава па обишавши св. земљу сваком даном приликом у путу своме учио је народ, проповедао слово божије и служио службу божију, као што чињаше и у пређашњим својим путовањима.

У повратку своме удари преко Бугарске и дође у град Трнов где је у очи Богојављења 1237. последњу службу божију одслужио и водицу осветио. За мало па се разболи и своју племениту и свету Богу душу преда 14. јануара т. г, у 68. години живота свога. После годину дана тело му пренешено буде у манастир Милешево, а год. 1595. бежбожни и грозни Синан паша турски даде свето тело из Милешева у Београд пренети и на Врачару у прах и пепео сажећи, као што мало час чусмо и из декламоване песме, коју је вредни српски књижевник и неуморни трудбеник на пољу наше просвете Ст. Лазић спевао.

Ето драги моји слушатељи рекох вам у кратко ко беше св. Сава и шта учини Српству. Пуним правом можемо тврдити, да нам не беше св. Саве, Бог зна, били Српство данас после толико препаћених јада, посло 500 годишњег робовања, после толиког турског зулума опет било Српство, а да не изгуби веру па чак и народност своју.

Станац-камен, кога нам усади св. Сава и који нам сачува — кроз целу борбу и робовање — веру и народност нашу, јесте црква и школа.

Сада дакле, остаје на нама да покажемо, да ли смо достојни питомци св. Саве, да покажемо, да знамо чувати оно, што нам је у аманет оставио и да покажемо, да и ми знамо ходити примеру његовоме. С тога сакупљена и овде несакупљена браћо! шаљимо децу у школу, где ће деца учити љубити и бранити своје, а поштовати туђе; шаљимо децу у цркву да се деца уче слову божијем, јер:

„Знање је светлост,
Знање је моћ
Учимо, браћо,
Дан и ноћ!“ — Овим стиховима довикује нам песник да учимо дан и ноћ, јер је знање моћ и доиста нема те силе, нема тога оружја, које ће победити и помрачити светлост знања.

Трудимо се, дакле, да нам деца, та српска невинчад, та српска узданица не хода по мраку, већ по светлости. А да нам деца буду, као што ваља и као што ми од њих очекивамо, треба им прво васпитање добро дати; треба им живим примером у свачем претходити. Ту дужност у првом реду дужни су родитељи да врше, јер детету док у школу не пође једини је путоказ родитељи и родитељски дом. Живе ли ови у међусобној љубави, раде ли сложно око унапређења свога, надмећу л' се у узајамном поштовању—онда се срце дечије осетно облагороћава честитошћу и поштењем, послушношћу и смиреношћу; раде ли пак ови противно, дете се повија кано шибљика, те није чудо, што се у малиши још гори и грђи пороци рађају, јер природа дечија нагиње више слабим странама, нежели моралу и племенитости. С тога чувајмо децу од разних страсти и ако се која укаже искоренимо јој клицу, не дајмо јој маха, јер једна страст вуче за собом другу.

Кад деца у школу пођу ваља и онда кућно васпитање, али мора у свези са школским бити, да једно друго допуњује. Тада их учимо и упућујмо, да светог Саве смирености и побожности сљедују; учимо их о задатку и дужности човечијој на овоме свету; учимо их и показујмо им, да је у задовољству срећа и највеће благо, а не у благу срећа и задовољство. Овим би уклонили децу од зависти, која се у раном добу скоро код сваког малише прва покаже. Једном речи учимо их како нас св. Сава учи па ћемо у младом нараштају видети ваљане људе, честите Србе и корисне чланове велике породице човештва.

Ако тако у будуће у науци корачали будемо, ако свој живот и рад по раду и животу св. Саве — у колико јо могуће — управљамо, онда ћемо ведрим челом, светлим образом, чистим и правим родољубљем смети на данашњи дан, а и у свако доба клицати:

Свети Сава — Српска слава:
Свети Сава — Србина спасава!

С. В. В. учитељ.

Дописи.

Вел. Радинци 16. јануара 1891. И ове године на дан св. Саве прослављена је та наша светковина достојном свечаношћу.

Око пола 10 часова, када одјекну пуцањ прангија пропраћен умилним звуком звона, сакупи се народ у храм божији, да ода Богу хвалу, што му дарова таковог цјеломудреног мужа, који је као архипастир свога стада цео свој живот и рад само њему посветио.

После величанствене службе божије, пошто је у цркви школско кољиво уз појање тропара и кондака освећено, крене се литија уз пуцањ прангија и пратњу звона певајући тропар светитељу: „Православија наставниче“ у храм просвете — у школу, која је сада, хвала буди Богу и онима, који се за њу старају нова зграда пространа и видна.

Како св. литургију тако и водоосвећење наш штовани парох госп. Ђорђе Коларовић торжествено је обавио.

По водоосвећењу и резању колача красноловила су дечица и то: „Ја сам ђаче младо“ из читанке II. разр. — Зоринко Ристић уч. I. разр.; Песма: „Малена сам и тица је мала“ од З. Ј. Ј. — Софија Мишковић уч. II. р., „На Врачару“ од Ст. Лазића — Данко Аларгић уч. III. разр.; „Мајка је мајка“ из читанке IV. разр. — Лепосава Мишковић уч. IV. разр. и „Гусларева смрт“ од Љуб. Н. Мирковића — Иван Димитријевић уч. IV. разреда.

Малише су схватиле у каквој су важној задаћи, па су је сходно и извршили.

После декламовања држан је говор о светитељевом животу и раду за Српство. После говора појала се светосавска песма: „Ускликнимо љубављу“, а народ целивајући крст и икону св. Саве пошкропљен освећеном водицом делио је међусобно кољиво, а учитељ ученицима. За овим се вратила литија у цркву уз звонење звона, а из ове духовно подкрепљени сваки своме дому.

Весео народ, весела млађана дечица, а још веселији кићени сватови српски, који се десише тада, идући са невестом из Гргуреваца у Белегиш, па кад видеше, како се лепршају пред црквом барјаци, њихова срца православљем испуњена не дадоше им зар да поред св. храма и поред школе на данашњи дан сватовски пројуре. Поскакаше кићени сватови, па се мало даље од цркве ујединише, те слошки одушевљено запојаше „Православија наставниче“ и том песмом дочекаше излазећу из цркве литију. Када је литија ушла у школску зграду, не изосташе ни кићени сватови. Повећи број чланова те свите присуствовао је при водоосвећењу. Па не могав свршетак свечаног чина дочекати — ваљда због дуга пута — после прочитања апостола и евангелија узеше икону св. Саве целиваше и дариваше и том дарежљивом руком паде на олтар просвете неколико форината.

Жао нам је, што им честита имена не знамо, па би их овом приликом на јавност изнели. — Живели!

С. В. В., учитељ.

Срб. св. Петар. † *Георгије Татаровић*, православни свештеник у Св. Петру у Торонталској жупанији, преселио се у вечност после дужег боловања

12. Јануара т. г. у својој 71. години. Покојник је рођен 1820. г. у Црној Бари од поштеног и трудољубивог учитеља Аркадија Татаревића, који је као умировљен учитељ у Т. Хиђошу умро. — Пошто му је отац многом породицом оптерећен био, то га је деда Георгије Поповић славни проповедник и парох Сенћански (поп Ђука) школовао. Гимназију учио је у Субатици, а филозофију у Кечкемету. Године 1844. и 1845. свршио је богословију у Карловцима, а затим 1846. и 1847. свршио је препарандију у Сомбору, те се тиме справио био и за народног учитеља и духовног пастира. Бурне 1848. године изабран је бие као учитељски заменик у Вел. Бечкереку. Године 1849. рукоположен је био за свештеника у Оросламошу, где је као такови 38 година послужио као верни пастир светог олтара. Његовим само заузимањем прибавио је светој цркви 70 ланаца земље и више здања. У овој општини служио је од 1887. дакле више од 3 године, а то с тога, што је хтео, да код својих синова — једног бележника, а другог трговца — и у кругу своје унучади у последњим данима старости душу своју одмори. Али смрт га немила покоси. Изгубила је општина у њему ревностног душепопечитеља, што ће се редка наћи. Поштован је био од свакога, не само наших суграђана но и од суграђана друге народности у овој општини. Сахрањен је 14. Јануара на св. Саву у присуству наместника из Вел. Снт. Миклоша 3 свештеника и 2 калуђера из манастира Бездина, 4 учитеља и многог народа. — Лака му црна земља и вечан спомен!

С. М.

Српски Крстур. Дана 22. јануара т. г. по св. јутрењу снажним, али тужним гласом великог звона св. цркве наше, огласи прерану смрт кетфељског учитеља Божидара Малбашког, који у својој тешкој болести зажели, да га његов млађи брат овамо у родно своје место к себи донесе, осећајући зар претешку бољу и скори крај свога млађаног живота, коју му жељу брат без одлагања и испуни.

Једва недељу дана потом — крај сваке најбрижљивије неге и лекарске припомоћи, ако је овде навршио, немогав љутој бољи својој одолети, предаде млађани дух свој Богу у најлепшем добу, у 36. год. свога труднога учитељског живота.

Покојник беше целога живота свога свагда здрав, никада не болова, ма да слабијег телесног састава би, но клицу боље своје задоби јесенас приликом повратка свога кући из Темишвара, где се на велику несрећу своју и своје млађане љубе тада заручио. У путу га хладна киша с ветром проби, те јадан озебе, али као млад а у радосном заносу, не примети одмах никаква знака промене, тек по венчању своме по св. Параскеви осети неугодност, ни не слутећи каквој већој промени, а још мање тешкој болести а камо ли и крају животу своме. Но друкчије суђено би. Ма да је одмах у почетку боље своје лекарске помоћи потражио и најтачније лекарске диете придржавао, крај свег тога помоћи му не би, јер смртоносна клица рђом својом све јаче простираше по телу му љути отров и он подлеже тежини убитачне боље, он умре у наручју своје неутешне браће и његове млађане љубе, с којом тек три месеца живљаше.

Покојник свршив у Сомбору приправнички завод 1875. год. учитељева прво у Бочари, потом Оросламошу, Санади и напокон у Кетфељу, свуда приљежно, савесно и тачно вршећи своје учитељске дужности, са ученицима својима вазда љубак а са учитељским ауторитетом одржљив.

У друштвеном кругу беја окретан, дружеван, пријатан и добро расположен, а у јавном животу јако се заузимаше за народне наше ствари и сваковрсно добро народно мрзећи при том и проклињући гадну неслогу, која нам свагда народни развитак отештаваше.

Спровод беше величанствен само таки, како се у једном простом селу приредити може. Како све општ. поглаварство тако и многобројно становништво би присутно. Местни учитељи с учит. ђалинским и учитељима других народности са школ. децом у најлепшем реду од куће у цркву и до вечне му куће уз тужно „свјати Боже„ отпратише га и тиме му посљедњу почаст одаше, а великодушни г. парох ђалински изговори му у цркви заслужно слово, на чему нека му је овим топла захвалност изречена.

Врлом покојнику нека је вечити спомен међу учитељством, души му рајко насеље а студеном телу покој!

Послао **Викентије Ајваз**, учитељ.

„СРПСКИ УЧИТЕЉСКИ КОНВИКТ“ У НОВОМ САДУ.

ИСКАЗ

о стању благајне „српског учитељског конвикта“ у Новом Саду од остварења истог т. ј. од 24. јула (5. авг.) 1889. па до краја децембра месеца 1890. г. по нов. кал.

а) Редовни чланови и колико су уплатили:

Гавра Грбић, Ст. Врбас, уписнина 1 фор., чланарина 6 ф. 28 н. Петар Кућанчанин, Сусек, уп. 1 ф. Светозар Топаловић, Визић, уп. 1 ф. Захарије Ћирић, Маринци, уп. 1 ф. чл. 12 ф. Петар Стефановић, Рума, уп. 1 ф чл. 4 ф. 12 н. Анка Диздарева, Рума, уп. 1 ф. чл. 3 ф. 75 н. Гига Војновић, Вуковар, уп. 1 ф. чл. 11 ф. 10 н. Марко Суботић, Вуковар, уп. 1 ф. чл. 10 ф. 35 н. Павле Бибић, Петрања, уп. 1 ф. чл. 6 ф. Тоша Марић, Прхово, уп. 1 ф. чл. 8 ф. 52 н. Вељко Петровић, Земун, уп. 1 ф. чл. 5 ф. Јован Гајић, Чортановци, уп. 1 ф. Теодор Панић, Купиново, уп. 1 ф. чл. 3 ф. 7 н. Гавра Путник, Рума, чл. 6 фор. 15 нов. Остоја Зјалић, Добровић, уп. 1 ф. чл. 10 ф. 20 н. Радован Галовић, Гаћиште, уп. 1 ф. Радивој Лончар, Пчелић, уп. 1 ф. Тоша Новковић, Горњи Михољац, уп. 1 ф. Милан Орловић, Борово, уп. 1 ф. Никола Дурман, Мединци, уп. 1 ф. Лазар Савић, Слатине, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 35 н. Ђорђе Крајновић, Босут, уп. 1 ф. чл. 2 ф. 62 н. Пајо Мандић, Петроварадин, уп. 1 ф. чл. 11 ф. 70 н. Аркадије Варађанин, Нови Сад, уп. 1 ф. чл. 13 ф. 50 н. Јован П. Петровић, Турија, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 50 н. Авакум

Травањ, Турија, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 50 н. Спасоје Дедић, Даљ, уп. 1 ф. чл. 9 ф. Душан Петровић, Врањево, уп. 1 ф. чл. 9 ф. Стеван Узелац, Обрадовац, уп. 1 ф. Тимотије Добрин, Витојевци, уп. 1 ф. чл. 10 ф. 20 н. Петар Миросављевић, Кленак, уп. 1 ф. Ђока П. Поповић, Бела Црква, уп. 1 ф. чл. 3 ф. 75 н. Чеда Бошњаковић, Турија, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 50 н. Мита Пејић, Госпођинци, уп. 1 ф. чл. 3 ф. 51 н. Јован Ђ. Петровић, Ст. Шове, уп. 1 ф. чл. 7 ф. 35 н. Стеван Коњовић, Сомбор, уп. 1 ф. чл. 8 ф. 32 н. Коста Шијачки, Ст. Футог, уп. 1 ф. чл. 3 ф. 11 н. Драгиња Лончарића, Сентомаш, уп. 1 ф. чл. 6 ф. Мита Ђорђевић, Сентомаш, уп. 1 ф. чл. 8 ф. 70 н. Ђорђе Михајловић, Бегеч, уп. 1 ф. чл. 2 ф. 14 н. Ђорђе Милић, Н. Сад, уп. 1 ф. чл. 7 ф. 50 н.

(Свршиће се.)

Школске вести.

— **Светосавска школа у Београду** подељена је на основну и приправну школу и друштвени пансионат. Дужност управитеља у пансионату врши г. М. С. Милојевић. Прошле год. у св. савској основној школи било је 137 а у приправној 37 ученика. Учитеља је било 6. На ту школу потрошено је 1890. г. 3066 дин. Питомаца, који се издржаваху о друштвеном трошку било је почетком прошле године 35. и то 27 мушкараца у пансионату и 8 девојчица у приватним кућама. Питомци се уче у разним школама а девојчице у вишој девојачкој школи. Концем прошле године порастао је број питомаца у пансионату на 48, а изван пансионата у приватним кућама о друштвеном трошку њих 13 девојака, свега 61. Трошак око њиховог издржања износио је у прошлој години 35.584 д. Даље је установљена у св. савском дому нова богословско-учитељска школа, којој је циљ спремање ученика за свештенички и учитељски позив. У ту су школу ушли сви питомци, осим оних на вел. школи, или оних који по годинама нису још за предавање у тој школи, јер ученици не могу бити млађи од 12 ни старији од 17 година. Школа ова траје 4 године. За улазак у ову школу нуждан је пријеман испит, ученици морају претходно да су свршили четворо-разредну основну школу и два разреда средње школе. По свршетку школе добијају путни трошак, пар новог одела, а имају обавезу, да у својим крајевима служе као свештеници и учитељи. Они питомци, који уче занате код друштвених мајстора, добију по изученом занату алат и извесну суму као капитал. „Браник.“

— **Добровољи прилози,** који су пали на беседи 1891. год., коју су приредили приправници у Сомбору у корист својих сиромашних саученика.

(Свршетак.)

По 1 фор. госпође: Марија Ивковић, Лила Стојковић, Ф. Шулек, Мари Јенеји, Матрона Борђошка, Жупанска, Милица М. Јовановић, Дафина уд. Јовановић, Јулка Момировић, Софија Стојачковић, Катарина Поповић, Александра Грујић, Александра Јовановић, Амалија Сифниос, Софија Стојановић, Софија Веселиновић, Софија Маширевић, Јелена Миленковић, Јулка Ковачић, Катица Мојић, Софија Бугарска, Софија Јорговићка учитељица, Видосава Мојић, Палика Поповић, Јулка Андријевић и Даринка Чичовачка; гђице: Милица Ко-

вачић учитељица, Љубица Рићичка и Хелена Буњи; гг. Никола Михајловић, Светозар Јагеровић, Чедомиљ Милутиновић, Милан Гергуров, Јован Ракин, Павле Стојшић, Ета Вујић, Антун Бутер-Валтер, Васа Аперлић, браћа Шлисер, Стеван Гергуров, Пера Грујић, Коста Давидовић, Нова Стојачковић, Сава Илкић, Никола Ковачић, Младен Силашки и Стеван Арсеновић учитељи, Јован Јанковић, Гавра Бркић, Даша Бркић, С. А. Косанић, Голдштајн, др. Шимон Шулер, др. Грајнер, др. Кронић, Милош Гавански, Просниц, С. Вукићевић, Ђура Маширевић, Јулије Монин, Стеван Мајер, Шимон Шенвалд, Ш. Ж. Вајдингер, Сауерборн, Р. Шпицер, Алфелди, Никола Барјактаровић, М. Поштић, Јулије Цинклер, Трива Вукадиновић, Јосиф Холендер, Јован Буњи, Владислав Поповић, Ђура Лујбл, Н. Н. др., Средоје Гергуров, Младен Павловић, Ђура Атанацковић, Ђура Косанић, Јован Пандуровић, Милоје Милојевић, Шандор Шлисер, Шандор Најман, Влада Тодоровић, Ђока Петровић, учитељ у Парагама, Стеван Б. Љубојевић учитељ у Бањој-Луци и Паја Р. Стефановић из Србобрана; по 60 нв.: гг. Петровић, Јован Станишић и Грос; по 50 нов.: г-ђе Јелена Милетић, Мара Лазић, Јула Хенел, Марија Бикарева, гг. Јерковић, Адолф Шен, Јулије Лукић, Л. Л., Нађ, Лауш Либхардт, Хајндлхофер, Михајло Фодор и Јулије Комароми; по 40 нв.: гђа Милошевићка, Ема Цимерман, гг. Пера Печановић, Шандор Голдфан и Лауш Верлајн; по 30 нв.: Савета Стричевић и г. Јован Рипцо кантор; по 20 нов.: Милица Секулић, Адолф Адлер, Едвард Клајн и Фрања Срајл; по 10 нв.: гђца Вукосава Шимићева. — Свега: 286 фор. 80 н. од улазница је добивено 160 фор. Укупно: 446 фор. и 80 нов., кад се одбију расходи остаје чисто 283 фор. и 58 нвч.

По одобрењу сл. професорског збора приређивачки одбор је исту своту међу сиротим ученицима и ученицама овога завода овако поделио:

По 18 фор. добила је Катица Петровићева припр. III. год.

По 15 фор. добио Стеван Поповић припр. III. год.

По 10 фор. добише: Милутин Ђурић, Озрен Загорица, Павле Ајваз, Вељко Анокић, Страхиња Црнојачки, Стеван Мамузић, Бошко Костић, Јелена Славковићева приправници III. год.; Љуботир Башић, Владимир Ђерманов, Вукосава Ранковићева, Љубица Филиповићева, Милева Николићева, приправници II. г.; Ђорђе Терзин, Славко Јанковић и Јулка Велић приправници I. г.

По 5 фор. 58 нов. Михаил Вукадинов припр. I. год.

По 5 фор. добише: Владислав Станков, Олга Сифниос припр. III. г.; Душан Ђурић, Никола Андријевић. Вук Димић, Миливој Толмачев, Сава Лудајић, Наталија Хорватова, Катица Зековићева и Круница Обушковићева приправници II. год.; Војислав Борић, Александар Петровић, Милан Стојшић, Емилија Живановићева, Јованка Летићева, Мара Павковићева и Катица Ракићева.

У Сомбору 2. Фебруара 1891. Стеван Поповић припр. III. год. председник, Милутин Ђурић припр. III. год. као перовођа, Љубомир Арсин припр. III. год. благајник.

До завршетка листа нисмо добили оцену дела за награду од умољеног на то учитељског збора.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Наставнички збор српске учитељске школе у Сомбору јавља уцвељеним срцем, да је њихов врсни и мили друг

ИСИДОР СТОЈКОВИЋ

редовни професор учитељске школе

после дужег боловања 6. марта 1891. у 49. години свога вредног живота, а у 17. години свога најузорнијег учитељског рада на незамењиви губитак нашег завода у Господу преминуо.

Тело велевреднога покојника је 8. марта после подне у 4½ сахата у св. Ђурђевској цркви свечано опојано а уз велико саучешће код св. Успенске цркве у гробници славног педагога србског Аврама пл. Мразовића, деде покојниковог сарањено.

У Сомбору 9. марта 1891.

НАСТАВНИЧКИ ЗБОР
српске учитељске школе у Сомбору.

Вечан му спомен!

У Сомбору. Штампарија Ф. Битермана.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору 15. Априла 1891. Год. XXIII.

†

ИСИДОР СТОЈКОВИЋ

редовни професор српске учитељске школе Сомборске, рођен 2. Маја 1842. у Суботици, преселио се у вечност 6. Марта 1891. у Сомбору.

Српска учитељска школа у Сомбору претрпила је грдни удар, —велики губитак, који се не да лако накнадити. Редовни професор српскога језика, земљописа и историје на истој школи, од седамнаест већ година неуморни делатељ у овом заводу, најздравији и најкрепчији између њених наставника, којега за цело време његовог овде делања ни глава није забољела, јесенас почео је побољевати и тужити се на слабост желудца. На лицу му се велика промена показала, али и он сам и његови другови и пријатељи држаху, да је то обичан катар у желудцу, који се излечити даје. Међу тим је зло растло и професор Стојковић после Богојавлења морао је од школе изостати и лечити се дома, али ни најбрижљивија нега верне му супруге, ни вештина лекарска немогоше га подићи, јер — он је од несрећне болести рака у мускулима изнад стомака патио и 6. Марта о. г. преминуо, оставивши за собом неутешну удовицу, јединца сина Милана медицинара у Буда-Пешти и две ћерке, од којих је старија оспособљена српско-народна учитељица, а млађа је приправница првог разреда.

Професор Исидор Стојковић рођен је 2. Маја 1842. године

у Суботици. Отац му је био Лазар Стојковић адвокат, а мати Јелена рођена племенита Мразовићева, била је најмлађа кћи славног српског педагога Аврама пл. Мразовића из Сомбора. Исидор је детињство своје провео које у Суботици, које у Сомбору код својих тетака оштроумних и даровитих кћери Мразовићевих: Александре и Анке, које су му заједно с родитељима врло добро домаће васпитање давале. Српску народну школу учио је у Суботици и у Сомбору. Први и дгуги разред гимназијални свршио је у Новом Саду, где су му професори били др. Ђорђе Натошевић и Јован Ђорђевић. У трећи гимназијски разред пређе у Будим, где је све остале гимназијске разреде као отличан ученик свршио и испит зрелости положио. После тога слушао је права на кр. свеучилишту Пештанском и вративши се у Сомбор, изабран буде код суда овдашњег за хранитеља парница. Али он се најрадије бавио с наукама и лепим вештинама и сљедећи стопама свог деде великог Мразовића, — кад је народни Сабор 1870. позвао отличне младе Србе реда ученога, да се спремају на страноземским свеучилиштима за професоре учитељских школа, већ као ожењен млад званичник, захвали на свом звању и са својом младом супругом госпођом Јеленом Стајићевом отиде најпре у Цирих, где је један семестар на политехници слушао, а затим по дозволи Школ. Савета пређе на свеучилиште у Липиско, где је слушао предавања славног професора Цилера и других знатних мужева и после три године врати се у свој завичај са својом породицом, обогаћен знањем и искуством. Желио је, да постане референтом школским у Темишварској и Вршачкој дијецези, али му се та жеља не испуни и он проведе целу једну годину без службе. Тек 1874. године у јесен, када је оставком професора Јована Поповића остало упражњено место једног редовног професора у српској учитељској школи Сомборској, изабран буде он од В. Школ. Савета за професора српског језика, стилистике и књижевности, земљописа и историје у овој школи, које је предмете предавао скоро 17 година најточније и са великом ревношћу, тако, да изузевши један једини случај, кад је пре неколико година на укоп свог старијег брата Константина Стојковића члана кр. суда у Велику Кањижу ићи морао, никада ни једног часа од школе изостао није. Дужности своје професорске точно је вршио; с друговима је у љубави живио; са ученицима је благо и човечно, али ипак озбиљно поступао и умео их је вешто у добром запту одржати; у домаћем животу служио је за образац вернога супруга,

уредногa човека и најбољег отца; у друштву био је пријатан и љубезан; у јавном животу био је човек сталног моралног карактера и свестрано образован; чувство религиозно дубоко је у срцу свом носио и љубио је особито лепо црквено појање као и све лепе вештине и уметности.

За цело време свог званичног службовања одправљао је и дужности перовође професорског збора и библиотекара у српској учитељској школи Сомборској.

Писао је по гдешто у јавним листовима педагогијске и друге чланке, не подписујући имена свога, али је, као што чујемо, оставио после смрти богату збирку бележака својих академских студија, која се у рукама породице му налази.

Ако је и био с малим задовољан и врло умерено живио, ипак са маленом професорском платом једва је могао на крај излазити и јако је к срцу примио, кад је прошле године приликом повишења плате гимназијских професора од Високосл. Саборског Одбора одбијена њиме сачињена молба професора српске учитељске школе, којом су искали повишење плате и станарине. Приметити се могло, да је од тог времена све до смрти врло снужден и забринут био.

На изненадни глас о смрти његовој професорски збор српске учитељске школе дубоко ожалошћен, дао је штампати и разаслати у много стотина примерака посмртну објаву и на здању завода истаћи црну заставу, а на самртни одар покојников положио је прекрасан венац неувела цвећа са надписом: *„Свом незаборављеном другу Исидору Стојковићу, наставнички збор српске учитељске школе Сомборске.“*

На сами дан смрти у вече стигао је од Његове Светости Патријарха српског Георгија из Новога Сада брзојав удовици покојниковој пун топлог саучешћа и утехе.

Сљедећих дана професорски збор учитељске школе, ученици покојникови и учитељски збор више девојачке и српских народних школа Сомборских указали су последњу почаст покојнику, помоливши се Богу над смртним остатцима за покој душе доброга професора Исидора, а изјавивши лично саучешће његовој ожалошћеној удовици и деци. Приправници и приправнице су положили још на одар покојников особито леп, скупоцен венац са овим значаја пуним надписима: *„Свом милом и незаборављеном професору Исидору Стојковићу, благодарни ученици и ученице.“*

УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Овај су венац при спроводу три приправника носили до гроба.

При опелу у Светођурђевском храму 8. Марта после подне опростио се у име професорског збора с покојником г. Димитрије Петровић професор учитељске школе, а у име ученика и ученица Павао Терзин приправник III. разреда.

При спроводу учествовали су приправници и приправнице тужним и складним појањем, професори и учитељи овдашњих српских и других школа као и ученици свију овдашњих српских школа и трговачке академије.

Опело су под началством најпречастнијег г. протопресвитера обавили сви овдашњи свештеници најсвечаније уз појање грађанског певачког друштва.

Спровод покојников на Успенско гробље био је величанствен. Пред отвореном гробницом породице Мразовићеве испред западних врата Свето-Успенског храма држао је говор Милутин Ђурић приправник III. разреда, а затим је хор приправнички још једанпут одпојао дивно „Со свјатими упокој“ и „Вјечнаја памјат“—и тело незаборављеног трудбеника на пољу народног образовања професора Стојковића унешено би у гробницу и сарањено покрај костију блажене успомене Авраама Мразовића негдашњег организатора школа Српских у Бачкој и Барањи.

Сутра дан 9. Марта после школских часова изишли су приправници и приправнице на гроб покојног професора Исидора, где је уз умилно појање њихово преч. г. Никола Кирјак свештеник држао заупокојну литију и прелио гроб покојников, а управитељ учитељске школе је потом ученицима и ученицама својима на гробу Мразовићевом држао говор о труду и раду упокојеног им професора, споменувши у говору свом све важније трудбенике на пољу школства Српског, особито оне, који су у Сомбору и у учитељској школи Сомборској делали и којих кости на том гробљу почивају.

Нека је вечни покој честитом Србину професору Исидору Стојковићу, а на народу српском стоји, да достојно уважи његов многогодишњи неоцењиви труд и да се постара за обезбеђење живота његове супруге и за материјално подпомагање и образовање његове сирочади. В.

ПРВО ПИСАЊЕ НА ПРОПИСУ ПЕРОМ.

У учитељству у опште подељена су мишљења односно писања на прописи. Једни би хтели, да се са писањем на прописи не хита, да се не предузима *рано*, хтели би, да се предузме тек у II. разр. осн. школе, други опет, држећи то за *касни* почетак, мисле, да би се могло још у I. разр. са успехом предузети. И једни и други имају својих разлога, но ми их овде не мислимо износити. Али како прво мишљење заступају и два понајпознатија ауторитета у педагошком свету, као што су К. *Кер* и Др. Фр. *Дитес*, нема сумње да би и ми мали требали сместа томе да се приклонимо. Међу тим нека нам опросте та два капацитета. Поред најбоље воље, ми им не можемо следовати. И наше је најскромније мишљење, да се писање на прописи пером даје и у I. разреду тако исто успешно извести, као и у II-гоме. „Што данас свршити можеш, не одлажи на сутра“ — вели наш народ. Па тако је и са овим. Зашто чекати пуну годину дана, кад се то исто може и после по године без икаквих стварних тешкоћа извести?! И фактично—стварних тешкоћа нема никаквих. Ако пак има каквих тешкоћа, те су само са формалне стране. Како и те да се уклоне, то се баш хоће овим чланком да покаже. Дакле овим не мислимо распру писати. Све што би у распру овога предмета спадало — овде прекидамо, а прелазимо на практичну страну његову.

*

Писање на прописи са пером не може се предузимати пре, него што се ученици извежбају добро на таблици са писаљком писати. Дакле то може да буде тек онда, пошто се сврше сва мала писмена; поглавито онда, пошто се савладају све могуће тешкоће у писању са малим писменима. А то би одприлике било другог полгодија школског. И оно може да отпочне скоро упоред са учењем великих писмена. То јест кад се отпочну учити велика писмена, онда може да се отпочне и писање на прописи.

Писање на прописи пером и мастилом јесте по све новина једна за почетнике школске. Колко јој се они само радују! Али као што напред рекосмо имају и неких тешкоћа с њоме. Нити знају честито прописа купити, нити пера ни дршка. Не знају пера у држак углавити, нити знају у мастило умакати. Не знају у опште држак са пером да држе. Тако перо брзо раскрече. Прописи испарају, мастило превале и пуно којечега пораде. Али да тога не буде, нужно је да наставник децу одмах у почетку привикне и упозори на све. *Наставник треба свему да их научи.*

Тако, пре него што дође час за писање, на неколико дана учитељ нареди ученицима својима, да спреме *нуждан писаћи прибор*. Ту је бочица са мастилом, ту држак са пером и њему (т. ј. учитељу) да предаду новчић за прописи. Ово је и за то нужно раније наредити, што није могуће у један мах да сви набаве. Има сиромашније деце, чији родитељи не могу данас избацити 4—5 новч., али ће у два-три дана већ моћи.

Према томе писаћем прибору учитељ не сме немаран бити. Он мора озбиљно настојати, да буде све у своме реду. како после не би сад с овим, сад с оним натезао. Како их привикне у први мах, тако ће остати кроз све

време школског живота, а та навика не ће бити од злих посљедица ни за даљи живот... Дакле: учитељ мора пазити, какву ће деца *бочицу са мастилом* донети. То да кажемо на првом месту. Бочица та треба да је ониска и пошира. Најзгодније су бочице оне од 5—6 цм. висине и у пречнику 4—5 цм. ширине без врата, из којих се и ако се преврну, мастило не проспе, иначе су ваљкастог облика. Или ако не може сваки такову бочицу набавити, оно могу поднети и тако исто ониске, али ћошкасте бочице са вратом, које се понајчешће употребљују. Могу поднети и друге ониске и пошире бочице сличне овима. Али најстрожије се морају забранити бочице високе па узане, као што су оне од познатих „Хофманових капљица“, које деца често донесу у школу и друге сличне овима. Таке бочице не знају деца: камо да их склоне. За час се преврну, а често не могу ни да стоје, те чудо почине — мастило проспу и убрљају се до грла. Дакле на све то наставник мора јако пазити. Поред тога само мастило — или нека је црне боје, или љубичасте. Водњикасто мастило не сме се ни пошто трпети. Шта више: најстрожије забранити куповање у трговини оној, где се таково мастило добије.

Деца имућнијих родитеља донесу и праве „куповне“ дивите и то је да боме још боље. Али по најбоље би још било, кад би се у свакој школи у скамијама дивити налазили и општина мастило набављала. Такови су дивити понајзгоднији, да се пред децом све у чистоћи одржи. Пошто пак тај случај није, нити може бар за сад још свуда у нашим школама да буде, то мора наставник све горње у виду имати, ако иоле разумно свога посла обавља.

Исто тако је са дршком и са пером.

Деца једва чекају да на прописy почну писати. Сваки час запиткују учитеља, каде ће тај час доћи. Радо би почела и код куће сама да пишу, само да имају писаћег прибора. Зато наваљују често на родитеље, да им купе држак и перо. Ови, да их задовоље, купе им захтевани држак и перо. То чине обично, кад у „варош“ оду, да своје мале ђаке изненаде. Кад им донесу и предаду — ови, да из коже од радости искоче. Родитељи купили држак; још онај — прави „писарски“. Горњи крај са свим танак; око среде дебео — изгледа као *вретено*. Или — горњи крај „буџаст“, па још у бојама. Не може дете да се нахвали. Али поред све хвале има и неприлика с њиме. Не може у мале руке да га узме. Потешко креће с њиме, јер такови дршци нису за почетне руке детиње. Зато такове дршке не може наставник трпети. Дете ће научити тешко руком кретати, те ће после вечито са писањем натезати. За почетнике су обични дршци од мекана дрвета, који стају обично новчић комад у трговинама. А могу да поднесу и они танки од лима и ти су лаки и згодни за децу. Ови су још и за то згодни, што се перо може у њима преокренуто да држи, те се сачува од запињања, које где и кречења. Односно самих пера вели поменути гласовити практичар К. Кер „не треба ни да су сувише јака, ни сувише шиљаста.“ Тако у сваком погледу подесан држак и перо биће почетној деци од практичне вредности, а за потоњи живот у писању од неизмерне користи.

(Наставиће се.)

СЕДНИЦА ВИСЛ. ШКОЛСКОГ САВЕТА

од 14. и 15. Марта 1891.

Председава Његова Светост Патријарх српски Георгије Бранковић. Присутни чланови: Јован Борота прота, Стеван Лазић управитељ гимназије Карловачке, Др. Ника Максимовић, Др. Михаил Полит Десанчић, Теофил Димић, Н. Ђ. Вукићевић заменик гл. шк. референта, Исидор Ћирић народни и патријаршески тајник, Др. Лазар Секулић народно-црквени подтајник.

Његова Светост Патријарх отвара седницу и приказује присутног Дра Лазара Секулића подсекретара, који ће први пут у овој седници Школског Савета дужност перовође вршити.

Прочитано је неколико окружница в. кр. угар. Министарства за богочаст и јавну наставу које се понајвише средњих школа тичу, или се њима препоручују отачаствене фирме за набавку учила. Усљед тога упућене су управе виших девојачких школа и учитељске школе Сомборске, да учевна средства за наставу у природним наукама набављају из кр. угарског свеучилиштног физикалног завода у Будапешти.

Вис. кр. Хрватско-славонско-далматинска влада отдјел за богоштовје и наставу расположењем својим од 31. Просинца 1890. бр. 9080. решавајући поднесак Ш. Савета на бр. 168. од пр. год. изјављује да ће дозволење употребљавања у српским вероисповедним школама краљевине Хрватске и Славоније одобрених од Школ. Савета књиге: „Буквар за српске народне школе школе треће поправљено издање, „Црквено-славенски буквар“ поправљено издање и Читанка за други разред ново поправљено издање (све три накладом А. Пајевића у Н. Саду 1890.) — у смислу §. 101. закона од 31. Листопада 1888. неотложно сљедовати, чим се у читанкама за III. и IV. разред истога издања спроведу нижеозначене исправке относно допуне и чим се отклоне недостатци неки, који се по суђењу високе земаљске владе у тим књигама налазе, а то су недостатак латинице међу предметима за читање; недостатак градива за земљописну и историчну наставу и недостатак граматичкога дела. Пошто су наведени учевни предмети законом од 31. Листопада 1888. за наставу у свим нижим пучмим па и у конфесијским школама прописани, то се позива Школ. Савет, да се постара ове предмете у горње читанке уврстити или доказати, да је иним путем и начином постарано, да се горњи предмети у вероисповедним аутономним школама српским предају. При том се наводе још неке мање као особито ситна и нејасна штампа и рђав папир у читанци за IV. разред, које би у интересу напредка школске наставе и здравља дечијег исправити ваљало.

На званично објашнење и образложени предлог заменика гл. шк. референта решено је Високој земаљској влади у Загребу званично доставити, да се горепоменуте читанке српске само за вештбање у читању ћирилицом и за основу у моралној науци, у природним наукама и у поуци о земљорадњи употребљују, а да се младеж у свим српским вероисповедним школама у Славонији и Хрватској, почињући од другог разреда учи латиници баш из оних истих читанака, које је Висока земаљска влада издала, па да се на основу тих читанака и настава у познавању домовине у земљопису и у историји предаје-

Такође се и српска граматика у старијим разредима српских народних школа на основу реченица предаје.

Под једним је упућен заменик гл. шк. референта, да настоји, како би у ново издање читанке српских за III. и IV. разред ради олакшања наставе придодао се и граматични део сходно прописима методике и постојећем наставном плану и да се остале исправке у тим читанкама учине, а особито да се оне крупним писменима и разговетно, а на јакој и лепој хартији као и школске књиге од сада штампати имају.

„Српски Сион“ примљен је као званични орган Митрополије српске и учињене су сходне наредбе у погледу објава, огласа и стечајева на учитељска места у овом листу.

На повољно знање је узето, да је Високосл. Саборски Одбор одобрио на предлог Школ. Савета, да се из клирикалног фонда 200 ф. изда на подизање пчелњака и набавку Ђерзонових кошница у срб. учитељској школи Сомборској.

На питање Саборског Одбора о положају Ђорђа Глибоњског професора учитељске школе у Г. Карловцу и Јована Поповића наставника више девојачке школе у Панчеву одговорено је, да су обојица стално намештени учитељи на тим заводима и да положај њихов није уздрман.

На знање је узет извештај В. Саборског Одбора о обустављању половине плате суспендованог Е. Ш. референта г. Долге и асигновано половине плате и попутнине заменику Е. Шк. референта за Темишварску и Вршачку дијецезу преч. г. Јовану Новаковићу као и о одређењу путног трошка и дневница повереницима Школског Савета при истражној ствари против референта г. Мите Долге.

Потврђени су избори Славка Трифуновића и Славка Радовића свршених приправника за учитеље у Башахиду и наређено, да им се декрети издаду.

На знање је узето президијално издање декрета учитељу Деспот-Сентиванском Жарку Ристићу, које је по молби његовој и на предлог заменика гл. школ. референта ради оправдања реченог учитеља пред војничким властима у Јануару извршено и о овом ће се накладно Е. Ш. Одбор у Новом Саду известити.

Издани су декрети правилно изабраним и оспособљеним учитељима: Симеону Поповићу за учитеља у Нимету у дијецези темишварској; Милошу Десанчићу за учитеља у Мајши у дијецези будимској и Даници Ђаковој за учитељицу у Т. Хиђошу.

Примљен је на повољно знање извештај Е. Ш. Одбора будимског о стању срб. нар. школа у дијецези будимској за 1889/90. школ. годину.

Поднесени од истог одбора одостоверени записници редовних седница од године 1890. узети су на повољно знање.

Спорна ствар Старосивачке црквене обштине у погледу избора учитеља Душана Пејића и призива привр. учитеља Милана Манојловића противу истог избора решена је по дугом саветовању тим, што је изречено, да је избор Манојловића за привременог учитеља сам по себи био нокоректан, те по

томе је за ништав проглашен, а редовно обављени избор Душана Пејића за сталног учитеља III. и IV. разреда у Сивцу одобрен је.

Призив Милоша Станковића члана црк. општине и перовође у Араду противу решења Е. Ш. Одбора темишварског, којим се бившем учитељу српске школе у Араду Жарку Поповићу за феријална два месеца припадајућа учитељска плата по закључку дотичне општине одобрава, као неуместан одбијен је, а горње решење Е. Ш. Одбора темишварског у крепости је својој остављено.

Извештај местног школског одбора у Горњему Карловцу о избору Николе Шумоње за учитеља српске вероисповедне школе и приправничке вештбаонице тамошње упућен је са надлежним списима на уредовање Е. Ш. Одбору дијецезе горњокарловачке.

Заменик гл. школског референта чита обширни извештај свој о стању виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору за 1890/1. шк. годину, који је узет на знање.

Закључено је наредбу издати, да управе више дев. школе сваке године имају штампане извештаје своје свима члановима Школског Савета непосредно достављати.

Пошто се опазило приликом визитација школских, да неки учитељи особито у вршачкој дијецези у место прописаних од цркве молитава на црквенославенском језику друге неке на српском језику молитве предају и таковима децу уче: то се умољава Његова Светост Патријарх, да са Преосвештеним епископатом овоме злу, које се у неким вероисповедним и комуналним школама појављује, на пут стане.

Пододбор, изаслани, да прегледа операт великокикиндске учитељске скупштине од г. 1890. подноси свој извештај с приметбама на исти операт. Извештај се овај на знање узима и заједно са поменутим оператом предаје заменику гл. шк. референта на употребу при сачињењу предлога за нову школску уредбу, која се предстојећем народном Сабору поднети има.

Управа учитељске школе Сомборске подноси одостоверене изводе из главних књига Платонеума, фонда Школ. Листа, фонда за учитељске сироте и фонда Мунтила и Лефтера, којима рукује Сомборска црквена општина за 1889. годину, што је на знање узето.

Управа учитељске школе Сомборске јавља, да је Исидор Стојковић редовни професор српског језика и књижевности, земљописа и историје у истој школи после дужег боловања у вечност се преселио 6. Марта о. г. и да су они исти професори, који су за време боловања сад већ упокојеног професора тог суплирали и на даље обвезали се, да исте предмете до краја ове године суплирају у корист удовице и сирота покојног свог друга. У свези с тим моли управа, да се учињено расположење професорског збора у погледу суплирања за ову школску годину одобри и да се удовици реченог професора осим тога тримесечна посмртнина у износу његове постигнуте плате изда. Решено је:

Расположење професорског збора српске учитељске школе у погледу суплирања катедре покојног професора Исидора Стојковића до краја ове школске године са одобрењем на знање узети и стечај на упражњену катедру с

концем школске године отворити. Високославном Саборском Одбору пак топло препоручити, да се удовици професора Стојковића госпођи Јелени Стојковић посмртнина од 350 ф. из клирикалног фонда изда; уједно пак да се за суплирање дотичних предмета за идућих пет месеци припадајућа награда на званичну признаницу управе учитељске школе Сомборске издавати има ради уручења онима, којима по горњем распореду припада.

На знање је узет извештај учитељске школе Сомборске о томе, да је услед дозволе овог Школ. Савета Зорка И. Вучетића приватна ученица првог приправничког разреда у Октобру 1890. на истој школи из предмета за први педагогијски разред прописаних испит с врло добрим успехом положила.

За школску књигу према предлогу заменика гл. школ. роферента одобрена је штампана књижица „Часослов". Издање књижаре Луке Јоцића у Н. Саду. Цена 9 нов.

Није примљена молба професора Ј. Г., да се преведена музикална представа: „Јосиф у Мисиру" препоручи црквеним општинама за даривање њоме добрих ученика народне школе о испитима, са разлога, што неки податци у тој књизи стоје у опреци са библијском повешћу, коју деца уче.

Поднесени рукописи М. Калића наставника в. дев. школе у Н. Саду достављају се управи учитељске школе Сомборске на мнење, а „Нотна појанка" Драгутина Блажека учитеља хармонијског појања у учитељској школи Сомборској ради стручне оцене доставити се има управи више девојачке школе у Панчеву.

На предлог управе учитељске школе у Г. Карловцу одобрено је субституирање Николе Шумоње учитеља вештбаонице тамошње за учитеља хармонијског појања и певања у истој школи с наградом од 120 ф.

На предлог исте управе повишена је награда вртару исте школе за практичну наставу у вртарству и воћарству од 60 ф. на 80 ф. Такође је и служитељева у истом заводу повишена према препоруци управе.

Упражњена једна стипендија приправничка на српској учитељској школи Сомборској од 80 ф. подарена је јединoм компетенту Стевану Поповићу приправнику III. разреда родом из Ульме.

Милутину Ђурићу приправнику III. разреда на учитељској школи Сомборској задржана стипендија, по молби његовој, пошто је првог семестра класе поправио, повраћа се тако, да он само за други семестар ове школске године у име исте 40 ф. примити има.

Тужба поднесена противу Николе Радуловића свештеника као управитеља школског у Молу доставља се Е. Ш. Одбору бачком на надлежно уредовање.

Молба г. Дим. Долге Е. Ш. референта ради издавања трећег квинквенала задржана је in suspenso, док се наређена противу њега дисциплинарна истрага не доврши.

Предлог управе учитељске школе у Г. Карловцу у обзиру поступка при устменим испитима у истој школи одобрен је, а молба исте управе ради држања писменог испита из педагогнјско-дидактичке струке враћена је истој управи са упутством, да се уврсти у предлог за ново устројство исте шмоле, које се од ње што скорије изчекује.

А. Јовановић ученик осмог разреда грађанске школе и ванредни приправник прима се у I. приправнички разред учитељске школе горњокарловачке под условом, да на крају године испит с добрим успехом положи.

Молба Јована Кнежевића приправника III. разреда, да из горњокарловачке учитељске школе другог семестра натраг у Сомборску пређе, одбија се као неуместна.

Молба Ђорђа Петровића привр. учитеља у Саци у толнанској жупанији, да се без предходних наука у учичељску школу прими, одбија се.

Ани Антића удовици покојног учитеља Уроша Антића у Ријици, на молбу њену, из старог учитељског пензионог фонда милостиња од 60 ф. досуђује се и умољава се Високосл. Саборски Одбор, да јој исту издати нареди.

Осим ових предмета решени су још многи други предмети од мање важности.

В.

ПРОФЕСОРСКА СИРОЧАД.

(Прештампано из „Нашег Доба“ бр. 22. од 1891.)

Поводом смрти Исидора Стојковића, редовног професора на српској православној учитељској школи у Сомбору, изнећемо још једанпут српском читалачком свету пред очи један предмет, о коме је у разним српским новинама и у разним приликама много писано и говорено.

У Уредби за српске народне школе од године 1872. §. 103. осигурава се учитељима учитељских школа „после 30 година службовања мировина у износу постигнуте плате.“ Исто тако осигурава се у §. 132. епархијским школским референтима, а у §. 139. главном школском рефенту „после 30 година службовања мировина у износу постигнуте плате“. За тим се осигурава у §. 7. Уредбе о вишим девојачким школама учитељима истих школа „после 30 година службе мировина у износу постигнуте плате.“

Те мировине осигуране су биле од чести и у превишњој кр. Уредби од 10. августа 1868. у §. 74., 78. и 83. III. чл. Осим тога осигурава се у тој Уредби у §. 92. III. чл. после 30 година службе мировина професорима гимназије карловачке и новосадске, а у §. 101. III. чл. професорима богословије.

Горе напоменуте Уредбе су саставили наши народни црквено-школски Сабори и оне су добиле у своје време највишу потврду од Његовог Величанства. Обе Уредбе су дакле закон, кога се наше аутономне власти придржавају и по којима се сви ми равнамо и управљамо.

У тим Уредбама нигде не стоји ни једном речи означено, да су горе именовани народни чиновници обвезани основати засебни мировински фонд, из кога ће им се њихова мировина издати, нити је игде речено, да ће им се њихова пензија онда почети издавати, кад се другим којим начином оснује засебан мировински фонд. Шта више у §. 110. III. чл. превишње кр. Уредбе од 10. августа 1868- изрично је наведено, да ће „плате... и т. д. опредељене у §§. 74., 78., 92. и 101. носити клирикални школски фонд.“ Исто тако стоји изрично наведено у §. 114. превишње кр. Уредбе за српске народне школе од

године 1872., да ће „за недостатак укупних трошкова учитељских школа притећи у помоћ народно просветни фондови“, а у §. 11. Уредбе о вишим девојачким школама стоји такођер изрично, „да ће се плаћање учитељског особља — виших девојачких школа — подмиривати из српског народног просветног (клирикалног) фонда“, све дотле, докле дотичне општине не образују за те школе засебне фондове.

Ми држимо, да по том закону споменутим чиновницима безусловно припада мировина и да се та мировина има подмиривати из клирикалног школског фонда без обзира на то, што за сад нема засебног мировинског фонда, јер су српски народни сабори одредили и на ту цељ клирикални школски фонд, што је и Његово Величанство изволело милостиво потврдити.

Међутим ћемо узгред напоменути, да нам је добро познато, да се гореозначени чиновници не опиру томе, да од своје плате улажу саразмеран део у засебан мировински фонд, или да им се тај део задржава у име мировине на повећање клирикалног школског фонда; шта више: чинили су они озбиљне кораке и код пређашњих сабора и саборског одбора, да се постави макар и провизоран штатут за њихово умировљење и за оснивање засебног мировинског фонда, јер увиђају, да је праведно, да и сами припомогну својим прилозима и да олакшају постојећим народним фондовима издавање мировине. Но што до сад за више од 20 година није у том погледу ни с које стране ништа учињено, за то не могу гореименовани народни чиновници одговарати, нити се могу, кад постојећи закон каже, да им после 30 година службе припада мировина, која ће им се из клирикалног школског фонда издавати, свога законитог права одрећи, па чекати, док се после неизвесног времена не оснује засебан мировински фонд. (Свршиће се.)

ДУШИ.*)

(По триодној једној стихири.)

Авај мени моја грешна душо!
Та докле ћеш у греху живети,
Када ћеш се њега оставити?
Сети се о страшном часу смртном
И безгрешном Спасу, Богу твом.
Какав ћеш му ти одговор дати? —
Дела ће те твоја издавати,
Шта си овде на свету чинила
И како си ти о себи бдила.
Дела т' иду сва на обличење;
Праведнима на њино спасење.
Ево време кајања настаде,
Поправи се, моли Творца саде

*) Ову је песму рано преминувши негдашњи брестовачки учитељ † Ђурица Сентомашки у Жекићевом „Стручку“ 1864. године написао, а нигди није штампана. Ми је овде као спомен неуморнога рада покојниковог доносимо.

И реци: сагрешила сам теби,
А грех велик нанела сам себи.
Но ја знадем, о Творче премили!
Да с' милостив и у вељој сили,
Па кад с правдом ти на земљу дођеш,
Ја се ухвам, поштедит' ме хоћеш!
И на десну страну ме ставити,
О, смилуј се, ја ћу с' поправити!

Доставио

У Т. Бечеју Марта месеца 1891.

Н. К. М.

„СРПСКИ УЧИТЕЉСКИ КОНВИКТ" У НОВОМ САДУ.

ИСКАЗ

о стању благајне „српског учитељског конвикта" у Новом Саду од остварења истог т. ј. од 24. јула (5. авг.) 1889. па до краја децембра месеца 1890. г. по нов. кал.

а) Редовни чланови и колико су уплатили:

(Свршетак).

Ника Грујић, Сомбор, уписнина 1 ф. Коста Травањ, Сивац, уп. 1 фор. Душан Поповић, Рума, уп. 1 ф. чл. 15 ф. Срдан Увалић, Лалић, уп. 1 фор. чл. 8 ф. 25 н. Петар Симић, Свилош, уп. 1 ф. чл. 7 ф. 05 н. Јован Хорват, Пачетин, уп. 1 ф. чл. 3 ф. Глиша Миладиновић, Нови Сад, уп. 1 ф. чл. 15 ф. Катарина Јанковић, Белегиш, уп. 1 ф. чл. 3 фор. Данило Гламочлија, Ст. Пазова уп. 1 ф. Милева Петровић, Војка, уп. 1 ф. Ђорђе Јаношевић, Војка, уп. 1 ф. Милан Коњовић, Голубинци, уп. 1 ф. чл. 3 ф. Ангелина Георгијевића, Голубинци, уп. 1 ф. Милан Стојчић, Срп. Ст. Мартон, уп. 1 ф. Петар Вуканов, Беочин, уп. 1 ф. чл. 6 ф. 70 н. Ћира Каракашевић, Пирош, уп. 1 ф. чл. 2 ф. 25 н. Стеван Наћвински, Вел. Ст. Миклуш, уп. 1 ф. чл. 4 фор. Ђура Акшамовић, Ада, уц. 1 ф. Милан Грујић, Кулпин, уп. 1 ф. чл. 7 ф. 55 н. Јеврем Миковић, Сентомаш, уп. 1 ф. чл. 8 ф. 70 н. Ненад Загорчић, Лединци, уп. 1 ф. Тодор Ракић, Ст. Паланка, уп. 1 ф. Никола Ралић, Грк, уп. 1 ф. Милан Богдановић, Крушедол, уп. 1 ф. чл. 4 фор. Илија Радивојевић, Ириг, уп. 1 ф. Раде Мандић, Градиште, уп. 1 ф. Ника Николић, Вел. Кикинда, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 50 н. Милош Бандић, В. Кикинда, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 12 н. Љубомир Лотић, В. Кикинда, уп. 1 ф. чл. 4 ф. 12 н. Живојин Пауновић, Ков. Ст. Иван, уп. 1 ф. чл. 30 ф. Лазар Живојновић, Буђановци, уп. 1 ф. Харитон Ружић, Сивац, уп. 1 ф. Глиша Шпановић, Бобота, уп. 1 чл. 3 ф. Свега уп. 73 ф. чл. 344 ф. 13 нов.

б) чланови потпомагачи, колико су уписали и колико су платили:

Добротворна задруга Српкиња, В. Кикинда, уписали 50 ф. уплатили 50 фор. — Арса Пајевић, штампар, Нови Сад, уписао 50 ф. уплатио 50 ф.

— Стеван Ковачевић, бележник, Ст. Футог, уписао 50 ф. уплатио 10 ф. — Александар Јорговић, уч. в. д. школе, Нови Сад, уписао 50 ф. уплатио 5 ф. — Милан А. Јовановић гимн. професор, Нови Сад, уписао 50 ф. уплатио 5 ф. — Јован Мартиновић поседник, В. С. Миклуш, уписао 50 ф. уплатио 10 ф. — Давид Ћурчић трговац, Нови Сад, уписао 50 ф. уплатио 10 ф. — Хаџи-Гавра Плавшић апотекар, Нови Сад, уписао 50 ф. уплатио 10 ф. — Добротворна задруга Српкина, Нови Сад, уписала 50 ф. уплатила 10 ф. — Добротворна задруга Српкиња, Бела Црква, уписала 50 ф. уплатила 10 ф. — Добротворна задруга Српкиња, Суботица, уписала 50 ф. уплатила 10 ф. — Српска правосл. црквн. општина, Суботица, уписала 50 ф. уплатила 50 ф. — Браћа Дудићи трговци, Беч, уписали 50 ф. уплатили 10 ф. — Српско певачко друштво, Суботица, уписало 50 ф. уплатило 10 фор. — Штедионица, Земун, уписала 50 ф. уплатила 50 ф. — Теодор Богдановић поседник, Рума, уписао 200 ф. уплатио 40 ф. — Матица Српска, Нови Сад, уписала 50 ф. уплатила 50 ф. — Српска правосл. црквн. општина, Земун, уписала 50 ф. уплатила 50 ф. -- Павле пл. Еремић поседник, В. Кикинда, уписао 100 ф. уплатио 100 ф.— Српска правосл. црквн. општина, Ириг, уписала 50 ф. уплатила 50 ф. -- Васа Максимовић трговац, Рума, уписао 50 ф. уплатио 50 фор. — Паја Вујичић подбележник, Турија, уписао 50 ф. уплатио 10 ф. — Српска правосл. црквн. општина, Сентомаш, уписала 50 ф. уплатила 50 ф. — Свега уплаћено 710 ф.

в) Добровољни прилози, приложише ови:

Њег. Св. патријарх српски Георгије Бранковић покровитељ друштва у Ср. Карловци 100 ф. —

Њег. Високопреосвештенство митрополит дабро-босански Ђорђе Николајевић у Сарајеву 500 ф. —

Високоблагородни г. Л. Дунђерски велепос. у Новом Саду 500 ф.

Од приређивачког одбора о држаној забави у Баноштору 56 ф. 30

Од приређене забаве пев. друштва „Гусле“ у В. Кикинди 201 ф. 45

Од приређене забаве пев. друштва у Ст. Бечеју 126 ф.

Од дилетан. представе (омлад. одб.) у В. Бечкереку 57 ф. 78

Од народне забаве (грађанства) у Сентомашу 14 ф.

Од прирећ. забаве од стране омладине у Земуну 109 ф.

„ „ „ „ „ „ 214 ф.

„ „ „ „ „ у Мохолу 75 ф.

„ „ „ „ „ Петр. Селу 19 ф. 30

„ „ „ „ „ у Чуругу 9 ф. 20

„ „ „ „ учитеља у Руми 138 ф.

Од скупљених прилога од стране омладине у Суботици 173 ф. 40

Од скупљених прилога од стране г. Ђоке Поповића управитеља шк. у Белој Цркви 15 ф. 90

Од скупљених прилога од стране г. г. Арсе Поштића и Дрнда Ст. Непадовића у Винковци 90 ф.

Прилог срп. прав. црквн. општине у Ст. Стапару 10 ф.

„ „ „ „ „ у Фелдварцу 10 ф.

„ „ „ „ „ у Ади 15 ф.

Прилог од гђе Јулке пл. Јовица у Будапешти	3 ф.
„ „ г. пароха Петра Чолића у Турији	5 ф.
„ „ г. капелана Васе Клајића у Турији	1 ф.
„ „ г. проте А. Стојадиновића у Бел. Цркви	2 ф.
„ „ г. М. Лудајића умиров. судца у Срп. Ковину	5 ф.
Свега:	2451 ф. 53

Сравњење:

а) примање:	1. Уписнина	73 фор.	— п.
	2. Чланарина редовна	344 „	13 п.
	3. „ потпом.	710 „	— п.
	4. Добровољни прилози	2451 „	53 п.
	Свега:	3578 фор.	66 п.
б) Издавање		132 фор.	26 п.
Готовина за 1. Јануар 1891.		3446 фор.	40 п.

Примедба. Овај исказ издаје се члановима редовним и потпомажућим као признаница, а прилагачима у име топле захвалности.

Нови Сад, 3. (15.) јануара 1891.

У име управног одбора: Аркадије Варађанин, с. р. председник. Ђ. Милић, с. р. тајник. Александар Јорговић, с. р. благајник.

Школске вести.

Црквено пјеније. У недељу 17. марта о. г. после вечерња у великој дворани сомборске српске учитељске школе искупили су се скоро сви месни свештеници, професори и учитељи, да чују и да оцене: је ли нотално појање од Гаврила Бољарића свешт. и вероучитеља и Николе Тајшановића нар. учитеља и учитеља певања на препарандији и на вел. гимназији сарајевској онаково, као што се у Карловцима појало и поје и каково треба да је.

Г. Бољарић приказао је неколико ирмоса и седалана тако лепо и у такту, а поред тога просто, е је заиста сваки увидео, да ће се по томе моћи лако и правилно учити. — Неке од речених црквених песама пратио је г. Драгутин Блажек наставник хармонич. појања у срп. уч. школи на хармонијуму и доказало се тиме, да је заиста све ваљано написано. Црквене песме које је г. Бољарић одпевао биле су: Ирмоси на Крстов дан, Божић и Ускрс, после Неанес вел. Свјат. — После тога одпевао је седалан: Плашчаницеју, Статије на вел. Суботу: Жизан во гробје и обе врсте Достојно јест величати тја.

Затим је позван био приправник II. год. Милош Николић, да одпоји сједален на Св. Николу: В Мирјех, да би се слушаоци уверили, како ће сам ђак погодити мелодију и може ли ex abrubto из те књиге певати. — Такође је био изазван припр. I. год. Славко Јанковић, да одпоји сједален божићни: Во јаслех, који он још до сада ни покушавао није појати.—Присутне слушаоце изненадило је коректно појање дотичних приправника.

Држимо, да ће сваки ученик, ако познаје ноте, бар толико, да их може једним прстом свирати на гласовиру или хармонијуму, за кратко време све

т. з. велико појање добро научити. Гда писци заслужују сваку хвалу и признање, јер у колико ће се радом њиховим постићи, да се по васколиком Христу једнако — по истом начину — поје, у толико ће се из нашег дивног појања очувати и оне духовне песме, које се на особит начин поје и које се данашњим даном на жалост све више и више заборављају — Тако н. пр. велико: Воскресенија ден; велики тропар на Кузмана и Дамјана (појао га је покојни архимандрит Гершић); подобенске стихире првога гласа на Велику Госпојину и т. д.

Школска младеж на преждеосвештеним службама. Од прастарих времена установљено је било, да србска школска младеж за време Ускршњега поста сваке Среде и Петка и прва три дана велике седмице после школе на Преждеосвештену службу долази, која се, како по каноничком пропису, тако и ради школске наставе тек у 11 часова пре подне починала. Доцније држане су ове службе раније, па због тога није могла свуда младеж школска на ове службе долазити, јер настава траје од 8—11 часова. У Сомбору се по установлењу и наређењу протопресвитерске власти још од 1860. године ова служба почиње у 11 часова, те због тога и сва младеж школска мушка и женска, па и сви приправници и приправнице на овим службама присуствују и умилно поју, а грађанство и отмена господа и госпође врло радо на ове службе долазе. Као што смо извештени Његова Светост наш обште љубљени Патријарх Георгије издао је заповест, да се у архидијецези Карловачкој преждеосвештена служба у 11 часова започињати има, те тако сада православна школска младеж не само из србских вероисповедних, него и из комуналних школа у Срему и у Ср. Карловцима на сваку преждеосвештену службу долазити и на њој својим појањем на духовно сазидање народа учествовати може. Желити би било, да се овом примеру врховног архипастира и у свима другим дијецезама нашим сљедује и да се од сада преждеосвештене службе по свима нашим црквама по пропису тек у пети час дана т. ј. у 11 сати пре подне држе, па да на њи сва школска деца из народних, виших девојачких школа и из србских гимназија долазе. Тиме би се знатно окрепило чувство побожности и код деце и у народу нашем, који је на жалост у том погледу у новије време јако попустио.

Добротвор српске вероисповедне школе. Високопреосвештени г. Георгије Николајевић православни митрополит Дабробосанки завештао је 15000 форинти на оснивање православне србске вероисповедне народне школе у Блажују селу близо Сарајева. У ову ће школу долазити србска деца из Блажуја и Сарајевског поља. Велики овај добротвор оставио је и пре тога многе закладе, као што је заклада за школовање србских сиромашних ђака у Задру од 12,000 ф.; фонд за удавање сиротих девојака у Јазку, месту својега рођења од 12,000 ф.; положио је основу пензионом фонду за свештеничке удовице и сирочад у Дабробосанској епархији са знатним прилогом од 3000 фор; на учитељски конвикт у Новом Саду приложио је 500 ф. — Нека је слава и хвала великом добротвору школе србске и народа србског православном великом родољубу и славном Архијереју Георгију Николајевићу! На многа љета Владико!

Скамије по системи Ликротовој. Творница гвоздених скамија Лео-

полда Фајвела у Будапешти, своје скамије израђене по системи Ликротовој, које су до сада по 16 ф. продаване, сада продаје по спуштену цену од 12—14 ф. Ове су скамије врло практичне и могу се добити под фирмом **Freiwel Lipót vasgyára, Budapest, Arad-utcza 60. sz.** Упозорујемо сл. м. школске одборе, да овако од вис. Министарства угарског препоручене скамије за школе своје набавити постарају се.

Нова учитељска места. Висока кр. хрв. слав. далм. земаљска влада разширила је дворазредну нижу основну школу у Добановци на троразредну, установивши треће место за учитеља православне вере с платом од 400 фор. и станом у нарави, или станарином од 100 ф. — За православну школску младеж у Руми установљено је место катихете са 400 ф. плате и 100 фор. станарине. — У селу Грку у Срему установљено је друго учитељско место за учитељицу православне вере с платом од 400 ф. и 100 фр. у име станарине. — У Ердуту устројено је друго учитељско место за учитеља православне вере с платом 400 ф. и 100 ф. у име станарине. — У Вођину у Славонији установљено је друго учитељско место за учитељицу православне вере с платом 400 ф. и станом у нарави, или станарином од 100 ф.

Течај за усавршавање у цртању. Високо кр. угар. Министарство за богочаст и јавну наставу наредило је, да се од 15. Јулија до 25. Августа по новом о. г. држи у Будапештанској средсредној школи за образовање учитеља цртања накнадни течај за усавршавање у цртању, при коме ће учитељи цртања у гимназијама учествовати имати.

НОВЕ КЊИГЕ

(на приказ уредништву Школ. Листа прислате).

— Летопис Матице Српске, уређује А. Хаџић, књига 184. Год. 1890. свезка четврта. У Н. Саду, срп. штампарија Дра Свет. Милетића. 1890. Цена 70 нв. а. вр.

— Други годишњи извјештај учитељске школе у Сарајеву, објављен на крају школске године 1889/90. У Сарајеву, земаљска штампарија 1891. (латиницом и ћирилицом).

— Мајсторија козе пасе, приповедка за децу од Фр. Хофмана, превео Младен Симоновић. У Новом Саду. Издање и штампа А. Пајевића. Цена 30 нов.

— Полаженик, позориштна игра за децу у једном чину. Својим ученицама написала Милева Симићева учитељица новосадске српске више девојачке школе, штампарија срб. књижаре Браће М. Поповића у Н. Саду 1891. Цена 20 нв.

— Карловачко Владичанство. Прилог к историји српске православне цркве, написао Манојло Грбић катихета и професор српске учитељске школе у Карловцу. Прва књига. У Карловцу (горњем) штампарија К. Хауптфелда, 1891. Са насловном сликом покојног владике Теофана Живковића, чијој је успомени књига посвећена.

— Часослов на употребление в народних училишчах устроенниј.

У Новом Саду. Издавање Луке Јоцића. 1891. год. Цена 9 нв. Ова, на лепој хартији чисто и разговетно штампана књижица одобрена је од В. Ш. Савета за школску књигу.

— Повртарство (кујнска башта) за школу и народ написао Стеван Коњовић срп. нар. учитељ и учитељ практичног вртарства и пчеларства на срп. учитељској школи Сомборској (са 38 слика). Нови Сад, издање књижаре Луке Јоцића. Цена 40 нв.

НЕКРОЛОГ.

Петар Чолић парох у Турији, члан конзисторије и епарх. школ. одбора бачког, преселио се у вечност 21. Марта о. г. у Турији. Покојник је живио 70 година, а 44 године служио је као свештеник у том напредном српском месту, где му је пре тога и отац парохом био. Он је од 1873. па све до 1882. био од духовне власти постављени окружни школски надзорник у протопресвитерату Новосадском и ту своју племениту дужност вршио је савестно и ревностно. У то су време школе у Новосадском протопресвитерату лепо напредовале, а учитељи су се хвалили веома са својим свештеничким надзорником, који је у надзиравању школа показивао највећу точност, а благим поступањем према учитељима и старањем о болитку њиховом заслужио је био себи поверење и љубав учитељства. Нека је част и слава успомени овог честитог свештеника!

Милан Крстић учитељ општинске школе у Црвеној Цркви у доњем Банату преселио се марта месеца у вечност. Покојник је рођен у Мраморку 1853. год. Најпре је свршио још за време границе немачку препарандију у Земуну, затим је по дозволи нар. Шк. Савета као испитан учитељ примљен у III. раз. срп. учитељске школе у Сомбору, где је и оспособљен за српског учитеља 1873. год. Учитељствовао је прво у Ујми, затим у Зворнику у Босни, најзад у Црвеној Цркви, где га је и смрт снашла. Оставио је након себе једну ћерку, сироче без оца и мајке. Лака му црна земља!

Упражњена учитељска места.

Тражи се учитељ у Иванди. Плата је 400 фор., 2 хв. дрва, стан и башта. Рок стечају 1. Мај о. г. Школа је српска вероисповедна.

☛ До свршетка листа овог још нисмо добили оцену дела за награду од умољеног на то учитељског збора.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору 15. Маја 1891. Год. XXIII.

О ВАСПИТАЊУ И ШКОЛСКОЈ ДИСЦИПЛИНИ.

У школи је дисциплина темељ, на који се оснива цијела наука и може се за цијело, без икакве сумње, једно од првијех средстава назвати за добитак доброг успјеха у свакој школи. Сваки човјек—и при свакој струци, у које село био, у макар какво вријеме морао је, мора и мораће вазда присвојити се друштвеном стању, међу којим се налази.

Поштовати право другијема за задобити своје, одржати се како треба према старешинама, за задобити поштовање и послушност од млађих, такав може да појми, и да добије праву идеју своје дужности и реда, двије ствари, које управљају цио свијет.

Кад би дисциплина у опште била занемарена, што би слѣдовало у војној струци, гдје на хиљаде људи морају послушни бити и чинити се послушати у једно исто вријеме? Шта од великијех породица, у којој се налазе многобројни послужитељи? Шта од јавних званија? од нижега народа? од цијелога људства? — Једна општа револуција.

А за имати један истинити мали доказ, али довољан, уђезимо један час у једну школу, гдје по несрећи учитељица не умије одржати ред у дисциплини. Једна ученица збори, друга се смије, ова прекида учитељицу, кад предаје лекције, друге излазе с мјеста без допуштења учитељице. Неке су безпослене, остале праве грају, те у скупа све је права забуна и неред. Па да учитељица не губи стрпљење у таквом положају? Хоће ли моћи успјети у тачно предавање?

Како ће икад ове ученице моћи разумјети: шта је послушност, пажња, ред, школа?

Овдје треба стати на пут и поставити тачан ред. У оној школи, у којој се не пази строго дисциплина, не ће дати никад до-

бар резултат. Многе ће рећи, да није могуће одржати дисциплину у једној школи, која је подијељена на више разреда, ни међу дјевојчице одрасле између публичних улица, обатељене од родитеља и оскудне добријех почетака, узрасле често у средини домаћих неслога. Истина је, да то баш и није лако, али ипак се може. Све зависи од почетка. Ако у почетку школе учитељица пропусти и за мало дисциплину, ако не предузме одмах у обзир њихову непослушност, њихове разговоре, онда је узалуд, дисциплина се ту не ће одржати никад више и у залуд ће и безплодна свака потреба и сила за таку школу бити. Најпрви задатак нек буде свакој учитељици задобити љубав и поштовање дјеце. Кад ученице буду њу љубиле и поштовале, све ће учинити оно, што њу задовољава. Нек буде слатка, добра, умилна, љубезна, ма строга вазда у дисциплини, не пропустити ни најмању погрешку без обзира, која спада свој задаћи. Нек никад она не примора дјецу, да без мицања и окрећања за скамијом прибијене стоје; тијем начином би проузроковала велику штету оној сиротој малој дјеци, којој је нужно окрећање, живост, игре и живости тијела. Кад она осјети, да њихова интелигенција је уморена, нек нађе начина, да им зада какву прописану забаву, као игру, гимнастику, пјевање итд.

Ако се у истој школи налази више разреда уједно, мора учитељица да пази, да сва дјеца у послу буду и то удесити, да кад један разред гласно преслишаје, други да писмено радп, трећи нек врши ручни рад, тако да удеси, да један разред не узнемирује други.

Наредиће она, да сваки разред при уласку и изласку у школи редом, без бруке и вике узму своје хаљине и ствари и из скамије по скамију у ред да одлазе.

Дакле, моје добре друге, при учењу и науци, васпитању и добријем почетцима, које предајете вашим ученицама, придајте вазда особиту пажњу на оно, што одржава послушност, ред и дисциплину !

Без једне строге и тачне дисциплине настава би била на пропаст народу, без строге дисциплине школа би била пропаст науке, учитељица губи у залуд вријеме ту гдје пребива неред, на оно мјесто, гдје би морало бити наређено, заповјеђено и послушано. Ту се губи вријеме узалуд, ту се муче и казне дјеца. У такој школи дјеца постану зле ћуди и пакосног срца, доспије се с тијем подизајући зли, неумилни и неуредни нараштај, с којег ће постати не-

кад неуредне, непримјерне и нетачне мајке и домаћице. Нити ће моћи бити на понос дома ни дјеце своје, но на пропаст цијеле будућности. Нек нас Бог од тога сачува!

Цетиње 2. фебр. 1891. год.

Јелена Вицковићева,
учитељица.

ПРВО ПИСАЊЕ НА ПРОПИСУ ПЕРОМ.

(Наставак.)

Настаје сад питање: Зашто ученици да предаду учитељу новчић за пропис; зар га не би могли они сами купити?..

Кад се деци остави на вољу, да сама прописе купују, буде ту разних и у опште свакојаких прописова. Деца не знају, него какав добију у трговинама, такав донесу. Буде ту често тако званих „диктанда“, или са узаним повукама за немачко писање, односно за вежбање у ситном писању у старијим разредима. Међу тим другчије је кад сам учитељ набави нужне прописе деци, нарочито баш прве прописе. Сва деца добију једнаке прописове и у једно и исто време могу да отпочну сви прве потезове писати. Осим тога учитељ набавивши сам све прописеве, може за времена на сваком да напише име дотичног детета, те доцније при подели (кад је час писања) нема никакве сабуне. Дакле на првоме пропису сам учитељ напише сваком детету његово име. Ово је по све појмљиво. Деца, која тек узимају перо у руке, нису у стању као што треба свога имена написати и ако га иначе у то време потпуно правилно умеју писати. Кад испишу први пропис и купе други, онда већ није нужно да учитељ пише; онда су у стању и она сама написати, а знаће уједно и где треба. Тако се малише испомажу где год је нужао, а тако мора и да буде ако се жели успешна рада и доцнијег напретка дечијег. И тако деца су дошла до потпуног и ваљаног писаћег прибора.*) Настао би сам час писања. Али непосредном писању предходи још нешто, па да прво и то изложимо.

Може ли бити учитељ равнодушан на према седењу дечијем при писању? Никако. Па не само при писању, него и иначе. Седење дечије мора

*) Једну примедбу само. Неки учитељи сами држе сав писаћи прибор дечији, те им повремено и по потреби и *продају*. Не знам како ко, али ја не могу никако са том трговином да се спријатељим. Мени она и сувише *ниска* изгледа за учитеља и положај његов. Често ће се десити да ће морати дати детету и „на веру,“ јер случајно заборави новчић и онда ће непрестано гонкати дете да му дугујући новчић донесе. То су ми гадни посли за учитеља. Или баш и за готово кад даде! Трговина је — трговина. Као што не дамо да се други меша у наше послове, немојмо се ни ми плести у оно што не знамо. Оставимо то трговцима и радије се ставимо с њима у споразум, да ваљан материјал набављају. Тако ћемо и једнима и другима прави бити.

бити свагда пристојно и без приговора. При писању морају деца седети управо држећи леђа „ка' свећа". Тек главу могу мало нагнути. Рекавши то о седењу, ја не разумем тиме оно одрвечено седење; ја разумем гипко, пристојно седење. И таково седење мора се строго захтевати. Иначе напусти ли учитељ немарно, то ће свако дете седети на свој начин. А вероватно је да то не одговара ни дисциплини школској, а да може од злих посљедица бити на њежан физични организам дечији, о томе да и не говорим. Пошто су се пак деца седењу при писању привикла још од часа онога, када су са писаљком на таблици прву тачку написала, а упућивана су у томе да и даље сваком згодном приликом, то држим за сувишно, да више о томе на овом месту говорим, предпостављајући да су деца томе већ вична. Доста само да је напомењено.

Од исте је важности и владање с руком при писању. Седећи дете управо, левом руком ваља њежније него таблицу што је да прихвати и да држи пропис на коме пише. И та рука сме само са шаком хватати скамију. Десну пак руку, пошто ухвати држак у прва три прста (од којих средњи прст са својим крајем придржава држак од доле, кажипут даје дршку правац лежећи у усправљеном положају горе, а палац са леве стране придржавајући га у виду три склопљена прста, кад се хоће човек да прекрсти) стави до близу лакта на скамију и тако одпочиње писање.

Бочица са мастилом држи се горе на десној страни од прописа и то мало подаље, бар педаљ један од истога. Метне ли се бочица испред прописа, односно с леве стране, то ће дете умочено перо у мастило морати преко прописа пренашати, те тако лако га и укрмачити. Дакле и то не може наставнику свеједно да буде, ако на последак помишља.

На послетку још и ово. Кад се пише, или писање се сврши, мора со држак да остави. И на то се мора пазити. Не може бити све једно — како дете оставило држак. И у томе мора бити нека реда, коме деца ваља одмах да се привикну. Тако дакле, кад се писање сврши, држак треба да се стави упоред са прописом с десне стране, али мало даље од њега и то у усправљеном положају са пером на доле. Привикнути их ваља још, да непосредно само перо не лежи на плочи од скамије, него само држак, а перо је у слободи. Тако ће се најлакше моћи сачувати од мастила и скамије и хаљине и све што је на домашају. И с тиме је исцрпљено у главном све, што би предходило писању. А сад још да кажемо у ком виду и како да се све то изведе па да се на послетку приђе и самом делу.

Цео рад, односно покрет дечији у школи, треба да се врши по неком такту и неком системском реду и покрету. И то је необходно нужно. Који наставник пренебрегне то и који у реду и раду своме нема такта у школи својој — код тога је готов хаос. Замислите само школу од н. пр. *једне стотине* ученика.**) На реду је читање, или писање, или бележење задатака на

**) Школу, писца ових редака, походе јежедневно до 108 ученика. У почетку године уписало се 110. Двоје је због болести изостало, остали су сви *увек* (а тако ће бити све до Видова-дне) на окупу. Школа је дворазредна и мешовита. Ово узгред наведох, да се види, е фактично има школа од толико ученика.

таблици и т. д. па пустите, да ти ученици, кад је коме вољна— изваде књигу, нађу страну, или да изваде бочицу с мастилом, држак, пропис да отворе и — да отпочну писати: не верујем, да би кад год томе краја дочекали. Тако исто да препишу задатак, да склоне таблицу, да је избришу и т. д. у томе бисмо могли цео дан провести и никад ништа не би урадили. Зато мора све то по такту да се врши, пак се и најпипавији послови обаве у минуту у два. Ево дакле писање баш.

Учитељ је раздао деци прописе (разумем оне, на којима им је имена исписао). Отворио им је и прву страну. Упозорио их на дотичне повуке. Позвао их да исте сравне са повукама на школској табли и — на таблици. Пошто су то учинили, испитао их је и упутио да добро пазе у који ће ред почети а и даље где ће писати.

Све то мора да се покаже деци док мало не привикну. Почетак је сваки тежак. Доцније ће већ ићи без запињања. Да боме.— доцније ће мање и речи требати. Команда ће бити главна.

Пошто је дошао дакле час да се писање отпочне, учитељ ће рећи с *Мастила горе*! (Деца стављају мастила односно дивите, или бочице на одређена места). — *Пера!* (Подижу и пера и мећу на место где треба). — *Сиремите се*! (Сад већ мора свако дете заузети положај, који треба при писању; перо у руке узети и чекати последњу реч учитељеву). — *Почните!* (Сви почињу писати оно, што им је међутим учитељ задао на табли школској).***) — Разуме се, да ова команда треба предходно са децом неколико пута да се вежба, па да се касније брзо и одрешито изводи.

На послетку, пошто ће да истече час писања и већ је доста, учитељ ће опет кратко рећи: *Доста!* (Ученици остављају перо из руку и дивите затварају односно бочице запушавају). — *Мастила доле!* (Спуштају га на полицу). — *Пера!...* (И пера склањају на полицу). — Међу тим се и пропис просушио. *Пропис затворите! — Скупите!...*

Не ће бити увек прописи просушени после означене команде. Зато и морају бити одма ни сакупљени. Пошто деца оставе пера из руку учитељ ће им рећи: „Руке на скамију!“... и прелази се на други предмет, а прописи стоје и даље на скамијама. Посипање прописова прахом не треба деци дозволити. Ту је толики покрет, толико кључање прописова, да досадно постаје. А пошто није могуће, да сва деца набаве проливаће хартије, онда је најбоље сачекати да се просуше, па после другог часа уграбити минут два и прикупити их. Ово ће се још лакше доследно постићи онда, кад се буде пазило, да деца једнаку количину н. пр. редова пишу на својим прописима. У томе случају не ће се морати лист дотични превртати, те ни прахом не осушено писање посипати. Или баш ако узмора које дете лист преврнути, упутити га ваља да мало сачека, док се дотично писање не просуши, па онда нека га преврне.

***) Као почетно писање мора се од простијег и лакшег почети, па полако прелазити на сложеније и теже. Према томе има се почети ово писање са потезовима и писменима у главним повукама, па онда прећи даље на остала писмена. Пошто се сврше мала, предузимају се велика. При томе се склапају слогови, речи и реченице.

Скупљање прописова бива у највећој тишини и без великог покрета дечијег. Како већ седе у скамијама на команду: „Скупите!“.. она деца, која седе на десном крају скамија (говорим у множини), додају прво своје прописе оној деци, која им седе с леве стране. Може да буде и од леве стране на десну, како се држи за згодније. То додавање бива без икаква покрета, једино отискивањем прописа од себе левом руком и полагањем руку на скамију по уобичајеном начину. Дете с леве стране подижући међутим свој пропис полаже га горе на суседов, који му је мало час додат и отискује на исти начин обадва опет своме суседу с леве стране, који то исто чини и даље тако до на крај скамије (колико већ седи деце у скамији — двоје, троје, четворо и више). Сад из последње скамије, на левом крају седеће дете устаје, узима из своје скамије сакупљене прописе и полазећи столу, скупи све до прве скамије налазеће се сабране прописе, које му дотична на крају деца додају по реду једно на друге и те прописе, пошто и из прве скамије прими мало збије и остављајући их на сто, враћа се мирно и седа на своје место. Тако се ради ако су и два и више редова скамија. И ако је школа мешовита, па деца мушка и женска оделито једно од друге седе — оделито се и прописи скупе, али се ипак после заједно сложе и у орман склопе. Као што се види о томе свему је овде много речи потрошено, да се опише цео поступак како бива; али то после речи учитељеве: „Скупите! (прописове) свршава се скоро уједан мах и без најмањег жагора, пошто свако дете, чим је отисло пропис од себе, меће руке на скамију и чека даље, шта ће учитељ започети... И тако у томе се састоји почетак писања на пропису пером.

Сад још нешто да речем. И ако можда не спада строго овамо, али даје малог разјаснења, што заиста не ће шкодити. Кратак ћу бити.

Изложен поступак у првом писању са пером и мастилом, сматрам ја за један *виши степен* писања у I. разр. осн. школе. Премда се овде не може говорити још о „краснописи“ у правом смислу те речи, као што не може бити говора ни о „лепом“ читању, о одрешитом и лаком рачунању и т. д., јер у I. разр. деца тек основ из свега добијају, из кога треба тек да се развије онај виши степен — опет писање на пропису пером морамо у такозвани „краснопис“ да уврстимо. Зато то писање мора да бива под непосредним надзором учитељевим, па ма школа више разредна била. Напусти ли учитељ децу само, да пишу, како им је воља, то ће од писања бити оно, чему човек не може згодно имена наћи. Па ако су деца и почела у школи на пропису писати, али им не треба дати још код куће да пишу, не треба вм дати све дотле бар, док се у школи не пређу сва писмена. Само ће се на тај начин постићи од писања на пропису оно, што се у истини жели. На све и свашта дакле ваља бодро пазити, пак ће се одлака до жељеног циља доћи.

Учиниће се коме можда, да је све то једна „ситница“, за коју није било нужно толико мастило пролити и гомилу речи потрошити. Одиста. И шта ту има тако важнога?! Да деца набаве писаћи прибор, да га донесу у школу, да им се каже, како се пише, како да владају и—да седну да пишу—зар је то тако шта велико?! Шта је у томе тако важнога?!...

Да боме—тако би то изгледало, кад би човек посматрао то питање

са какве висине, или простије да речем, онако са „вишег гледишта.“ Међутим, кад од доле посмотримо то питање, онда се тек јасно види, да је то једно врло важно зрно из дисциплине школске и методичног поступка у настави школској, које, ако се пренебрегне, повлачи за собом стотину других порока, који се доцније ни чим оправдати не могу.

У Фелдварцу.

Т. К—стић.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОР У МУХАЧУ.

Дана 25. и 26. априла о. г. одржана је учитељска скупштина у Мухачу, на коју се искупише учитељи будимске дијецезе, као што су окружницом благородног г. С. В. Поповића и позвани били; дошло их је свега 37 и то 9 из будимског и 28 из мухачког протопопијата. Од гостију беше и више и других уважених личности, на име г. М. Лудајић, подпредседник епарх. шк. одбора, Ј. Јагић, саборски посланик мухачки, Ј. Стајевић, председник црквене општине у Мухачу итд., па и страних учитеља.

Збор се држао у три седнице, а отворен је с појањем духовске стихире: „Царју небесниј.“

Први дан трајао је и пре и после подне.

Збор је отворио у име Његовог Високопреосвештенства г. епископа А. Стојковића: г. Ст. В. Поповић, школски референат, који је изрекао благодарност љубљеном архипастиру — са жељом, да га Бог још дуго поживи. Перо је водио г. Ђ. Јанковић, учитељ мухачки.

На тему: „Шта смета напретку народне школе и како би се стање исте у унутрашњим и спољашњим одношајима поправити могло?“ поднесено је 10 расправа. Тема је и усмено претресана, а по што су расправе прочитане, додељена је од г. референта истакнута награда од три дуката г. Ђ. Јанковићу, учитељу мухачком, а свима осталима изречена је захвалност.

На овој скупштини основана је епархијска учитељска књижница са седиштем у Мухачу, где ће се и зборови држати, а општина ће дати просторије и њој се имају слати и добровољни прилози.

Донесен је предлог и за оснивање местних школских књижница.

Изабран је одбор од пет лица, који ће установити штатуте,

који се поднети имају вис. Министарству на потврду; правила се имају црпети из пословника, а ставити се има и §, који ће одредити, шта да буде с имаовином збора, ако би исти престао.

Сутра дан је председник саопштио та правила за потврду и јавља, да ће се и записник и правила о његовом трошку штампати. Живео!

Г. Ст. В. Поповић ставио је на срце присутнима учитељски конвикт, позвао их, да се уписују и да купе прилоге.

На послетку предложило се, да се спремају учитељи — особито млађи — за угледна предавања из свих прописаних предмета за седницу, која ће се опет светле недеље 1892. одржати и којих ће се предмет истаћи, а тако исто и тема за писмену награду.

Збор је и са стране брзојавно поздрављен био, а присуствовала су му и 4 римокатоличка учитеља.

Изречена је највећа захвалност г. епископу, председнику и гостима.

Збор је завршен са тропаром св. Саве: „Православија наставниче.“

ПРОФЕСОРСКА СИРОЧАД.

(Прештампано из „Нашег Доба“ бр. 22. од 1891.)

(Свршетак).

Но покрај свега тога, што су горехваљене превишње кр. Уредбе већ одавно ступиле у живот, једна од године 1868., а друга од године 1872. и покрај свега тога, што се наређења у тим Уредбама наведена у свима својим деловима у главном извршују, не издаје се мировина по том закону још никоме, нити се досад издавала. То законско уређење не извршује се, нити се досад извршавало, ма да је било и ма да има и данас више прилика. За доказ томе навешћемо оне случајеве, који су нам до сад познати.

Професор српске православне вел. гимназије карловачке Павле Кречаревић одслужио је својих 30 година као редован професор на тој гимназији, па како је био човек под дефектом, због кога му је даље службовање тешко падало, молио је своју претпостављену власт, гимназијски патронат, да га стави у пензију. Патронат исте гимназије, држећи се постојећег закона, уважио му је молбу његову и препоручио ју Саборском Одбору, а Саборски Одбор ју је одбио, јер нема засебног мировинског фонда за умировљење професора. Павао Кречаревић морао је услед тога служити и даље до своје смрти.

Главни школски референт, покојни др. Ђорђе Натошевић, умрьо је, као што нам је свима познато године 1887. Иза њега остала је удовица, која

се на основу постојећег закона обратила Српском Народном Црквено-школском Савету са молбом, да јој се одреди припадајућа јој мировина. Њену молбу је спровео Школски Савет Саборском Одбору, а Саборски Одбор ју је упутио српском народном Сабору, из разлога, што нема засебног мировинског фонда. Не слажемо се с тим поступком Саборског Одбора, али Натошевићева је удовица имућна госпоја, па може и чекати. Она мора дакле чекати Сабор и чека га ево већ 3—4 године.

Познато нам је даље, да управитељ српске учитељске школе у Сомбору, Никола Ђ. Вукићевић, служи на тој школи далеко већ преко 30 година, — није ваљда ни 40 далеко; управитељ срп. вел. гимназије карловачке, Стеван Лазић, служи исто тако преко 30 година, већ скоро 35: професор срп. вел. гимназије новосадске, Филип Оберкнежевић, прешао такођер 30 година службе, па још до сад није ни један од њих стављен у пензију. Они служе и дан данас сваки на свом месту. Немамо ништа противно, што они још и сад служе, кад хоће, јер су здрави и још за рад способни, али није право да служе код позитивног закона за то, што не могу имати пензије, јер нема засебног мировинског фонда.

Наведени примери доказују сасвим јасно, да се закон о умировљењу професора на српским вероисповедним школама до сад није извршавао, а зашто није, једини је разлог, „што нема умировинског фонда“, — ма да се у постојећим уредбама нигде не вели, да ће српски народни чиновници уживати мировину из мировинског фонда и ма да се изречно каже, да ће они ту мировину уживати из клирикалног просветног фонда.

Но није нам овом приликом то главна циљ, да износимо поједине примере, којима би се доказало некоректно поступање наших аутономних власти са народним чиновницима; главни нам је задатак, да докажемо тим примерима, да се закон у опште у погледу умировљења народних чиновника, њихових удовица и сирочади није до сад извршивао и да ће се доћи у том погледу до врло немилих и непријатних појава, ако се наше власти и даље буду држале тога начела, да се народним чиновницима не може издавати мировина, што нема засебног мировинског фонда.

Узмимо само најновији случај. Умрьо је професор српске учит. школе у Сомбору, Исидор Стојковић; иза њега је остала удовица са троје незбринуте деце. Колико је нама познато, покојни Исидор Стојковић био је сирома човек, није дакле оставио за собом никаквог имања; његова удовица такођер нема никаквог имања, из кога би могла живити без бриге са својом дечицом. Шта више она ће морати трпети нужду са својом дечицом, ако је Саборски Одбор упути на Сабор, као удовицу покојног Ђорђа Натошевића.

Ми држимо, да Његова Светост, садањи патријарх српски Георгије, као врховни чувар закона и као врховни старешина и покровитељ целога народа српског, не ће допустити, да сирота удовица са својом нејаком сирочади трпи нужду код позитивног и законитог права њезиног; држимо, да ће Његова Светост очинску бригу водити и о том, да се досадања противзаконита решења у погледу наплате и умировљења људи, народних чиновника исправе; држимо, да се садашњи Саборски Одбор, који је састављен из људи увиђав-

них, људи, који поштују закон, не ће држати начела, које неправим путем обара позитиван закон и да ће Саборски Одбор опажене недостатке у постојећим уредбама својим путем и начином изнети пред први српски народни црквено-школски Сабор, да их овај по своме законодавном праву измени, исправи и допуни, али док се то својим путем и начином не уради, донде да ће вршити закон онако, како га је сам Сабор донео и Његово Величанство потврдило.

Против таквог поступка немамо ништа, али самовољно стављати сметње извршењу позитивних законских наређења осуђујемо одлучно и колико нам је год у снази, бранићемо закон против свакога, који га силом нарушава.

П.

ПРВЕ МЈЕРЕ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ЖЕНСКИЊА У РУСИЈИ.

(Читао *И. Устрјецки* на књижевној вечери у Литејној женској гимназији на дан 25-годишњега јубилеја.)

(Превод с рускога).

Данас, на празник развијања женског образовања, држим за умјесно проговорити неколико ријечи о почетку образовања женскиња у Русији; мислим, да вама, који сте окусили плодове тако сложнога и важнога рада, као што је образовање, не ће бити незанимљиво слушати о том, како је то многоразгранато дрво, које је раширило своје гране по свој Русији, прије сто и више година пуштало своје жиле.

Посматрајући историјски почетак просвјете женскиња у Русији, најпрво се сретамо са владинијем наређењем о том тек у години 1764. До тога времена нема указа, управљенијех на корист женске просвјете.

До цара Петра Великог у Русији су биле ријетке женскиње, које су умјеле читати и писати. Па и Петар I., уносећи просвјету у Русију, страсно желећи свима силама енергичне своје душе поставити Русију на један степен са европскијем државама, није обратио ни мало пажње на образовање женскиња. Он је заводио разне школе, за то, што се је осјећала потреба радника за извјесне врсте послова, а јер женскиње није било за те послове нужно, то он није ни обраћао пажње његовом образовању.

Сад како било, с реформама Петра I. срушила се је стијена, која је дијелила Русију од Европе, женскиња је престала бити робињом, она се јавља као члан друштва; хоризонат се је раширио пред њом, дух подражавања подстрекавао ју је, да си присвоји европски облик. Подражавање, као што и увијек бива, чинило се је у почетку само спољашње форме. Али и такову жељу подражавати—изазвало је већ потребу нечему се учити. И ако није влада обраћала пажње на задовољавање тијех потреба, то се је тијем већма у народу осјећала потреба тога образовања. Истина, та је потреба била врло ограничена. „До царице Катарине, говори Воронов, дјевојчице су се училе писати, али и то само толико, да си знаду забиљежити своје кућевне потре-

бе.“ Осим такога обучавања писму било је почетака и другијех — у пансионатима и у приватнијех учитеља. Разни странци долазили су у Русију и заводили су пансионате, или су радили као домаћи учитељи. Какова је била педагошка спрема и нравственост тијех лица, можемо видјети из расправе Масаљера, секретара француског посланства. „Ми смо били задивљени и забринути, — пише он, — нашавши међу многим знатнијим особама бјегунаца, пропалица, разнијех распуштенијех лрди, па и женскијех такога кроја, којијем је, по предубјеђењу на корист Француза, предано било важно дјело васпитања дјеце. Из свега тога види се, да се тај измет, избачени из нашега отачаства, расуо до самог Китаја; барем сам га ја нашао свуда.“

Потврду овијех ријечи наћи ћете такођер и у успоменама Државина о пијаном и жестоком Њемцу Розеу, код кога је и он задобио своје образовање.

Ето, код кога су се учили руски дјечаци и дјевојчице, који су знањем хтјели бити на истом степену са Европејцима. На покон влада се није могла другојачије односити према таком положају образовања, тијем већма, што иностранци учитељи нијесу могли учити руску дјецу у закону Божјему, те је тај предмет остао заборављен, па с тога је царица Јелисавета сматрала за дужност умијешати се у дјело образовања и увести катихизис као обавезан предмет.

Но и ово је мало: учени људи по обичају Масаљера доказују шарлатанство самозванијех учитеља; тврди се, да они баш ни свјетскијех наука нијесу били кадри предавати и за то је влада, да би очувала поједине особе од такијех самозванијех учитеља, сматрала за своју дужност одржати испите са такијем странцима и издати им свједочанства, па само онај, који је добио свједочанство, смио је заводити школе, или учити у приватнијем кућама.

Тако је то било све до Катарине II.

Чим се пак може разјаснити, да је Катарина обраћала више пажње на развијање женског образовања? То се најлакше даје разјаснити слиједећијем расуђивањем:

Усљед слабо појмљене западне цивилизације, која се је Русије олако дотакнула, усљед нагле промјене у начину живота Руси су изгубили своје патријархално добродјетељи; пријашњи закон живота према Домостроју, пријашњи нравни захтјеви изгубили су своје значење; крај тога су се још снажније у црњој слици показивали пријашњи пороци и пријашња грубост.

Историја је записала поједине случајеве: грубост карактера, њежност, лицемјерство, подмитљивост, самоволје силника и другијех махна, а литература је показала, да су то својства свеколикога друштва. Да не би далеко ишли за потврдом, довољно се је сјетити дјела Фон-Визина и Катарине II. Ако се је тај положај ствари чинио сношљивијем за Русе (искључујући неколицине знаменитијех рускијех раденика), који нијесу ништа друго ни видјели, који су одрасли у мислима свога вијека и друштва, није се могло то друштвено стање сакрити испред очију туђинке, васпитане под другијем условима, познатој са дјелима либералнијех мислитеља 18. вијека, — какова је била Катарина II.

И заиста,—неугодан јој се је рад представио у цијелој својој ругоби и царица сама лично ступа у борбу против порока у својим комедијама и сати-

ричнијем дјелима. Друштво се је чинило царици толико искварено у корјену, толико неспособно за поправљање, да се је одлучила образовати нов пород људи. Барем је ту мисао изрекао у свом извјештају ђенерал-поручик Бецки. Извјештај овај, као израз царичинијех мисли на образовање прошло и будуће, толико је знаменит, да је потребно на њему се зауставити. У почетку његовом Бецки врло срећно ријешава питање: — зашто цареви обраћају тако мало пажње на просвјету? Он говори: „Ријетко се владари старају о такијем дјелима, којијех су плодови касни и који чим већу корист за народ и потомство обећавају, тијем већега труда и неисцрпиве великодушности требају. Свладати сујевјерје вјекова, дати народу својему васпитање и тако рећи нов пород — јест дјело скопчано са многијем и невјероватнијем тешкоћама, а права корист остаје потомству. Прво, то је дјело тешко; друго, корист његова јавља се тек у будућности. Цареви, желећи получити славу и повлађивање друштва за живота, обраћају више пажње на така подузећа, којијех се плодови опажају одмах и славе свога зачетника у исто доба пред јавнијем мњењем. Бецки не сматра Катарину, која припада сличнијем царевима, она је запоставила славу ради користи и старала се је за образовање.

Каквог је рода морало бити то образовање? Видећи Катарина, да образовање, које је завео Петар I., није донијело свију од њега очекиванијех резултата, већ на против да у полуобразованом човјеку оштрије излази првобитна грубоћа карактера, — с тога закључи, да човјека не чини знање човјеком, него васпитање.

„Искуство је доказало, писао је Бецки, — да науком просвјећени разум још не чини доброга и правога грађанина, већ на против на штету бива, с тога је дакле потребно васпитање.“ Такијем начином у мјесто једнога једностранога принципа заводио се је други, мислим, таки исти једнострани. Тијем принципом једнијем махом уништавала се је одговорност човјека основана на знању својијех поступака, уништавала се је нравственост, основана на знању њенијех закона, све дјело састојало се у развијању инстинктивно доброга срца, а будући су сву ствар обично само формално схваћали, то се је питомцима давало само ванско површно образовање т. ј. углађеност. Вријеме је наскоро показало једностраност и незадовољавање тога принципа, али свијет је био тако заслијепљен на рачун силе васпитања, да је тај принцип продужавао скоро сто година своје дјеловање (барем према женском образовању.) Оснивајући се на принципу васпитања, извјештај продужава своје наводе: „Држећи се овога неоспорнога правила, једино средство преостаје т. ј. произвести најприје помоћу васпитања нов пород људи.“ Како ће се произвести тај нови пород људи? Народ је противан, од њега је тешко очекивати помоћи, мора се произвести без њега, морају се одијелити питомци од друштва, удалити их од његова заражљива уплива, — једном ријечи потребно је започети затворену систему васпитања. Но и у таке затворене заводе нијесу узимали свију, него су бирали и то само малољетне т. ј. таке чланове друштва, на које још није успјела упливисати средина т. ј. дјеце од 5—6 година. Уз то је било нужно ограничење: родитељи, пуштајући своје дијете у таково васпиталиште, давали су реверс, да га не траже до 18. године — бајаги, да примљени за рана, па и послије није још тако сталан у проученијем законима,

те би се могао подчинити упливу средине и промијенити школска правила у животу, а то би послужило противницима новога васпитања за доказ да нов закон није добар.

Посмотримо сада, у чему се је састојало то славно васпитање, којијем се је предсказивало спремити нов пород људи.

Извјештај каже, да је цијељ васпитања -- уселити страх Божији; одвикнути од лијености; научити пристојному понашању, учтивости, благопристојности, сажаљењу биједнијех и несрећнијех, одвраћању од свакијех бесрамности. Цијељ васпитања описује потање „Устав общчества благородних дјевиц.“

У њем се прописује учитељицама старање: да се не би дјевојчице правиле важне, да не би биле плашљиве, да су познате са основима благоразумности добронравности, благопристојности, племените и не усиљене учтивости и свијем добродјетељима; да би та изврсна својства удешавале са пристојном и племенитом скромношћу у понашању, у пријатнијем положајима, у чеднијем и разумнијем разговорима. Даље читамо, да цијељ васпитања јесу свјетске добродјетељи, т. ј. покоравање управитељима, узајамна учтивост, кротост, уздржљивост, изједначено понашање у благонравности, чисто и праведно добру склоно срце и најпослије племенитијем особама прилична скромност.

Једном ријечи, види се, да осим нејаснијех изреченја о развијању страха Божијега и инстинктивно доброга срца, све дјело своди се на ово: образовати у свјетском одношају, с поља угладити Ханжахину, Чудихину, Вјесникову, Ворчалкину [особе познате из комедија Катарине II.) и начинити од њих, колико је могуће, пријатну другарицу.

Своја правила и своје идеје према васпитању женском Катарина II. истакла је најпрво у уставу — о васпитању благороднијех дјевојчица у петроградском воскресенском манастиру (Смолни институт) и то је био први корак државе према женском образовању 5. маја 1764.

Овај корак оправдава се тако: „Као што су на корист државе утемељена разноврсна васпиталишта за мушку племићку дјецу о државном трошку, исто тако имајући бригу и о племићкијем дјевојчицама, вољни смо утемељити такођер таково васпиталиште.“

Доказујући на другом мјесту потребу женског образовања, Катарина II. каже: „Кому смо обвезани за прво вођење, које нам је исказано, како смо на свијет дошли, за прву помоћ и бригу, за прву прехрану, за прво поучење и за прво пријатељство, којијем се у својем животу користимо? Једино женском сполу.

Али ми, мушки, толико смо уображени првенством у крјепости сила својијех, толико поносни и уз то толико управо и неправедни, да и у добивању наставе и просвјећивању разума спријечавамо ми таком сполу, којем смо како је речено, сасвијем задужени.“ „Невјештина женскиња, — говори даље закон, — тако је исто штетна као и невјештина слугу, јер као што оне, тако и други упливишу на дјечаке у најњежнијем најчуствителнијем узрасту. Буду ли женске васпитане, то „кад буду матере боље ће и расудније васпитати и своју и туђу повјерену им дјецу, у браку ће приљежније испуњавати свој дуг, као васпитачице не ће дјецу засјенити пустијем страхом.“ „На против

њихови разговори биће подражавања достојни, страсти обуздане, друговање пријатио и човјекољубље испуњено.“

Тако и влада признаје, да је корист по државу, која од васпитања дјевојчица долази, једнака користи, која долази од васпитања дјечака, с тога сматра за дужност утемељити васпиталиште.

(Свршиће се.)

НОВЕ КЊИГЕ

(на приказ уредништву Школ. Листа прислате).

Из Црне Горе и Херцеговине успомене војевања за народно ослобођење 1876. (Са тридесет и две слике). Написао А. Пајевић.

Књига је штампана на мањој 8-ни, врло лепе углађене хартије, има равно 29 штампаних табака или 456 страна, а цена јој је 1 фор. 20 новч. Ко поручи најмање десет комада, добија књигу за 80 нов. комад. Наручбине ваља упућивати на штампарију А. Пајевића у Новоме Саду.

Knjižnica za učitelje. Knjiga XXIII. „Miroslav i Bogoljub. Pestalocieva pučka pripovjest „Lienhard und Gertrud“ I. dio. Za naš narod preradio Konstantin Milan Harambašić, izdao hrvatski pedagog. književni zbor. U Zagrebu 1891.

„**Prirodno** lječenje ili savjetnik i učitelj, kako ćeš si u svih bolesti sam pomoći vodom, zrakom, dietom i kretnjom, sastavio August Vilim König. Zagreb. Naklada Franje Supana. Cjena 70 novč. a u tvrdom povezu 90 nov. s pošiljkom 5 nov. više.

„*Сриско Новосадско Коло*“ по свирању народнога свирца за гласовир удесио и приказује својему добротвору и учитељу, сада колези г. Јовану Грчићу: Тихомир Остојић. У Новом Саду штампарија браће М. Поповића. 1891. Цена 80 нов.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

НА ДРУГУ КЊИГУ

„Карловачког владичанства.“

Ево ме, да искупим своју задану ријеч. Моја прва књига „Карловачког Владичанства“ разаслата је до сад свијем поштованијем претплатницима, па је ево на реду, да дадем штампати и другу књигу, јер ми је рукопис сасвијем готов. Ова друга књига почеће се штампати одмах послије Ускрса, те ћу у њој наставити историју Карловачког владичанства од владике Павла Ненадовића (1744.), гдје сам у првој књизи прекинуо — па већ до нашијех времена, а све у правцу и у слогу, како сам причао и у првој књизи. У овој

ћу књизи опширно испричати: радњу и борбу због наше свете вјере знаменитог владике Јакшића; како су Жумберчани поунијаћени; како су постале главне, црквене, школске и општинске уредбе; како су Французи освојили ово владичанство и како нам је било за њихове управе и т. д.

И ова ће књига бити од прилике колика и прва, дакле до 20 штампаних табака, па и за ову књигу не иштем више претплате, него као и за прву 1 фор., по што се надам, да ће ми се и на другу књигу пријавити исти лијепи број претплатника и предбројника, као и на прву. Само морам овдје напоменути: ко се гођ претплати само на једну књигу, тога молим, да ми за поштарину пошаље по 20 нов., јер иначе штетујем, а сваку посебну књигу морам препоручену поштом отпремити.

Изван претплате биће књига много скупља. Рок је претплати до Светог Илије, а дотле се надам, да ће и књига бити готова. „Старија сестра удаје млађу сестру“ — вели једна српска пословица: па ја се поуздано надам, да је и моја прва књига свакоме препоручила и ову моју другу књигу, као своју млађу сестру!

Од прве књиге имам још 400 комада, па ко жели, да је купи, нека се пожури, док је још има!

У Карловцу на Цвијети 1891.

Свештеник

Манојло Грбић,

катихета и професор српске учитељске школе.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— За попуњење учитељског мјеста на четвороразредној срп. православној основној школи у Травнику, с којим је скопчана годишња плата 400 фор., стан и огрев и пред школом велика башта и подвоз.

Учитељ треба да докаже, да је свршио српску учитељску школу са добрим успјехом и да је Србин православне вјере и да је вјешт у цркви појати и дјецу у црквеном појању поучавати.

— Исто тако упражњено је мјесто на четвороразредној срп. православној женској основној школи у Травнику.

Учитељица треба да докаже, да је вјешта ручном раду, коме ће дјевојчице поучавати, годишња је плата 260 фор. стан и огрев и комад баште за црквом. Првенство имају муж и жена.

Пријавити се треба одмах са довољним инструисаним молбеницама и сведочбама. Рок овом стечају излази 3. Јула 1891.

Молбе се шаљу на руке Станка Тодоровића.

У Травнику 29. Априла 1891.

Срп. прав. црквн. школ. општина.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Пре 2—3 недеље имали су доброту г. г. приправници и гђце приправнице I. и II. разреда овдашње српске учитељске школе о свом трошку подићи надгробни споменик мојој дне 14. Децембра 1890. г. преминулој ћерци Софији, приправници I. разреда српске учитељске школе у Сомбору. Г. приправници и гђце приправнице I. и II. разреда учинили су ово добро дело из чисте љубави према својој саученици ради вечите успомене и тиме су бол и тугу мога срца ублажили. За то им овде јавно из свег срца захваљујем на тако лепом и племенитом милосрђу; нарочито пак јавну захвалу изричем и пречастном господину Младену Борђошком, катихети и наставнику овдашње српске учитељске школе, који се о том највећма трудио, да му се племенита мисао уважи, што су верни ученици и извршили.

У Сомбору 4. Маја 1891.

Сида удова Црквењакова,

пре тога удова Везилић.

ОПОМЕНА.

☛ Још се једанпут позивају дужници од прошлих година, који су опомене већ у двапут добили, да нам најдаље за 14 дана дуг исплате, како би се трошкови око издавања Школскога Листа подмирити могли. По истеченију овога рока принуђени ћемо бити небрежљиве дужнике јавно у Школ. Листу позвати да плате. ☚

Администрација Школ. Листа.

☛ До свршетка листа овог још нисмо добили оцену дела за награду од умољеног на то учитељског збора.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору 15. Јунија 1891. Год. XXIII.

РАСПРАВА О ПИТАЊУ:

шта смета напретку народне школе и како би се стање исте у унутрашњим и спољашњим одношајима поправити могло?

Народна школа је заиста од замашног значаја како у развитку друштва, тако и у судбини целог једног народа. А да би видели, шта смета управо напретку народне школе, образрећемо се пре свега на:

1. Тегобе моралног васпитања у истој.

Као што је дужност народног учитеља, да децу обштекорисним знањима и вештинама учи и тим њихове умне снаге изображава, исто тако и још много већма обвезан је сваки учитељ око тога настојавати, да ученике своје добро васпита, како би од њих временом честити, поштени људи постали.

Али благонравно васпитање у народ. школи скопчано је с многим препонама и тегобама, које нам најпре познати ваља, да можемо сваки уплив њихов од деце, у колико је могуће, отклонити и од њега децу сачувати.

Кад деца у школу пођу, донесу са собом већ гдекоје зле обичаје, што их дотле присвојише и рђаве склоности, које дотле у њима мах отеше. Има деце јогунасте, лене, лажљиве, притворне, а има и такове, која су лакомислена и поводљива, пак се од других одмах на зло навести даду и брзо забораве на све оне очинске савете и опомене, што им учитељ даје. Ове су тегобе у толико јаче, у колико долазе баш од саме деце, коју треба да васпитамо.

У школи има много деце различите ћуди, различитих склоности и различитог домаћег васпитања, па се може догодити, да једно неваљало дете потајно више добре деце поквари, док учитељ то опази. При томе и сама та множина и разлика ученика задаје

учитељу сила посла, јер је веома тешко удесити начин за васпитање тако различите и многе деце, све ако су по неколико година узастопце под надзором једног и истог учитеља, а камо ли кад се учитељи сваке године мењају.

Велика је препона и тешкоћа школском васпитању, што породице не иду свуда и свагда школи на руку.

Догађа се, да се родитељи између себе пред децом инате и свађају; много пута родитељи из шале или из озбиља оговарају учитеља и његове наредбе исмејавају, гдекоји родитељи (мисле) не брину се за домаће васпитање дечије, они држе, да су дужности својој задоста учинили, ако сина и кћер у школу шаљу; други опет сувише мазе своју децу и у свему им попуштају, или—што је још горе — својом јавном раскаласношћу псовком и безбожношћу децу навалице кваре и у понор моралне пропасти уваљују, те с тим већма утамањују у њима осећање благонравности и с тога све слабије упливише на њих школско васпитање.

Но ако и јесу препоне доброг напредовања дечијег у васпитању велике и замашне, ипак народни учитељ нека их се не плаши — јер — целокупност свију врлина учитељских треба да је: „љубав и добро расположење“. Љубав к позиву своме и љубав малиша — јесте први захтев, који школа изискује од доброг учитеља. „Није најбољи учитељ основ. школа онај, који својој деци највише знања доприноси, но онај, који своју децу најрадије има“ (Кер). Без одушевљења за позив свој малаксава сваки учитељ, а по најпре учитељ основних разреда!

Што се тиче љубави к деци — нека узме сваки учитељ за узор Христа Спаситеља, који је рекао: „Пустите децу к мени!“ Дете је створ, који се по себи лако поводи за другима. Оно се обухвата као оно бршљан, само где нађе наслона. Ако не нађе на стуб, који се к небу диже, то се хвата и спушта слабачком шипрагу и с овим дели своју судбину. Ни један пак бршљан не обавија се око леденог стуба, тако исто ни детиња душа не ће се обавити око учитеља, који се хладно понаша. Љубав и истина то су руководитељи сваког васпитања. Ако међу учитељем и децом влада узајамна љубав, то ће се постићи све, што се жели, прећи ће се преко свију препона тако, да ће постати и оно лако, што је иначе тешко.

Љубав к деци мора бити права и истинита. Права се љубав не показује у неком смејању, још мање у великој пажњи де-

чијих погрешака. Она се оличава у постојаној, са самопрегоревањем скопчаној оданости, у стрпљењу и пријатељском понашању — и само под тим условима може учитељ добити добра успеха од својих ученика!

2. Препуњеност ученика у нашим нар. школама.

Најважнији део школине задаће је тај, да поверену јој младеж тако оспособи, како ће што самосталније да употреби сва постојећа средства за своје даље образовање. Али од свега тога имамо се слабо чему надати све дотле, до год се и осим тога не изведу особена уређења за ову циљ.

И збиља ту морамо имати непрестано пред очима.

Наше школе не врше ни материалну, ни идеалну постављену јој циљ. Па то не само да знају изображени и искрени пријатељи човечанства, него се ради тога јадају већ и раденици и тежаци наши.

Ови посљедни ако и не знају подробно да кажу, шта и колико би деца њихова могла учити, то ипак толико виде, да је све оно ужасно мало, што им школа поклони за пуне четир или шест година. И то је, ето, узрок, зашто се школа још и данас омаловажава, а учитељ ретко где усрђем предусрета. Из тога разлога је данас тако мало људи, који с радошћу и живом захвалношћу сећају се свога школовања. И онда заиста није ни чудо, што ови не могу да појме: Зашто се узноси школа као најважнија установа! И зашто би требало учитеља наплатити боље од последњег надничара.!

Па управо зашто школа не извршује ту своју циљ?

Зато: Што је ужасна „препуњеност“ у нашим школама.

Разумни педагози и лекари одавна су се већ сложили: да један учитељ у једно исто време“ не обучава више од 40 ученика, јер само би се тако могао одржати у складу успех у настави са временом и снагом, коју деца и учитељи на то употребе.

3. Каква школа у главном може да одговара данашњој потреби нашој?

На место некадање штице, часловца и псалтира данас је народна школа обасута толиким и таким наставним предметима, да је некадањи стари учитељи и ђаци не би ни распознали као школу народну, основну, нормалну.

Стара метода по школама, ма да је утрошила много труда,

и много времена, она ипак не беше у стању, да покаже резултат, који би могао да оправда толику муку и напрезање.

Али одмах, чим се у новије доба наставна начела почеше доводити у склад са законима природног развитка детињег духа, тога часа малаксаваху тешкоће из старе. А посљедица тога је, да се данас за оно исто време постиже у школи много више успеха, па и са мање муке и труда, него што то некад беше.

Али све је то природна, неизбежна последица данашњег доба. Јер школа са својим некадашњим уређењем и устројством била би данас савршено ништава.

Као што се зна, данас се по школама учи: религија, матерњи језик, рачун, земљопис, историја, итд. Знање свега тогадоиста је данас неопходно нужно. Али се ови предмети ипак не смеју учити као наука, као неке засебне дисциплине са неком оделитом, посебном сврхом. Деоба ученика на основној школи није врело за изучавање наука, као такових. Зато се ту сви горњи предмети и предају по начелима са свим друге методе, него што се иште за систематичко изучавање наука и свака наука за себе имаде своје оделите кутове. Свака имаде своју засебну сврху, која не мора да стоји у узрочној свези једна с дуугом. Али наставни предмети у основној школи сви у скупа имају само једну заједничку, нераздељиву цељ да постигну. И они само у такој свези имају важности и вредности.

Тек са овог гледишта ваља нам посматрати данашњу школу и — покушаћу, да са те тачке бацим поглед на саму народну школу.

Цељ основ. школе у првој линији треба да је: „опште формална“ обим те цели тако је пространа, да му се границе определити не могу.

Школа мора свима својим средствима да положи основу општег образовања у омладини, т. ј. сврха њеног рада је „општа формална“ према томе: религија, језик, рачун и све остало несу у школи за то, да ученици тек уче, или изуче на памет те предмете.

Сви данашњи школски предмети унети су у основну (школу) наставу пре свега зато, што је утврђена истина, да се они у одређеном и одабраном обиму могу као средство употребити зарад наведене опште цели.

Зато дакле: читати, писати, рачунати, и т. д. то и све остало остаје мртво знање, које не вреди ништа, ако не утиче на

млађани дух „хармониски“ тако, да се тиме одушевљава за сваку узвишену истину, да се соколи узорима сваког добра, да га усхићује права лепота како у природи, тако и у човечанском животу.

Право стручно знање и вештина и главни позив сваког народног учитеља по томе и јесте тај: да, настављајући младеж, изналази и примењује такову методу, којом ће сви прописани предмети школски „образујући да утичу на њу,“ којом ће свагда у првом реду да се истиче „формална“ сврха“ сврха, наставе.

Осигурати дакле основу у духу детињем аа самостално мишљење и пресуђивање; обогатити га јачи, одређеним представама у животу, о широј и ужој околини, — очеличити му вољу, да се развије у облику стална и узорита карактера — одушевити га жаром истинског родољубља, задахнути га чистом љубави према светој истинској вери, разбудити у ђачету поштовање према целом човечанству и т. д. — то је она неоцењива добит, која школском наставом треба и мора да се постигне. Те користи ради и јесу одабрани данашњи предмети у народној основној школи.

Зато је оправдано мњење, које све већма овлађује: „да је позив учитеља и народ. основ. школе врло важан“. — Али баш зато се и одсудно мора искати: да се образовању нар. учитеља обрати особита пажња и брига.“ — Штедити у томе погледу материјалне жртве — значи: закидати за много времена од народа оно, што је много важније и претежније од ма каквих материјалних средстава.

Лаз. А. Љубојевић.

ГРАМАТИЧНА НАСТАВА

у IV. разреду основне школе.

Познавање и мењање заменица.

За познавање личних заменица учитељ ће употребити сљедећи разговор: Кажи ми, Милане, ствари, што се у школи налазе! — Сад ми кажи лица, што се у школи налазе. — Одговор учеников. — Дакле ви сте сви лица, а и ја сам лице. Ја вам сада говорим; ја сам лице, које говорим. Одмах учитељ на табли напише „*ја*“ и подвуче, „ја“ мора бити лице, које говори; кад не би било тога лица, не би било ни говора.

Кад два лица говоре, онда се разговарају; у разговору једно лице говори, а друго слуша. У разговору мора бити најмање два лица н. пр.:

Ја говорим, а ти, Милане, слушаш. Сад под „*ја*“ треба написати и „*ти*“; то је друго лице, коме се говори. Али нас двојица можемо говорити о неком трећем лицу н. пр.: Кажи ми, Јоване, ко је тебе довео у школу? Мене је довео Милан у школу. Ко је то с тобом дошао у школу? Милан. У

место имена Милан могао си рећи „*он*“ је дошао. Учитељ напише на табли „*он*“. Кад дакле разговарамо, онда може бити осим првог и другог лица још и треће, о коме се говори. — Сад, децо, добро запамтите ово: прво лице је оно, које говори „*ја*“; друго лице је оно, коме се говори — „*ти*“; а треће лице је оно: о коме се говори — „*он*“. Ако је то лице женско, онда ћемо казати „*она*“.

Ко је сад овде у школи? Ми смо у школи. „Ми“ то је опет прво лице, али за нас више, дакле прво лице множине. — Кад ја свима вама говорим и заповедам, да што урадите, онда вам не ћу казати „*ти*“, него „*ви*“, н. пр. Ви сви дођите сутра у школу! То је опет друго лице, али множине, т. ј. има вас више, којима говорим. А кад бих ја вама казао што за ону другу децу, што су у првом разреду, онда бих рекао н пр. они уче, они се играју; „*они*“ то је треће лице у множини, а кад се говори о женском роду, онда се каже *оне жене*, а кад би говорили за децу онда би казали *она деца*.

Ја сам ваш учитељ, па кад хоћу да вам кажем, да ћу ићи с вама сутра у цркву, хоћу ли рећи: Учитељ ће ићи с вама сутра у цркву. Не, него: ја ћу ићи у цркву. — Ја — ваља написати на табли и подвући. Ти ћеш читати апостол! А кад би по Стеви поручио Петру, да ће се у недељу облачити у цркви, ја бих то овако урадио: Стево, кажи Петру, да ће се он у недељу облачити у цркви. Речи *ја*, *ти*, *он*—а-о — стоје у место имена лица, замењују лица, па се за то зову *личне заменице*.

Земља је наша мати, она нас храни и држи, на земљи живимо, земљу нам је Бог дао за стан овога живота, за то у место речи земља можемо метнути „*ока*“ и „*ћу*“

Од свију заменица у народној школи највише се пажње обраћа на личне заменице.

Кад их деца на горе наведен начин науче, онда ваља предузети мењање тих заменица. Ово најлакше бива, кад се пред децом на табли назначе падежи са бројевима и покрај сваког броја напише дотични падеж најпре од првог лица у једнини, па онда у множини, за тим од другог лица тако исто и на послетку за треће лице у сваком роду. Кад се сви падежи од првог лица напишу, онда се предузима један предмет за читање, у коме има много личних заменица у различитим облицима. — Свака реченица у томе предмету разчлањава се и свака реч означава се каква је и где јо и где се налази, а код дотичне заменице има се застати и задати питање дотичног падежа, на које ће ученик одговорити и одговор тај сравниће са оним, што је на табли написано, па ће се тако мало по мало деца са падежима личних заменица темељније упознати, него кад би им задали из граматике. Тако се исто поступа са мењањем заменица и другог и трећег лица.

Примедба. У IV. разреду на исти начин упознају се деца са присвојним заменицама и показним. — Овај ученик је приљежан. — И са упитним, а мењање ових заменица нема никакве тегобе, по што се у свему слаже са мењањем придева, њих дакле није нужно мењати, него ће се мењање овом приликом разчлањавањем појединих предмета за читање опазити и мало по мало научити.

ПРВЕ МЈЕРЕ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ЖЕНСКИЊА У РУСИЈИ.

(Читао *И. Устрјецки* на књижевној вечери у Литејној женској гимназији на дан 25-годишњега јубилеја.)

(Превод с рускога.)

(Свршетак.)

Но, на жалост, док је владао принцип, да се питомице држе на страни одијељене од друштва, благодатно утемељење није се могло протезати на многе; број питомаца ограничен је био па 60, — бајаги, да сувишни број потребује и сувишно издржавање, с тога крај те простране задаће која се је претпостављала у програму тешко би се било огледати са већијем бројем ученица. — У број тијех срећнијех, које су получиле прво образовање, могле су ступити само ћери племићке. Правила о примању суглашавала су се са правилима, која су исказана у извјештају Бецкога и то: ступале су оне које су имале 5—6 год. и при предавању дјевојчица гђи начелници морали су се родитељи обвезати, да их они препоручују под надзор из своје сопствене воље и до 18. год. не ће их ни под којијем условом требати.

Цијели течај учења дијелио се је на четири узраста: I. од 6—9 год. II. од 9—12, III. од 12—15, IV. од 15—18.

Предмети су се обучавали:

У I. узрасту — закон божји, катихизис, све чести васпитања и благонравности, руски и страни језици, рачун, цртање, играње, свирка и и шав.

У II. узрасту — земљопис, историја, нешто из економије или кућарства.

У III. узрасту — књижевност, архитектура, хералдика и ступање у праву економију.

У IV. узрасту — понављало се је све, што се је дотле учило, а код понављања обраћана је главна пажња на правила доброга васпитања, благонравности, светскога дружења и учтивости.

Којијем начином и по којијем се је учебницима предавало у том послиједњем течају, — не знам; но ако се узме у обзир незнање самог предмета и мњење саме царице, које је она исказала на другом мјесту, — да се васпитање постизава само добријем примјерима, а не изучавањем правила, — то се може претпоставити á priori, да се је све ограничило само на испуњавање форме. Јер се је на васпитање обраћала већа пажња, то су и васпитачице такођер за дужност сматрале старати се више о васпитању, него о учењу, — с тога су и сви предмети школски били посве заборављени. Међу тијем као главна пажња обраћала се је на то: да се не би дјевојке правиле важнима, да се не би страшиле, да би биле вриједне и учтиве, да би умјеле говорити стране језике, да се не би разговарале са слушкињама, да знаду изреке великијех људи. Особито се препоручивало васпитачицама буђење сваког оштроумља. Ако се ма којој питомици десило рећи оштроумност, препоручило се је надзирателици саопштити ју цијелом разреду.

Из свега тога јавно се је показивала тежња створити пријатну дру-

гарицу, учтиву, оштроумну, посве приличну по спољашности. Што се тиче наука, то су се једне од њих училе за то, што је у то доба била потреба ради разговора у гостима, као: хералдика, историја, митологија, архитектура, а друге — јер су се могле прилагодити у домаћем господарству, као рачун, економија и ручни рад. При испуњавању таке цијељи и сам обим предавања опредјељавао се је овом цијељу, тако н. пр. из рачуна била су доста само два правила: сабирање и одузимање. И таково посматрање тако је годило укусу руског друштва, да су многе женске држале кроз 100 и више година, да је женскињу из рачуна доста знати у том размјеру.

Ако је за управу друштвеног рада основан био савјет старатеља, ипак је непосредна власт била предана начелници. Она се морала старати о испуњавању устава, морала је заслужити општу љубав и бити примјером ученицама и учитељицама; од њене воље зависило је опредељење особа за све дужности код куће, што се је тицало васпитања, обучавања и уздржавања, такођер промјена и отпуст овијех особа.

У помоћ јој се одређује управитељка и четири надзиратељице (по једна за сваки узраст) за надзирање чистоће и учтивости; оне су морале пазити код стола, „да ли се племенито и доликујући држе и да ли пристојно једу;“ дужне су се биле чувати од јарости и ако су морале казнити, нијесу смјеле дјеци саопштавати домаћијех препирака и огорчења.

Рад учења и непосредноога васпитања дјеце одређује 12 учитељица; по четири за два млађа узраста, а по двије за два старија. У случају, да се не нађе међу женскима вјештијех учитељица, дозвољавао је устав и учитеље, који су имали долазити у одређене часове. У вријеме њихова предавања надзиратељице или учитељице, није су смјеле отићи из разреда.

Није прошла ни једна година (31. јануара 1765.) од дана, кад је отворен завод за племићке дјевојке, изађе указ, да се утемељи исти таки завод и за грађанске дјевојке. Као што је за племићке дјевојке већ устројен завод, такођер и уз академију умјетности за грађанске дјечаке, а јер, „за корист друштва не мање треба да би се и грађанског чина женски спол васпитао у добронравности, у приличном знању и у ручном раду, с тога се одређује да се при Воскресенском манастиру у нарочито одијељеној згради подигне школа за малољетне дјевојчице, које ће бити под управом начелнице.“ Расположење нове школе било је исто као и утемељење прошле године. По што се претпостављало да ће се у новоосновану школу примати биједне и сироте дјевојке, то се је морало постарати да се обезбиједе и по изласку из института. При ступању у институт плаћало се је у ту цијељ за сваку по 50 рубаља; овамо су се додавали новци, који су добивени за продани рад питомица; та свота додијелила се је међу оне, које су свршавале, то им је био као мираз. Ако се пак дјевојка није удавала, то је она могла остати у институту још 3 год. и тада, кад је постала пунољетна, узела би свој новац и оставила би институт, имајући увијек право обраћати се за помоћ и заштиту совјету старатеља. Тако се је матерински односио институт својијем питомицама. Мало је то. Пошто је царица хтјела помоћу васпитања образовати треће друштво, које је у нас недостајало, то је јасно, да су питомице института морале бити слободне и нијесу се могле обраћати у робове, јер у том случају,

по изразу Бецкога, људи који, не пазе на образовање „у ништавило прелазе.“

Та слобода придржавала се је само дјевојчица, шта више, која се је удавала за мужа не слободнога, донијела би и мужу своме слободу. У закону има, да једна инштитутка, која се удаје за роба дозволом спахије, чини тијем и њега слободнијем, што је сенат одлуком својом потврдио. Така привилегија (П. С. З. 22004.) тијем је знаменитија, што, колико ми знамо, вбразовање робу дјечаку није давало слободе.

Тако је био положен темељ женском образовању у државнијем заводима.

Ма да је било слабо то васпитање, ипак је оно брзо привукло мноштво њих, које су жељеле ступити у инштитут, то се у осталом од чести објашњује тијем, што је васпитање било бадава.

Сигурно се нијесу сувише строго држали одређенога броја (60.), јер су царицу нападали непрестанијем молбама о примању, зато, што је она дозвољавала примати и преко броја. То се даје опазити из слиједећега указа од 24. маја 1773. год.

„Ником за вољу ни под каквијем условом не ће се противно од овога времена поступати, — у властите школе и у пансионат не ће Величанство никога пропуштати.“

Но потврђујући пријашњи број за државне питомце, закон је тијем попустио општој жељи учити се, што је дозволио примати 40 дјевојчица о својој бризи. Ради намиривања за таку услугу уносила се је главница, на коју су се камате одређивале по установљеном годишњем плаћању. Смрћу или изласком питомице главница се је или повраћала, или се је на њу узела друга, рођакиња оне, која је главницу унијела. Тако су постали приватни пансионати. Да побуди приватне особе на ту благодат у погледу помоћи васпитању, царица је дозволила, да се дјевојке, које се васпитавају о трошку некога човјека, зову његовијем питомицама.

Претпостављање, што је изазвала била тежња, да се смјесте ћери у институт се толико рад жељнога образовања, колико да се васпита на државни рачун, оправдава се и тијем, што су сопствена васпиталишта у прво вријеме била од мале користи. Сви предмети предавани су на странијем језицима, а и они који су предавали стране језике, нијесу их ни сами знали темељно.

С тога је учење слабо напредовало. Осим тога ни у раздиоби предмета по узрастима, ни у самом учењу није било реда. Свака питомица поучавана је посебно; кад се је учитељица занимала са једном питомицом, остале су биле остављене саме себи, читале су свака своје. Вике је било превише, а учења мало.

Јесу ли се могле постићи васпитане цијели код такога положаја? Без сумње нијесу.

Код премјештања из узраста у узраст пазило се је на године, а не на знање. То се је све открило 1783. год. (19 година послије отворења инштитута), када је била састављена школска комисија којој је највишом потврдом од 28. марта 1783. год. предано било преображавање школа. Комисија је предала то дјело Т. И. Јанковићу Миријевском, који је био позван из Аустри-

је нарочито ради преустројавања школа и био је именован школскијем управитељем.

Прим. преводиоца. О Јанковићу има расправа Н. Ђ. Вукићевића: „Српске школе у XVIII. столећу“, штампана у „Првом извјештају о јавном учит. приправничком заводу српском у Сомбору.“ Сомбор 1863. — Биографија Јанковића изишла је у I. св. Љетописа 1826. год.

Рад Т. И. Јанковића у Русији оцијењен је у саставу А. С. Воронова: Материјали дља истории просвјешченија в России в XVIII. ст. Теодор Иванович Јанкович.При ревизији Смолнога инштитута открио је он све махне, које сам ја навео. Јанковић је увидио велику потребу, да се школе морају преобразити, с тога приступи слиједећијем реформама: он је завео учење по рускијем учебницима, измијенио је сустав учитеља и учитељица, а за надзорнике узео је учитеље. Такођер се је енергично понашао према питомицама: многе, које су се показале неспособне ићи у онај разред, по преслушању вратио их је Јанковић у нижи разред, засебна поучавања са сваком ученицом била су прекинута и учитељ је морао на једном занимати сав разред.

Плодови реформама показали су се наскоро. Кад је кроз годину дана царица присуствовала на испиту у Смолном инштитуту, била је посве задовољна и са предавањем и са успјехом.

Ово је у кратко што се може рећи о почетку женског образовања у Русији. Како видите почело се је оно за то, што је влада увидила важност образовања женскиње—као члана породице и друштва. Из почетка било је дано првенство затвореном опразовању, за то, јер је породица сматрана била покваренoм и неспособном за васпитање дјеце. Када се је правственост у друштву појавила, када се је неповјерење породице к васпитатељској способности разагнало, није било више разлога држати се затворене системе васпитања и тежња друштва за васпитање ћери задовољена је отварањем женскијех гимназија.

Превео К. Д.

ШКОЛЕ У ЦАРИГРАДУ.

Цариград има много и од различитих народности грађана, које народности једна према другој у великој противности стоје. Па у каквом одношају оне стоје једна према другој, тако им стоје и школе. Имају школа, које једва заслужују тога имена и у њима су учитељске снаге такве, да не би могли ни у једној нашој учитељској школи оспособљење добити; али имају и таквих школа, које се могу мерити и са нашим најнапреднијим школама.

Владајуће је племе турско, али им школе не стоје на првом месту. Готово се у свачем разликују Турци од других европских просвећених народа, па тако и у школама. И не само од европских просвећених народа да се разликују, него и од самих суграђана својих друге народности. Истина, они имају врло добро израђен закон за школе како основне, тако и више народне, па и за само свеучилиште имају стручњачки израђене законе, али све бадава, кад је закон само на папиру, а у ствари се врло мало од њега испуњава.

У Цариграду имају Турци и неколико стручних школа, али се ове

једва одржавају; завод „Liceum Imperial“ у ком је наставни језик француски, нити има одређене цели, нити има наставног реда. Сваке године узима други правац, те се по томе и наставно градиво удешава. Свеучилиштне простране дворане само су о годишњем свечаном отварању пуне, а од тог дана па до другог свечаног отварања готово су увек празне. На часове предавања готово нико не долази.

По школском закону настава је бесплатна, а обавезна је како за мушку тако и за женску децу; код мушких траје учење од 6—11 год. а код женских до 10. навршене године. Али и ово су само речи на папиру. Нико се не брине, ни која су за школу способна деца, ни која од ових иду у школу.

У основној школи науче деца мало писати, више читати и осим неколико кратких молитвица упознају се са неким одељцима из „корана.“. Из рачуна науче површно у 4 вида рачунати, успех је врло мален. За доказ овоме служи овај пример: један званичник на царинарници доказивао је другоме, да је 8×9 = 72, онај други пак првоме, да је 8×9 = 76.

У тако званим „rusdi“ школама, које су сличне нашим грађанским школама, учи се нешто мало земљописа и историје, па и ове се школе не могу ни са нашим основним школама, по успеху, мерити.

У наст. плану за женске школе наређује се учење веронауке, турски, арапски и персијски језик, књижевност, историја, земљопис, рачун, домоводство, жен. ручни рад, цртање и свирка. Али је и ово само на папиру. Коме је познат живот у Цариграду, тај ће знати, да је турском женскињу забрањено не само дружење са мушкима, него им је забрањено и свако душевно уживање. Те по томе и није чудо што њихово женскиње у наукама заостаје.

Због тога, што им је јавна настава тако занемарена, многи родитељи радије приватно васпитавају своју децу. Али са оваким васпитањем родитељи не могу више постићи, него јавном наставом. За приватне учитеље узимају опет оне, који у јавним школама раде, или ако су и други, способност је и код ових иста као и код првих. С тога се и дешава, да многи 20. годишњи младић једва што мало читати и писати научи, а најобичније свакидашње рачуне рачунају на прстима или зрневљу. Али ово њима ништа не шкоди. Многи од тих младића имају богату и од уплива родбину, чијом протекцијом су сигурни, да ће до каквог масног звања доспети. Па зашто би се онда учењем мучио? — „Рад је само за сиротињу, богате рад понижава“, то је њихова изрека.

Има и изузетка. Неки државни званичници шаљу своју децу у Париз на науке, држећи, да ће тамо много кориснога научити. Али се тамо млади господичић научи само господствовању, а науком се врло мало бави. Највише присвоје нешто за практичан живот, а мало се и угладе; темељно изучавање наука мало је њих довршило. Али се зато науче разним ноћним весељима и тумарању, па тако том научени дођу кући, где их већ чекају богата званија, која су за њих приправљена.

Још жалосније стање влада код женског васпитавања. Ретка је женска, да зна читати, а још ређа да зна писати. Женска деца из виших кругова уче француски језик, па и гласовир. С великом вољом почну учити и једно

и друго, али немају истрајности, па тако је мало њих које науче као што треба. У опште љубав к раду и учењу и код мушких и код женских врло мало је развијена.

Ово жалосно стање школа у Турској покушавало је више државника да поправе и бољим замену. Али-паша, који је умрьо 70. године у својим списима је казао: „Жалосно је, али је истина, да се за прикупљање знања врло мало бринемо, не угледамо се на наше суседне просвећене државе. Кад не би имали Хришћани, ваљда ни државом не би могли сами управљати.“

Код других народности школе су у бољем стању. Код Чивута су школе мало напредније од турских. Код Чивута је школска дворана једна ниска соба, у којој је сав намештај само један ћак сламом напуњен, на ком г. учитељ прекрштеним ногама седи. Око њега поседају и мушка и женска деца у 5—6 кругова тако исто прекрштеним ногама. У среди поред учитеља седи један повећи дечко, који пази на читање и показује кад који не зна. Док старија деца читају, дотле се њихова млађа браћа и сестре по школи вијају, или се забављају разним гимнастичким вежбањима.

И г. учитељ ради по некад. Он побира најслабију децу и ову он сам учи. И ма да је код Чивута овако нередовно стање по школама, ипак је ретко наћи Чивутина, који не би знао читати и писати.

Са Чивутима готово на једном степену образованости стоје Јермени, којих је после Турака и Грка највише како у земљи, тако и у престоници. Годишње хиљадама долазе у јерменске школе у Цариград и после вишегодишњег бављења науче читати и писати.

Јермени, који стално живе у Цариграду, имају ту евојих школа. Али ако хоће децу своју на више науке да даду, то их онда шаљу у т. зв. „Roberts Collegi“. — Овај завод се налази у Бебеку маленом сеоцету на Босфору, кога је 1863. неки Американац Kristóf Roberts основао. Знање оних младића, који овде науке сврше свакога ће изненадити, кад помисли, да је и овај завод у турској царевини, где школе онако траљаво стоје као што мало пре споменусмо. Ученици уче овде осим матерњег језика још и турски, француски и енглески језик. И у реалним знањима показују доста способности.

Јерменски и бугарски синови, који су у турској државној служби, готово су сви у овом заводу науке свршавали.

Наставни план овога завода сличан је плану виших школа у Угарској, с том разликом, што велику важност полажу на учење модерних језика и поред душевног васпитања много се брину о телесном васпитању и јачању тела. Због тога ће живахност и веселост ових младића свакога изненадити, јер у овом заводу и Турци оживе и постану окретнији. — Завод овај сваке године посећују (ученици) питомци немачко-швајцарског друштва из Пера.

Завод бебешки има не само мушких него и женских ученика. И то у нижим разредима су заједно и мушки и женске, а у вишим разредима одељено. Наставни језик је немачки. Трошак на издржавање ове школе сноси немачко-швајцарско друштво, које друштво и од немачке владе на ту цељ припомоћи добија.

И католичка пропаганда има у Цариграду много школа. Највише има манастирских школа, којих је сваке године све више, па и опет су зато пре-

пуне ученика. Држи се, да је то отуда, што је похађање ових школа бесплатно.

На послетку се спомињу грчке школе. У овима се види знатно напредовање. Грци не само у Грчкој него где год живе, много се брину о својим школама. Ни један богат Грк не умре а да не остави фонд или своту на потпомагање каквог завода. Тако је постало и свеучилиште у Атини, куда одлазе многи грчки младићи на науке. Грци имају академију, политехнику, читав ред гимназија, виших женских завода, које женске сврше један од виших завода, постају учитељице.

У Цариграду се налази са свим потребним училима снабдевена трговачка академија, а у грчком крају има једна народна школа, која је врло добро уређена. Енглези и Швајцарци се најповољније изражавају о овој школи. Физикални кабинет, хемијски лабораторијум, звездарски торањ и друго, што се овде налази, све је удешено као у најнапреднијим заводима. Завод овај похађају 600 ученика.

Грци се много брину и о женском васпитању. У Цариграду имају 2 женска завода. Највећу пажњу полажу на изучавање матерњег језика. И да би у овоме што успешније напредовале, питомице изучавају све старе грчке писце и у томе показују такав успех, који ће свакога изненадити.

Годишњи испити обдржавају се великом свечаношћу и на овима не долазе само Грци, него и Турци из отменијих породица. И баш ово интересовање од стране Турака о напретку грчких школа показује у новије доба и у турским школама више рада, те ће полако и њихове школе у Цариграду изостати из последњег реда. С мађ.

СРПСКО ПРАВОСЛАВНО ПЈЕНИЈЕ ОКТОИХ.

Код свију образованих народа гаји се у што већој мери религија као најлепша, најбоља и најистинитија наука наших славјанских праотаца. Религиозно чувство побуђује се и одржава лепим и складним појањем.

До данас се још није нашао стручњак који би наше црквено појање тако удесио да се што лакше, боље и тачније исто учити може. Не само да се нама Србима чини, него и остали нам народи признају да је наше православно како богослужење тако и црквено појање једно од најлепших особито кад се још тачно и правилно обавља.

Тек пре кратког времена осетише два ваљана Србина, који су савесни свога позива, тај недостатак те се латише тог огромног посла и примише драговољно тај терет на своја плећа, не осврћући се да ће бити одзива или не, те се латише да ту лепу науку у нашем народу распростру.

Ти ваљани и честити Срби су: вредни и неуморни раденици на трновитом путу ширења просвете г. г. Гаврило Бољарић гимн. вјероучитељ и Никола Тајшановић нар. учитељ у Сарајеву.

Веселим срцем и оберучке прихваћамо ову корисну књигу и препоручујемо је свима прав. шк. као и сваком Србину, коме је вера мила, тврдо се уздајући да ће наша препорука у њиховом срп. срцу одзива наћи,

јер доиста и није ништа у животу тако важно као вера и поштење.

Сада је већ изашла и II. књига и састојаће со из 10 св.; — 8 св — 8 гласова, а остале 2 св. садржаће свакидашње појање на Полуноћници, Јутрењу и Литургији као и празнична Величанија.

На жалост—мораде се и ова књига штампати у Лајпцигу, јер наши Срби штампари не нађоше за вредно да што за општу ствар жртвују, те да цену снизе. — Цена од комада биће: 70 нов.

Ко напред пошаље новац за свих 10 св. добија поштом наплаћено. Скупљачи предплате добијају 11. св. на дар.

Још се може добити на продају све од I. св.

Др. Блажек.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

„Летопис Матице Српске“ уређује А. Хаџић. Књига 165. Године 1891. Свеска прва. У Новом Саду, штампарија др. Свет. Милетића 1891. Цена 70 нв.

— „Књиге за народ. Свеска 28. Српски књижевници I. део, за народ написао Мита Калић. Цена 10 нв.

— Исте књиге II. део. — Цена 10 нв. Обе су књижице штампане накладом српске. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Н. Саду, прва 1890. а друга 1891. године.

Школске вести.

Испити за оспособљење у учитељској школи Сомборској. Писмени испити за оспособлење држани су у учитељској школи у Сомбору 5. 6. и 7. Јунија. Устмени испит за учитељско оспособлење у истој школи држаће се 19. 20. 21. и 22. Јунија. За председника испитне комисије наименован је благородни господин Стеван В. Поповић епарх. школски рефент, а за свештеничког члана исте комисије наименован је најпречастнији г. Љубомир Купусаревић протопресвитер. Испите ове полажу 24 кандидата и 23 кандидаткиње.

Испити у народним школама Сомборским држаће се од 23—27. Јунија; испити у вишој девојачкој школи Сомборској држаће се 27. и 28. Јунија На Петров дан 29. Јунија држаће се свечано Благодареније а сљедећега дана у учитељској школи Сомборској читаће се разреднице, проглашење учитељске способности, а по том ће се раздавати сведочанства и тиме ће се школска 1890/1. година завршити.

Српска вероисповедна школа у Загребу. Православна српска црквена општина у Загребу у седници својој од 12. Маја ове године закључак је до-

нела, да се успостави српска вероисповедна школа у Загребу са једним учитељем, којему је одређена плата од 700 фор. и стан у нарави. Школа ће се отворити 1. октобра о. г. у великом здању православне црквене општине.

— *Заменик гл. школског референта* Никола Ђ. Вукићевић одпутовао је ради званичног прегледања школа 5. Јунија.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— *У Срб. Неузини* тражи се учитељ и учитељица.

Плата је учитељева 400 ф., 4 ланца ораће земље, башта, два хвата дрва и зимни огрев и стан у нарави. — Плата је учитељице 300 форинти стан с баштом, два хвата дрва и зимни огрев. Молбенице до 29. Јунија имају се православној црквеној обштини у Неузини поднети.

— *У Хрњакову* тражи се учитељ. Плата је: 100 фор. у готовом новцу, 35 ф. 50 нв. у име релутума, 12 ф. за кађење школе, 5 ф. у име путног трошка на конференцију, 4 ланца земље, 50 кибли жита. Од погреба 20 нв. а врло леп стан, са врло лепом баштом. Сваки онај, који жели ово место получити, нека се обрати са нужним сведочбама а да зна и романски нешто говорити, најдаље до 29. Јуна 1891. овом шк. одбору. Молбенице се имају управити на местни школски одбор у Хрњаково. (**Temes Aranyág**).

— Тражи се учитељ у *Бугојном* у Босни. Плата је 500 фор., од чега се одбија за путни трошак 20 ф. Остало добија учитељ уредно у месечним оброцима; уз то ужива стан и огрев. Молбенице до 20. Јулија имају се поднети правосл. црквеној обштини у Бугојно у Босни. Учитељу у дужност спада покрај осталих прописаних предмета децу школску и црквеном појању брижљиво обучавати и у цркви на сваком богослужењу појати.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

На славном „збору учитељском“ дијецезе Будимске, који је дана 25. и 26. априла о. г. у Мухачу под претседништвом високородног г. Стевана В. Поповића епарх. шк. референта одржан, подарени су ми сљедећи „добровољни прилози“, које је благоразумни г. Ђока Јанковић учитељ Мухачки и перовођа „збора“ — у корист моју — сакупити и потпуно ми доставити изволео.

По 2 фор. високородна г. г.: Стеван В. Поповић епарх. шк. референт и председник збора, Јосиф Јагић, одветник Мухачки и срп. народни посланик саборски; по 1 фор.: преч. г. Стеван Ми-

халцић, парох Кишфалубски и посланик црквн. народног Сабора, благоразумни г. Петар Берић учитељ Сентандрејски, један Србин; по 50 новч. благораз. г. г. учитељи: Ђока Јанковић Мухачки, Мита Грујић Шиклошки, Алекса Михалцић Пештански, Лазар Плавшић Качфалски, Светислав Зундановић Жумберачки; по 40 н.: Преч. г. Душан Андрић парох Жумберачки, благораз. г. г. учитељи: Драгутин Јанковић Српско-Ковински, Дамјан Верчевић Херцег-Суљошки; по 46 нов.: Милош Десанчић Мајшки; по 34 нов.; г. Влада Стојановић, економ из Митровице; по 30 н. благораз. г. г. учитељи: А. Велимировић Ловрански, Сава Велић Калазки, Петар Милетић Срп. Аљмашки, Ђура Крагујевић Дуна-Сечујски; по 25 н.: Бранко Парабак Болмански, Бранко Влашкалић Грабовачки; по 20 н.: Доброљуб Катић Литобски, Димитрије Плавшић В. Будмирски, Петар Недић Борјадски, Димитрије Радојчић Липовски, Јован Петковић Виљански, Тимотије Добрин Батосечки, Ђорђе Петровић Сачки, Душан Радојчић Дарђански, Петар Срећковић Д. Нански; по 10 н.: Васо Милиновић Илочки; — свега 15 фор. а. вр., на којем племенитом дару свој велеуваженој г. г. прилагачима, као и поменутом г. скупљачу, овим своју „најтоплију захвалу“ изјављујем.

Александар Јанковић,
оболели учитељ бајски у миру.

ОПОМЕНА.

☛ Још се један пут позивају дужници од прошлих година, који су опомене већ у два пут добили, да нам најдаље за 14 дана дуг исплате, како би се трошкови око издржавања Школскога Листа подмирити могли. По истеченију овога рока принуђени ћемо бити небрежљиве дужнике јавно у Школ. Листу позвати, да плате. ☛

Администрација Школ. Листа.

☛ До свршетка листа овог још нисмо добили оцену дела за награду од умољеног на то учитељског збора.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору 15. Јулија 1891. Год. XXIII.

НА РАСПИС НАГРАДА.

Седам чланака, што су овом уредништву за награду 1889. и 1890. године поднешена и у течају те две године у Школском Листу штампани одправљени су били у почетку Јануара ове године славном учитељском збору србских-народних школа у Новом Саду са умолењем да се оцене и да им се прва, друга, трећа и четврта награда досуде.

Од истога збора приспело је овоме уредништву 4. Јунија сљедећи допис:

Славном уредништву „Школскога листа“ у Сомбору.

На цењени допис горехваљеног уредништва од 13. јануара о. г. којим се збор овај позива с молбом: да досуди четири награде чланцима, што су 1889. и 1890. године у Школском Листу под именом, „за награду“ штампани, част нам је славно уредништво известити да је потписани збор у седници својој од 24. маја (5. јуна) о. г. бр. 13. досудио:

I. награду чланку: „Народно образовање и здравствено стање.“

II. награду чланку: „Школска дисциплина.“

III. награду чланку: „Ко је крив што је школин рад недостатан?“

IV. награду чланку: „Може ли се омогућити да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу и којим ће се то начином постићи?“

Достављајући горње решење, нека славно уредништво изволи примити захвалност на поверењу, којим је овај збор по други пут одликовало.

Из седнице учитељског збора срп. нар. осн. вероисповедних школа у Новоме Саду држане 24. Маја (5. јуна) 1891.

Др. Л. Станојевић,
управитељ.

Мара Милића,
перовођа.

Усљед овог решења славног учитељског збора српских народних основних школа у Новоме Саду уредништво је 29. Јунија о. г. у присуству гг. Стевана Арсеновића, Стевана Коњовића и Младена Силашког учитеља Сомборских између седам запечаћених и у уредниковом ковчежићу сачуваних писама, отворио четири запечаћена писма, којих спољашњи наслови одговарају насловима награђених дела. Прво је отворено писмо под насловом: „Народно образовање и здравствено стање“ и из њева се увидило да је писац чланка под истим насловом г. Јеврем Миковић учитељ Сентомашки, коме је дакле досуђена прва награда од 50 ф. а. вр. коју је дао родољубиви један грађанин и школски управитељ из Бачке. Затим је отворено запечаћено писмо под насловом: „Школска дисциплина“ и дознало се из њега, да је награђени чланак под насловом: Школска дисциплина написао Љ. Баптић ђак III. разреда учитељске школе у Београду, коме је дакле досуђена награда од 3 ћесарска златника; Треће запечаћено писмо под насловом: „Ко је крив, што је школин рад недостатан,“ показало је, да је тога чланка писац г. Симеон Кончар управљајући учитељ српске комуналне школе у Врховинама у Хрватској, коме дакле припада награда од 2 ћесарска златника. — Напослетку кад је отворено четврто запечаћено писмо под насловом: „Може ли се омогућити, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу, и којим ће се начином то постићи моћи: Мото: „Школа треба човека, који ће бити цео само њој посвећен. Дитес.“ — Увидило се да је писац награђеног чланка под тим насловом г. Иван Мартиновић учитељ у Панчеву, коме дакле припада награда од 1 ћесарског дуката.

Ово до знања стављајући поштованим читаоцима Школскога Листа, изјављујемо, да су награђеним особама, досуђене им награде данас путем поштанских упутница достављене.

Уједно за пријатну дужност сматрамо, да од наше стране славном учитељском збору србских народних основних школа у Новоме Саду најтоплије благодаримо на усрдној готовости, којом је имао доброту умолењу нашем пријатељски се одазвати и награде горепоменутим списима, већином гласова својих чланова безпристрастно досудити.

У Сомбору, на Петров дан 1891.

Уредништво „Школског Листа.“

ПРЕДЛОГ

О преустројству сомборске учитељске (поднесен од професорског збора вис. школ. савета(.

Српска учитељска школа у Сомбору заједнички је завод за образовање српско-народних учитеља и учитељица.

У истом заводу постоје два засебна оделења, један за образовање учитеља, а други за образовање учитељица.

Оба оделења сомборске учитељске школе издржавају се из српско-народно-клирикалног фонда.

Стари препарандијални фонд и друге закладе, које сомборској учитељској школи припадају, остају и надаље својина оба оделења.

Наставни течај у оба одељења учитељске школе траје по четир године.

У учитељиште се примају телесно и душевно потпуно здрави младићи после навршене 14. године, који су бар са „довољним“ успехом (грчки, латински и француски језици не узимају се у обзир) свршили четир разреда гимназије, реалке или грађанске школе; и оне душевно и телесно потпуно здраве ученице, које су навршиле бар 14. годину живота свог, а свршиле су четир разреда више девојачке или грађанске школе.

При уписивању у први разред полажу, како ученици, тако и ученице пријаман испит из српског језика, из црквено-славенског читања и малог црквеног појања и молитава, што се у народним школама уче.

Ученици, који су свршили *шести* разред гимназије, реалке или грађанске школе, примају се у други разред учитељске школе, ако положе бар с „довољним успехом испит из свију оних предмета, што се у I. разреду учитељске школе предају.

Ученици, који су положили испит зрелости у гимназији или реалци, могу се примити у четврти разред учитељске школе тако, да у њој за годину дана само оне предмете слушају, које дотле у дотичним заводима нису учили, и после тога припуштају се к полагању *испита за учитељско осиособљење.* Ученици из појединих разреда других учитељских и учитељичких завода, могу прелазити у виши приправнички разред српске учитељске школе у Сомбору, ако на пријамном испиту докажу потпуно знање српског језика, и оних наставних предмета, из којих немају оцене у својим сведочбама.

Учитељских приправника и приправница у појединим разредима, несме бити више од 30.

За приправнике обвезани су ови предмети:

1. Наука хришћанска, црквено-словенски језик с разумевањем и граматичном анализом.

2. Психологија и логика, педагогика, дидактика и методика, са историјом педагогије, практична вежбања у основној настави.

3. Српски језик са историјом српске књижевности.

4. Мађарски језик са историјом мађарске књижевности.

5. Немачки језик.

6. Земљопис и повесница са особитим обзиром на отачаство и на отачаствени устав.

7. Аритметика и геометрија.

8. Физична антропологија и наука о чувању здравља.

9. Природопис, физика и хемија.

10. Наука о пољској привреди са особитим обзиром на вртарство, воћарство, виноградарство пчеларство и свиларство.

11. Осмогласно, литургијско и велико црквено појање са теоретичним и практичним учењем црквеног правила (типика).

12. Хармонично црквено појање, световно певање са теорином музике.

Као ванредан предмет може се учити свирка.

13. Краснопис и цртање.

14. Гимнастика.

За приправнице обвезани су ови предмети:

1. Наука хришћанска, црквено-славенски језик с разумевањем граматичном анализом.

2. Психологија и логика, педагогика, дидактика и методика са историјом педагогије.

3. Српски језик са историјом српске књижевности.

4. Мађарски језик са историјом мађарске књижевности.

5. Немачки језик.

6. Земљопис и повестница са особитим обзиром на отачаство и на отачаствени устав.

7. Аритметика и геометрија.

8. Физична антропологија и наука о чувању здравља.

9. Природопис, физика и хемија.

10. Поука у кућарству, воћарству, вртарству и свиларству.

11. Литургијско и малоцрквено појање.

12. Хармонично црквено појање; световно певање са теоријом музике.

13. Свирка на гласовиру.

14. Краснопис и цртање.

15. Женски ручни рад.

16. Гимнастика.

Обим предавања и распоред предмета по разредима одређује се наставним планом, којег прописује народно-црквено-школски савет, саслушавши мњење професорског тела сомборске учитељске школе.

Свако оделење учитељске школе сомборске скопчано је са вежбаоницама.

Приправнице полазе такође и местно забавиште.

Вежбаонице имају стојати под непосредном управом управитеља учитељске школе и под вишом управом оне власти, под коју и учитељска школа подпада.

Учитељи и учитељице забавишта, даље учитељице за женски ручни рад, образују се теоретично и практично у сомборској учитељској школи, и полажу обашка дотичне испите, које ће народно-црквено-школски савет наособном наредбом одредити.

На испитима при крају појединих година приправници и приправнице доказују способност за прелазак у виши разред, односно после испита на крају четврте године полажу приправници и приправнице усмени и писмени *испит зрелости* и добијају сведочбу за привремено учитељевање у основним школама.

(Свршиће се.)

ИСПИТИ

у српској учитељској школи Сомборској на свршетку 1890|91. школске године.

На предлог управе и професорског збора српске учитељске школе сомборске Његова Светост патријарх српски Георгије Бранковић високим својим президијалним одписом од 24. маја 1891. бр. Ш. С. 96. изволио је милостиво наредити да се писмени испити свршених приправника III. разреда у српској учит. школи сомборској 5. 6. и 7. Јунија о. г. а устмени испити за учитељско оспособљење да се 19., 20., 21. и 22. Јунија о. г. држати имају. За председника испитне комисије наименован је благородни господин Стеван В. Поповић епархијски школски референт а за свештеничког члана наименован је најпречаснији господин Љубомир Купусаревић окружни протопресвитер сомборски.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Другога дана држан је испит из рачуна и геометрије, из дидактике и методике из српског језика, и науке о земаљском уставу и напослетку из практичног вртарства и пчеларства.

Трећега дана испитани су кандидати од природних наука, мађарског језика и хармонијског појања и певања и свирке, а кандидаткиње још и из науке о кућарству.

На устменом испиту из мађарскога језика присуствовао је и обашка је своје белешке водио благородни господин Никазије Греф помоћни кр. школски надзорник.

Овога дана испит трајао је скоро до 9 чвсова у вече.

Четвртога дана испитани су мушки кандидати из црквеног појања и правила, кандидаткиње из црквенога појања.

За време испита изложени су били у испитној дворани, краснописи и цртања свију приправника и приправница, а у другој школској дворани била је укусно приређена изложба разноврсних ручних радова приправница из сва три разреда, која је изложба од овдашњих уважених госпођа прегледана и њихово особито благоволење задобило.

После свршених устмених испита професорски збор са испитном комисијом утврдио је оцене и извршио оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња, и пошто су подписана оба примерка главна записника, и написана и подписана сведочанства о учитељској способности, управитељ је сведочанства та званично доставио славном кр. школском надзорништву жупаније Бачке ради званичног поступка у смислу 18. чланка државног угарског закона од год. 1879. Међу тим су од 23—28. јунија држани испити у српским народним школама и у вишој девојачкој школи Сомборској.

Закључни испити приправника I. и II. раз. држани су у школским часовима од 10—18. јунија и у првим јутрењим часовима 25., 26., 27. и 28. јунија.

На празник св. апостола Петра и Павла после свечане свете литургије у св. Ђурђевском храму, на којој је мешовити лик приправнички умилно појао, држано је „Благодарение“, а у недељу 30. јунија после службе божије прочитана је разредница приправника и приправница из сва три разреда, и објављено је оспособлење испитаних учитеља и учитељица.

У првом приправничком разреду било је на свршетку године 31 мушких и 39 женски, свега 60. Од мушких су четворица, а од женских њих 6 разред овај понављали.

Од мушких приправника свршили су први разред са врло добрим успехом Ђорђе Терзин из Мартоноша, Душан Пауновић из Црвене Цркве, Јован Хаџић из Н. Сада и Стеван Илкић из Сомбора: са добрим успехом свршише овај разред 10, а са довољним 2 ученика, 3 ученика показали су из појединих предмета недовољан успех, а један показао је у опште слаб успех. За прелазак у II. разред безусловно оспособљено је 17. ученика тројица упућени су на понављање испита из појединих предмета у почетку идуће школске године а један, пошто је течај понављао и при свем том слаб успех показао, мораће завод овај оставити. Преко целе године од школе нису ниједан-

Другога дана држан је испит из рачуна и геометрије, из дидактике и методике из српског језика, и науке о земаљском уставу и напослетку из практичног вртарства и пчеларства.

Трећега дана испитани су кандидати од природних наука, мађарског језика и хармонијског појања и певања и свирке, а кандидаткиње још и из науке о кућарству.

На устменом испиту из мађарскога језика присуствовао је и обашка је своје белешке водио благородни господин Никазије Греф помоћни кр. школски надзорник.

Овога дана испит трајао је скоро до 9 чвсова у вече.

Четвртога дана испитани су мушки кандидати из црквеног појања и правила, кандидаткиње из црквенога појања.

За време испита изложени су били у испитној дворани, краснописи и цртања свију приправника и приправница, а у другој школској дворани била је укусно приређена изложба разноврсних ручних радова приправница из сва три разреда, која је изложба од овдашњих уважених госпођа прегледана и њихово особито благоволење задобило.

После свршених устмених испита професорски збор са испитном комисијом утврдио је оцене и извршио оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња, и пошто су подписана оба примерка главна записника, и написана и подписана сведочанства о учитељској способности, управитељ је сведочанства та званично доставио славном кр. школском надзорништву жупаније Бачке ради званичног поступка у смислу 18. чланка државног угарског закона од год. 1879. Међу тим су од 23—28. јунија држани испити у српским народним школама и у вишој девојачкој школи Сомборској.

Закључни испити приправника I. и II. раз. држани су у школским часовима од 10—18. јунија и у првим јутрењим часовима 25., 26., 27. и 28. јунија.

На празник св. апостола Петра и Павла после свечане свете литургије у св. Ђурђевском храму, на којој је мешовити лик приправнички умилно појао, држано је „Благодареније“, а у недељу 30. јунија после службе божије прочитана је разредница приправника и приправница из сва три разреда, и објављено је оспособлење испитаних учитеља и учитељица.

У првом приправничком разреду било је на свршетку године 31 мушких и 39 женски, свега 60. Од мушких су четворица, а од женских њих 6 разред овај понављали.

Од мушких приправника свршили су први разред са врло добрим успехом Ђорђе Терзин из Мартоноша, Душан Пауновић из Црвене Цркве, Јован Хаџић из Н. Сада и Стеван Илкић из Сомбора: са добрим успехом свршише овај разред 10, а са довољним 2 ученика, 3 ученика показали су из појединих предмета недовољан успех, а један показао је у опште слаб успех. За прелазак у II. разред безусловно оспособљено је 17. ученика тројица упућени су на понављање испита из појединих предмета у почетку идуће школске године а један, пошто је течај понављао и при свем том слаб успех показао, мораће завод овај оставити. Преко целе године од школе нису ниједан-

пут изостали: Стеван Илкић, и Милан Чешљар, а од цркве ни једанпут није изостао Ђорђе Терзин.

Од приправница свршиле су први разред с одличним успехом: Марија Јакшићева из Срп. Црње, и Иванка Стојковићева из Сомбора, с врло добрим успехом: Александра А. Сандићева из Н. Сада, Вукосава Летићева из Панчева Даница Јовановићева из Панчева, Исидора Ђисаловићева из Сомбора, Јелена Теодоровићева из Варјаша, Јованка Маширевићева из Сомбора, Јудита Цајзелова из Винковаца, Катарина Сремчевићева из Н. Сада, Катарина Ратљина Стефановићева из Сентомаша, Лала Јакшићева из Срп. Црње и Милана Пајтићева из Сомбора; с добрим успехом свршило је 14 приправница; с довољним успехом 5 приправница, остале имају из појединих предмета једва довољне оцене поправити, а једна приправница која је у наукама слаб успех показала има течај поновити. За прелаз у II. разред безусловно је оспособљено 36.

Преко целе године ни једанпут од школе ни од цркве нису изостале приправнице: Лала и Марија Јакшићева, Јованка Маширевићева, Јелена Теодоровићева, Исидора Ђисаловићева, Вукосава Летићева, Вукосава Аперлићева, Армила Фрушићева, Амалија Бикићева, Софија Јосићева, Љубица Будимлићева, Марија Павковићева и Марија С. Поповићева; од школе ни једанпут нису изостале: Јудита Цајзелова, и Олга Пиљина; од цркве ни једанпут нису изостале: Ангелина Бирвалска, Вјера Бугарска, и Јелена Арсеновићева.

У другом приправничком разреду на свршетку школске године било је 26. мушких, и 22 женских, свега 48 ученика.

Од мушких приправника други разред са одличним успехом свршио је: Светозар Савковић из Црвене Цркве, са врло добрим успехом свршили су овај разред: Живојин Касапиновић из Добрице, Теодор Ђукић из Сентомаша, Петар Вуков из Орловата, Никола Андрејевић из Руме, Миливој Бугарски из Сенте, Милош Н. Николић из Кнеза, Живојин Секулић из Каћа, Душан Ћирилов из Вел. Кикинде, Димитрије Стојановић из Митровице, Ђорђе Малешевић из Вуковара, Емилијан Пилић из Сенте и Божидар Павковић из Вршца; с добрим успехом свршише други разред; 8; с довољним успехом. 4 приправника; због слабог напредка у црквеном појању добио је недовољну оцену један приправник. По томе дакле за прелаз у старији разред безусловно оспособљени су 25 приправника.

Ни једанпут ни од школе ни од цркве преко целе године нису изостали: Теодор Ђукић и Светозар Савковић; од школе ниједанпут није изостао: Миливој Бугарски; од цркве ни једанпут нису изостали: Душан Ђурић, Петар Вуков, Владимир Војновић и Емилијан Пилић. Други разред свршила је с одличним успехом: Видосава Увалићева из Товариша; с врло добрим успехом свршише овај разред: Вукосава Ранковићева из Вел. Кикинде, Видосава Топаловићева из Сомбора, Емилија Крстеканићева из Сегедина, Зорка Ћурчићева из Н. Сада, Љубица Филиповићева из Вел. Кикинде и Мила Цуцићева из Карлова; с добрим успехом свршиле су II. разред 11 приправница, а с довољним: 4 приправнице.

За прелаз у III. разред све су безусловно оспособљене. Преко целе школске године ни једанпут нису ни од цркве ни од школе изостале: Видо-

сава Вукадиновићева, Видосава Увалићева, Катарина Зековићева, Марија Кришанова, и Христина Димитријевићева ; од школе ниједанпут није изостала : Катарина Печујчева; од цркве нису изостале: Вукосава Ранковићева, Емилија Крстеканићева, Љубица Филиповићева, Љубица Обушковићева, Ирина Тешићева и Зорка Томићева.

У III. приправничком разреду било је на свршетку школске године 22 мушка и 23 женске, свега 45 ученика, који су сви III. разред редовно свршили и испит о учитељској способности полагали. Осим тога припуштени су на овај испит: *Јулије Сифниос*, бивши до 22. фебруара о. г. приправник III. разреда а затим учитељски заменик у Старом Араду и то на основу президијалне дозволе Његове Светости патријарха под бр. Ш. С. 114. од 1891. и *Стеван Мимузић* због очне трахоме бивши ванредни слушалац III. разреда на основу милостиве дозволе високог Шк. Савета на бр. Ш. С. 69/114.

После положених строгих писмених и устмених испита добили су оспособљење учитељско 19 кандидата и 22 кандидаткиње.

За учитеље у српским народним школама оспособљени су ови: Павао Терзин из Мартоноша са одличним успехом; Озрен Загорица из Петрова Села, Христифор Сиревина из Бањалуке у Босни; Милан Нотарош из Перлеза, и Ђорђе Богосављевић из Панчева са врло добрим успехом, Стеван Поповић из Ујме, Вељко Анокић из Митровице, Петар Ердељан из Плочице, Душан Милетић из Срп. Падеја, Радослав Николић из Ђурђева, Владислав Станков из Фаркаждина, и Сава Рајковић из Врањева, с добрим успехом; Миливој Ћосић из Бана, Светозар Шајбер из Јарковца, Марко Вујић из Суботице, Јулије Сифниос из Темишвара, Страхиња Црнојачки из Жабља и Павао Ајваз из Вел. Кикинде, с довољним успехом.

Кандидати: Бошко Костић због недовољног успеха у мађ. језику, Живојин Поповић због недовољног успеха у славенском језику, црквеном појању и правилу, Љубомир Арсин због недовољног успеха у црквеном појању и правилу, Милутин Ђурић због недовољног успеха у црквеном и хармонијском појању, и Душан Глумац због једва довољног успеха из Рачуна, а недовољног успеха у црквеном и хармонијском појању — од професорског збора упућени су да се за годину дана брижљиво спремају за понављање испита из горе означених предмета. Напослетку кандидат Стеван Мамузић није у стању био учитељски испит с довољним успехом положити, и упућен је да после једногодишње спреме поново испит за учитељско оспособљење полаже.

За учитељице у српским народним школама оспособљене су: гђа Ана Рајковић из Вел. Кикинде, и госпођице: Даница-Дамјанка-Путникова из Панчева, Вукосава Лубенова из Шида, и Марија Белеслијина из Тиса Сент Миклоша са одличним успехом, — Ана Поповићева из Шандора, Анђелија Ковачићева из Мокрина, Анђелија Терзина из Вел. Кикинде, Анђелија Стојковићева из Панчева и Даринка пл. Прерадовићева из Буда-Пеште са врло добрим успехом, — Катарина Петровићева из Вршца, Даринка Каракашевићева из Тителa, Јелисавета Кнежевићева из Вршца, Ружица-Зорка-Бабићева из Н. Сада, Олга Сифниосева из Темишвара, Софија Радићева из Сомбора, Невенка Акшамовићева из Аде, Персида Лугумерска из Сомбора, Александра Драгичевићева из Ст. Пазова и Марија Јовановићева из Сомбора са добрим успехом ;

а Олга Поповићева из Сомбора, Јелена Кекићева из Ст. Бечеја, и Јелена Славковићева из Сомбора са довољним успехом. Кандидаткиња Софија Апићева због једва довољног успеха из рачуна, геометрије и црквено-словенског језика упућена је да после једне године из споменута три предмета испит понови.

Од мушких кандидата који су ове године III. приправнички разред свршили, за све три године најприљежније је школу и цркву полазио: Павао Терзин. Остали су са изузетком тројице у школу и у цркву приљежно долазили.

Од кандидаткиња, за све три године најприљежније је полазила цркву и школу: гђа Ана Рајковића, а остале су понајвише такође врло приљежно у цркву и у школу долазиле.

Морално владање приправница из сва три разреда било је у сваком погледу похвално, а понајвише и примерно.

Мушки приправници су се понајвише уредно, а неки између њих похвално и примерно владали. Но било је на жалост међу њима и такових, који се нису могли дисциплини школској навикнути. Овакови су из владања добили оцену: не свагда уредно. Већих изгреда ове године није било.

По гласу одписа славног кр. школског надзорништва жупаније Бачке од 8. јула по новом календару 1891. број 1811., на основу државног закона Угарског 18. чланка 1879. оспособљени су за обучавање српске деце у мађарском језику сљедећи кандидати: Ђорђе Богосављевић, Павле Терзин, Владислав Станков, Вељко Анокић, Озрен Загорица, Петар Ердељан, Душан Милетић, Љубомир Арсин, Милутин Ђурић, Живојин Поповић, Јулије Сифниос, Марко Вујић, Милан Нотарош, Миливој Ћосић, Павле Ајваз, Радослав Николић, Стеван Поповић, Светозар Шајбер, Сава Рајковић, Христифор Сировина и Страхиња Црнојачки; — и ове кандидаткиње: Ана Поповићева, Ана Рајковићева, Анђелија Терзина, Анђелија Ковачевићева, Анђелија Стојковићева, Вукосава Лубенова, Даница Путникова, Даринка Каракашевићева, Даринка пл. Прерадовићева, Зорка Бабићева, Јелена Кекићева, Јелисавета Кнежевићева, Катарина Петровићева, Марија Белеслијина, Марија Јовановићева, Невенка Акшамовићева, Олпа Поповићева, Олга Сифниосева, Персида Лугумерска и Софија Радићева.

После двомесечне спреме могу из мађарског језика поново испит полагати: Душан Глумац, Софија Апићева и Јелена Славковићева, а после једногодишње спреме може из мађарског језика поново полагати: Александра Драгичевићева. По дозволи кр. школ. надзорништва полагали су на свршетку ове школске године накнадни испит из мађарског језика: Јеврем Милошев заменик учитеља Фелдварског, Зорка Савићева учитељица у Јамини и Драгиња Димитријевићева привремена учитељица у Тиса-Хиђошу. Али је испит овај без довољног успеха прошао и сви троје упућени су на поновљену брижљиву спрему из мађарског језика.

В.

НАРОДНИ ДОБРОТВОРИ.

Ове године народ наш добио је три нова добротвора од којих је један био народни учитељ, други великокупац а трећи ратар.

Ти нови добротвори народни јесу: *Никола Кнежевић* умировљени учитељ у Шурјану, *Данило Бањанин* бивши великокупац и велепоседник у Горњем Карловцу, и *Александар Вујић*-Сејба, земљеделац Панчевачки. Никола Кнежевић, многогодишњи учитељ срп. осн. школе у Шурјану (у Банату) оставио је споразумно са својом супругом Ракилом сво своје лепо имање у вредности од 33.000 фор. на добротворне цели.

Заклада ова носиће име: „Заклада Николе и Ракиле Кнежевића“ из ове закладе на годину дана после смрти оснивача њенога Николе Кнежевића има се дати срп. учит. конвикту у Н. Саду 6000 фор. Остало ће имање уживати до своје смрти удовица госпођа Ракила Кнежевићка, а затим ће се имање ово поделити на три закладе. Из једне ће се давати припомоћ остарелим сиромашним учитељима или учитељској сирочади; из друге ће се закладе награђивати српски учитељи, који буду писали ваљане књиге за народ а трећа заклада припасти ће српској црквеној општини у Шурјану за годишњи спомен ових добротвора.

Данило Бањанин великокупац и отлични грађанин града Карловца, који је 31. Маја о. г. земаљски живот са вечним променио, оставио је после себе огромно имање у вредности преко милион форинти. Од овога имања у договору са својом племенитом супругом госпођом Јулианом рођена Милеуснић, оставио је покојник до 750.000 фор. на добротворне цели. Тако је на разне стипендије за младеж која се учи оставио закладу од 180.000 фор. приход од 4 своја дућана оставио је православној црквеној општини у Горњем Карловцу. Закладу од 4000 фор. оставио је за подпору сиротим девојкама православне вере у Г. Карловцу. Закладу од 10.000 фор. оставио је на подпомагање младих трговаца и занатлија Србаља у парохији Горњо-Карловачкој. За сиротињу Горњо Карловачку наменио је закладу од 10.000 фор. од које ће се камата сваке године у очи православнога Божића поделити половином сиротињи православне вере, а половином осталој сиротињи тамошњој. За поболшање плате срп. учитеља у Јошанима наменио је закладу од 2000 фор. градској болници у Горњем Карловцу од 2000 фор. Матици Српској у Нов. Саду поверио је своју закладу од 10.000 фор. из које се има давати једна стипендија Србину православне вере, који би изучавао више богословске науке. Српској православној цркви у Сењу, завештао је 2000 фор. а 6000 фор. оставио је за потпору младића српских из Карловца. Српској учитељској школи у Г. Карловцу оставио је 1000 фор. За зидање храма божијег на православном гробљу у Горњем Карловцу оставио је 3000 фор. — На поболшање плате српском пароху у Карлевцу завештао је 2000 фор. На подпору питомаца православне српске богословије завештао је 6000 фор. а на фонд свештеничких удовица и сиротица у Г. Карловачкој дијецези завештао је 3000 фор. Заклади за немоћне пожарског друштва у Г. Карловцу поклонио је 300 фор. и т. д.

Александар Вујић-Сејба ратар Панчевачки сво своје имање састојеће

се из 38 јутара земље и куће у вредности од 10. фор. завештао је православној црквеној општини у Панчеву, да се из њега оснује заклада под насловом:

„Фонд Александра и Анастасије Вујић,“ из прихода ове закладе добијаће сваке године одело сиромашна ратарска српска деца која приљежно полазе српске народне и вишу девојачку школу у Панчеву.

Нека је слава и вечито признање евим новим добротворима народним, који доброчинством својим оставише себи вечити спомен на своме свету!

ЧЕШКА ИЗЛОЖБА У ПРАГУ.

Наступили су давно очекивани свечани дани по чески народ. — Као што јавља „чешка школа“ отворена је 15. Маја у Прагу чешка земаљска изложба. Ову изложбу је отворио надвојвода Карло Лудовик, као заменик његовог величанства цара и краља ческога, и приређена је за стогодишњу успомену чешке изложбе од год. 1791., која је била прва на нашем континенту.

При свечаном отварању истакао је надвојвода Карло Лудовик у свом поздравном говору важност ове иаложбе и њен значај по чески народ. — Пошто Немци, који станују у Чешкој, нису хтели да присуствују на овој јубилеумској изложби, то нам се дакле показује сјајна слика снаге и рада ческога, које им доиста на понос и дику служи, јер прама својим силама показали не мањи успех у културном свету него што га до данас сви остали народи показаше. Није дакле чудо, што су сва славенска браћа успех овог замашног дела, које ће свима народима на оцену доћи са нестрпљењем и тежњом очекивала, јер је доиста од великог значаја по чешки народ.

Данас је чески народ, а и сви којн су му пријатељски наклоњени били, радосно одахнули, јер је успех који је показала изложба подпун и сјајан тако, да је чак и највеће мере строгих критичара не само достигао, него и превазишао. Цео чешки народ је радостно узрујан и хити да види и ужива плод свог труднога рада, који јасно сведочи да је он не мање културан него остали народи Европе који се међ најкултурније народе броје, и само необразован непријатељ може таки народ као што су Чеси у народ мање образован уврстити; његова морална снага у толикој је мери развијена да се може ма са којим европским народом мерити.

Земаљска изложба која је пре неколико дана отворена триумф је чешке свести, духа, и снаге, а има још и тај важан значај, што се осталим Словенима пружа прилика, да могу познати чешки народ, да му се приближе, те да га тако науче штовати и ценити.

Са чешким народом радује се и чешки учитељ, овај чувар и распростирач општег народног васпитања.

Има и право да се радује успеху толиког народног дела јер и он непосредно и посредно заузимао се и потпомагао својим силама да успех буде што сјајнији и светлији. 18. маја т. г. била је одржана веома знатна свечаност. Надвојвода Карло Лудовик отворио је рад чешке академије за науку и вештину. Тиме је жеља чешког ученог света испуњена.

На овом свечаном састанку држали су предавања гг. проф. Дурђик из Прага и Др. Алберт из Беча.

Дана 24. маја био је Праг опет сведок велике чисто народне свечаности. — Чешке госпође и девојке подариле су ческо-славенској ђачкој дружини леп барјак. Приликом ове свечаности било је нар. учитељство такође у великој мери заступљено. На застави вила се трака са натписом: „Светом одушевљењу“.

Већ и тај надпис тумачи символ нове заставе, средство које најбоље показује како се може украсити и утемељити живот једног народа. По овој девизи владајући се омладина може имати права на поносити назив:

„Нада отачбине“ — Слава чешком народу који се тако спрема, продире и напредује очекивајући лепшу будућност коју је он доиста заслужио.

Драгутин Блажек.

НАДГРОБНА ПЛОЧА

ЈОВАНА РАЈИЋА

Архимандрита у манастиру Ковину.

Честити настојатељ светоарханђелског манастира Ковиља дао је поставити камениту плочу над гробом Архимандрита Рајића с леве стране у цркви Ковиљској ниже престола Божије Матере. Плоча је израђена у познатој радионици Ј. Шомана у Дунавској улици у Новом Саду, а надпис на садашњем књижевном језику србском сачинио је професор Александар Сандић.

Надпис тај гласи овако:

рођена 11. новембра 1726. умрла 11. децембра 1801.

архимандрита

свето-арханђелска манастира КОВИЉА 1772—1801.

учитеља богословља — бранича православља

великога књижевника српског.

Историјом из таме заборавља на светлост изнесе прошлост Србаља и најближе браће им словенске ;

Катихисисом темељ православља спасе цркви, народу свом;

Телом Богословља утврди ступ православља — свештенство српско ;

Зборником беседа, недељом и свецем, отвори извор изобилан речи животворне — проповедницима благе вести, еванђеља ;

Цветником даде народу две ста двеест и четири цвета мирисава, све босиља и тамјана, да се краси срце и племени душа у Србима и Српкиње ;

Песнама духовним раздрага побожне душе: и на дому и у цркви да величају песмопојем велику славу божију и т. д.

Покојна му душа — помен му вечан — слава по свем Српству !

Обележје ово, на гробу намести игуман светоарханђелског манастира овог

Мирон Ђорђевић са братством, год. 1891.

Ова плоча постављена је на гробу Рајићевом и освећена је о слави манастирској на летњи Арханђелов дан ове године у цркви манастира Ковиља.

НЕКРОЛОГ.

Данило Бањанин великотржац и грађанин града Карловца, витез ц. кр. реда Франца Јосифа I. посједник златног крста за заслуге с круном, као и одличја црвеног крста краљевине Србије, члан и утемељитељ многих друштава, родољубиви Србин примерни православни христијанин и народни добротвор ревносни члан православне српске црквене општине Горњо-Карловачке, преселио се у вечност 31. Маја о. г. и сарањен је са великом свечаношћу 2. Јунија 1891. после подне на православном гробљу Горњо-Карловачком.

Василије Живковић окружни протопресвитер Панчевачки, председник српске црквене општине у Панчеву, песник и књижевник српски и посланик на српско народном црквеном сабору преминуо је у Панчеву 24. Јунија о. г. у 72. години свога живота, и сарањен је са великом свечаношћу на гробљу Панчевачком. При опелу чинодјејствовао је најпречастнији господин Иларион Руварац архимандрит са три протопрезвитера једним игуманом, 30 свештеника и ђакона.

Милева М. Грујићка рођена Илићева, учитељица Земунска, преселила се у вечност 6. Јуниа о. г. у 43. години живота свога. Она је била способна и вредна учитељица, верна супруга и добра мати. Посмртни лист, којим је уредништву свом смрт речене видне учитељице пријављена, гласи овако: „Потписани учитељи и учитељице српских православних вероисповедних школа земунских, јављају тужну вест, да им се вредна колегиница учитељица Милева М. Грујићка у 43. години труднога живота у вечност преселила.

Земни остатци покојнице, сахраниће се по одржаном опелу у свето тројичној цркви, сутра у петак 6. Јунија о. г. у 10 сати пре подне, на српско-православном гробљу.

У Земуну 6. Јунија 1891. године.

Ана Васиљеска, Катица Секулићка, Зорка Николићева, Душан Летић, Алекса Лазић, Вељко П. Петровић.

Анђелија Ружићка рођ. Бранковићева верна љуба господина Дра Ђорђа Ружића адвоката Велико-Кикиндског, а млађа ћерка патриарха српског Георгија Бранковића преселила се у вечност 11. Јунија о. г. у својој 27. години живота свог, и уз опште саучешће сахрањена је на жељезничком кикиндском гробљу. Покојница је рођена у Сомбору, била је благе нарави и милостива срца и са својих врлина уживала је љубав и поштовање од своје родбине и свију познаника.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Рићици (Лећену) у Бачкој. Плата је 400 ф. 16 катастралних јутара прве класе земље стан с баштом и сламе за огрев. Рок до последњег Јулија. Захтева се да компетенат лично предстане и у цркви поје.

— У Наћфали у епархији Темишварској тражи се учитељ. Плата је 200 ф. 50 кибли пшенице, 4 ланца сенокоса, по ланца баште и стан, 40 ф. у име огрева. Рок 28. Јулији.

— У Елемиру тражи се на вероиспов. школи србској учитељ. Плата је 300 ф. 100 ф. за појање, 4 хвата сламе за огрев, стан с баштом. Рок до 20. Јулија.

— У Торњи у епархији Темишварској тражи се учитељ. Плата је 280 ф три и по јутра ораће земље, стан, и 3 хв. дрва. Рок до 20. Јулија.

— У Мартоношу тражи се учитељица. Плата је 210 ф. 16 ланаца ораће земље, 36 ф. за дрва, 30 ф. у место трске, 40 ф. за повторну школу, 70 ф. у име станарине или стан у природи. Рок до 20. Јулија.

— У Дарди, у Барањи тражи се учитељ. Плата 300 ф. за недељну школу 40 ф. за огрев 30 ф. 5 ланаца ораће земље и стан. Рок до 15. Авг.

—На Сомборским салашима у Радојевићи, Жарковци и Обзир Миличићу, тражи се учитељ, (за прва два места компетовати може и учитељица). Плата је 400 ф. и стан, на прва два места и башта. Рок до последњег Јул.

— У Костајници тражи се учитељ и певац црквени. Плата 400 ф стан с баштом. Рок до конца Јулија.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 1891/2. година 1. септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврто реални или четврти разред грађанске школе бар с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајсту годину живота навршиле и IV. разред српске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава и из црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријемни испит из срб. језика, а они који немају оцену из мађарског језика, показати имају да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља, или добротвора да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу Вис. Шк. Савету у Ср. Карловцима, а они који желе платонеумске штипендије добити, нека исто тако инштруиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије имају само они изгледа који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања а притом се отлично или барем добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 15. Јулија 1891.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе Сомборске управитељ.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору 15. Августа 1891. Год. XXIII.

ПРЕДЛОГ

О преустројству сомборске учитељске школе (поднесен од професорског збора вис. школ. савету).

(Свршетак).

После двогодишње повољне учитељске службе могу свршени приправници и приправнице приступити полагању испита за стално учитељско односно учитељичко оспособљење. Овај испит оспособљења полаже се у учитељској школи пред испитном комисијом Народно-црквено Школског-Савета.

Испит оспособљења има двојаку вредност: теоретичну и практичну, а полаже се из методике, дидактике и историје педагогије са обзиром на познавање свију наставних предмета основних школа, и на употребу истих, даље из газдинства.

За припуштање *испиту оспособљења* захтева се, да кандидати поднееу сведочанство од своје предпостављене власти о свом практичном учитељевању и моралном владању и да докажу да су се бавили бар са једном струком газдинства.

Сведочба о испиту зрелости свршетком учитељског течаја оспособљује за привремено обављање учитељског звања у српским народним школама.

За стално получење учитељске службе, потребна је сведочба о *оспособљењу* која се добија полагањем испита за учитељско оспособљење.

Кандидати, који на испиту оспособљења задовоље прописаним захтевима, добијају сведочанство, којим се проглашују, да су способни за стално обављање учитељског звања у српским народним основним школама.

Кандидати, који на испиту оспособљења не одговоре прописаним захтевима, могу овај испит после годину дана поновити. По-

нављање овога испита по други пут бива само дозволом Српско-народно-црквено-Школског Савета.

Учитељски збор учитељске школе састоји се из управитеља, који је уједно и професор педагошких наука, катихете и потребног броја редовних и главних и спомоћних наставника односно наставнице.

Редовним главним наставницима припада наслов професора.

Према броју и каквоћи наставних предмета и према четворогодишњем течају сомборске учитељске школе осим управитеља и катихете потребна су још шест главни професора, стручни учитељ хармоничног појања и свирке, три стручна учитеља и учитељица ручног рада.

Плата сваког професора на сомборској учитељској школи износи најмање 1200 форинти а. вр. и 200 фор. а. вр. у име станарине. Уз ово придолази после сваких пуних пет година службовања годишња повишица од 100 фор. а. вр. а после 30-то годишњег службовања, мировина у износу постигнуте целокупне плате. Ако би који професор и после 30-то годишњег службовања хтео и могао служити, то му се има и даље петогодишња повишица додавати.

Удовице и сирочад умрлог професора примају мировину по мировинској уредби за њих, која се неопходно има у живот спровести. Управитељ има 300 фор. а. вр. награде за отправљање управитељских дужности у оба оделења.

За управу вежбаоница прима обашка награду од дотичне црквене општине.

Спомоћни наставници уживају 60 фор. а. вр. награде за сваки седмични час преко године.

Учитељица женског ручног рада и кућарства, ако је самостално намештена, ужива плату од 700 фор. а. вр. ако ли има какво друго звање, награђује се по пропису за спомоћне наставнике.

Спомоћним наставницима, који су се затекли са већом наградом, не може се ова смањити.

Плата учитеља вежбаоница састоји се најмање из 700 фор. а. вр. а плаћа их сомборска православна црквена општина.

Плата послужитељева износи 200 фор. а. вр. и стан.

Православна црквена општина у Сомбору дужна је дати местној учитељској школи за свако оделење по четир простране и видне школске дворане, осим тога управитељску писарницу, двора-

ну за професорски збор, једну дворану за библиотеку, један физикални кабинет и хемијски лабораторијум, једну собу за покушаје у свиларству, једну просторију за зимњу и летњу гимнастику, једну башту за вежбање у вртарству и стан за послужитеља учитељске школе.

Школске просторије за приправнике имају бити у једном, а за приправнице у другог одељеном здању.

Ова школа има библиотеку за професоре и ученике и потребне збирке и апарате, који се имају редовно попуњавати.

Српско-народно-црквено Школски Савет издаће статут за оба оделеља учитељске школе у Сомбору, у ком ће бити тачно означен делокруг наставничког збора месне српске народне учитељске школе, права и дужности управитеља, професора и учитеља учитељске школе и вежбаоница и сви остали дисциплинарни спољашњи одношаји учитељске школе.

За изображавање професора за учитељске школе постоје две сталне стипендије из клирикалног фонда од 600 фор. а. вр.

Српска учитељска школа у свези је са интернатом одељеним за свако оделење.

У случају да се не би успоставио интернат за потпору ученика и ученица, давале би се стипендије или би се устројили конвикти из клирикално-просветног фонда.

Број и величину стипендија и ове припомоћи одређује народно-црквено Школски Савет, и ставља трошак у просветни прорачун.

Из седнице професорског збора сомборске учитељске школе држане 3. маја 1891. годиие.

Никола Ђ. Вукићевић с. р. српске учитељске школе Сомборске управитељ као председник професорског збора. **Милан Стојшић** с. р. професор мађарског језика као перовођа.

СКУПШТИНА УЧИТЕЉСКОГ КОНВИКТА.

У суботу 27. јулија одржана је скупштина српског учитељског конвикта. Г. А. Варађанин, председник друштва отворио је скупштину у пола десет сати и поздравио је искреном добродошлицом.

Пошто се оверовили чланови, председник друштва прочита извештај о раду одбора у прошлој години.

Извештај узима скупштина на знање.

Председник предлаже, да се изјави захвалност Њ. Светости патријарху, што се примио заштите овоме друштву. Прима се.

Председник предлаже, да се свима друштвеним повереници-

ма изјави протоколарна захвала на њиховом труду, заузимању и ревности. Прима се.

Благајник г. А. Јорговић чита извештај о стању благајне. Фонд друштвени износи по том извештају 6061 ф. и 77 н.

Извештај се узима на знање, а уједно се бира један одбор, који ће идућој скупштини поднети извештај о целокупној радњи одборској. У тај одбор изабрани су: Пера Вукан из Беочина, Мита Пејић из Госпођинаца и Тоша Ракић из Ст. Паланке.

За тим председник прочита одборски предлог, да се од сада рачуни не воде по школској години, него по грађанској години и то по новоме календару.

Члан Јован Петровић из Турије пита: зашто се према закључку скупштинском извештаји не штампају у стручним листовима „Школскоме Листу“ и „Новом Васпитачу?“

Председник одговара, да се то тако не даје извести, јер листови ти ретко излазе, а прилози су гомилом утицали, с тога је сад и штампан извештај о раду. Он предлаже скупштини, да се и у будуће штампа засебно извештај о раду друштвеном и то да се један извештај на годину штампа. Усваја се.

Чита се одборски предлог, да се бришу оно неколико чланова, који своју дужност нису до сада на толике опомене испунили, те нису чланарину полагали.

Члан Г. Путник не слаже се с овим предлогом. Он предлаже, да се не бришу, него да се надлежним путем намири друштвено потраживање.

Члан Коста Шијачки допуњује овај предлог, да се ти чланови, који још нису платили ништа од чланарине а нису ништа ни јавили друштву, причекају само до краја ове године.

Скупштина не прима одборски предлог, него усваја предлог г. Путника, с допуном К. Шијачког.

Пошто се за тим скупштина претворила у конференцију, прешло се на договарање о избору часника.

Кад се опет отворила седница приступи се под председништвом најстаријег учитеља Травања из Турије избору. Перовођа по годинама за време избора био је Жарко Алексић.

За председника изабран је с акламацијом А. Варађанин. За подпредседника исто тако Гавра Путник, за перовођу Ђока Милић, а за благајника А. Јорговић.

За одборнике изабрани су ови: Ђорђе Милић, Јован Марић

и Глиша Миладиновић из Новога Сада, Петар Мандић из Варадина, Гига Војновић из Вуковара, Милан Коњевић из Голубинаца, Тоша Ракић из Ст. Паланке, Вељко П. Петровић из Земуна Коста Шијачки из Футога Јован Петровић из Шова, Ђура Каракашевић из Пироша и Срдан Увалић из Лалића.

За оверовљење записника изабрани су: Павле Гостовић, Милан А. Јовановић и Стеван Милованов.

Прешло се расправи појединих предмета.

Јован Петровић вели, како је то жалосно, да се само учитељство мало одзива овоме друштву, али он мисли да узрок лежи у друштвеним правилима. С тога он предлаже, да се неки параграфи тих правила измену.

О овоме предлогу водила се нова дебата, у којој су учествовали: Гавра Путник, који је тврдио, да ова скупштина није према правилима, по којима само она скупштина може мењати штатут, која се састоји из две трећине чланова — није ни власна да мења штатут. То мњење заступао је и Ђорђе Милић и А. Варађанин, који је рекао предлагачу, да многе његове жеље, које немају места у уставу, могу ући у кућним правилима, кад се конвикт оствари. Осим тога учествовали су у дебати: Коста Шијачки, Срдан Увалић, Коста Дражић и Вељко Петровић.

На послетку је решено по предлогу Вељка Петровића, да се преко овог предлога пређе на дневни ред. За предлог о измени устава био је само предлагач. Главни разлози, зашто је друштво било против измене правила, што би сад било прерано, да се упустимо у одређивања, како да се у појединостима изведе план и што би предходни разговор могао сметати главноме раду, а тај може бити у овим тренутцима само прикупљање новаца, да би фонд појачао.

Члан Гавра Путник предлаже, да се г. Лаза Дунђерски, који је овом друштву приступио са знатним прилогом од 500 ф. — изабере за почасног члана овог друштва. Прима се.

Члан Срдан Увалић предлаже, да се српско учитељство поново позове преко листова наших, да се уписују у чланове. Усваја се овај предлог.

К. Шијачки предлаже, да се часницима и одбору на труду изјави у записник захвалност. Прима се.

После овога председник је закључио скупштину у подне.

После скупштине био је банкет.

На банкету је било 26 учитеља. Друштво је лепо расположено.

Прву здравицу подигао је г. Аркадије Варађанин у здравље Њ. Свет. г. Патријарха српског као покровитеља срп. учитељског конвикта нацртав у кратко од какве је важности покровитељство Њег. Светости за срп. учитељски конвикт и да срп. учитељски конвикт за особиту срећу сматра покровитељство свог духовног Оца, који је и овом приликом показао да се очински стара за своје учитељство и учитељску сирочад. Сви присутни су здравицу стојећи саслушали, после које се захорило „Живио“.

Другу здравицу је наздравио г. Тоша Ракић учитељ из Ст. Паланке председнику г. Аркадију Варађанину, у којој је навео заслуге председникове око стварања ове установе која се **viribus unitis** ствара. Интересантно је што је говорник здравећи председнику напослетку му узвикнуо да истраје у раду и онда кад види плод да рекне: „**feci quod potui, faciant meliora potentes.** Нашто се бурно „живио“ заорило.

После тога је редом здрављено подпредседнику подпомажућим члановима благајнику и тајнику.

Учитељство се одушевљено растало пошто је видило да ће срп. учитељски конвикт будућности имати; јер се народ српски и преко очекивања одазвао. Евала ти српски народе, и Бог да прости десна руко! Пренесено из „Браника“.

ИСПИТИ

у српској учитељској школи у Горњем Карловцу.

У српској учитељској школи у Горњем Карловцу држани су писмени испити за учитељско оспособлење, у течају месеца Јунија по темама од Његове Светости Патријарха одабранима и послатима.

Јулија 7. вечерњим жељезничким влаком из Загреба приспео је у Карловац Никола Ђ. Вукићевић заменик српсконародног главног школског референта, дочекан на станици од управитеља и професорског збора и од ученика учитељске школе.

Сутра дан у понедељак 8. Јунија прегледао је поменути пристављени главни школски референт најпре српску основну школу, која за вештбаоницу приправничку служи, и испитивао је у сва 4 школска разреда ученике и ученице из свију наставних предмета. У овој школи дела млади учитељ г. Никола Шумоња оспособљени учитељ за српску народну и за грађанску школу.

Ученика је било на испиту у сва 4 разреда 21 мушки и 20 женских. Успех је у свима наставним предметима показао се отличан. Школа је ова у подпуно добром реду и са нуждним училима сликама и школским намештајем снабдевена.

У садашњем учитељу добила је ова школа ваљану младу учитељску снагу, образованог и свестног па и ревностног учитеља, који своје дужности точно и смишљено врши и у школи добар запт држи.

Истога дана прегледао је заменик гл. школ. референта први и други приправнички разред и у њима је ученике из појединих наставних предмета испитивао.

У првом разреду ове учитељске школе било је 4 мушка и 7 женских; свега 11 ученика; у другоме разреду било је 12 мушких, 11 женских, свега 23 ученика; у трећем разреду 9 мушких 4 женске; свега 13 ученика. Према томе укупни број ученика био је: 25 мушких и 22 женских; свега 47 ученика. Мушки ученици су сви Срби православне вере, а од женских су само 11 православне вере; и то 5 у првом, 3 у другом и 3 у трећем разреду. Од осталих једанајест ученица, десет њих јесу римске вере (и то: 2 у првоме, 7 у другом, и 1 у трећем разреду; напослетку једна ученица другога разреда је израиљћанка).

Ове године је у учитељској школи горњокарловачкој владао много бољи запт него прошле године. То се захвалити има мудрој наредби В. Школског Савета, по којој су прошле године неки немирни и развратни ученици ове школе из завода коначно и без помиловања одпуштени били, те су се тим и остали другови њихови усаветовали и поправили.

Испит за учитељско оспособлење држан је: 9. 10. и 11 Јулија пре и после подне. На овом испиту председавао је и испитивањем управљао заменик гл. школ. референта, а од стране епархијске духовне управе присуствовао је овом испиту први дан као изаслани повереник Епархијске духовне управе преч. г. Никола Беговић прота, а у остале дане сам високочастни г. Платон Телечки протосинђел и патријаршески мандатарије.

При испитима, у место до сада уобичајених испитних теза, употребљена су писмена питања из сваког предмета наобашка, која је професорски збор предходно Всл. Школ. Савету поднео.

Овај начин испитивања доказао се као бољи, практичнији, праведнији и целисходнији.

Испит је текао у најбољем реду и ученици су понајвише добро а неки и отлично на сва питања одговарали.

У петак 12. Јулија у 8 часова у јутро ученици и ученице српске основне школе са својим учитељем, а приправници и приправнице са својим професорима и члановима испитне комисије отишли су најпре у храм Божији, где је сам Високочастни г. Платон Телечки патријаршески Мандатарије служио свечано „Благодарније.“

По том су се приправници и приправнице у најбољем реду вратили у учитељску школу, где су свечано проглашени испитани кандидати за учитеље, а испитане кандидаткиње за учитељице.

Кандидати: Јован Кнежевић, Стеван Торбица, Гаврило Летица и кандидаткиње Јелисава Дујићева и Даница Швиглинова заслужиле су оцену првог реда с отликом, а остали кандидати и кандидаткиње заслужили су оцену првога реда. Само је Никола Бранковић због слабог успеха из рачуна упућен да после два месеца накнадно има из тог предмета испит поново полагати.

После објављеног оспособлења пристављени главни школски референт у неколико речи ставио је оспособљеним учитељима и учитељицама на срдце дужности светог и узвишеног позива, за који су се они спремали, и дао им је савете и упутства, како се имају у животу и у звању свом владати.

ОПШТЕ ПРИМЕДБЕ О ДЕЧИЈЕМ ВАСПИТАЊУ.

Написао: **Младен Борђошки** свештеник.

Говорено је прошлих година у овоме листу о дечијем васпитању, и образовању дечијег ума, о изображењу дечијег срца, о важности моралног васпитања, и о упутству деце у вери; али то је поље врло богато у посматрању, зато ћемо сада неке опште примедбе навести, које ће нам за разјашњење при васпитавању послужити. Треба често а добро испитивати какве су природе она деца коју васпитавамо.

Човек стоји на лествици створења између животиња и анђела. Зато је нужно код њега телесне наклоности и ум у склад довести. Када се дакле раскалашним, телесним захтевима код деце на пут нестане; када се по утисцима које спољашње ствари на њих осећај чине, судити дозвољава, када се деца са телесном наградом послушности и дужности приводе; када се она сувише строгим и деспотским начином на ред упућују: тада ће се та деца

тешко икад у мишљењу и наклоностима над несвестном животињом узвисити.

Ако напротив још у раној младости озбиљност остарелог мудраца од њих захтевамо; ако оскудицу зрелог размишљања за преступ рачунамо; ако захтевамо да деца свагда по правима основима раде, ако се деци свака невина забава и радост закраћује: то се онда од стране васпитатеља заборавља да су деца слаба и нејака и да тек на првом степену развитка стоје.

Васпитатељ треба да тело дечије постепено снажи и челичи а да га не мучи, а исто тако да подпомаже постепени развитак нижих и виших душевних способности.

Треба лепоту природе, пријатност дружбеног живота, задовољство умереног кретања и слободе деци пред очи ставити и допустити им да уживају невине радости безбрижне своје младости.

Природне склоности и тежње дечије треба мудро управљати и моралан им правац давати. Добре примере уредногa живота и поштења и човечности треба им показивати у приповеткама и у животу, и ове врлине треба им омилити, а уредном наставом ваља постепено разум дечији изображавати.

Васпитатељи имају се брижљиво старати да свој углед пред децом и пред родитељима њиовим одрже. — Навика и добар пример старијих од највеће је важности по дечије васпитање; јер у млађаном добу деца нису у стању разумом својим разликовати добро од зла, нити су кадра своје склоности и жеље моралном закону подчинити те баш с тога им је васпитатељска помоћ нужна, да их подигне до свестног и самосвојног рада и мишљења.

Од деце се иште послушност и то безусловна послушност и подчињење своје воље, разумној вољи својих родитеља и васпитатеља, по оној пословици: „У млађега поговора нема.“

Углед дакле родитељски и васпитатељски од највеће је важности али успех доброг васпитања веома много зависи од начина, којим ми углед свој деци изтичемо.

Ако се углед наш само на моћи и снази оснива; ако је мргодним лицем и суровошћу спроведен и ако се с децом сувише строго поступа: то ће се деца заплашити али се неће задобити него ће се од нас одтуђити. Може бити да ће деца из робскога страха оно чинити што им ми заповедамо, али ће им се сав тај посао омразити па чим се прва прилика укаже, збациће несносни јарам са себе.

Ако смо ради наш углед најбоље и најдуготрајније одржати, то се морамо постарати, да наша деца или ђаци добро мњење о нама имају, да њих умиљатим начином о љубави нашој према њима уверимо.

Деца несмеју ништа зло, неистинито и хрђаво у нашем говору чути и видити. Ми морамо свагда и у свима случајевима добродјетељ извршивати, а при томе се добро чувати да не покажемо да нам то тешко пада.

Децу требамо сматрати за пажљиве сведоке и строге судије нашега понашања и увек је добро децу удаљити од нас кад се бојимо да ће нас каква страст надјачати.

Никад не треба судити о каквој ствари, док нисмо довољна знања себи о њој набавили, да не би морали нашу пресуду опорећи. Никад не треба радити без доброг основа да се неби морали нашега рада стидети.

Треба брижљиво скривати своје погрешке и слабости пред децом.

Ми треба да се радујемо кад деца што добро учине и да на њиовим забавама учествујемо и у њима радост и задовољство своје налазимо; то ће свима нашим опоменама и саветима снагу дати; то ће послушност и покорност дечију према нама изазвати а нама ће се тим наше дужности јако олакшати.

(Свршиће се).

ИЗВЕШТАЈ

о српским вероисповедним школама старо-бечејским за 1890|1. ш. г.

Подписани поднео је 5. јула т. г. местном школском одбору о српским вероисповедним школама у Старом-Бечеју оваки извештај:

Славном местном школском Одбору у Старом Бечеју.

Поводом тим, што се и ова 1890/1. школска година своме крају примакла, слободан сам на истоку њеном Славном Одбору свој извештај о местним српским вероисповедним школама по званичној дужности својој учтиво поднети.

Ова 1890/1. школска година одпочета је 20. Августа, пошто је предходно по уобичајеном начину местно становништво о овоме обавештено било. По приуготовљеном попису бешэ за редовну свакидашњу школу 505 мушке и 466 женске деце, свега 971 дете. За повторну пак 134 мушке и 181 женске, свега 315 деце. Дакле од 6—15 година беше укупно 1286 деце.

Пошто је учитељско особље овога лета са једном новом снагом — у лицу г. Јована Поповића — умножено, то се 25. августа састао местни учитељски збор ради поделе разреда за наступелу школску годину. Распоред је

оваки учињен: како је у начелу примљено спојење мушке и женске деце до IV. разр., то је учитељица гђа Катица Јелчић-Освалдова узела I. средишњи разред; г. Милан Кириловић II., г. Јован Поповић III., Стеван Жекић одели то—женски IV. и V. — а ако буде деце и VI.; г. Јован Михајловић само IV. мушки; а г. Јован Чиплић V. и VI. мушки; у оба предграђа остају и надаље I. и II. мешовити разреди, но са обзиром на велики број деце, да се територијални обим за ове две школе смањи. На селишту пак остаје по досадањем, т. ј. сва четир мешовита разреда. — Ову и овакову поделу усвојио је и Славни м. шк. Одбор у седници од 28. августа, што је и Славном епарх. шк. одбору до знања доставио, и упутио је подписанога као местног школског управитеља, да оваку поделу спроведе, новоизабраног учитеља г. Јована Поповића у звање уведе, и додељени му разред преда.

Септембра 8. — на Малу Госпојину — одржано је после свете литургије свечано призивање Светога Духа, које је извршио пречасни г. прота Јован Борота уз припомоћ гг. Александра Поповића и Јована Степановог пароха старо-бечејских и уз милозвучно појање српског црквено-певачког друштва старо-бечејског.

Услед тога, што се гђа Катица Јелчић-Освалдова досадања учитељица и ручнога рада устегла, да и даље предаје ручни рад женској деци II. и III. разреда, са наводом: „да њу сада као учитељицу I. разреда та дужност више не веже,“ побуђен се нашао Славни м. шк. Одбор, да досадању поделу разреда — или боље рећи учитељског особља — у нечем преиначи, како би се и ова незгода одклонила; те је решењем својим од 20. Октобра под бр. 58. наредио: да гђа Катица Јелчић-Освалдова прими IV. V. и VI. р. женски, где ће и ручни рад дужна бити да предаје, учитељ Стеван Жекић III. мешовити, а г. Јов. Поповић I. разред. Ручни пак рад у II. и III. разреду женској деци има предавати учитељица рада гђа Марија Жекића. Наређење ово Славног м. шк. Одбора одмах је спроведено, и остале у крепости све до конца ове школске године.

Октобра 28. одпочета су предавања у повторним шкелама и држана су редовно сваке недеље и четвртка од 2—4 часа после педне; а осим тога и у некоје свечане дане, изузев велике празнике и свеце, о којима има много свечара.

Децембра 8. присутствовала је сва српска младеж са својим наставницима на свечаном парастосу, кога је српска православно-црквена општина старо-бечејска приредила за покој душе блаженоупокојеном српско-народном владици Горњо-Карловачком, Његовом Високопреосвештенству Теофану Живковићу. Тако исто и на 26. Јануара приређеном парастосу блажене успомене упокојеном епископу бачком — нашем добром дијецезану — Његовом Високопреосвештенству Василијану Петровићу.

Јануара 11. саопштено је преко местног шк. Одбора местном учитељском збору решење Славног епарх. Школског Одбора бачког од 14. децембра 9р. 275/310. ex 1890., којим се, како местн. шк. одбору, тако и местн. шк. управитељу, као и сваком појединoм члану м. учит. збора, изриче похвално признање на ревносном настојавању и труду, да се у старо-бечејским школама у прошлој 1889/90. шк. години врло добар успех постићи могао. Ово ви-

сокоуважено решење предпостављене школске власти врло је пријатно дејствовало на местни учитељски збор, и улило му је још више воље, ободрења, пожртвовања и истрајности на рад, чему је видна последица и овогодишњи сјајан успех у нашим школама.

Фебруара 18. 19. и 20. одржани су јавни полугодишњи испити, у свима овдашњим српским вероисповедним школама, у којима се показао подпуно добар успех, као што је о томе Славни Одбор у своје време од стране подписанога званично извештен.

На Цвети 14. Априла — после подне одржан је испит у местним повторним школама по лањском предлогу моме, кога је и Слав. епарх. Школ. Одбор уважити изволео. Женску повторну школу држао је подписани, и имао је у њој 64 ученице, од којих је на испиту било 25 присутних. Мушку повторну школу имао је учитељ г. Младен Поповић. Школу су походили 48 ученика, од којих је на испит дошло 19. — Успех је био у свему добар. — Напомињем овде и то, да ове школе нису по одржаном испиту одмах разрешене, него су предавања у њима и даље држана, све до 2. јуна.

Маја 19. после подне био је испит у повторној школи на салашу код учитеља г. Стевана Перића. Школу ову походило је 14 деце, и то 10 м. и 4 ж. а на испиту је било присутно 10 деце. Успех беше и овде такође добар.

Кад се узме, да за ову повторну школу има свега 315 деце, а у школу је ишло које у месту, које на селишту — 116 деце, види се, да ову школу није походило 189 деце, а то су нешто мање од две трећине! Знања ради наводим, да међу похађаче нису узета и она деца, која местне — било туђинске, било наше, било пак средње које — школе походе, или да су на занат отишла. Но поред свега тога ипак је велики број оне деце, која повторну школу похађала нису. Узрок је томе и опет: сувише меко и млако поступање дотичних при натеривању у школу. Једна ми околност већ од више година пада у очи, а та је: да повторну школу у много обилнијем броју похађају женска деца, него мушка, дочим је код свакидашње школе обратно. И ово је знак, да и сами родитељи увиђају потребу наставе, те желе, да им деца бар у повторној школи постигну оно, што су у редовној школи пропустила.

У недељу 2. јуна од 8—$^{2}/_{4}$10 часова пре подне држан је испит из веронауке и српског језика са оном српском децом, која местне туђинске школе похађају. Таквих ученика беше свега 11, и то 7 мушких и 4 женске. На испиту су била 2 мушка и 3 женска детета. Настављао их је г. Јован Михајловић. Од посетилаца бејаху на испиту преч. г. прота Јован Борота и г. Јован Чиплић учитељ и члан местн. шк. одбора. Успех се показао из оба предавана предмета врло добар.

По закључку местн. учит. збора, и по усвојењу истога закључка од стране Славног м. шк. Одбора, одређени су и одржани годишњи испити у местним српским вероисповедним школама по сљедећем распореду:

(Наставиће се.)

ДВАДЕСЕТПЕТ ГОДИШЊИЦА ПЕДАГОШКОГ МУЗЕЈА У ПЕТРОГРАДУ.

Прошле године 9. фебруара прослављена је у Петрограду 25-годишњица педагошког музеја војничкијех школа. Тога дана била је у музеју величанствена сједница, на коју су се сабрали: свештеници, научењаци, педагози, списатељи, умјетници итд. Огромна дворана музеја била је дупком пуна; на естради дивно украшеној зеленилом било је величанствено архијерејско богослужење, које је обавио ректор петроградске духовне академије, епископ Антоније Виборгски. Пјао је казански народни црквени кор. Послије молебствија прочитан је рад музеја за 25 година, а затијем поздрави, којих је било са свију страна Европе. Музеј је смјештен у кући у којој је било некад стовариште соли, и одатло добио музеј име „Слани градић.“ У том зданју обдржавана је год. 1870. изложба рускијех рукотворина, а послије се је у њ' смјестило техничко друштво са својијем музејем, пољодјелско-господарски музеј, школа цртања барона Штиглица и педагошки музеј војничкијех школа. Њему припада неколико мањијех и једна већа дворана. У тијем мањим дворанама сакупљене су богате збирке различитијех научнијех ствари: мапа, књига, цртежа, модела. Ту се налази библиотека, гдје има сваковрснијех педагошкијех издања, мало не на свијем европејскијем језицима, лабораторија и велико стовариште слика за чаробну свјетиљку. У музеју се ради непрекидно од ране зоре до касне ноћи. У свакој се дворани ради нешто: у једној се учи свирка, у другој је пјевање народнога кора у који може ступити сваки који воли пјевање, у трећој засједа каква год комисија. Цијељ је музеја расправљање свакојакијех педагошкијех питања, ради тога се у њему сабирају предавачи, васпитатељи, држе се предавања, чине се опити, препирке и расуђивања. Осим тога и духовне бесједе и народна читања. Недељом после подне већ од два сата велика је дворана пуна народа, обично онијех који желе чути читање и то буде некад толико, да мноштво народа ради малог простора мора стајати на улазу и на сокаку. Читање почима у 2 и по сата и увијек се пропрати са многобројнијем сликама. Читања су вазда разумљива, занимљиво састављена, — народ се упознаје са историјом, са својом отаџбином, разнијем природнијем појавама, с техничкијем производима. Читају се приче, басне и пјесме. Послије читања држи се пјевање и свирање. За све то слушатељ плати само 7 н. Осим тога музеј приређује некад и дјечије забаве. Тада се такођер показују тамне слике, које освјетљава чаробна свјетиљка, занимљиве и разне игре. Дјеце буде тада на стотине.

То је ето педагошки музеј којега 25 годишњицу браћа Руси у фебруару прошле године прославише.

Из „Родника“ превео с руског.

Коста Драгосавац.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Народне школе у Бачкој. По званичном извештају за 1890. годину, има у жупанији Бачкој 449 основних народних школа; 5 виших народних школа и 12 грађанских школа.

Од ових су по каквоћи мешовите школе, у које иду мушка и женска деца, 335; чисто мушке 52; чисто женске 59.

По значају има 10 државних; 96 обштинских или комуналних, и 348 вероисповедних школа.

Од вероисповедних школа има православних српских 82; римских 168; унијатске 3; лутеранских 36; калвинских 18; израиљћанских 41. Приватних школа има 6; а друштвених је такође 6 школа.

Од комуналних школа, србских по наставном језику има 21 школа. (У Шајкашкој и у Суботици). Те по томе има у Бачкој 103 србске школе. Срби римокатолици или Буњевци имају само 5 вероисповедних и 1 комуналну школу у којима се деца на матерњем језику свом обучавају.

Умировлење учитеља. Велезаслужени старина г. Драгутин Дадић ревностни и отлични учитељ србске вероисповедне школе у Ади, после петдесетдвогодишњег савестног и најточнијег учитељског рада, на молбу своју, стављен је у стање покоја са уживањем мировине, коју он подпуно заслужује.

Господин Дадић рођен је у Брањину (Кишфалуби) у Мохачком пољу; свршио је с отличним успехом учитељску школу у Сомбору године 1839. и служио је до после покрета од 1848/9. г. као учитељ у Стапарима од куда је затим октобра 1851. г. прешао на учитељско место у Аду. За његову ревностну многогодишњу и успешну учитељску службу отликован је он пре неколико година од Његовог Величанства премилостивог цара и краља нашег сребрним крстом с круном за заслуге. Нека нам још дуго поживи отликовани старина учитељ уживајући заслужену мировину на радост и утеху својих негдашњих ученика који му кличу:

Слава ти велезаслужени добри учитељу наш. Живио нам још на многаја љета!

Нове школе. Отлична и напредна православна србска црквена општина у Загребу успоставила је по ново србску автономну вероисповедну школу за коју је лепу школску просторију с намештајем и нуждним училима приредила и стечај на учитељско место отворила. У име Божије 1. октобра отвориће се ова школа са прва два основна разреда. Слава нека је свестној и дичној црквеној обштини србској у главноме граду троједне краљевине!

Школа за наставу у вери. На Реци у (Фијуми) уз лепу цркву св. Николе постоји у дому школском под надзором преч. г. проте тамошњега малена школа за наставу и васпитање православне деце тамошње у вери, црквено-славенском и србском читању и у црквеном појању. У ову школу долазе србска деца из комуналних школа на Реци и у Сушаку у недељне и феријалне дане, где им ревностни г. прота предаје науку вере, а црквени певац г. Милошевић обучава их у читању и појању.

Како чујемо Срби на Реци намеравају скорим отворити редовну србску вероисповедну школу. Дај Боже!

Нова учитељска места. У дичном српском Сентомашу раширена је школа са новим веома добро дотираним мушким учитељским местом.

— У Куманима отвара се ново место учитељско, а у Српском Крстуру ново место за учитељицу. Како из поуздана извора дознајемо, скорим ће се још неколико нових места за учитеље и учитељице у Темишварској дијецези отворити.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Загребу тражи се учитељ за новоуспостављену православну српску автономну школу. Плата је 700 фор. и стан. Рок стечају до 15. Августа.

— У Сентомашу на ново установљено учитељско место тражи се учитељ. Плата је 600 ф. стан у нарави или у име станарине 200 ф. 3 хв. дрва и 3 хвата сламе. Рок стечаја до 31. Августа.

— У Подпорњу код Вршца тражи се учитељ на вероисповедној школи српској. Плата је 100 ф. 24 меци жита и толико кукуруза, 4 хвата дрва, уживање три ланца земље и стан. Рок 20. Август.

— У Карлову тражи се учитељ на новоосновано учитељско место. Плата је 500 фор. 70 ф. у иие станарине и 2 хвата сламе за огрев. Рок пријаве је до 27. Августа.

— За новоосновано забавиште православне српске црквене обштине у Панчеву тражи се забавиља. Плата је 400 ф. и 100 форинти станарине. Рок је 20. август, Молбенице имају се црквеном Одбору православне српске обштине у Панчево поднети.

— У котару Пакрачком траже се учитељи у Кусоњу и Стрежевици с платом од 400 ф. уз стан или станарину и огрев. У котару Пожежком тражи се учитељ у Лонцици с платом од 400 ф. уз стан, врт, огрев и једно јутро оранице. У Биелој у котару Даруварском; у Млаки у котару Новском, у Врбовљаних котару Новоградишком; у Јарку, и у Витојевци котара Румског, и у Ривици котара Иришког; траже се учитељи и црквени појци православне вере с платом од 400 ф. уз огрев и стан или станарину.

— У Добановци котара Земунског тражи се учитељ православне вере с платом од 400 ф. станом и 60 фор. награде за појање. У Трпињи у котару Вуковарском тражи се учитељица православне вере, плата је 400 фор. стан и 4 хвата дрва. У Паланци котара Грачачкога у жупанији Личкој; У Горњих Средицах котара Беловарског у Турчевић пољу котара Грубишнопољског; у Миклеушкој, котара Крижевачког; у Поповцу и у Дишнику котора Гарешничког; и у Великој Пeратовици котора Беловарског, траже се учитељи православне вере и црквени појци. Свуда је плата 400 ф. стан, или станарина и огрев.—У Дубици на вероисп. срб. школи. Плата 300 ф. и стан. Рок. 31. авг.

— У Великом Бечкереку на новоустановљено место мушкога учитеља средсредне правосл. српске народне школе отворен је стечај до 5. Септембра. Плата је 500 фор. и 100 ф. станарине.

Разно.

У Златноме Прагу била је 6. 7. и 8. августа скупштина учитеља и пријатеља школе. Програм састанка је био сљедећи: 1. О христијанском и моралном васпитању и настави у нар. школама. Референт Јос. Сокол. 2. О васпитању одраслих девојака (Референт Јос. Ружичка). 3. О оснивању филантропске задруге у Ческој. (Референт Ант. Пухта).

Српски учитељски конвикт у Н. Саду. Примили смо штампан „Преглед о стању благајне срп. учитељског конвикта у Новом Саду. (У штампарији А. Пајевића 1891). По гласу истога, примање износи с концем Јунија 1891. године 6225 ф. 70 н.

Примљено је:

А. Од 79 чланова оснивача 79 ф. уписнине и 790 ф. 76 н.

Б. Од подпомажућих чланова: 1810 ф.

В. Прилози од појединих особа: 1523 ф. 66 н.

Г. Прилози од обштина и друштава 74 ф.

Д. Прилози од држаних забава: 1429 ф. 88 н. и напоследку

Е. Прилози од црквених тасова: 509 ф. 6 н.

Беседа. Приправници срп. учит. школе сомборске приредили су у Ђурђеву у недељу 11. августа 1891. у просторијама срп. нар. основне школе беседу у корист српског учитељског конвикта са следећим веома лепим програмом: 1. Говор ***. 2. Шта ће нам од Ђ. Јакшића, композиција Ј. Јовановића, певао је мушки збор. 3. Нар. песма певао је Бошко Костић свршени приправник, уз пратњу кора. 4. Јека од гусала од Драгашевића, декламовао је Владимир Ђерманов припр. III. год. 5. Под прозором од И. М. Поповића, композиција Драг. Блажека, четворопев, певала су гг. Павле Терзин, свр. приправ., I. тенор; Вл. Ђерманов, припр. III. год., II. тенор; Ђорђе Малешевиа, припр. III. г., I. бас, и Вук Димић, припр. III. год., II. бас. 6. Падајте браћо од Хавласе, певао је мушки збор. 7. Растанак композиција ***, за тенор соло певао је свршени приправник Владимир Станков и пратила га на гласовиру гђица Даринка Брадваровићева учитељица Меленачка. 8. Поход од Хикена певао је мушки збор. 9. Гусларева смрт, од Лазе Телечког декламовао је г. Жив. Касапиновић припр. III. год. 10. Ђачки напеви од Маринковића, певао је мушки збор. 11. Убојна песма, од Топаловића певао је мушки збор.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Подписани најтоплије захваљујемо славној имовној општини, бившој Петроварадинској пуковнији, на штипендији односно подпори, које нам је милостиво подарила године 188/89. те смо српску учитељску школу у Сомбору, без велики тегоба свршити могли.

У Сомбору. на Петров дан 1891.

Вељко П. Анокић, Стеван Мамузић, свршени приправници. **Вукосава Лубенова, Александра Драгичевићева,** сврш. приправнице.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. У Сомбору 15. Септембра 1891. Год. XXIII.

ИЗ ДНЕВНИКА ЈЕДНОГ УЧИТЕЉА.

Било ми је двадесет година, када се озбиљни управитељ учитељске школе одушевљеним а дивним говором опростио од нас — својих ученика. У рукама нам већ беше учитељска сведоџба или као што смо је ми звали „дипломом.“ За тим нам је дао очински савет за будући нам живот па се разидосмо на све четир стране.

Како сам се осећао са учитељском дипломом у руци; та ни хинески цар није од мене бољи био. Као да ми се врата рајска отварају тако бејах срећан, а оно управо отварају се врата на 13. школи, школи живота а са ученицима. Бејах спромах, као црквени миш, али то није ништа чинило. Ипак сам се богатим осећао; јер сам знао, да сам свршен човек, који сам способан, не само да по сухој прози заслужујем кору хлеба, него и да користим својој домовини, цркви и човечанству. Дипломиран сам учитељ а широко ми се поље отворило широм домовине лепе, где говоре и осећају као и ја. Могао сам компетовати куда год хоћу, где год беше отворено место.

Груд ми се надимала од светог одушевљења: подићи, унапредити народну наставу, служити великој идеји човечанске образованости, радити у школи и ван ове свуда, где год се само може за народ, за децу мога народа, борити се за лепшу будућност, за просвету драге ми домовине.

Како ћу живети? Да ли ће ми бити довољан минимум плате на покриће мојих потреба? Овим животњим питањем несам се бавио. Несам помишљао на неприлике, које ми могу сметати, несам помишљао, да ће ме можда криво разумети, криво схватити моју жељу. Држао сам, „око је душино зрцало“ па ће ми из очију прочитати чистоћу мојих тежња....

Искусио сам, да је у свету, којега сам ја идеално замишљао, много друкчије, но што сам мислио. Искусио сам, да ме је

диплома једино за то оспособила, да могу даље учити. Па и при изборима се толико пута слабо пита, да ли је учитељ са одликом оспособљен или не? Него се више пита, шта је до сад радио! Како је делао на пољу политике, како пије у цркви? Више пута имао сам неприлика, више пута су устали против мене племенитим и неплеменитим оружјем, али ја клонуо несам. Срећа за мене беше, што сам чврсте воље и необична стрпљења, што и својој браћи и сестрама најтоплије препоручујем. Тако бејах чврст као стене, о коју се бесни вали воље појединаца силовито одбијали. Време, искуство дало је увек мени за право а то ми беше права наслада и најдрагоценија награда.

*

187* после тринаеста узалудна компетовања позван будем за помоћна учитеља старом неком учитељу. У дужност ми је спадало да предајем све предмете у мешовитој шесторазредној школи и да суботом на вечерње а недељом и празницима и јутрење и богослужење децу водим и држим једну певницу.

Дођем. Шеф ми неки добродушни старац, срдачно ме је примио. Годио ми је предусретај, у толико пре, што ми је ово место управо прибежиште; јер где год сам компетовао свуд ме одбише а ово да не добих морао бих ићи у војнике на три године.

Кад смо се већ мало упознали наравно, да сам се разбирао за школске прилике. Има ли учила? Да ли се држе школских закона? Да ли деца полазе уредно школу?

Шеф ме у кратко с свему извести. Учила нема. Закон се поштује, али се не извршује. Школа се обично отвара 1. септембра, али се отпочиње управо почетком новембра. Ко иде, иде, ко не иде, тај и не зна. Та и нетреба то бам тако на длаку узети и онако не ће бити владике. Доста је да знају: „Кад киша пада не стој под олуком, јер ће ти киша за врат падати!“

Растужио сам се слушајући старчево признање. Та ово је права Азија, помислим у себи. Почнем да мислим, како би се то могло поправити,? Да је ужасно стање, тз видим.

Бадава и диплома, бадава и оштри погледи — бар сам држао, да су таки, — али не нађок добра савета. Мислио сам, да се на старца обратим за савет, али шта би помогли његови застарели назори.

Са свим нерасположен пођем у своју собу да даље размишљам, шта да се ради; јер по што по то хтедох поправити положај

свој. После дужег размишљања дошао сам на ту мисао да мирно, полако и неприметно реформишем старо стање. Одушевљење и воља даваше ми већа полета.

Свану недеља. Свршио сам службу објавио сам — такав је био обичај — школском одбору, да сам отпочео школу. После службе се прикажем члановима школског одбора.

У школи сам. Обазрем се по њој и нађем дугачак ваљда подруг метра штап положен на скамији. Дворана беше окречена. Те је мало и загладило доста јадно стање зидова. Погледам у столни ковчежић, овај беше празан. За тим сам стао размишљати шта бих могао унети у школу, чиме бих колико, толико испунити доста жалосну а празну дворану. Понаменштам мане, које сам сâм цртао. Баш ничега не беше; но помислих у себи, ако нема биће. Молићу школски одбор, на ће набавити; ако не набави сâм ћу направити, истина много треба: мане, рачуналька итд.

Понесем молбу зарад учила. С најлепшим педагошким мотивима заступао сам потребу учила. Тако су ми уверљиви били докази, да сам већ хтео и сâм без школског одбора брзојавно наручити, сва учила за моју школу. Хе, тако ја, ал друкчије славни школски одбор. Одговорише ми: „И ми док смо ишли у школу, несмо тих сиграчака (т. ј. учила) ни видели, па шта нам фали, ето Јова Туторов је ешкут (заклетник) а шта ће нам мана, ми смо и без ње научили „земљописаније“ тако, да се још и дан данас сећамо. А да би ме још боље уверили написаше у одговору читав неки „увод“ у земљописаније,“ што је један од њих, као што веле, на памет говорио.

Тиме је моја молба са свима оним јаким доказима до ноге потучена. Да ли ћу ја узети на знање њихов одговор или не, нико се није за то бринуо. Није ми ништа друго остало, него да сâм радим, цртам, дељем па да на брзу руку зготовим, што је најпотребније. Али сам и израдио. И данас су још у животу, па су се и дичили њима; јер су ми наплатили труд.

Време је пописа. Да би било све у реду замолим старца т. ј. мог принципала, да буде тако добар, те да ми даде упутства у том погледу. Поштовао сам старе практичаре па сам се и надао, да ће ми дати мудре савете.

— С драге воље — рече стари, хајд прве ћу ја примати, па ће онда већ ићи.

Помислим добро ће ићи.

Освануо је и тај велики дан, први дан уписивања и једва сам чекао да уђе који новајлија. Прошле ноћи дуго сам штудирао психологију па сам чак и сањао своје новајлије. Хтео сам, да им у душу завирим, да им мисли погодим, да им сазнам душевне способности, добре и рђаве им склоности, да им из очију жеље читам, те да према томе удесим рад.

Кад сам ступио у јаван живок видео сам како мало користи имам од дипломе. После сам искусио, да ће ми највише помоћи још психологија и бодра пажња, благи, пријатељски и примамљиви начин.

Ево нам првог новајлије. Глават несташко, али и бојажљив; но при свем том гурао је испред себе све што му сметаше. Ни пошто не хтеде ући у „учитељеву собу.“ Водила га је мати, или боље рећи вукла га је свом снагом, по старом обичају. Скоро се хтедох продерати на таку матер, али се уздржах, чекао сам да чујем, шта ће рећи стари.

— Добар дан желим господар-учо! Ево сам вам довела овог штрантова, туцните га молим вас; јер је врло неваљао, ето и сад сам га једва примамила да се сиђе с дрвета.

— Како се зове? — повикне мој принципал, тако јако, да сам се и сâм тргао.

— Пера Милић — рече бојажљиво.

— Но па за то! А шта ти цуњаш по дрвету, ха? Та само нека те носи хандрак тамо, па ћу ти ја већ дати. Од сад си ђак, добро се владај; јер иначе — ево ти нови господин, он ће те већ научити памети.

Дете ме бојажљиво са стране погледа, беше јако невесео, али кад ме у лице погледа — а трудио сам се, да се покажем што веселији и доброћуднији, да бих му улио поверења — па кад не виде ону оштрину или управо злоћу, него као неког свог рођака, пријатеља; тада се разгали.

Узмем га за руку и поведем у школу. Ходите овамо, речем жени, требаће, да ми по гдешто кажете. Благо испитам дете. Питао сам га сад ово, сад оно, па о кући о обичајима, о играма. Улио сам му поверење па сам видео, како му је годио души овај пријатељски начин. Како су за мене сви били нови то сам са свима тако постунао.

Са блага понашања и очинске љубави *заволеше ме. Заво-*

леше ме; јер и *ја сам њих волео.* Средство за дисциплину — лесковац — бацио сам; јер ми није требао.

Увек су ме слушали и пазили; а и ја сам пазио да говорим тако како ће мој говор *утицати не само на разум, него и на срце.*

Чак и они се привикли на школу, који су иначе бегали. Ретко је кад когод изостао.

Хе, али ту је много што шта било у помоћи, беше и лопте и шећера и свега, само да не изостају.

Али где је среће, ту је и несреће.

Родитељи не имађаху од деце никакве користи. Несу хтели изостати од школе ма им претили, ма им леним говорили. Због тога се срдише родитељи на ме, те ме туже проти говорећи му, како сам децу одстранио од родитеља, како су непослушна, како гунђају и да их учим да се лопте играју, па да се и сâм с њима подетим итд. Тужбу су тајно зготовили, тако да ја ни помишљао несам, шта ми се спрема.

Прота, на бога, беше пријатељ и школи и учитељима. Те у место да ме опомене а он ми пошље ту тужбу и похвали ми начин. Само ми пријатељски вели, да пуштам старије да мало помажу и код куће па ће се већ смирити духови.

Сутра дан заповедим, да старији мушкарци и девојке дођу раније у школу, да би их могао раније пустити кући, како би родитељима помагати могли.

Имао је право прота: духови се утишали.

Тачност похађања школе беше ван очекивања тако, да је за читаву годину дана на 1 ученика дошло 4—5 изостајања по по дана.

Прву намеру, да уредим тачно похађање школе, постигао сам, а после испита, који је испао на опће задовољство уживао сам задовољно радост и благодат великог одмора.

(Свршиће се.)

СЕДНИЦА СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА
држана у Карловцима 22. и 23. Августа 1891.

Ова је седница држана под председавањем Његове Светости Патријарха Георгија Бранковића. Присутни су били у њој првога дана сви чланови, осим Теофила Димића, а другога дана био је и он. Реферисао је Н. Ђ. Вукићевић пр. заменик главног школског

референта, а дужност перовође одправљао је Др. Исидор Ћирић патријаршески и народни главни тајник.

Најпре су прочитани приспевши одписи В. Кр. Угар. Министарства за богочаст и васпитање и В. Кр. Хрв. Слав. Далматинске земаљске владе.

На питања В. кр. угар. Министарства у погледу наставе у гимнастици у срб. учитељској школи Сомборској, одговорено је да се настава држи у јесење и летње време у отвореној на то одређеној просторији за гимнастику удешеној, и то седмично један час за мушке а један час за женске. Зими се учи у школи теорија гимнастике. Учитељ гимнастике је Александар Деметровић оспособлење своје у тој струци добио је у Дражђанима.

Исто Министарство препоручује за учитељске и народне школе лист: воћарски под насловом: „Gyümölcs kertész“. Излази у Будапешти. Цена годишње 1 фор.

Вис. кр. хрватска земаљска влада у Загребу изјављује, да ће се по исправци и допуни Читанка уједанпут објавити одобрење и већ одобрених срб. и славенских школских књига, као што су ново издање Српског и Славенског Буквара и прве Читанке. (Издање А. Пајевића у Н. Саду).

Иста Висока Влада доставља Шк. Савету на уредовање потраживање Матића и другова из Бингуле да им се даде заклада покојне Катарине Папулиће у Пригу у руковање; пошто је та заклада вероисповедне природе.

Предмет овај уступљен је Архидијецезалном Школском Одбору на надлежно уредовање.

Иста висока влада јавља, да је наређен катихета за римокатоличку младеж, која се учи у учитељској школи горњокарловачкој и да је поглаварство града Г. Карловца позвано, да томе катихети награду даде, од чега ће зависити даље примање римокатоличке младежи у исту школу.

Под једним Висока кр. земаљска влада у Загребу умољава III. Савет да предлог о устројству српске автономне учитељске школе у Карловцу у смислу земаљског закона од 31. Листопада 1888. још пре почетка идуће школске године српском народном црквеном Сабору на решење поднети постара се.

Решено: Управу учитељске школе у Карловцу поново позвати, да до 1. Октобра о. г. предлог о преустројству исте школе овамо поднети има.

Високославни Саборски Одбор извешћује, да је удовици покојног професора Исидора Стојковића из клирикалног фонда исплаћена посмртна одправнина у износу тромесечне плате покојникове. Уједно јавља, да је наређење Школ. Савета у обзиру суплирања упражњене катедре у учитељској школи Сомборској узето на знање.

Архидијецезални Школски Одбор извештава, да је општина Борово принуђена била пре 4 године своју школу у комуналну претворити, но да она жели и сада да јој се школа вероисповедна поврати. — Услед тога упућен је А. Ш. Одбор, да преко пр. гл. школ. референта православну црквену општину у Борову упути, на који ће начин она, у смислу главе шесте кр. земаљског Хрватско-Слав.-Далм. закона од 31. Листопада 1888. своју вероисповедну школу повратити моћи.

На извештај епарх. школ. Одбора у Темишвару о слабом успеху у српском језику на гимназији Бечкеречкој закључено је посредовати код в. кр. Министарства да се за учитеље српског језика на државним гимназијама у Угарској постављају особе, које имају оспособлење за ту катедру.

Црквена општина у Г. Карловцу позвана је да о свом трошку има сваке године оправљати и у добром стању држати просторије учитељске школе и поправљати школски намештај; јер само под тим условљем моћи ће се тамо учитељска школа оставити.

Протест Милића Живића и другова из Срб. Чанада против избора неких чланова тамошњег црквеног и школског одбора као неоснован одбијен је. Исто је тако одбијен и протест неких Чанађана противу избора Јулијане Балашевићеве за тамошњу учитељицу, а иста је учитељица у звању свом потврђена, и наређено је, да јој се декрет изда.

Прочитани су и на знање узети Извештаји о учитељским школама у Сомбору и у Г. Карловцу, као и о испитима за оспособлење држаним у Јунију и Јулију ове године у те две школе.

На место покојног професора Исидора Стојковића изабран је Димитрије Калић наставник више девојачке школе у Новом Саду за професора српског језика, стилистике и књижевности, као и земљописа и Историје на учитељској школи у Сомбору.

На његово место, као и на још једно овом приликом по потреби успостављено место спомоћног учитеља на вишој девојачкој школи у Н. Саду отворен је стечај.

У след извештаја Е. Ш. Одбора Бачког, о делању Преч. г.

Јована Бороте и г. Васе Пушибрка за време суспензије г. Ст. В. Поповића референта, закључено је преч. г. Ј. Бороти проти Ст. Бечејском за ревностно прегледање свију школа српских у Бачкој, изјавио топло признање Школ. Савета, а г. Васи Пушибрку за посао око предходног уређивања Архиве Е. Ш. Одбора Бачког, из задржане плате г. Ст. В. Поповића издати награду у износу 250 ф.

Милан Стојшић пр. професор мађарског језика у учитељској школи Сомборској подноси сведочанство своје о оспособлењу за професора историје и земљописа издато од испитне комисије у средсредној учитељској школи државној у Будиму. Прочитано и узето на повољно знање.

Исти професор непосредно подноси молбу да се његова плата и положај на учитељској школи тој изједначи са платама и положајем четворице редовних професора исте школе. Упутити молитеља, да своју молбу преко управе учитељске школе овамо поднесе, која ће у своје време званично молбу ту спровести са разлозима из којих је остварење њено оправдано.

Од професорског збора српске учитељске школе Сомборске поднесени предлог за преустројство исте школе прочитан је и поднеће се в. срб. народном Сабору с препоруком. По томе предлогу имају се отделити при настави приправнице од приправника и установити два педагогијска течаја један за учитеље а други за учитељице, оба са 4 разреда. (Види Ш. Л. бр. 7. и 8.).

На предлог Е. Ш. Одбора темишварског издати су декрети: Славку Лаковићу за учитеља и госпођи Јулијани Влаховића рођеној Бркићевој за учитељицу у В. Кикинди; Богдану Свирчевићу и Панти Јовановићу за учитеље у В. Бечкереку, Зорки Мајнској за учитељицу у Оросламошу.

Никола Шумоња изабрани и од епарх. школ. одбора у Г. Карловцу одобрени учитељ срб. нар. школе и вештбаонице у Г. Карловцу потврђен је у истом звању и наређено је да му се декрет изда; Владимиру Торђанском има се издати декрет за учитеља у Беодри, а Зорки Рашковићевој за учитељицу у Ст. Ђурђу на Бечеју.

На извештај Е. Ш. Одбора Бачког о избору учитеља и учитељице у Ст. Паланци издају се декрети Ђорђу Јовандићу за учитеља и Љубици Коњовићевој за учитељицу у Старој Паланци.

Исто тако наређено је, да се Аркадију Павловићу учитељу у Ст. Керу декрет учитељски изда.

На званични предлог управе учитељске школе у Сомбору решено је, да се у смислу превишње кр. уредбе школске од 1872. професору исте школе г. Димитрију Петровићу после двадесетогодишње ревностне професорске службе у истом заводу од 1. Октобра о. г. четврта квинквенална повишица годишње у износу од 100 фор. издаје; ради чега је умољен Високосл. Саборски Одбор, да ово издавање код благајне народних фондова у течај ставити нареди.

На молбу Димитрија Петровића професора српске учитељске школе Сомборске дозвољава се кћери његовој Вјери Петровићевој свршеној отличној ученици четвртог разреда више девојачке школе, која је први приправнички разред 1890/1. школске године приватно учила, да може испит из истога разреда приватно положити и по том у други приправнички разред за реовну ученицу уписати се.

На извештај Е. III. Одбора Темишварског у погледу субституисања по нужди учитељског места у Станчеву са неоспособљеним учитељем Ђ. М. наређено је да се исти, у смислу захтева В. кр. Угар. Министарства за богочаст и наставу, као неоспособљен, с места има уклонити, и да се има стечај на поменуто учитељско место расписати.

На молбу Ђорђа Прерадовића свршеног приправника и пр. учитеља у Путинци, дозвољава му се, да може испит за учитељско оспособлење у горњокарловачкој учитељској школи пред испитном комисијом у Јулију 1892. године положити.

Православна црквена обштина у Митровици моли, да се у том месту уз приномоћ из народних фондова оснује српска православна виша девојачка школа обећавајући, да ће дати просторије за школу, сав намештај, огрев и учила, и да ће одмах приступити к оснивању фонда из кога би се по времену могла издржавати та школа. То исто моли црквена обштина у Земуну, изјављујући да она већ има фонд школски из којега би се један део на издржавање срб. више школе у Земуну обратити могао.

Заменик гл. школ. референта упућује се да у обадвема обштинама развиди све оно, што су поменуте обштине вољне на издржавање основати се имајућих виших девојачких школа трошити, као и остале услове за подизање тих школа нужне, и о томе у своје време да извештај Школском Савету поднесе.

Молбеница госпође Јелене удовице покојнога професора Ис-

дора Стојковића ради мировине и подпоре својој недораслој деци поднеће се високом срб. народном Сабору с топлом препоруком.

Између дванајест молитеља на упражњене две стипендије гимназијалне из закладе покојнога добротвора Атанасија Балле стављени су у тројну кандидацију. За прву стипендију кандидовати су на прво место Мартиновић отлични Сегедински гимназиста из В. С. Миклуша, на друго место Коњовић из Вуковара, а на треће Рапајић из Ст. Пазове, обојица гимназисте у Ср. Карловцима. За другу стипендију кандидовани су на прво место Александар Јовановић гимназиста Новосадски родом из Петроварадина; на друго место Јосим Николић а на треће Марко Јаковљевић обојица гимназисте у Ср. Карловцима.

Петар Радуловић управитељ учитељске школе у Карловцу подноси своје штампано дело: „Дидактика и Методика за учитеље и учитељске приправнике (друго умножено издање). Наклада књижаре браће Јовановића у Панчеву 1891.“ с молбом, да се за школску књигу у учитељским школама србским прими.

На основу стручне оцене заменика гл. школ. референта ово друго умножено издање Дидактике и Методике, — (прво је издање у своје време одобрено било од III. Савета), прима се за учевну књигу у обе учитељске школе. О чему се има и висока кр. земаљска влада у Загребу, у смислу закона од 1888. ради поделе одобрења у краљевини Хрватске и Славоније, с препоруком известити.

На молбу књижаре Л. Јоцића у Новом Саду поднесена и њоме издана књига: „Псалтир на употребленије в народних училишчах. У Н. Саду 1891. Цена 22 н. дозвољава се као најбоље и најподпуније од свију досадашњи ове врсте издање, да се употребљује као школска књига у срб. нар. школама.

Рукопис Милеве Симићеве учитељице у вишој девојачкој школи у Н. Саду под насловом: „Кућарство“, према стручној оцени, одобрава се за школску књигу у вишим девојачким школама.

Предузет је обширни извештај истражне комисије изаслане у ствари Димитрије Долге суспендованог епарх. школског референта. Истражна комисија нашла је званична акта Е. III. Одбора у Темишвару у реду, а Епархијски Школски Одбор у Вршцу дао је од своје стране званичну изјаву да је речени референт у поменутој дијецези све своје званичне дужности точно и уредно одправљао. Није се могло подпуно доказати ни то, да је речени референт од учитеља или од обштина мито примао или таково захтевао; имао

би само неке примљене предујмове вратити. Напротив доказано је, да је, понашање референта Долге после свршене последње учитељске скупштине у В. Кикинди у Августу 1889. неупутно и саблажњиво било. У сљед тога Школски Савет је закључио суспензију референта Долге и даље одржати, и целу дисциплинарну ствар његову предстојећем Високом Срб. Народном Сабору на решење поднети; пошто је истога референта Сабор изабрао, то му је Он и компетентан да суди.

Осим ових предмета решене су још многе друге ствари од мање важности, а седница је трајала два пуна дана, и држана је пре и после подне. **В.**

ОПШТЕ ПРИМЕДБЕ О ДЕЧИЈЕМ ВАСПИТАЊУ.

Написао: **Младен Борђошки** свештеник.

(Свршетак).

При васпитању морамо најпре добро промислити, шта ћемо од деце захтевати, а што смо једанпут заповедили тога се треба држати и изискивати да се изврши. — У захтевању и заповедању треба да смо досљедни. Ако оне особе које се са изображавањем деце занимају, разна мишљења и мњења, разне намере и основе имају и те разлике или неједнакости у присуству дечијем изјављујућу или се још у распру о томе упуштају; или ако која особа из оскудице правих основа час овако час онако поступа, т. ј. данас куди и казни што је јуче хвалила и наградила, данас велику строгост употребљује а сутра сувише попушта; онда неможе васпитање до своје праве цјели доћи. У такима случајевима мора суђење детиње на двоумље доћи, те се љуљати; дечије наклоности и намере свагда ће несталне остати, а оно лепо поверење што су на природан начин према својим родитељима и учитељими имала, мора све слабије постати и напослетку сасвим нестати.

Они, који децу васпитавају, треба да се међу собом споразуму, на сви сугласно и сложно да децу од зла одвраћају а на добро упућују. — Они треба један другог да потпомажу и један другоме на руку иду.

Нетреба себи ласкати да ће лепе и добре намере брзо и наскоро добрим плодом уродити. Не може се захтевати да свако добро семе које у земљу бацимо, одма изникне и плод принесе. Посејано семе може дуго у земљи скривено лежати, као да је из-

умрло; али напослетку непрестано нега или неизчекивана каква околност даје му нов живот, и награђује стрљење са надом обилне жетве. Исто тако савети и опомене при васпитавању морају се често понављати; — гдекоја рђава навика и гдекоја непристојност мора се стотину пута поправљати, док нешто од своје јачине неизгуби и доброј навици места неучини.

Гдекоја добродетељ мора се често похвалити, док се у оној светлости непокаже која ће дечије срце дирнути и наклоност њихову придобити. Ум и осетљивост показују се гдекад тек касније али одма у такој снази која све пређашње залудне покушаје награђује.

Мудрост, добродетељ и страх божи, то су отличја која се без великог труда појавити немогу, јер она се морају дуго и тешко са глупошћу и грехом за господарство борити.

Ми треба сваку прилику да употребимо да ту победу олакшамо и ускоримо. Нетреба се уморити, него ваља се са глупошћу и грехом тако дуго борити, до год ти наши противници не малакшу, али пред очима морамо свагда и то имати, да су године детињства и младости за сејање а не за жетву опредељене.

Ако нам што за руком неиспадне, то треба да узрок тражимо у погрешном начину како ми ствар употребљујемо, и онда треба погрешке поправити чим их одкријемо, али то морамо тако згодно учинити, да се та промена јако непримети и поверење наших млађих к нама да се ослаби. Ако нам наше намере за руком не испадну, то нас мора савест тешити, да смо све покушавали што нам је у снази стајало и да ће то ипак неку корист у будућности донети.

Докле год ми овде на земљи живимо, дотле смо непрестано у стању запта и вежбања. Ми овде неможемо никад рећи да смо тако мудри, добри, добродетелни и савесни као што би требали да будемо. Када ми покушавамо да децу умудримо, то ће мо ми сами сотим мудрији постати, када се трудимо да њу поправимо, поправљамо се и ми сами.

Неуредне жеље и страсти које ми код деце желимо умерити и ослабити, даће нам ново оружје да можемо те непријатељице у нама самима победити. И само оно наше уздржавање у говору и раду пред децом у многоме ће нас саме од преступа сачувати, а тим ћемо се и ми сами у добродетељном животу утврђивати.

Што ми спочетка само из нужде и по потреби васпитања

чинимо, то ћемо после из наклоности и начела, из љубави према Богу и добродетељи чинити. Напослетку ако би наш труд без жељеног успеха остао, савест ће наша бити спокојна и ми ћемо са поуздањем моћи рећи да смо све оно чинили, што је требало да учинимо.

ИЗВЕШТАЈ

о српским вероисповедним школама старо-бечејским за 1890/1. ш. г.

(Наставак).

По закључку месн. учит. збора, и по усвојењу истога закључка од стране Славног м. шк. Одбора, одређени су и одржани годишњи испити у местним српским вероисповедним школама по сљедећем распореду:

1. Други дан Духова у понедељак 10. јуна, од 3—$^2/_4$7 часова после подне, свршен је испит у селиштној школи код учитеља г. Стевана Перића. Деце је било уписано у школу: у I. р. 9 м. 9 ж. свега 18; у II. р. 5 м. 2 ж. св. 7; у III. р. 6 м. 5 ж. св. 11; и у IV. р. 8 м. 7 ж. св. 15, — свега у сва четир разреда 28 м. 23 ж. св. 51. — Од ових је остало до испита у школи: у I. р. 6 м. 6 ж. св. 12: у II. р. 3 м. 2 ж. св. 5; у III. р. 6 м. 4 ж. св. 10; а у IV. р. 8 м. 4 ж. св 12, — свега 23 м. 16 ж. укупно 39 ученика. Изостало је у току године 5 м. 7 ж. св. 12 деце. Успех из наставних предмета био је оваки: у науци хришћанској, српском језику, црквено-славенском читању и разумевању, мађарском језику, природопису, земљопису, повесници и краснописуврло добар; а у рачуну, геометријском обликословљу, природословљу, науци о чувању здравља, цртању, појању и певању, и гимнастици добар.

2. У уторак 11. јуна од 8—11 часова пре подне био је испит у Ковинско-предградском I. и II. мешовитом разреду код учитеља г. Павла Дамјановића. Деце је било почетком године у I. р. 24 м. 14 ж. св. 38; у II. р. 25 м. 18 ж. св. 43, у оба разреда 49 м. 32 ж. укупно 81. — Остало до краја школске године у I. р. 23 м. 14 ж. св. 37; у II. р. 22 м. 13 ж. св. 35 ученика, укупно 45 м. 27 ж. св. 72. — Изостало је течајем године 4 м. 5 ж. св. 9 ученика. Што се постигнутог успеха у настави тиче, успех је: у науци хришћанској, српском језику, црк. слов. читању и разумевању, мађ. језику, рачуну са I. разредом, природопису, природословљу, науци о чувању здравља, земљопису (очигледној настави) и појању и певању врло добар; а у рачуну с II. разредом, краснописуи цртању добар.

3. Исти дан од 3—6 часова после подне обављен је испит у доњо-предградском I. и II. мешовитом разреду код учитеља г. Младена Поповића. Број деце је био уписан. у I. р. 32 м. 29 ж. св. 61; у II. р. 28 м. 17 ж. св. 45; у оба разреда 60 м. 46 ж. укупно 106 ученика. Од тога броја остало је до свршетка школе у I. р. 26 м. 26 ж. св. 52; у II. р. 26 м. 15 ж. св. 41; свега 52 м. 41 ж. укупно 93. У течају године напустило школу 8 м. 5 ж. св. 13 деце. Успех у предаваним наставним предметима је: у мађарском

језику, очигледној настави, краснопису са II. разредом и појању с певањем врло добар; у науци хришћанској, српском језику, црквен. слов. читању и разумевању, краснопису с I. разредом и цртању добар; а у рачуну довољан.

4. У среду 12. јуна од 8—12 часова пре подне трајао је испит у III. разреду средишње школе код подписанога. Деце је прешло из нижег разреда 71 м. 32 ж. св. 103. Школску годину навршило је 67 м. 26 ж. св. 93 деце, према томе је преко године изостало 4 м. 6 ж. св. 10 деце. — Како је учитељ ове школе уједно и местни шк. управитељ, то је славни м. шк. одбор изволео именовати за свога повереника при овом испиту благородног г. дра Ивана Влаховића адвоката и члана м. шк. одбора, који је и оцене сврху постигнутог успеха бележио. Из истих се увиђа, да је успех из свију наставних предмета врло добар био. На овом испиту беху изложене и ручне радње ученица II. и III. разреда, које јо предавала учитељица ручнога рада гђа Марија Жекића. Рад овај прегледао је госп. повереник са чланицама „Просветне задруге Српкиња“ и другим посетиоцима, и оценио га је оценом врло добро.

5. Тога истога дана тд 3—$^{2}/_{4}$6 часова после подне био је испит у I. разр. средишње школе код учитеља г. Јована Поповића. Уписало се беше 34 м. 28 ж. св. 62 деце. Остало је до краја године 30 м. 26 ж. св. 56 ученика. Изостало је 4 м. 2 ж. св. 6 деце. Успех у предаваним наставним предметима је: у науци хришћанској, мађ. језику, очигледној настави, и краснопису врло добар; у српском читању, рачуну, и појању и певању добар.

(Наставиће се).

ГРАМАТИЧНА НАСТАВА

у IV. разреду основне школе.

Разпознавање непрелазних и прелазних глагола.

Учитељ ће написати на табли ове реченице:

„Петар иде, птица лети, дете плаче, ја стојим.

Како једну од тих реченица напише, питаће: Које је у тој реченици подмет? које је прирок? каква је реч подмет? а каква је реч прирок? — На свако ово питање треба да ученици добро одговоре. Сад ће почети познавање непрелазни глагола овако: Кад Петар иде то значи да он сам собом иде, то јест он иде својим ногама; или кад птица лети, она лети сама собом, и та радња остаје у њој, а не прелази на други какав предмет, кад ја стојим, то ја сам собом радим, а радња моја не прелази на други предмет, тако и кад дете плаче, оно онда само собом нешто ради и плач његов не прелази на другога.

После оваког разговора, учитељ ће подвући сваки озго наведени глагол па ће онда питати ученике, да кажу кога се тиче дотична радња, а пошто деца увиде да се свака од тих радња само подмета тиче, а не прелази на какав други предмет, онда ће им казати: „Глаголи иде, лети, плаче, стоји, спава, седи, живи, трчи, зебе, плива, кашље, болује, не прелазе на други предмет, и зато се зову *непрелазни*.“

Дакле запамтите: *„Непрелазни глаголи зову се они, који показују радњу што непрелази на какву другу ствар него се односи на сам подмет.“*

После оваке поуке предузме се из читанке предмет, у коме се налазе многи непрелазни глаголи, и такав се предмет употребљује, за граматично разчлањавање са особитим обзиром на познавање непрелазни глаг ла.

За познавање прелазних глагола предузме учитељ овакп разговор. Шта сте ви, децо мало час, читали? (*Читанку*). Шта ће мо писати после подне? (пропис). Шта сад учимо? (Граматику). Шта ради твој старији брат? (Учи занат).

Сваки дечији одговор у подпуној реченици напише учитељ на таблу, н. пр. *„Ми смо читали приповедку“* па онда пита за подмет и прирок, каква је реч прирок? (глагол). Шта показује та реч? (радњу). У реченици *„Ми смо читали приповедку“* радња наша прелази на другу ствар, на приповедку; у реченици: *Сељак оре њиву*: радња сељакова прелази на други предмет изван сељака т. ј. на њиву коју он оре. У реченици: *„Учитељ учи децу*, радња учитељева прелази па други предмет изван њега, т. ј. на децу.

Кзд ове и друге сличне реченице учитељ напише на табли и о њима разговор овакав води, подвуче он *глагол* са два потеза, а његев предмет са једним потезом; па онда зада ученицима да погађају сваки по један таки глагол, којега радња прелази на други предмет изван њега или им зада такав глагол да га употребе, и рашире реченицу са предметом. За овако вежбање згодни су глаголи: копати, окопавати, сејати, жњети, косити, ткати, певати, резати, јести, пити, наћи, ковати. Реченице које се одатле извести могу: н. пр. Сељак сеје жито, виноградар реже лозу, кројач кроји хаљину, зидар зида кућу, девојка пева песму, косилац коси ливаду, жетелац жање пшеницу, итд.

На послетку после дужег оваког вежбања учитељ зада деци да запамте ово:

„Прелазни глаголи су они који показују радњу, што од подмета прелази на други какав предмет.“

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Почетак школске године. У учитељској школи Сомборској школска 1891/2. година започета је 2. Септембра. Истога дана почела се школска година и у вишој девојачкој, као и у свима осталим српским основним школама у Сомбору.

Нови професор српскога језика, земљописа и историје г. Димитрије Калић приспео је у Сомбор 1. Септембра а 5. Септембра свечано је узведен на професорску катедру у присуству свију ученика и ученица. Тога дана су објављена питомцима правила за владање. На Малу Госпојину држано је свечано призивање св. Духа, и по том је сљедећега дана редовна настава у свима разредима започета.

У учитељску школу Сомборску уписало се ове године:

У први разред 20 мушких 44 женске свега 64; у други разред 24 мушка 41 женских, свега 65; у трећи разред 26 мушких, 24 женске, свега 50. И тако има ове године у сва три разреда ове школе 70 приправника и 109 приправница. Укупни број ученика је 179.

Прошле године било је уписаних 72 мушких и 87 женских; св. 159.

Из овога се види да се број приправника са 2 умалио, а број приправница са 22 умножио. — Преклане је било у овом заводу 169 питомаца а то је био до сада највећи од постигнутих бројева од како постоји ова школа, па и тај је број надмашио овогодишњи број уписаних ученика са четрнајст.

Просторије школске једва могу примити оволики број ученика, и крајње је време, да се женска учитељска школа одели од мушке и да се нова здања и дворане школске за оба завода сазидају.

Изабрани и постављени за учитеље и учитељице. У Сентомашу изабран је за учитеља на новоосновано учитељске место једногласно Озрен Загорица; у Ријици изабран је за учитеља Павао Терзин; у Загребу за учитеља успостављене нове српске вероисповедне и автономне школе изабран је г. Димитрије Грујић досадашњи учитељ Шиклошки; за учитељице у Земуну изабране су госпођице Смиљка Стојковићева и Вукосава Лубенова; за учитељицу у Мартоношу изабрана је госпођица Ана Поповићева. За учитељицу у Перлезу постављена је Даница Дамјанка-Путникова, а за учитељицу у Бавништу постављена је Анђелија Стојковићева. — За учитеља у Срб. Итебеју изабран је свршени приправник Светозар Шајбер. За учитеља у Наљфалви изабран је Јулије Сифниос, а за учитељицу у Српској Неузини Јелисавета Кнежевићева.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Шиклошу. Плата је 400 ф. 21 ф. награде за повторну наставу, стан с малом баштицом за зелен и 3 хвата дрва. Изабран учитељ прве године служи као привремени. Рок до 1. Октобра по нашем.

— У Ади тражи се учитељица, на новоосновано учитељичко место. Плата је 500 ф. и петогодишња повишица од 50 ф. у четири пута. Сто форинти у име станарине, односно стан у нарави. У име огрева 30 ф. — Ово се све у месечним оброцима унапред прима из благајне политичне општине. Рок до 1. Октобра о. г.

— Отворен је стечај на место забавиље и њене помоћнице на српском забавишту у В. Бечкереку. Плата забавиље је 360 ф. стан, 1 и пол хв. дрва у име огрева. Плата је помоћнице (дадиље) 60 ф. и стан. Забавиља и помоћница морају бити српкиње православне вере, а забавиља мора знати још и мађарски. Она мора бити оспособљена српска учитељица, и за годину дана има положити испит за забавиљу у Будапешти. Првенство имају молитељке, које се Задрузи Српкиња у Бечкереку лично до 1. Октобра пријаве.

— Тражи се учитељ у Црној Бари. Плата 300 ф. стан, башта и зимски огрев. Рок 29. Септембер. Молбенице неоспособљених за учитељство лица неће се у обзир узети. Школа је вероисповедна (последња пошта Турска Кањижа.

— У Канаку тражи се учитељ. Плата 300 ф. 25 кибли жита, 15 кибли кукуруза, 2 хв. дрва, стан с баштом, и башта изван села од 800 □ хв. 4 ланца ораће земље.

— У Срб. Ченеју тражи се учитељ. Плата је 330 ф. 3 хв. сламе, 4 ланца ораће земље, $^3/_4$ ланца ливаде, и 20 ф. за перовођство.

— У Великој Маргити тражи се учитељ. Плата 200 ф. 20 пожунаца жита, 10 пожунаца кукуруза, 2 хв. сламе и 2 хв. дрва, 1 и пол ланац оранице, стан с баштом. Рок 20. Септ. Молбенице на Васу Стојића председника у Вел. Маргити.

☛ Због нагомиланог материјала, овог броја изостају сва *Разна* и *Нове књиге*.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. У Сомбору 15. Октобра 1891. Год. XXIII.

НАСТАВНЕ ОСНОВЕ

за предавање науке вере, црквено-славенскога језика и црквенога појања ученицима православне вере, на нижим и вишим народним школама у краљевинама Хрватској и Славонији.

Досада се осећала велика оскудица у погледу наставе у науци вере, црквенославенскога језика и црквенога појања, особито у комуналним школама бивше угарске војничке крајине и у краљевинама Хрватској и Славонији, где су нам школе наше силом покомуналене.

Ову незгоду у Хрватској и Славонији одклонио је Свети Патријарх српски Георгије Бранковић, који је у месецу Августу ове године из предлога поднешених му од архидијецезалне, пакрачке и горњокарловачке конзисторије саставио наставну основу за предавање науке вере, црквенославенскога језика и црквенога појања православној Српској младежи у народним школама поменутих краљевина, коју је наставну основу у смислу земаљског школског закона од 31. Листопада 1888. висока кр. земаљска влада у Загребу наредбом од 10. Рујна о. г. бр. 9.587. од своје стране усвоила наредивши, да од почетка 1891/2. школске године те наставне основе важе, и у крепост ступити имају за православну младеж у свима пучким школама краљевине Хрватске и Славоније.

Обе научне основе за ниже и више народне школе објављене су званично у Службеном Гласнику од 30. Рујна о. г. (комад IX.), и ми их овде уврштујемо, с тим уверењем, да ће их сви наши учитељи радо читати и по њима наставу у науци христијанској црквенославенском језику и црквеном појању још ове године одпочети, а тврдо верујемо, да ће на овакој основи предавана настава благословеним плодом, по религиозно морално образовање младежи наше уродити.

I.

Наставна основа

за предавање науке вере и црквенославенског језика и црквенога појања православним српским ученицима у нижим народним школама у краљевинама Хрватској и Славонији.

А. Наука вере.

Наставна цељ. Ученици и ученице имају се упознати са основима вере и благонравности христијанске, научити, прописане од свете цркве молитве, символ вере и заповеди и извештбати се у црквено-славенском читању и разумевању, те тиме се има ум њихов образовати, срдце оплеменити и ваља на добро упутити, и они се имају тако спремити, да буду верни синови свете православне цркве и поштени људи.

I. разред.

Припрема за прву наставу у вери.

Разговор о родитељима и о Богу као Отцу небесном, по упутству за прву наставу у вери од Н. Ђ. Вукићевића.

О једном Богу у Светој Тројици. Знамење частнога крста (Прекрстити се). Молитва Господња: Отче наш.

Црте из библијске повести о Створењу Света и о првим људима. О рају. О првом греху, кајању, казни и обећању искупитеља.

Благовести. Рођење Христово. Молитва: „Богородице Дјево.“ Мудри волсви. Сретеније. Бежање у Египет и повратак. Млаост Исусова. Крштење Исусово. Исус благосиља малу децу.

Молитве: јутрења, пре и после обједа, и пред спавањем.

Молитве се уче на памет на црквенославенском језику с разјашнењем.

Познавање црквенославенске ћирилице и први покушаји у читању црквенославенским писменима. По буквару изданом од вис. кр. хрв. слав. далм. земаљске владе. (Види последње странице ћирилицом штампанога Буквара. Загреб 1890.)

Приметба. Црте из библијске повести предаје учитељ по књизи: „Прва настава у вери од Н. Ђ. Вукићевића.“

II. разред.

а) Понављање основне науке о једном Богу у Св. Тројици. Поука о створењу света и о првим људима. Закон Божији

и заповеди Божије. Исус Христос Спаситељ света. Понављање повести о рођењу и младости и о крштењу Христовом. Проповедање и чудеса Христова. Кратка поука о страдању, смрти васкресењу и вазнесењу Христовом.

По књизи: „Прва настава у вери“ од Н. Ђ. Вукићевића.

б) Понављање молитава, што се у првом разреду уче, и учење молитава пре и после вечере.

Молитва Свегоме Духу: „Царју небеснијe“. Молитва Пресветој Тројици: „Упованије моје.“ Символ вере. Тајне Новога Завета. Заповеди Божије и црквене. Дела Милости телесне и душевне.

Приметба. Све молитве и Символ вере уче се на црквенославенском језику са разјашнењем (види „црквенославенски буквар.“)

Заповеди и дела милости уче се на српском језику. Заповеди по тексту изложеном на страни 19. Прве наставе у вери, а Дела милости по тексту у кратком катихизису.

в) Вештбање у читању и разумевању црквенославенском по књизи: „Црквенославенски буквар с читанком за други разред српске основне школе. У Новом Саду 1890.“

Примедба. Буквар овај има се цео у другом разреду свршити и из њега се имају деца брижљиво у читању а по могућству и у разумевању црквенославенском извештбати.

III. разред.

а) Из библијске повестнице Старога Завета. О потопу. Зидању куле вавилонске. О Аврааму и патријарсима и о Јосифу, (по учитељевом приповедању).

Из Новога Завета уче се повести: О проповедању и чудесима Христовима. О Преображењу. О васкресењу Лазаревом и све даље до краја по књизи: „Прва настава у вери“ од Николе Ђ. Вукићевића.

б) Уз брижљиво и често понављање свију молитава што су у првом и другом разреду научене учи се у овом разреду: „Кратки Катихизис за православне српске ученике III. разреда основних школа,“ од Н. Ђ. Вукићевића; из којега се има овде свршити: Глава Прва о Вери.

в) Вештбање у црквенославенском читању и разумевању.

За читање служе књиге: „Часослов“ (мали) и Малаја Катавасија, од Дим. Поповића пароха Сомборског.

IV. разред.

а) Из библијске повестнице Старога Завета по учитељевом

приповедању учи се у најглавнијим цртама: О Мојсеју, о Судијама, о Давиду и Соломону, о пророку Илији, о Данилу и три младића.

Из Новога Завета упознају се ученици са причама Христовим: О милостивом Самарјанину, о Митару и Фарисеју, о блудном Сину, о неразумном богатирцу, о сејачу, о немилостивом богатирцу и о убогом Лазару, и о Талантима.

По књизи: „Библијске повести Новога Завета у Библијским речима од Н. Ђ. Вукићевића.

б) Из краткот катихизиса учи се овде: Глава друга: „О молитви Господњој и Глава трећа: О Божиј̑им заповедима.

Божије заповеди, и две главне заповеди о љубави христијанској имају се овде на црквенославенском језику научити.

По књизи: „Кратки Катихизис за православне српске ученике основних школа од Н. Ђ. Вукићевића.

Уз то се понављају често и брижљиво све молитве; што их деца у нижим разредима научише, а понављају се и лекције из прве главе истога катихизиса пред дотичне велике празнике.

Наука пак о Светим Тајнама (по 10. члану Символа вере) понавља се и разјашњује обширније сваки пут када се ученици спремају за приступање к Светоме Причешћу.

в) Вештбање у читању и разумевању црквенославенском. За читање се употребљује „Часослов," а за читање с разумевањем: „Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања" од Н. Ђ. Вукићевића.

V. разред.

а) Кратки Катихизис понавља се цео.

б) Библијске повести Новога Завета уче се по књизи: „Библијске повести Новога Завета у библијским речима од Н. Ђ. Вукићевића.

в) За вештбање у црквенославенском читању и разумевању употребљује се књига. „Апостоли и Евангелија" у Недељне и Празничне дане преко године с преводом блаженоупокојенога Епископа Платона Атанацковића.

Повторна школа.

Понављање молитава. Читање: Библијских повести Новога Завета, тумачење недељних и празничних Апостола и Евангелија. Све на темељу гореозначених књига.

Б. Црквено појање.

Цељ наставе.

Младеж се има по степено учити црквеном појању и оспособити, да може правилно и благогласно појати најобичније црквене песме, што се при богослужењу у православној источној цркви употребљују. Уз то се има особито настојавати, да се појањем црквених песама племенита чувствовања лепоте, благонравности и побожности у младежи буде и негују.

I. разред.

Најобичнија и најпростија одговарања на јектеније, као „Господи помилуј. Тебје Господи. Амин“ и т. д.

Прокимени недељни о Литургији пред апостолом од свих 8 гласова.

Прокимен: „Господ воцарисја.“

Тропар на „Рождество Христово.“ Песма: „Вси јазици восплешчите.“ Тропар први на Цвети.

II. разред.

Уз понављање онога што је за први разред прописано уче се овде:

а) Сва одговарања на возгласе и јектеније као: Отца и Сина и свјатаго Духа и т. д.

„Један свјат.“ „Благословен Грјадиј.“ „Буди имја Господње. „Спаси Христе Боже.“ Свјати Боже.“ Тропар и Кондак на Рождество Христово. Тропар на Богојавленије, на Цвети, и на воскресеније, и вознесеније Христово и тропар Духовски.

III. разред.

Мало: „Благослови душе. Јединородни Сине. Велико Господи помилуј, једанпут. Исто Молбанско једанпут и трипут. Велико Тебје Господи и велико Амин. Алилуја пред Евангелијем. Велико И духови твојему и Слава тебје Господи. Јелици во Христа крестистесја. Кресту твојему поклањајемса. „Тјело Христово примите, и почињући од „Отца и Сина и Св. Духа“. Цело обично литургијско појање са изузетком Ирмоса и Причастна.

Одговарања на вечерњи. „Богати обнишчаша, и Упованије моје.“

„Да исправитсја молитва моја“ и „Благословљу Господа“ на Преждеосвештаној Литургији.

Тропар и кондак Храма. Тропар Никољдан, Кондак на Богојавленије. (Оба тропара и песму о св. Сави). Цветна оба Тропара и Кондак. На Васкресеније Христово: Стихиру: Воскресение

твоје. Тропар. Ипакој и кондак. На Вознесеније Христово и на Духове Кондаке и Стихиру: Царју Небесни.

Осим тога имају ови ученици научити Антифоне и Входнаја. на Рождество Христово, Бојавленије, на Цвети, О воскресенију, Вознесенију Христовом и на Духове.

За учење текстова употребљује се ручна књига: „Малаја Катавасија устројенаја Димитријем Поповићем парохом Сомборским.

IV. и V. разред.

Ученици и ученице ова два разреда имају сваке недеље и празника на литургији, вечерњу а по околностима и о Јутрењу у цркви под управом и надзором учитељевим појати.

Тога ради уз непрестано вештбање и усавршавање у појању, што су у трећем разреду научили, имају они научити још и ово: Цело: „Благослови душе и Хвали душе моја Господа.“ Придите поклонимсја. Тропаре васкресне свих 8 гласова. Тропар и кондак Храма. Предстателство Христијан. Једну: Херувимску песму, Достојно јест јако во истину, и Хвалите Господа с небес (недељно причастно). Антифоне, Тропаре и кондаке, и входнаја свих 8 Христових Празника. Тропаре свију Богородичних и већих Светитељских празника. „Вечери твојеја тајнија.“ велико: и „Тјело Христово“ и осим тога по могућству сваки има научити тропар својега крстнога имена.

Ови ученици имају још научити: Појање на Опелу као: Одговарања на Заупокојним Јектенијама, „Со свјатими упокој“ и Вјечнаја памјат.

Напоследку: Песме Духовне о Божићу, Новом Љету, Богојавленију, Св. Сави и Св. Николају имају ови најстарији ученици такође научити.

За учење текстова и за појање служи она иста књижица, што је и за трећи разред прописана, коју ови ученици имају свагда са собом и у цркву носити и из ње појати.

За тумачење текстова служи: „Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања од Н. Ђ. Вукићевића.

Примедба. Желити је, да у III. IV. и V. разр. један учитељ обучава све ученике у црквеном појању ради једнообразности и складности у појању.

Полажење цркве и држање каталога.

Ученици и ученице православне вере из свију разреда ниже народне школе дужни су, у очи сваке недеље и заповедног праз-

ника по свршетку школске наставе у реду са својим учитељем православне вероисповести долазити у цркву на вечерње, а старији мушки ученици, гдегод то околности допуштају, имају долазити у исте дане а особито о великим празницима и на јутрења.

Пре св. Литургије у недељне и празничне дане држи се у школи $1\frac{1}{2}$ часа. Збор или каталог на коме са учитељем појања относно са катихетом присуствују ученици и ученице свију разреда свакидашње и повторне школе. На каталогу спремају се певачи за појање у цркви и за читање Апостола и Антифона, а катихета тумачи ученицима Апостол и Евангелије тога дана; даје им поуке о значењу службе Божије и црквених обреда и о значењу дотичнога празника или им казује цртице из живота Светитеља, којега се успомена тога дана слави.

Са овога збора одлазе ученици у реду на Св. Литургију, и на њој учествују појањем и читањем својим.

У време великога поста иду сви ученици и ученице на Преждеосвештану Службу, која се тога ради у 11 часова пре подне започиње.

Прве недеље Божићњег, Ускршњег и Петровског поста, по предходној спреми и исповести приступају сви ученици православне вере к Светоме Причешћу.

Они су такође обвезани учествовати при Литијама о Богојављењу, о Врбици, на Ускрс, о Храмовном празнику, о благосиљању жита и на другим уобичајеним у местној цркви Литијама.

Приметба. Где околности допуштају, ваљало би, да од Ускрса до великих ферија, сваког школског дана у јутру, пре школске наставе ученици и ученице у $7\frac{1}{4}$ часа иду у цркву на часове и изобразителна, на којима ће дневни Апостол и Св. Евангелије слушати и при кратком Богослужењу том својим читањем и појањем учествовати моћи.

(Наставиће се).

ОПШТА ЧЕСКА СКУПШТИНА УЧИТЕЉА И ПРИЈАТЕЉА ШКОЛА У ЗЛАТНОМ ПРАГУ.

Знам да и српски учитељи радо читају о раду на пољу школства своје славенске браће и другова, стога сам намеран, да у кратко опишем рад учитељске скупштине у Прагу. Веома лепе извештаје о раду доносе следећи чески листови: „Учитељске но-

вине“ — „Ческа школа“ — „Народни листи“ — „Глас народа“ — Народни политика“ и т. д. Дана 6, 7, и 8. Августа о. г. скупило се у Прагу до 9000 ческо-славенских учитеља, да се договоре о напредку ческе школе и свога сталежа. Ово је зацело такав знатан догађај, да и сам собом обраћа пажњу осталих врста ческе интелигенције.

У истини, да на овом частном успјеху, што се присуствовања тиче има знатан део ческа изложба, али опет веома је то важно и хвале достојно, кад ческо-славенско учитељство у такој импозантној множини посећујућ ческу изложбу употреби на такав практичан начин два дана да се договара о напредку школе.— Суделовање ческог учитељства на овој скупштини било је огромно. Било је ту учитеља, учитељица, вероучитеља и пријатеља школе из Ческе, Моравске и Шлезије као и страних словачких, словенских и хрватских учитеља. Као гости суделовали су у скупштини по који стран учитељ и учитељица.

Хрватски учитељи као што су намерили суделовали су корпоративно.

У име Златнога Прага поздравио је госте у кратком и језгровитом говору г. Др. Ајзелт.

На то је Др. Херолд у даљем току говорио у име младоческих државних посланика то нагласио, да се народ нада, да остану чески учитељи и надаље верни оном принципу, кога су се и до сад држали. У своме говору напоменуо је, да ни на једној изложби није било школство у таком обиму заступљено, као што је на ческој јубиларној изложби, и то је главна заслуга ческог учитељства. На то је на ческом језику поздравио г. професор Фабковић из Загреба у име словенских и хрватских учитеља скупљене ческе учитеље и нагласио је, да јужни Славени са Чесима једнако осећају у политичким одношајима, особито пак у школским, и казао је, да јужном Славену је идеал: ческа народна школа.

У своме говору напоменуо је, да ческо учитељство зна, да дух човечији је најнесретнији кад је свезан, и онда је тек сретан кад је слободан. „Ви васпитавате децу у духу слободе, ви радите по геслу вашег пророка Јана Колара: само слободе је достојан онај који сваку слободу ценити зна, који пак у негве баца робове, сам је роб.“

Државни посланик г. Сокол је на то говорио о првој резолуцији. 1) О христијанском и моралном васпитању и настави у

нар. школама. Друга тачка дневнога реда била је резолуција: 2) О васпитању одраслих девојака (одабрано је о овом предмету говорио г. Јосиф Ружичка, управитељ грађ. дев. школе на кр. Виноградима у Прагу).

Ванредно лепо говорила је о истом предмету гђца Амалија Чадова учитељица такођер на кр. Виноградима.

Пошто има у ческом народу до данас много родитеља, који мисле, да је за девојке довољно, ако науче оно, што им обћа народна и грађанска школа да предаје, да има међу родитељима који јесу за даље образовање девојака, много таких, који под тим даљем образовањем разумевају туђе језике; да ови своје кћери, чим задовоље школске дужности, шиљу у школе које однарођују, закључила је учитељска скупштина следеће:

1. Да се не само за девојчице, већ и за одрасле девојке уреде школе, у којима би знање, стечено у обвезној школи, разширивале према практичним захтевима.

2. Да сретна будућност девојачка независи од тога, да она научи који туђи језик, него тим више и главно од тога, да ли је способна водити кућу и бринути се за породицу евентуално, да буде способна живити и самостално.

Из тих разлога потребно је, да се обштине, срезови, земља и држава брину за то:

1. Да се не само за дечаке, већ и за девојке уреде школе за њихово даље образовање.

2. Да се према местним и земаљским приликама уреде школе и течаји за девојке у којима би се за добре домаћице, васпитатељице васпитавале; да се уреде стручне школе за рад.

3. Да се даровитим девојкама олакша више образовање тако, да се њиховим талентом унапреди душеван капитал.

Трећа тачка дневнога реда била је: 3) О оснивању филантропске задруге у Ческој, говорио је о томе на опште задовољност г. Антон Пухта. После подне 6. Августа био је сјајан банкет у дворани на Острову „Софијином.“

Овај банкет посетили су такођер неколико словенских, хрватских учитеља и учитељица, свега је било присутно до 400 учитеља. Кад би било већег простора, био би и више посећен. За време ручка свирала је музика разне красне ческе композиције. Посебно је певао такођер четворопев ческих учитеља с највећом прецизношћу и лакоћом. Ред здравица отворио је председник г.

Јосиф Крал са усклицом „Слава“ чувару новодобног школства Његовом Величанству цару и краљу Францу Јосифу I. (Музика је свирала народну химну). На то је наздравио г. А. Скала учитељ из Прага ческоме народу. Музика је свирала: „Где домов мој“ а г. Јосиф Клика учитељ из Прага наздравио је успомени на Коменскога и ческој изложби. Четворопев учитеља одпевао је: „О власти ма“ (Отачбино моја) Г. К. Тучек равнајући учитељ из Шћах Лаве наздравио је следећим речима: „Рад народа ческога је неоцењив. Ми чески учитељи можемо се поносити, што велике идеје Н. А. Коменскога свету разглашујемо. Наздравио је проф. Шмахови као одушевљеноме преваћачу Коменскога. У име хрватских учитеља наздравио је г. Трстењак у име словенских учитеља г. Зега. Одушевљеност је била велика. Говорнике су по дворани носили. После свршеног свечаног ручка читали су се разни брзојави којих је много дошло из разних словенских крајева.

За време наздравица певао је четворопев учитеља разне ческе песме као: „Бивали Чехове,“ „Дуго буди здрав,“ „Питате за што сам Славен и т. д. 7. Августа имала је свеза учитељска договор у великој дворани „Мјешћанске беседе.“ Овоме договору суделовало је 173 деегата, који су замењивали 65 савеза. Бирали су нови одбор одсеке и т. д. 8. Августа гледали су скупа сви учитељи знаменитости Златног Прага.

На свршетку кличем ческоме учитељству као такођер њихов друг бурно „Живили на многаја љета на понос и дику ческога народа.

Драгутин Блажек.

ИЗВЕШТАЈ

о српским вероисповедним школама старо-бечејским за 1890|1. ш. г.

(Свршетак).

6. У четвртек 13. Јуна од 8—11 часова пре подне бејаше испит у II. средишњем разреду код учитеља г. Милана Кириловића. Уписано беше 37 м. 23 ж. свега 60 деце. Школу довршило 50 деце, а 10 је у току године изостало. Успех је био: у науци хришћанској, срп. језику, црквен. слов. читању и разумевању, мађ. језику, рачуну, очигледној настави (природопису, природословљу, науци о чувању здравља), земљопису, повесници, цртању, и певању врло добар, а у краснописму и појању добар.

7. Овога дана од 3—6 часова после подне свршен је испит у IV. разреду мушком код учитеља г. Јована Михајловића. Број уписаних ученика био је 52, од којих су у току године 2 ученика школу напустила, тако их је остало 50. Успех је из свију предмета врло добар.

8. У петак 14. јуна од 8—¾12 пре подне одржан је испит у IV. V. и VI. разреду женске школе код учитељице гђе Катице Јелчић-Освалдове. Ученица се уписало у IV. р. 32, у V. разр. 20, у VI. разр. 5, свега 57. Од тих је остало до краја године у IV. разр. 29, у V. разр. 17, а у VI. разр. 4, свега 50 ученица. Изостало их је 7. Успех је у науци хришћанској, српском језику, црк. слав. читању и разумевању, геометријском обликословљу, природопису, природословљу, науци о чувању здравља, повесници, краснописи, привреди и ручном женском раду врло добар, а у мађарском језику, рачуну земљопису, цртању, и појању и певању добар.

9. После подне тога дана од 3—7 часова држан је испит у V. и VI. разр. мушком код учитеља г. Јована Чиплића. Уписало се у V. разр. 38, у VI. разр. 9, свега 47 ученика. Остало их до краја школске године у V. разр. 30, у VI. разр. 8, свега 38 ученика, За трајања школске године изостало је 9 ученика. Успех је: у науци хришћанској, српском језику, црк. слов. читању и разумевању, мађ. језику, рачуну, геометрији, природопису, природословљу, науци и чувању здравља, земљопису, повесници, науци о дужностима и правима грађана, појању и певању, привреди, и гимнастици врло добар, а у краснописи и цртању добар.

У суботу 15. јуна од 8—½10 часова беше испит из обичног црквеног појања, и нотног појања и певања. Прво је предавао г. Милан Кириловић са добрим успехом, а друго г. Антоније Освалд учитељ нотног певања и ликовођа српске црквене певачке дружине са врло добрим успехом, и то, како из теоретичног познавања нота, тако и из практичног певања по нотама.

По обављеним испитима овим прочитане су деци оцене и раздељене награде, које се састојаху из књижица, што их на ову цељ дароваше славни м. шк. Одбор, „Славна Просветна задруга Српкиња“ 70 комада „Књига за народ“ из Коњовићеве задужбине, и Госп. Емил Лозанов 20 ком. истих књижица. Осим ових књига благоволео је Благородни госп. Др. Иван Влаховић адвокат и члан м. шк. одбора као повереник истога одбора за испит у III. раз-

реду о испиту даровати 1 фор. а. вр., коју је подписаноме предао, да ју у својој школи, а по свом увиђењу раздели, што је и учињено тако, да је подељена на петоро најбоље деце свакоме по 20 повчића. На свима овим родољубивим и племенитим даровима изричем велештованим дародавцима у име награђених ученика моје највеће признање и дубоку захвалност.

У 10 часова одслужена је торжествено божанствена литургија, коју су саборно одслужила три свештена лица са г. протом на челу. На кору су појали ученици и ученице наших школа под управом г. А. Освалда у два гласа целу службу врло лепо и складно. О причасну је преч. г. Протопресвитер изговорио са амвона деци сходну и врло поучљиву беседу. По свршеној светој литургији одржано је „благодареније“, и по том су ученици и ученице одпуштени на двомесечни одмор.

Нека ми буде Славни Одборе дозвољено, да се још једном осврнем на број деце, што су школу походити дужна, па да видимо и сравнимо са оном, што ју у истини походе. За редовну свакидашњу школу од 6—12 година било је по гласу пописа, који је зготовљен на основу протокола крштених — дакле аутентичан свега 971 дете, и то 505 м. и 466 ж. Од тих се уписало у школу 378 м. 241 ж. свега 619 деце. (Ово је највећи број, који се до сад у нашим школама достигао). По томе није ишло у школу, нит' ову видело 127 м. 225 ж. свега 352 деце, дакле више од $^1/_3$ укупнога броја! — Оно је истина, да многи наши становници живе по салашима, и то од школе јако удаљени, али се ипак толики број оправдати не да, тим пре, што газде од салаша већим делом имају и у месту своје куће. Од овог броја тек ако би се $^1/_5$ или највише $^1/_4$ извинити могла, а никако $^1/_3$ од целокупнога броја. А шта да кажем о повторној школи? Са овом стојимо још горе! Ево нека бројеви то растумаче: За ову школу било способних 134 м. 181 ж. свега 315 деце, од којих је ишло у школу 58 м. 68 ж. св. 126. — У школу пак није ишло 76 м. 113 ж. св. 189 деце, — дакле нешто мање од $^2/_3$ укупнога броја није школе ни видело! Кад сравнимо ове изложене бројеве деце са бројеви од прошле школске године, показаће нам се ипак неки мали обрт на боље, који ме теши, и улева наде на бољу будућност; јер док је лане од 927 деце редовне свакидашње школе ову 589 деце похађало, похађало ју је ове године од 971 д. 619 деце, дакле са 30 деце више него лањске године. Тако је и са повторном школом. Лањ-

ске је године од 311 деце ишло у школу 113, а ове године од 315 ишло је 126, дакле са 13 више него лане. — По моме мишљењу држим, да би се овој незгоди знатно помогло тим, кад би се још једна салашка школа установила, и то са путујућим, или тако званим амбулантним учитељем, пошто су наши салаши доста раштркани, те је не могуће школу на једном сталном месту држати због великог растојања и удаљености. Уз успоставу овакове школе и озбиљније заузимање и настојавање око похађања школе од стране позваних, пуно сам уверен, да би до врло лепих, повољних и општекорисних последица доћи морало. Ово је моје уверење а и опомињући глас за времена, и надам се да неће остати као „глас вапијућег у пустињи!“

Имам да наспоменем још и то, да од стране предпостављених школских власти — ни наших аутономних, ни државних — ни ове године никакве посете било нијо, изузев Пречасног госп. Јована Бороту окружног протопресвитера старо-бечејског и члана Високославног Народног Ц. Шк. Савета, који је — ако и не званично, а оно својом сопственом побудом и љубављу према школи — ову не само приликом испита, но и иначе више пута преко године посећивао, и великом вољом и маром рад у њојзи пратио, и наставнике на истрајност и марљивост ободравао, на чему нека му и овом приликом моја велика благодарност изречена. Живео!

Кад се надаље у обзир узме, да редовно похађање школе од стране ученика битно доприноси напредовању њеном, које се тим постигло, што је Славни м. шк. Одбор одклонио главну сметњу томе тим, што је преко стотину сироте дечице — око $^1/_6$ целокупног броја ученика — разним оделом и најнужнијим прибором школским и књигама снабдео, и тим могућности сиротињи пружио, да је школу уредно походити могла, онда ми се не може на ино, а да из дубине душе не кликнем заслужним члановима одбора: „Слава и хвала им!“

Поднашајући овај свој извештај молим Славни Одбор да га на знање узети, и даљем надлежном месту својим путем и начином спровести благоизволи.

У Старом Бечеју 5. јула 1891. године.

Стеван Жекић,

учитељ, и местних српских вероиспов. школа управитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Приходи и издавања гимназије Карловачке за 1890/1. школ. годину. По гласу прорачуна износи сав годишњи приход гимназије Карловачке: 10.933 ф. 95 нв.; а расход 23.787 ф. 80 нв. Према томе се показује мањак од 12.853 ф. 95 нв. који се у смислу §. 36. Превишње кр. уредбе школске од 1872. има из народних фондова подмирити.

Изабрани и постављени учитељи. За учитеља у Вршцу изабран је г. Василије Лазаревић бивши учитељ у В. Средишту; за учитеља у Фелдварцу изабран је г. Александар Велимировић бивши учитељ у Ловри, а за учитељицу у истом месту изабрана је гђица Даринка Каракашевићева свршена приправница. За учитељицу у Дињашу изабрана је госпођица Марија Малешевићева бивша заменица учитељска у Ријици, за учитељицу у Мартоношу изабрана је свр. прип. гђица Ана Поповићева, за учитељицу ручнога рада, кућарства и немачког језика у Бањалуци изабрана је госпођица Марија Димићева оспособљена учитељица женског ручног рада. За учитеља у Мостару изабран је г. Христифор Сировина свршени Сомборски приправник. Г. Милан Коњовић учитељ у Голубинци именован је за управљајућега учитеља исте школе. Г. Дане Гламочлија постављен је за привременога учитеља у Ст. Пазову.

Разно.

Нова задужбина. Госпођа Драгиња удовица Михаила Зарића негдашњег учитеља у В. Кикинди завештала је своју кућу у вредности од 8000 фор. великокикиндском забавишту, а цело своје имање у вредности од 20.000 фор. завештала је на оснивање стипендија за српске ученике. Живела нова отлична добротворка на многа љета.

Нов прилог на учитељски конвикт. Црквена општина у Сомбору приложила је недавно срб. учитељском конвикту у Новом Саду једногласно Једну Стотину форинти а. вр.

— (Нова књига). Ово дана угледало је света дело *„Земље у Бачкој са земљорадничког гледишта“*, које је написао Мита Петровић, професор српске учитељске школе у Сомбору. Као што ће нашим читаоцима бити поанато наградила је „Матица Српска“ то дело са 100 дуката из фонда Јована Остојића и жене му Терезије рођ. Зозукове. Исто се може добити или код писца у Сомбору или у књижари Браће Јовановића у Панчеву по цени од 1 ф. а. вр. Писац умољава особито своје бивше ученике, а садање народне учитеље, да се заузму да ова књига дође у руке наших бољих земљорадника, како би се упознали са напреднијим пољоделским радом. Тим би се испунила и жеља „Матице Српске,“ кад је ово дело наградила. Поред захвалности уступа писац скупиоцима на десет проданих комада један на дар. Који желе пре књиге

имати, нека изволе писцу само јавити, колико комада мисле да могу продати и одмах ће им се жељени број комада без икакве њихове одговорности послати.

Дарови школама. Благородни г. Павле пл. Еремић председник штедионице и члан Саборског Одбора изволио је предплату послати на Школски Лист за српске вероисповедне школе у Чоки, Соки, Гаду, Краљевцу, Фенлаку и Парцу. На овом племенитом дару у име обдарених школа и учитеља овим се јавно захваљује.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

— Дидактика и Методика за учитеље и учитељске приправнике, као и за све, који се школом баве, написао Петар Радуловић (друго прерађено и умножено издање). Панчево 1891. Наклада књижаре браће Јовановића.

— Псалтир на употребленије в народних училишчах устројениј. Цена 22 н. У Новом Саду трошком књижаре Луке Јоцића 1891. — Као чиста и лепо штампана школска књига особито се препоручује.

— Летопис Матице српске уређује А. Хаџић. Књига 160. 1891. Св. друга, у Новом Саду. Српска штампарија Дра Светозара Милетића 1891.

— Српско православно пјеније у један глас у ноте ставили Гаврило Бољарић гимн. вјероучитељ и Петар Тајшановић нар. учитељ и учитељ пјевања. Књига II. Октоих. Глас први 1891.

—*Историја* христијанској православној церкви. курз VI. класса гимназији с дополненијами дља воспитанников VIII. класса. Протојереја Петра Смирнова. (Изданије пјатоје, Петроград 1889. Цена 1 р. 20 к.

— Изишао је „Српски Велико-Кикиндски календар“ за преступну годину 1892. Издала књижара Јов. Радака у В Кикинди. Цена 25 нв.

— *Карловачко Владичанство.* Прилог к историји српске православне цркве написао Манојло Грбић катихета и професор српске учитељске школе у Карловцу. Друга књига. Наставак црквене историје Карловачког Владичанства из другог дијела прве књиге а то од 1744—1784. године за владика Павла Ненадовића, Данила Јакшића, Јосифа Стојановића и Петра Петровића (са насловном сликом владике Данила Јакшића). У Карловцу штампарија Карла Хауптфелда 1891. Ову по историју цркве и народа нашег у горњој крајини врло важну и занимљиву књигу особито препоручујемо.

— Гласник српскога ученога друштва књига 71. Расправе и други чланци са две графиране таблице. У Београду 1890.

— Гласник српскога ученога друштва. Књига 72. Расправе и други чланци са цртежима. У Београду 1891. У штампарији краљевине Србије.

— Ручна свештеничка књига сирјеч *Требник* на вјакују парохијалну потребу трудом и трошком јеромонаха Саве Грбића постриженика Хиландарског. 1891. Штампа С. Хоровица у Београду.

— Извештај о српској великој гимназији у Новом Саду за школску годину 1890/1.

— Програм српске велике гимназије Карловачке за шк. г. 1890/1.

— Извештај о српској вишој девојачкој школи у Новом Саду на крају седамнајсте а школске 1890/1. године.

— Извештај о српској вишој девојачкој школи у Панчеву на крају њене седамнајсте а школске 1890/1. године, спремио Светозар Дамјановић управитељ.

— **Zákon o prestániu priemyslovej práce v nedelu.** (Закон о престању обртничког рада у недељу) на словачком језику од С. Х. Соко Лај у Будапешти. Цена 20 нов.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Ловри на чепелском Острву у Будимској епархији. Плата је 340 ф. стан с баштом, 15 ланаца ораће земље.

— У Пивницама у епархији Бачкој. Плата је 100 форинти по сесије ораће земље са припадајућом новом лединском земљом од 4 и пол јутра. Рок до 1. Новембра.

— У Ст. Керу тражи се учитељица. Плата је 400 ф. башта, стан и 3 хвата дрва. Рок до 20. Октобра.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Настава на *глуво немом заводу у Митровици* (Срем) је одпочета, али се питомци ипак течајем целе године у завод примају. — Наставни језик је *српско-хрватски*, те се по том деца на свом *матерњем говору* образују а не на страном језику и у страном духу — за стран свет. Умољавају се *родољуби* да родитеље овакове несретне дечице на ово добро упозоре.

Услови за пријем у завод су на ново уређени и *повољнији* но у свима страним заводима, те ближа извешћа у том погледу даје потписани властник завода.

У Митровици 15. Септембра 1891.

Радивој Поповић.

ОПОМЕНА.

☛ Молимо све оне обштине и г. г. учитеље, који нам за лист дугују, да дугове своје најдаље за 14 дана подмире. ☚

Администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору 15. Новембра 1891. Год. XXIII.

НАСТАВНЕ ОСНОВЕ

за предавање науке вере, црквено-славенскога језика и црквенога појања ученицима православне вере, на нижим и вишим народним школама у краљевинама Хрватској и Славонији.

(Настављено).

II.

Наставна основа

за предавање науке вере и црквенославенског језика и црквенога појања православним српским ученицима и ученицама у вишим народним школама у краљевинама Хрватској и Славонији.

А. Наука вере.

Наставна циљ. Ученици и ученице имају научити подпуно добро науку вере и благонравности Христијанске по учењу Свете православне источне цркве и добро се извештбати у читању и разумевању црквенославенског језика, те тиме се имају они свестрано образовати у духу своје Свете Православне вере и оспособити, да могу при јавном богослужењу, као образовани синови и кћери своје цркве учествовати.

V. разред.

а) Пространи Катихизис православне источне цркве. Први део: О вери. Увод. О Божијем Откривењу, Свето Предање и Св. Писмо.

Три главне Христијанске добродетељи: Вера, Надежда, Љубав. — Символ вере Никеоконстантинопољски.

Разјашњавање и Катихизирање Символа вере од 1—8 члана са наводима из Светога Писма који се имају у црквенославенском тексту на памет научити, и у свези са дотичним библијским повестима.

Учевна књига је: „Пространи катихизис Православне Источне Цркве за више разреде народних и за ниже разреде средњих школа

од Н. Ђ. Вукићевића. Књига прва: О вери. Уз то се за читање употребљује књига: „Библијске повести Новога Завета у библијским речма од Н. Ђ. Вукичевића.“

б) Вештбање у црквенославенском читању из Псалтира.

Предузимају се Псалми: 1., 2., 3., 5., 8., 10., 12., 13., 14., 16., 18., 19., 20., 22., 23., 24., 26., 32., 33., 36., 41., 42., 45., 46., 47., 49., 50., 51., 53., 54., 64., 65., 66.

При том за вештбање у разумевању употребљују се једнако текстови за појање одређени из: „Сгомоћне књиге за разјашњавање црквенога појања.“

VI. разред.

а) Продужење првог дела православног катихизиса. О вери. Осми, девети, десети, једанајсти и дванајсти члан Символа вере, са особитим обзиром на науку о цркви, о Светим Тајнама, о Светој Литургији и о животу вечном. И овде се имају наводи из Светога Писма као и она молитва пред Св. Причешћем: „Вјерују Господи и исповједују“ научити у црквенославенском тексту, пошто се најпре брижљиво разјасне и протумаче.

На поуке о моралном владању ученика има се особита пажња обраћати. Учевна књига она је иста што и у V. разреду.

б) Вештбање у црквенославенском правилном и лепом читању предузима се из Псалтира на овим нарочито Псалмима: 83., 84., 89., 90., 91., 92., 94., 95., 96., 99., 100., 102., 103., 109., 110., 111., 113., 115., 116., 119., 120., 121., 122., 123., 124., 125., 127., 128., 129., 131., 132., 133., 134., 135., 142., 145., 146., 147., 148. и 150.

За вештбање у разумевању употребљују се духовне песме и Псалми, што их ови ученици уче појати. Види: „Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања.“

VII. разред.

а) Пространи катихизис православне источне цркве.

Други део: О Надежди. О молитви. О молитви Господњој. О најобичнијим кратким молитвама и молитвеним знацима. О Еванђелским блаженствима. О свему овоме води се обширно катихизирање. Речи Св. Писма, што се наводе, имају се протумачити и на црквеном славенском језику научити.

Трећи део: О љубави. О љубави к Богу, ка ближњему, и себи самом. Две највеће заповеди у закону Божијем. Закон Божији унутарњи и спољашњи. Десет Божијих заповеди са обширним ту-

мачењем и катихизирањем. О употреблењу Христијанске науке. Све, што се у овом делу катихизиса из Св. Писма наводи, има се најпре добро протумачити а за тим на памет научити.

Сваки пут, кад се ученици спремају за примање Св. Причешћа, има се понављати наука о Светим Тајнама Новога Завета. а особито о Покајању и о Пресветој Евхаристији. Ово важи и за остале разреде ове школе.

Ручна књига ученичка је: „Пространи катихизис православне источне цркве за више разреда народних и за ниже разреде средњих школа од Н. Ђ. Вукићевића. Књига друга: О надежди и љубави.

б) Вештбање у читању и разумевању црквенославенског језика предузима се на Недељним и празничним Апостолима по књизи: „Апостоли и Евангелија у недељне и празничне дане с преводом блаженопочившег Епископа Платона Атанацковића.

VIII. разред.

а) Изјашњење Св. Литургије.

Пошто вероучитељ упозна децу са храмом Божијим и његовим деловима, са јавним Богослужењем, свештенослужитељима, свештеним одеждама и сасудовима, прелази се на изјашњење Литургије и то овим редом:

1. Проскомидија, као први део Литургије (у кратко).
2. Литургија Оглашених.
3. Литургија Верних.

Са појединим деловима Литургије Оглашених и Литургије Верних имају се ученици упознати, а јектеније, молитве и духовне песме што се на Литургији употребљују имају ученици из књиге прочитати и значење њихово казати. Особито се имају ученици упознати са значењем главних делова Литургије верних и оних обреда, у којима и присутни народ слушањем, гледањем и појањем учествује.

Молитва пред примањем Св. Причешћа има се на памет научити.

Уз то упознати се имају ученици са Литургијом Пређеосвећених дарова, као и са вечерњем и јутрењем.

По књизи: „Изјашњење Свете Литургије од Н. Ђ. Вукићевића“, или по књизи: „Литургика од Н. Гр. Живковића“, које ученицима овога разреда за ручну књигу служити могу.

б) За вештбање у лепом и разумљивом читању на црквено-

славенском језику употребљује се читање недељних и празничних као и Страстних Евангелија по књизи блаженоупокојеног Епископа Платона Атанацковића под насловом: Апостоли и Евангелије у Недељне и Празничне дане преко године са преводом на српски.

Б. Црквено појање.

Наставна циљ. Ученици и ученице православне вере у вишој народној школи имају подпуно добро научити литургијско и друго најобичније празнично црквено појање и имају се оспособити да могу правилно с разумевањем и осећањем, појати у цркви при јавном богослужењу својим умилним и складним појањем суделовати на духовно сазидање своје и присутнога народа.

При том уредним учењем црквенога појања негује се у младежи чувствовање лепоте, благоправности и побожности.

V. разред.

Уз сва обична одговарања на Св. Литургији учи се овде још велико „Благослови и Хвали душе.“

Придите поклонимсја. Васкресни тропари на 8 гласова. Тропар и кондак Храма. Предстателство Христијан. Херувимска песма. Достојно јест јако во истину. Недељно причастно. — Антифони, тропари, кондаци и входнаја на осам Христових великих Празника. Тропари Богородичних и већих светитељских Празника. „Вечери твоеја тајнија“ и „Тјело Христово примите.“ — „Слава долготерпјенију твоему Господи.“ Појање на Опелу. Духовне песме. О Божићу, Новом Љету, Богојављењу, Св. Сави и Св. Отцу Николају. Осим тога сваки ученик има научити тропар Светитеља, којега породица његова као свог заштитника слави.

VI. разред.

Уз брижљиво понављање свега онога што се у V. разреду учи, овде се уче појати Псалми: 134. и 135. (Хвалите имја Господње и Исповједајтесја Господеви). — Катавасија и Ирмос на Васкресеније Христово, „Возбраној Војеводје и „Царју небесни.“

VII. разред.

Уз понављање наученога у V. и VI. разреду градива учи се овде појати катавасија на Рождество Христово. — Катавасија и Ирмос на Благовести. Велики Прокимени: „Бог наш“ и „Кто Бог велии“ и неколико најобичнијих Причастна.

VIII. разред.

Ирмос на Рождество Христово. Глас Господен (мало) и „Ко гласу вопијушчаго.“ — „Возсија благодат твоја.“ (Стихира на ве-

черњу у Недељу Сиропустну). — Да воскреснет Бог (На воскресеније Хр. Стихови Преславнаја днес видјеша, вси јазици и Придите људије. (Стихире на Духове). Велико Славословије (по шестом гласу). Песма Св. кнезу Лазару.

Уз то долази понављање свега што се у нижим разредима учи и појање у цркви при Богослужењу заједно са ученицима из V., VI. и VII. разреда.

Где се даје прилика уче ови ученици и хармонијско црквено појање.

Ручне су књиге за сва четири разреда ове школе: „Малаја Катавасија“ од Дим. Поповића, пароха, из које ученици и у цркви поју, и „Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања од П. Ђ. Вукићевића“, која се за тумачење црквено славенских текстова духовних песама у свима разредима ове школе употребљује.

Приметба. Црквено појање у сва 4 разреда више народне школе може предавати један вешт учитељ, односно вероучитељ свој младежи заједно. Тим би се начином равнообразност и складност у појању постићи могла.

В. Полажење цркве и држање каталога.

Учоници и ученице православне вере из свију разреда више народне школе у очи сваке недеље и заповедног празника по свршетку школске наставе имају са својим вероучитељем у цркву на вечерње долазити, а мушки ученици имају у празничне и недељне дане долазити и на Јутрење.

Пре Свете Литургије у недељне и празничне дане држи се са ученицима и ученицама ове школе такође збор или каталог у школи и траје 1½ часа. На каталогу тумачи вероучитељ Евангелије и Апостол што ће се тога дана у цркви читати, и казује значење дотичнога Празника и црквених Обреда што у тај дан бивају или приповеда црте из живота Божијега Угодника, којега се успомена тога дана држи. При том се овде спремају ученици за читање Апостола и Антифона и за појање у храму Божијем, и наређује се који ће појање почињати.

Са овога каталога иду ученици и ученице у реду на Службу Божију у пратњи својега вероучитеља и учитеља православне вере и присуствују тамо побожно учествујући у појању и читању и слушајући Слово Божије.

У време Ускршњега поста иду сви ученици и ученице и на Пређеосвећену Литургију Средом и Петком и прва три дана ве-

лике недеље. Литургија се ова тога ради у 11 часова пре подне започиње.

Прве недеље Божићњега, Ускршњега и Петровског поста, по предходној спреми и исповести, приступају сви ученици и ученице на свечаној Литургији к Светоме Причешћу. Они такође и на уобичајеним Литијама црквеним, у колико се ове у празничне дане држе, учествовати имају.

ИЗ ДНЕВНИКА ЈЕДНОГ УЧИТЕЉА.

(Свршетак).

Пријао ми је летњи одмор. И данас се радо сећам тога села. За време одмора походио сам искусније своје суседне колеге да стечем познанства. Беху сви гостољубиви, али чим бих почео да говорим о школи увек би ми рекли: „та говоримо о другом чему а не све о школи, већ ми је обила уши та школа, доста нам је кад морамо да се о њој разговарамо, а сад мани с Богом.“

Ова изјава мојих колега изгледала ми је, као да им је на терету школа. Ако је у опће свако занимање на терету, онда је и ово па онда је сваки рад на терету. Па у чему се састоји пријатно уживање? Несносан посао да богме да је на терету, али учитељски позив је племенито уживање а друго и животна потреба то захтева. Та сви морамо радити, један једно, други друго. Од свију њих најбоље ми се допао један, који је имао осећаја за свој позив и који је био пример правог народног учитеља.

Паја Добрић — беше му име. По лицу му и по карактеру беше прави Добрић. Никад није волео грају а мрзио је кад се ко прави важан а био је искрен и вредан. Никад га несам видео без посла. За време одмора или се бавио газдинством, или је за школу правио сад ово, сад оно. Свако мање учило је његов рукотвор. Сви су га волели. Необично ми је мило било, што сам се с њиме упознао. И данас се поносим његовим пријатељством, више но да сам се упознао са ма како великим господином.

Он ме је увео први пут у учитељску скупштину и препоручио ми је, да се упишем за члана. Уписао сам се и мило ми беше. Ова задруга постоји већ 10 година. Него и овде је ишло као да бог сачува. Многи једва чекају да се сврши а слушали би само онда ако је била реч о плати. Искали су 400, 500, 600 фор. и више годишње.

Устанем и ја да говорим, те запитам: Добро, браћо, ал од чега ће сиромашна општина да вам плати 600 фор.? „А шта се то вас тиче?“ рећи ће ми кратко и разговетно неко из гомиле а остали му повикаше: Живео!

„Ако нас се ништа не тиче, продужим ја, онда ће бити још понајбоље да од бога иштемо; јер он може да и од ничега да, али општина, која нема — не може.“

Прошао сам као нико мој. Добио сам таку лекцију, да вреди брат брату 600 фор. Како се слабо одушевљавам за опће нам ствари како сам, као млад човек непријатељ новом покрету. Ал кад споменух, да треба држати кошнице и гајити свилене бубе, мал не повикаше: **pereat.**

Тада се диже мој пријатељ Добрић па рече: „Мени је ове године свиларство донело 124 фор. 75 нч. кад се одбије трошак од 3 фор. 25 нч.; а пчеларство 92 фор. 24 нч. а имао сам 12 комада ђерзонки а 4 комада обичних. Обричем, да ћу првом приликом о састанку нашем држати предавања о овим двема важним стварима, па ако се не уверите, да је врло леп приход од ових споредних занимања, онда радите са мном што хоћете; али ако се уверите, надам се, да ћете сви пригрлити обоје и да ћете неговати ма где били.“

Добио сам још коју погрдну, али сам закључио, да ћу у своме маленом сеоцету порадити колико год будем могао да се пчеларство и свиларство одомаћи.

Скупштина се свршила. За време обеда наздрављаху ономе, који је предлагао 600 фор. а мене и мога пријатеља хтедоше по што, по то уверити, да немамо право, али да богме, да се ми на то не осврташмо. Обоје бесмо идеалисте на пољу наставе и васпитавања, али што се новца тиче бесмо и сувише практични. Никад несмо тежили за оним, што не могосмо постићи, држали смо се онога: „боље данас јаје, него сутра кокош.“

Кад сам дошао у село, а оно се свуда дими. Осим цркве и школе све је прождрла ватра. Дирнуо ме овај призор до дна душе. Састајао сам се са јадницима. У толико је жалосније било, што ако је тек $^1/_3$ од ових обезбедила своје добро.

Прво потражим проту. Удесимо те скупимо за погорелце а предложим свима да обезбеде своја добра код којег солидног друштва, разјашњујући им добре стране тога.

И тако се сврши прва моја учитељска факација.

По мађарском написао ———— ји.

СРПСКИМ НАРОДНИМ УЧИТЕЉИМА.

Пре две године основало се у Новоме Саду друштво под именом: „Српски учитељски конвикт у Новоме Саду“, чија су правила од високе кр. уг. владе потврђена и којем је циљ, да узајамном потпором и народним прилозима оснује фонд, из којега би се издржавала деца срп. народних учитеља, која се буду учила у Новом Саду на вишим, средњим или стручним школама. Деца би та (мушка и женска) стајала под надзором стручних надзорника и имала би бесплатно или уз мали родитељски доплатак: стан, огрев, осветлење, храну и у случају потребе и лечење.

Завод овај има се по правилима друштвеним отворити 1895. године.

Као што се види, ово је тако племенита и за наше данашње учитељске и народне прилике тако благотворна установа, да би ваљало да потрчимо сви учитељи листом у ово коло, које нам даје материјалне олакшице и моралне пробитке тим, што ћемо се бар ту осећати своји и уједињени; а услови су врло повољни, кад се узме у обзир све оно, што нам пружа ово удружење.

Овде се прима сваки учитељ и учитељица српске народности и вере православне из опсега карловачке архиепископије и митрополије српске, без обзира на каквој школи служе: било основној, грађанској, средњој или стручној, вероисповедној ил комуналној, који се обвеже, да ће поред 1 фор. уписнине уплаћивати за пет година по 3% пристојбе на своју редовну плату и доплатке, изузимајући станарину и огреварину, па било то у годишњим ил четвртгодишњим ратама.

У друштво ово, с истом цели, примају се и други Срби и Српкиње из ове митрополије као чланови потпомагачи са најмањом уплатом од 50 фор., која се такође може уплатити у једанпут ил у ратама за пет година. Но деца оваких чланова могу тек онда примљена бити, бар за прво доба. ако се са учитељском децом не би попунио скупштином одређени број. Ако пак средства допусте, примиће се одмах сва пријављена деца чланова оснивача (учитеља) и чланова потпомагача.

За ово кратко време уписало се у друштво 86 учитеља и учитељица и 66 потпомагача и добило прилога од 150 прилагача, те је тако, са оставином покојног шурјанског учитеља блажене успомене Николе Кнежевића нарастао фонд друштвени за ово две године, до данас, на 13400 фор., те тако можемо с материјалним

и моралним успехом код народа бити задовољни. Али кад се узме у обзир, да у овој митрополији има око 1000 Срба учитеља и учитељица, па видимо, да се из тог круга одлучило родољубљем и добрим смером само 86 чланова, онда ту појаву не можемо узети за повољан знак наше учитељске свести. С тога је посљедња скупштина друштвена у августу месецу о. г. решила, да се путем свију наших јавних гласила из ове митрополије позову и умоле још једном сва браћа учитељи и сестре учитељице, да се уписују у ово друштво, ако не себе и своје олакшице ради, а оно бар потпоре ради оној браћи својој, коју је Бог дечицом благословио; јер помажући тако брата свога, помоћи ћемо, да нам се учитељски углед повиси у друштву и народу, а уједно и да нам школа и просвета народна одскочи на виши културни степен. Само ведро и безбрижно чело учитељево моћи ће брже ведрити умни поглед подмлатку и разгонити народну бригу за будућност деце своје.

На основу тог закључка скупштинског обраћамо се овим, ми извршиоци њене жеље, на све наше поштовано учитељство из карловачке митрополије ево по други пут и најљудније молимо, да се уписује у ово за нас Србе учитеље с ове стране једино и прво законом ујемчено друштво, које је прегло, да отвори нама и потомству нашем лепше дане, а ми смо уверени, да ће и народ још обилатијом мером притицати у помоћ и досипати све више уља у овај наш први светилник, ако види, да смо ми одушевљени подстикачи овог жишка.

Смилујте се браћо и сестре на глас своје рођене деце, која вас моле, да и њима дате вида, кад толикој народној деци отварате очи; не презајте од жртава за вашу рођену децу, кад знате жртвовати свој живот за бољу срећу народног подмлатка.

Дођите, браћа вас чекају у своје коло раширеним рукама.*)

У Новом Саду на св. Петку 1891.

Ђорђе Милић,
тајник.

Арк. Варађанин,
председник.

Александар Јорговић,
благајник.

---

*) Ко се жели уписати за члана оснивача, нека пошље 1 фор. уписнине председништву друштвеном, које ће му по том послати прописане „изјаве“ да их потпише.

О ВАСПИТАЊУ ОДРАСЛИХ ДЕВОЈАКА.

О овом предмету изврсно је говорила гђца Амалија Чадова, учитељица на кр. виноградима у Прагу, на учитељској скупштини држаној 6., 7. и 8. Августа у Прагу: садржај тог важног говора у главним потезима је следећи:

„Велештована скупштина! Кад ђак иступа из школе, а учитељ га запита при одласку какав је сталеж себи изабрао? рекне један: биће запатлија, други ја ћу да се даље учим, трећи, биће трговац — у обште сваки каже, да ће се ком сталежу одати а ако незна, ту га учитељ посаветује.

Али кад би учитељ на вишој девојачкој школи запитао своје драге ученице: шта ћете од сада радити? Једна одговори: „ништа“, друга: „ја још незнам“, а тако и трећа и четврта А и родбина им такођер већином не знају.

У прашким школама често се догађа, да родитељи који преко целе године, — па и по више година нису дошли да распитају за своје кћери, зацело ће доћи кад им кћери из школе изступају.

Дође отац ил' дође мати и пита: „Молим Вас саветујте ми сад шта да радим са мојом кћери? При овом простом питању погледа Вас са таким страхом да се чисто и сами забринете, како ћете им добар савет дати? — И доиста, тешко је саветовати јер родитељу теже затим, да својој кћери што боље обезбеде обстанак. Родитељи теже затим, да њихова кћи зна сама себи лебац заслужити и да буде удомљена. Истина ова ствар не тиче се свих друштвених врста а не тиче се ни у једнакој мери. Имућни, богати родитељи добро удаду своју кћер и тако се побрину за њу на најприроднији и најбољи начин.

Најниже врсте, врсте раденичке морале су ово питање о удомљењу својих кћери већ давно решити. Свака сиромашна жена ил девојка, мати ил удовица, мора знати сама о себи бригу да води, мора знати себи заслужити лебац радом у творници, на њиви, код куће или као служавка. Али најхрђавије стоји средња врста у погледу удомљења својих кћери тако н. пр. професор, учитељ, нижи званичник или мањи трговац, мора се бринути за своју кћер, да буде тако васпитана, да јој је могуће себи лебац заслуживати јер таки отац не може никаква имања оставити, стога је врло несигурно да се така девојка може удати.

Мислим велеславна скупштино да није нужно да статистички докажем да је то доиста тако и да су том узроци хрђаве домаће околности а и у обште друштвене околности, што већи део девојака средње врсте остаје неудатих, те се мора бринути за свој лебац и да такођер већи број удовица мора се бринути за своје издржавање и за издржавање своје деце, и то начином, њиховим сталежима сходно.

Ово је веома озбиљна и преко нужна ствар са којом се не треба шалити, ствар која изискује практичног и брзог решења.

Неко мало подузеће у погледу овог решења учињено је кад се основало код нас у Прагу пре 24 год. „Женско раденичко друштво“ и можемо рећи да је у то доба била установљена школа за приправнице и пошто ове две школе т. ј. „женско раденичко друштво“ и „учитељска школа“ пружају

девојкама тако изображење да могу себи лебац заслужити, то су обадва завода сваке године ђацима препуњена.

Надамо се, да ће се скорим основати још једна учитељска школа за приправнице но са овим једним заводом, овим јединим путем није поможено, јер ипак те многе девојке, које себи мораду лебац заслуживати неће бити саме учитељице а куда би смо за Бога и дошли с' толиким учитељицама?! Неможемо пак ни то изискивати да све буду шваље. Шваља је од свију женскиња најжалоснијега стања Познајем н. пр. кћер једног покојног званичника. Она сашије у некој трговини по 6 кошуља на дан и за сваку кошуљу добија само 6 новч., кажем 6 новч.! Познајем и једну удовицу неког архитекта која веома лепо везе и која сваки дан везе по 5 монограма и добија за сваки комад 10 новч., из тога мора себе и своје дете да издржава. Питам присутне госпође да кажу дал се та госпа и госпођица доста не труде и опет зато заслуга је тако бедна и нема изгледа за бољу награду, и ако опет зато желимо да буду школе за ову струку т. ј. за ручни рад основане, то тиме мислимо школу кројачку, школу за уметнички вез, школу за женске шешире и друге сличне школе т. ј. за оне ручне радове, који се добро наплаћују. У Енглеској и Француској издржава се много интелигентних жена н. пр. цртањем, литографијом, резањем, слагањем, увезивањем књига, прављењем цвећа, и др. обртним струкама.

И ако код нас у Чешкој обраћамо особиту пажњу и важност око тога, да се оснују за девојке стручне обртне школе то је зато, што смо уверени, да би исте не само оним девојкама које морају радом себи лебац заслуживати од користи биле, него и самом нашем народу.

Тако исто пружа корисно занимање и заслугу трговина. У трговини се женски посао увек за ваљан признаје, било да га оне раде самостално или као помоћнице у писарнама. Зато нек се оснују трговачке школе за девојке или трговачки течаји у којима би се могле девојке за трговину изобразити и тиме би било отворено ново поље за издржавање женскиња.

(Свршиће се.)

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА ДРЖАНА 6. НОВЕМБРА 1891.

Седница је ова у одсуству Његове Светости Патријарха држана под председавањем Дра Нике Максимовића подпредседника а у присуству свију чланова, заменика главног школског известиоца, главнога народног тајника и подтајника народног г. Дра Лазара Секулића као перовође.

Између многих предмета који су у овој седници решени навешћемо само ове:

Прочитан је однис Високославног саборског Одбора којим се јавља, да је Ивану Поповићу пристављеном помоћном учитељу новосадске више девојачке школе дозначена плата помоћничка из клирикалног фонда.

Исти В. Саборски Одбор, на представку Шк. Савета, умировљеном учитељу Меленачком Димитрију Гавриловићу дозначио је милостињу из старог

учитељског фонда једанпут за свагда у износу од 80 фор., а умировљеном старом учитељу у Субатишту Кузману Крстићу, који сада у Чалми станује, одређена је милостиња из истог фонда од 60 фор.

На предлог ЕШ. Одбора Темишварског одобрене су и с клаузулом Шк. Савета снабдевене су школске фасије за новоосноване школе у Српском Крстуру и у В. Бечкереку.

Услед званичних поднесака Епархијских школских власти потврђени су избори: Витомира Максимчевог учитеља у Срб. Неузини за учитеља у В. Бечкереку, Ангелине Терзине свршене приправнице за учитељицу у Срб. Крстуру; Софије Живковићеве за учитељицу у Митровици; Ђорђа Петровића за учитеља у Парагама.

Услед отворенога стечаја на два упражњена помоћничка места на виш. дев. школи у Н. Саду, поднели су молбенице 18 просителља. По дужем разсуђењу Школски Савет извршио је кандидацију на ова два упражњена места овако:

За катедру мађарског и немачког језика и по околностима природних наука предложени су на првом месту Иван М. Поповић садашњи супленат на истој школи; на другом месту Панта Јовановић учитељ у В. Бечкереку; на трећем месту Милан Ђуричић учитељ на српској комуналној школи у Чуругу.

За катедру српског језика земљописа и историје стављени су у предлог на првом месту: Мата Косовац учитељ у Меленцима, на другом месту Иван Мартиновић учитељ у Панчеву, и на трећем месту Димитрије Ђорђевић учитељ у Сентомашу.

Обе ове кандидације доставиће се на избор православној српској црквеној обштини у Новом Саду у смислу Превишње кр. Уредбе за српске више девојачке школе од 1873. гоиине.

Управа учитељске школе у Сомбору подноси извештај о примању приправника и приправница у исту школу на почетку 1891/2. школске године, заједно са записником о примању приправника у први разред, и са сведочанствима на основу којих су они примљени. По томе извештају примљено је у I. приправнички разред 20 мушких 45 женских. свега 65; у други разред 24 мушка 41 женских, свега 65; у трећи разред 26 мушких 24 женских, свега 50. Укупно има ове године у тој школи 70 приправника и 110 приправница, свега 180 ученика.

У учитељској школи Горњо-Карловачкој уписано је у сва три разреда ове године 22 муш. 22 жен., (од ових само 11 Српкиња); свега 44 ученика.

По извештају Управе учитељске школе у Сомбору од 18 стипендијских приправничких места у истом заводу остало је 11 места попуњених са стипендистама, који и на основу својега владања и успеха, имају право и даље на уживање стипендија; једно је стипендиско место било прошле године непопуњено, а шест су места упражњених. На ових седам стипендијских места отворен је био међу приправницима стечај и у одређеном року пријавило се 11 мушких и 22 женских молитеља за ове стипендије, којих инструјиране молбенице са квалификационим таблицама Управа учитељске школе подноси с предлогом, да се пет стипендија приправницима а само две приправницама поделе.

Предлог је овај усвојен и стипендије су подељене овима: Владимиру

Војновићу из Калуђерова, Сави Лудајићу из Суботице и Љубомиру Башићу из Сент-Андрије приправницима трећега разреда; Александру Петровићу из Пардања и Јовану Хаџићу из Новога Сада приправницима другога разреда; Иванки Стојковићевој из Сомбора приправници другога и Косани Ајдуковићевој приправници првога разреда из Паланке.

На предлог професорског збора српске учитељске школе Сомборске ради получења стипендије од 50 ф. 40 п. из закладе покојнога Ђорђа Раље за 1890/1. школску годину на прво место предложен је приправник Милан Рацковић из В. Кикинде, а за 1891/2. школску годину предложен је Ђорђе Терзин приправник II. разреда из Мартоноша.

У Горњокарловачкој учитељској школи има 22 стипендије из народних фондова. Упражњено је било 11 места, која су по предлогу Управе попуњена. Овом приликом наложено је управи те школе, да одсада има управити молбенице свију компетената са квалифицином таблицом и сведочанствима њиховим Школском Савету подносити.

НА ГРОБУ ИСИДОРА СТОЈКОВИЋА,

професора српске учитељске школе сомборске.

И гробље ћути немо . . . у запад сунце тоне,
Благи се сутон спушта на груди васионе
Умукла пјесма бујна, што слави дневне баје,
Ој све се миру клони, покоју све се даје — — —
Тек из сна што се кад-кад јесењи вјетрић пренe
И на ким крилом својим жалосне врбе крене
Па цв'јетак цвјетка љубне и листак листка дира,
Те као уздах јекне кроз дворе вјечног мира:
„— Ој спајте, спајте сјени, вјечност вас с небом спаја
Том жићу нема конца, том санку нема краја . . .“!

*

Гле овај гробак овде, пред врати светог храма,
Ој колко нада милих скрила је њег'ва тама; —
Колико снова дивних, па жеља јато л'јепо,
Та тешка злобна судба створи у прах у пеп'о;
И диже ову хумку, кроз вјечног жића часе,
Да ј' вјечни уздах хлади, и вјечне сузе квасе, —
Да гаји — мртвој сјенци једини зрачак среће
Хај оно мило, л'јепо незаборавак — цв'јеће —

Ој слатко ли се сања, у двору вјечне славе
Након толиког труда, након те горке јаве;
Након путева мучних, кроз жића оштро трње,
Од оне колевке мале, па се дво раке црне
Па спавај!... Стајаће вјечно, спомен што с' дићи знао,
И ком си свијетлим радом вјечити живот дао;
Ког си дубоко мето у срца српској нади, —

У срца српских кћери, српских синова млади!
Ој спавај, спавај сјенко, вјечност те с небом спаја,
Том жићу нема конца, том санку нема краја!

У Сомбору 1891. **Јов. А. Дучић.**

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Седница срб. нар. Школског Савета држана је 6. Новембра у Ср Карловцима под председништвом Дра Нике Максимовића подпредседника.

Завод за глухонеме у Загребу Наредбом в. кр. хрв. слав. далм. земаљске владе установљен је ове јесени „земаљски завод за глухонеме у Загребу. Ове се јесени отвара први разред овога завода, а затим ће се сваке године завод са једним разредом разширивати, док се не заврши пет разреда. У заводу ће бити интернат и плаћа ће се за подпуно издржавање од особе 250 фор.

Укинуће немачке и раширење српске основне школе. У чисто српском селу Буковцу близо Сремских Карловаца, где је уз основну српску школу постојала и некаква немачка школа, висока кр. земаљска влада у Загребу наредбом својом укинула је ту немачку школу, па је у место ње успоставила српску основну женску школу и наредила, да се од сада мушка деца отдељено од женске обучавају. Овој уместној наредби сваки се Србин обрадовати мора.

Платонеумске стипендије у учитељској школи Сомборској ове 1891/2. школске године уживају 18 питомаца, и то. по 80 ф. Светозар Савковић, Никола Андрејевић, Видосава Увалићева, Душан Ћирилов приправници III. Емилија Живановићева и Даница Јовановић приправнице другога разреда.

Ћириловом и Јовановићевој ове године стипендија је повишена.

По 60 ф. уживају ове године из Платонеумске закладе: Видосава Топаловићева и Михаил Вукадинов припр. III., а Миливој Толмачев припр. III. разр. и Григорије Јовановић припр. II. разр. Толмачевом је ове године повишена стипендија а Григорију Јовановићу је сада тек подарена.

По 50 форинти из исте закладе примају: Лазар Димић, Вукосава Ранковићева и Љубица Филиповићева приправници III. разреда; Марија Јакшићева, Вјера Бугарска, Катарина Ракићева, Марија Павковићева приправнице II. разреда и Димитрије Марјановић приправник I. разреда. Димић, Филиповићева и Марјановић ове су године почели стипендију ову уживати.

Именовање и премештање Вирсавија Драгашевића привремена учитељица српске комуналне женске школе у Индији потврђена је за сталну учитељицу исте школе.

Наместна учитељица у Ривици Марија Шикопарина именована је за привремену учитељицу у истом месту.

Вукосава Крестићева учитељица у Руми премештена је за учитељицу у Купинову а Видосава Маријева учитељица у Купинову премештена је за учитељицу српске основне школе у Руму.

Госпођа Милка удова Ковачнћка рођена Хајдинова, испитана српско-

народна учитељица наименована је за привремену учитељицу основне школе у Глини.

Никола Маринчић досадашњи учитељ више народне школе у Новој Градишци, премештен је за учитеља ниже пучке школе у Дубочац у Хрватској.

НЕКРОЛОГ.

Стеван Томић учитељ у Ст. Керу преминуо је 20. Септембра.

Покојник је рођен у Сомбору 1850. године и по свршетку ниже реалке ступио је у учитељску школу, коју је 1869. свршио с добрим успехом. Служио је као учитељ најпре у Товаришеву а од 1871. изабран је за учитеља у Ст. Керу где је до смрти дужности учитељско точно и савестно одправљао.

Умро је од болести у левој нози, коју је болест добио као војник 1878. године од ране, коју је код Бихача добио. Пролетос оде у Пешту на клинику чувеног лечника Дра Ковача, где му је нога омпутирана. Дошавши кући легао је у постељу са које се више није предигао. Септембра 21. у топлим молитвама Богу издануо је оставивши иза себе тужну удовицу и неухљебљену дечицу. Сутра дан сарањен је уз велико саучешће. Надгробно слово говорио је Кузман Миловановић учитељ Силбашки.

Катарина Секулића вредна и ревностна учитељица Земунска, после дуге и тешке болести преселила се у вечност у Панчеву код своје старе матере.

Општина Земунска је ову своју учитељицу тако уважавала, да јој је за годину дана о свом трошку помоћницу држала и по том на молбу њену дала јој одправнину у износу годишње плате. Сутра дан сарањена је уз велико саучешће.

Божидар Павковић свршени отличан приправник другога разреда из Суботице, после дугог и тешког боловања од несрећне сушице, са које није могао ни започете науке ове године продужвти, преминуо је у наручју своје добре матере у Суботици 16. Октобра, а сарањен је 18. Октобра у истом месту. У њему смо изгубили опет једног благонадежног приправника учитељског.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

„*Орао*“ велики илустровани календар за годину 1892. уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година осамнаеста. Издање А. Пајевића. Календарски део „Орла“ уредио је професор Андрија М. Матић. Цена 50 нв.

„*Царић*,“ мали календар са сликама за 1892. годину. Издање књижаре А. Пајевића у Новом Саду. Цена 20 нвч.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Жумберку у Будимској епархији. Плата је 340 ф. два комада земље и стан с баштом. Рок до конца Новембра. Молбенице на председништво срб. црквене Обштине Zsomberek per Mohács, имају се управити.

— У Новом Сент Ивану код Сегедина тражи се учитељ. Плата је 400 ф. 1 ланац земље, стан и зимни огрев. Рок 18. Новембар 1891.

— Шиклошка српска црквена обштина тражи за привременог учитеља и појца црквеног оспособљено учитељско лице или свршеног приправника који је подпуно доброг моралног владања, а има леп глас и зна црквено појање и правило. Плата је 421 ф. стан и башта за зелен, 3 хвата дрва, који ово место получити желе, нека се молбено обрате на преч. г. Стевана Гојковића пароха и председника обштине у Шиклошу.

— Траже се учитељи и појци црквени православне вере у Миклеушки, у Турчевић пољу, Великој Дубовици, у Поповцу, Дишнику (у Беловарској жупанији). Плата је свуда 400 ф. и стан Стечај до 30. Новембра по новом календару.

— Тражи се учитељ у Ловри па чепелском Острву у Будимској епархији. Плата је 340 ф. стан с баштом, 15 ланаца ораће земље.

— У Пивницама у епархији Бачкој. Плата је 100 форината по сесије ораће земље са припадајућом новом лединском земљом од 4 и пол јутра. Рок до 1. Новембра.

— У Ст. Керу тражи се учитељица. Плата је 400 ф. башта, стан и 3 хвата дрва. Рок до 30. Октобра

☛ Још само један број Школскога Листа има да изиђе ове године, а многе обштине које Школски Лист примају нису нам до сада претплату послали.

Ми све наше многобројне дужнике од ове и од прошлих година и овом приликом уљудно опомињемо, да нам се час пре одуже, јер ћемо принуђени бити небрежливе дужнике путем јавности поименце на дужност опоменути.

Администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору 15. Децембра 1891. Год. XXIII.

Свом драгом учитељу

ВИСОКОРОДНОМ Г. НИКОЛИ Ђ. ВУКИЋЕВИЋУ

на

св. оца НИКОЛАЈА 1891. год.

.... Давне речи још и сад се хоре,
Са катедре што нам некад рече,
Мудре речи још плодове творе,
А Твој савет још нас напред креће
Ој, како нас још наука жари,
У душу нам што с' улио тада, —
Та наука, — учитељу стари,
Правим путем води нас и сада....

„Љуби позив којим си се крен'о,
„Трновити то су махом пути,
„Пружели ти горку кад год чашу,
„Ти је попи, попи — па ућути; —
„Онда даље, — зној нека ти тече, —
„— Хај, многи се и с' мог чела лио, —
„Нађ' се ко год, да ти ипак рече:
„*Учитељ* си своме роду био!...

„Љуб'те веру праотаца̂ својих,
„На темељу настављајте њеном,
„С' њоме Србин остао је Србин,
„С' њом је стена тек постала стеном.
„Љуб'те језик, — ој језиче лепи!...
„Њим науку усађујте свету, —
„Љубав роду нек вас свеђер крепи
„При свакоме раду започету!...“

Много таких поука нам даде,
Много речи, а савета многи':
Поштуј, — слушај, — учи, — ради, — мотри, —
Сљеди путем што нас води слоги.
Па тек *такав* ако рад вам буде,
Децо моја — ту ће плода бити,
Друкчије ће о вами да суде,
Признањем ће, труд вам да се кити!...

— — — — — — — — — —

Реч давнашња још и сад се хори,
Са катедре што нам некад рече,
Тва̂ поука још плодове твори,
А Твој савет још нас напред креће.
Давна беше.... па како ми с' чини,
Ко крај мене јоште да ми збориш.
Па од миља сва ми душа гори:
Дивна речи да јасно се хориш!!...

*

Немам речи, — реч је тако мала,
Овог дана жељу да ми каже,
Гусле звучне таковога маха
Богодана славопојца траже.
Ал' што може благодарно срце,
Бар укратко жеље да саплете,
О, прими их, из дна душе хрле,
То су жеље искрене и свете!

Бог нека ти јоште даде здравља,
У свом раду, да истрајеш, стари,
Приправнике на заводу своме,
Речца Твоја све удиљ да жари.
Што је Ђорђе започео био,
То Ти треба да завршиш сјајно,
Дела Ваша, учитељу мио,
У Сриству нам светлиће се трајно!

Здрав нам био, учитељу сѐди,
Свештениче народ — васпитања!
Србин ће Ти да оплете венац:
Захвалности, славе и признања.
У том венцу, вековечну венцу,

Што му беше српски народ плеља,
Ка' бисерје сјајиће се: *хвала*
Од хиљаде српских учитеља....

У Голубинци 6. Децембера 1891.

Благодарни ученик
В. Милан Марин, учитељ.

ЗАШТО ЈЕ НУЖНА НАРОДНА ШКОЛА?

Народна школа је завод у којем се деца на основу домаћег васпитања како душевно, тако и телесно за будући свој живот изображавају и то тако, да од њих постану ваљани и честити људи, који ће не само себи и својима, но и народу и држави од користи бити.

Да би се то постићи могло нужна је школа, нужни су способни, вешти и разборити људи, који ће нејаку децу на пут истине извести; ти људи морају подпуно спремни бити, морају дечије особине познавати и радити вољно на томе, да се дечије срце облагороди и да им се умне очи отворе.

У старом веку још увиђала се потреба заједничког васпитног завода у којем би се предавале све вештине и знања, које човека чине човеком и којега узвишавају над осталим створовима. Ту су потребу увиђали стари Грци и други изображени народи, па су од својих слугу избирали најбистрије, најчеститије људе, који су им децу обучавали и о њима бригу водили.

Тим се начином истина могло до некле ићи, ал кад је који хтео своје науке и даље наставити ишао је каквом чувеном и ученом човеку и од њега се дао васпитати, тако су већином грчки младићи били упућени скупљати се у зборове и слушати науке својега учитеља.

Кад школа неби било живило би се на сличан начин као што дивљаци живе; неби се знало за узајамно поштовање, неби поштовали права других људи, нити би могле постајати државе, већ би било вечито убијање, и отимање; нит би се ко Бога бојао ни људи стидео.

Да људе припитоми, да их отргне из тога животињског стања, нужна је школа, јер њезина је задаћа, да у чисто невино и још непокварено детиње срце, које још ни за какву страст незна, улије љубав к Богу и људима да укорени у њему веру, која нас

учи да: „*Што себи не желиш, не чини другоме!*“ Школа нас учи: да поштујемо и да смо благодарни својим старијима који се око нас муче и троше, да нас на пут истине изведу; она нас учи, да се повинујемо властима, да смо дужни поштовати права других људи, да у слози живимо и да никог не вређамо.

Али и ако школа својим благим средствима, као науком, примером и саветом неможе сваког дотерати да буде ваљан зато има држава и других средстава да то постигне а та средства имају ту задаћу, да штите право и обезбеђавају свакоме како имање, тако и личну сигурност, и одржавају ред. Та средства укроте и умире и оне, које школа није могла на прави пут извести.

Школа је и зато нужна да буди и негује у деци врлине а искорењава пороке, који су како за поједине, тако и за цело друштво човечије убитачни и који пороци човека уподобљавају неразумном зверу.

Да би могла школа свом светом и великом позиву одговорити, треба пре свега да како родитељи, тако и власти све што у корист дечијем васпитању иде, да чине, — а учитељ као главна чињеница треба да је у сваком погледу огледало примерног понашања и да је свестан свога позива, јер се њему младеж поверава и он одговара за њу пред Богом и пред људма.

Узми мо само пример кад један учитељ, који је небрижљив, или који несавестно располаже судбом дечијом, бар 20 голина учитељује; њему је за то време с године на годину повераван венац по венац деце, па та деца кад изађу из школе а ништа корисног у њој научила нису, неће ни као младићи ваљати а још мање кад буду зрели људи. Како ли ће ти управљати општином, црквом и школом? Тешко деци, која буду имала за старешине такове људе! Тешко тој општини, цркви и школи.

Дакле: школа је зато, да децу у њој васпитавамо оном, што је нужно, лепо, племенито и корисно за живот.

Школа стоји у тесној вези са родитељским домом, јер дете кад у школу дође има већ неки степен образовања, које школа ваља да надвезује даље васпитање. Али има и такових кућа у којима су деца ил никако, ил криво васпитана, ту је задаћа школина исправљати, што је неваљало; на добро упућивати и старати се, да децу на прави пут изведе. У првом случају школа наставља оно, што се у родитељском дому почело, у другом случају пак школа је почетак и главна чињеница по цео будући живот дечији. Зато

би требало да родитељски дом и школа раме уз раме на бољитку дечијем раде.

Школа се може сравнити врту, у којем баштован облагороћава дивље младице а облагороћене негује и чува од сваке непогоде.

Да би се ово све испунити могло, нужна нам је слога, јер *у слози је спас!* вели срп. нар. пословица, слога пак може се на школу применути на следећи начин: власти да се брину да деца редовно школу похађају (на жалост ово код нас Срба у великом још цвета, да родитељи само силом шаљу децу у школу). Родитељи и свештеници да надзиравају учитељев рад, да га подпомажу у његовом светом позиву, да се узајмно поштују и у љубави живе, те тим деци за пример да служе, онда ћемо се уверити, да школа служи на то, да облагороћава невина срца младе нам деце, потоње узданице народне.

У Сомбору 1891.

С. С., приправник.

О ВАСПИТАЊУ ОДРАСЛИХ ДЕВОЈАКА.

(Свршетак).

Најобичнији извор за издржавања девојака код нас је занимање васпитачица. Па шта се изискује од једне васпитачице? Обично ништа друго него знање страних језика и свирке на гласовиру и пошто се ништа друго од њих не изискује, то тежи свака васпитачица за тим, да пробуди код својих ђака љубав према страним језицима и у средњу руку прама свирци на гласовиру.

Васпитачице обично узимају код нас само имућни родитељи за своје кћери, тиме увлачи се у породицу површност у свему домаћем и слепо подражавање странима обичајима.

Ако има девојка да наступи звање васпитачице, мора сама бити за то звање васпитана. Зато нека се оснује васпитачки завод у ком би училе стране језике, као: француски и руски а осим тога, да се упознају са домаћом литературом. У таким заводима нека се уче природне науке, психологија, дидактика, педагогија, и наука о здрављу а осим тога, ручни рад и музика.

Васпитачице, које би такав завод свршиле, имале би веће важности него сада што имају, а и награде би боље биле. Не би шкодило да такав завод похађају и девојке из отменијих кућа да науче оно, што ће им као будућим матерама од велике користи бити.

У Француској основала је држава у сваком округу по једну школу за учитељице, друштвени обичаји изискују такођер у интелигентнијим круговима, да свака млада госпођа сврши ову школу за учитељице. Ову моду требало би да и наше даме код нас уведу.

Ваља ми придодати да би требало основати стручну школу, у којој би се женске приучавале неговању болестника.

То би били дакле заводи, који би помогли великом броју девојака средњег чешког сталежа, да се оне могу саме издржавати.

Осим тога ваља се побринути да оне девојке, које добију мираз, и за оне за које се морају мужеви бринути, да непостану распикуће; него чуваркуће, добре домаћице. Посматрајмо најпре околности по селима. Ако посетимо коју познату сеоску породицу ма после 20 год. наћићемо све тамо по старом као што је било пре 20 год. Домаћице ма да су приљежне и радине, опет се зато не брину, да краве више млека донесу, да кокоши више јаја доносе, по баштинама више воћа и зелени, не брину се, колко би за јефтин новац боља јела сготовити и лепши и здравији стан направити могли. Наше сеоске домаћице газдују тако, као што су њихове прабабе газдовале. Још горе је ако која сеоска домаћица из частољубља пошље своју кћер у који немачки институт и после кад се тако понемчена фрајла за сељака уда, ту заплаче муж, плаче газдинство и деца.

Наш народ има у пољоделству велико тржиште, и зато се мора настојавати, да наше домаћице имају прилике усвојити себи тако приправно васпитање и домоводство, да могу бити домаћице у пуном смислу. Нека се оснују по већим селима школе за кућарство, које би на то служиле, да се у њима теоретички и практично учи кућарство и наука о чувању здравља, као што су оваке школе нужне по селима тако су оне и још нужније по градовима. Наше имућне грађанске кћери већ у 16. год. улазе као што се вели у свет. Овај улазак у свет траје 5—6 па и 10 год. Па шта се разумева под тим уласком у свет? Ништа друго, него ићи с једне игранке на другу, или у позориште, а при том сваки пут друго одело облачити. Сваки им од срца жели да оне своју младост весело и задовољно проводе, али несме се заборавити, да претераност у оделу и раскош у становима нашим домаћим околностима на уштрб буде. Често се догађа да која богата госпођица добије 60.000 фор. мираза а њени унуци од ње ни толико новчића ненасљеде; у истини нису увек девојке томе криве. За то је нужно, да оне барем го-

дину дана похађају школу за чешко кућарство, де би се за ваљане домаћице спремиле. У истини пак почива благослов и клетва у рукама матерâ а благослов и клетва народа почива у рукама жене из ужих кругова породичних изникнуће само нашем народу трајно спасење. Још једаред велим до сада није оцењена код важности женског деловања, такођер неоцењен таленат девојачки колико даровитих искрено речених пениалних девојачких глава налази се у нашем народу. Помозимо им да се што више изобразе! Дал морају Чешкиње непрестано заостати иза девојака Француске, Русије и те малене Швајцарске?! Наша Елиза Краснохорска створила је лане гимназију за девојке. То је једини завод те врсте у целој Аустрији па и у средњој Европи.

Не бацајмо дакле камена на овај нов нут, који још није изравнат, него гледајмо да то камење, што је више могуће уклонимо. Чешко учитељство живи у народу, зна његове потребе, зна његову добру и хрђаву страну, она се из свога побуђења уверила да женска половина народа више би могла напредовати и народу од користи бити него што је до сада.

У свакој држави је највећи капитал сваки поједини човек, свака поједина снага и живот, то су речи нашег покојног престолонаследника Рудолфа и зацело биће народ онима благодаран, који тако велики капитал, капитал који лежи у здравом таленту, и још до сада не развијеној снази женске половине нашег народа доведу к већој важности, вредности и користи.

Наш је народ по броју мален, дакле је нужно да се свака поједина снага изцрпи, јер ако сваки поједини од нас буде из кремена, биће наш народ на тај начин тврда стена.

Овај говор који је честитих чехиња Амалија Чадова држала саобштавамо српској читалачкој публици и држимо, да ће он у српском народу од благотворног уплива бити моћи.

По Ческоме саопштио **Драгутин Блажек.**

СКЛОНОСТ КА УЧИТЕЉСКОМ ПОЗИВУ.

Кад ко хоће, да се учитељском позиву посвети или о томе да мисли, како да отпочне спрему за учит. позив, биће прво питање к самом себи; „Имам ли наклоности према истоме?“ Ово питање спада међу најважнија. Најмање хоћу важност природне моћи — разумне воље да омаловажим, о којој сваки с пуним правом признаје, да је по учит. позив од тако велике важности. Али права наклоност учитељева — наклоност, која не гледи само

на материјалне успехе већ хоће да користи баш онима, које треба настављати; наклоност, која пре испитује природу и способност човечије душе и боји се одговорности, када намерава, да буде васпитач душе; наклоност, која држи злато за ништавило земљино, кад то упореди са вечитим алем-каменом, који вечито осветљава; наклоност, којој је главна циљ умирење савести; наклоност, која истину тражи, а одбија све оно, што је неумесно, и наклоност, која у сваком створу Божију моћ види, — такву наклоност треба сваки учитељ да има, ако мисли, да свом позиву потпуно одговори.

Ко хоће, да на учит. пољу дела, тај мора, да се озбиљно промисли. Лака је ствар, посветити се учит. позиву без спреме; лако је то испуњавати без оне самосвести, коју чиста савест увек захтева; али није лако исправити ону погрешку, коју проузрокује једна проста заблуда у души детињој у оно доба, када заблуде најлакше постају.

У нашим школама има много учитеља, у којих нема праве наклоности према њиховом светом позиву. Многи изаберу ту струку из више личне користи и охолости, ма да знају, да су за исту неспособни. Код других сталежа то се не догађа. Правник и лекар не могу доћи до свог хлеба, док нису се потпуно спремили. Но учитељ може без икакве муке доћи до светиње душе, његовом су предвођењу поверени сви свети интереси и у оном случају, када друге способности нема доли оне, коју је случајно себи прибавио. У „Journal of Education“-у могле се пре неког времена ове речи читати: „Сваки младић, који је уверен, да у другој струци нема поља за њега, потпуно се за способног држи, да је кадар незнање и слабост млађаног доба преиначити у врлину, моћ и мудровање зрелијег доба — преиначити једно слабо суштаство, које је природа створила, у разумног и храброг господара света, у тумача, поштоваља па и самог представника Божаства.“

Бива, да многим учитељима сасма друга ствар лебди пред очима; учитељствовање им је само сресто ради лакшег животног издржавања; рад им је сухопаран, и једва чекају да куцне час, када ће се својих ученикâ, као какве беде опростити. Такви учитељи јако греше, јер не само, да им деца ништа не знају, већ могу истој сваку даљу вољу утрти и онемогућити их за успешан и користан рад.

Прави учитељ треба скроз да љуби свој позив. Он је такав положај заузео, у којем је само незнање грех, док равнодушност, немар и неморално владање постаје прави убица других људи. Но незнање у оваквим случајевима није умесна извана, пошто заузимање оваквог положаја већ изискује потребну вештину и способност. Зато учитељ нек се добро размисли о свом будућем позиву и испитавши одговорност а уједно и значај истог, с најчистијом савешћу нека дела, како би своју мету и циљ савршено постигао. Одговори ли својој светој дужности, смело може и пред само лице Свемогућега ступити.

По Паге-у прерадио **Милутин Ђурић,**
учитељски кандидат.

ОСВЕЋЕЊЕ ШКОЛСКЕ ЗАСТАВЕ.

Дана 8. Новембра, освећена је овде у Ст. Сивцу школска застава, коју је овомесни шк. Одбор по предлогу председника шк. Одбора и управитеља школског пречастног г. Младена Јовановића подигао. И овим је показао садашњи шк. Одбор а нарочито отац Младен, да му доиста школа и њена младеж на срцу лежи. Ст. Сивачка шк. младеж од вајкада до данас није имала своју заставу. Сад пак подиже јој шк. Одбор вечити видљиви спомен и штит, око кога скупљајући се збаца ће са чела облаке, не ће се дати у просијаке.

Распоред свечаности био је скроман али ипак величанствен; јер је на шк. младеж учинио врло мио утисак и неописану радост.

У 9 сахати звонило је први пут на св. литургију. Одма на прво звоно крене се сва шк. младеж из све три школе — око три и по стотине на броју — дому госпође Куме, која је украсила заставу дивном траком са натписом: „школској младежи Марија Поповић“, појући путем св. Савску песму. Приспевши у двориште, поздрави гђу Куму овомесни учитељ г. Душан С. Пејић, захваливши јој се у име шк. младежи на њеном родољубљу и љубави према школи и њеној младежи. Затим је позове у Храм Божији да присуствује освећењу заставе.

Госпођа Кума захваливши се на поздраву, отпоздрави школску младеж желећи јој духовног напретка; и изјављујући, да јој као српској мајци која такође своја чеда има дужност налâжаше, узданици свога народа ову малену радост указати. Шк. младеж из невиних својих срдаца искрено јој клицаше: Живела! Живела! — После овога крене се госпођа кума уз пратњу све школске младежи и 10 српских девојака — обучених у бело одело — Храму Божијем, да присуствује чину освећења заставе.

На св. литургији а тако и при освећењу чинодејствоваху овомесни свештеници пречасни г. Младен Јовановић и г. Милош Рајић. После „причастног“ поздрави шк. младеж отац Младен са неколико речи; опоменувши је, да се под таком заставом њени прадедови за свету веру своју борише и за крст часни и слободу златну крв и живот дадоше. Сам кнез Лазар погинуо је за исту на пољу Косову; па и дични српски јунак Милош Обилић за њу и за образ свој живот је жртвовао, када је са своја два побратима турском цару Мурату под шатор отишао и распорио га. Са најтоплијим осећајем жели јој, да се и она, скупљајући се око своје заставе, бори против таме и да за узор стави себи споменуте јој српске јунаке, па да примеру њиховом сљеди; држећи се оне најсветије српске пословице: „Све за образ, а образ ни пошто.“ За тим је освећена школска застава.

Истога дана у вече приредише овомесни срп. нар. учитељи у почаст госпође Куме „заједничку вечеру“ на којој је присуствовала госпођа Кума и многи родитељи шк. младежи. При вечери поздравио је госпођу Куму учитељ Д. С. Пејић захваливши јој се на учињеном дару и чистој љубави према шк. младежи народа свог; желећи, да примеру њеном и друге српске мајке сљеде. Јер само ће онда — вели — школа напредовати и цветати, кад буде нашла у народу свом потпоре и ослона, који ће је и духовно и материјално потпомагати. Здравица је пропраћена са бурно: „Живела госпођа Кума!“

Затим је поздравио све присутне родитеље дечије, који се позиву одазваше и у лепом броју искупише, да као родитељи укажу своју радост према свечаности, коју славе мила чеда. Опоменуо их је пре свега на братинску љубав ставивши им пред очи да досадања неслога и раздор, који их већ од неколико година прати никако не води напретку ни народном тим мање школском. Међусобно гложење и хајка против учитеља много је допринела, те је српска школа у нашем месту заостала од осталих Пред очи им ставио, у каквој тесној вези треба, да је дом родитељски са школом; да школско васпитање никада не ће у детету добрим плодом уродити, ако га родитељи његови томе са свим противно — а не сугласно — васпитавају. Досадање хулење и непоштовање како учитеља, тако и саме школе, није могло у деци побудити љубав ни према њима ни према другом. Дете је у школу долазило са неповерењем и без икакве воље, јер му је „бâба“ код куће псовао и хулио како учитеља тако и школу. (А када се приближи испит онда би „бâба“, да му је син први и противно му је, ако је иза осталих заостао.) Свему овоме је узрок горенаведена неслога и раздор и личне заћевице, из којих је потекло и неповерење и према самој школи и према учитељу.

Данашњи одзив пружа му пуно наде, да ће се стара слога и међусобна братинска љубав и поверење повратити, а услед тога ће и школа боље напредовати и цветати — па да нас види Бог! Клич им:

„Сложите се! Сложите се!
„У слози је спас,
„Стара срећа Душанова,
„Загрлиће вас.“ —

* * *

Истом приликом позвао је све присутне, да по могућству свом подаре добровољних прилога: „На сиромашну школску децу“ и „осниваше закладе шк. заставе.“ — Позиву се сви врло лепо одазваше и подарише по следећем исказу:

Приликом заједничке вечере скупљено је добровољних прилога од појединих особа по оволико:

10 фор. госпођа Кума Марија Поповић. — 6 фор. г. Лебл Јаков. — 5 фор. г. Љуба Жупански бележник. — 2 фор. 50 новч. г. Јован Харликовић. — По 2 фор. гг. Милош Рајић свештеник, Милан Раић кнез, Ђула Лебл, Јосиф Шварц, Сава Лесковац гостионичар. — По 1 фор. гђа Фаника Јовановић, гђца Даница Јовановић, гђа Марија Жупанска, Славна Раић, гг. Јован Жупански, Божидар Поповић, Лазар Николић из Брестовца, Душан Теодоровић, Трива Петровић, Стеван Влашкалић, Душан С. Пејић учитељ, Харитон Ружић учитељ, Мита Ћурић, Милош Пеин, Гавра Ћурчић, Мирко Мајски, Милутин Слепчев, Новак Пеин, Васа Нићетин, Н. Хубер, Фолвајдер Филип, Валентин Силберхорн, Хофман Јован, Јосиф Најгебауер, Јосиф Варга, Лебл Вилхелм, Милош Абацин, Лазар Игњатов, Милош Нићетир, Влада Пеин, Младен Лесковац, гђа Ана Ђорђевић, гђца Јелена Мајста учитељица, Светислав Ђорђевић, Стеван Сабов, Коста Куцурски, Стеван Сацаков, Светозар Кљајић, Богдан Мирић, Новак Калентић тутор, Аца Калуђерски тутор, Тамбурашко друштво, и Макса Лесковац. — По 50 новч. Јован Данилов, Ђурица Калић,

Чика Грујица, Младен Чупић, Јован Ичин, Милош Давидов, Новак Жекић, Лазар Милованов, Петар Мирић, Стеван Николић Стапар. — По 40 нч. Сава Павков Наљвалсков, Јеврем Ајдуков. — По 30 нч. Паја Жекић. — По 20 нч. Софија Петровић, Ана Сацакова, Мита Докшан Стапар. — По 10 нч. Стеван Ђуркин, Прока Игњатов. — Свега 83 фор. 40 новч. Овај је новац положен у школску благајницу.

Овим се изриче најтоплија хвала од стране овомесног учитељства свима приложницима, који овако леп прилог на ову племениту цјел подарише.

Надамо се, да ће и остала браћа, која не беху присутна овој „заједничкој вечери“ примеру присутних сљедити и оваке цјели оберучке обгрлити. Јер „Уздајмо се у се . . . . .“ „Та слађи је црни комад дома него бели у туђини.“

У Ст. Сивцу, 26 Новембра 1891.

Душан С. Пејић,
учитељ.

ПРИКАЗИ

српско православно појање. (Октоих глас I., II., III., IV. и V.).

На свима гранама уметности радило се и ради много више него на музици, особито пак око скупљања наших красних црквених мелодија. У истини највећа заслуга око тога припада нашем неумрлом Корнелију Станковићу који је скупио многе наше црквене мелодије готово све, које се на св. Литургији поје и сложио их у четири гласа за мешовити лик. 1887. године издао је пак и наш вредни и заслужни музичар г. Тихомир Остојић проф. на вел. гимназији у Новоме Саду Старо карловачко пјеније које је он веома добро за мешовити лик сложио, и ми то исто дело најтоплије препоручујемо свакоме пријатељу наших црквених мелодија као и нашим певачким дружинама. 1889. издали су г. Гаврило Бољарић који је међу нашим свештеницима познат као вешт појац наших црквених мелодија, заједно са Николом Тајшановићем, српско православно пјеније I. књигу у један глас и то у пет свезака. Осим тога саставили су ови наши вредни скупљачи октоих II. књига од којег је изишло 5 гласова и који је за српски православни народ од велике користи и важности за то, што сада није се више бојати да ће се ове красне мелодије изгубити.

Кад се узме у обзир онај тежак и мучан рад у списивању и издавању овога дела и захтев данашњег времена, где цео образован свет ради и напредује на пољу културе треба оваког дела дочекати са раширеним рукама. Наше црквено појање је драгоцено благо нашег народа и дужност је сваког правог Србина ово благо сачувати и пред свет изнети. Црквено појање је наслеђено добро нашег народа. Са примањем христианства Срби су уз превод грчких богослужебних књига по својој прилици примили и мелодије грчких песама, које су из класичних времена прешле у христианство. Такове се дају познати у нашем црквеном првом гласу, мелодије фригиске; у трећем гласу мелодије доријске; а у четвртом гласу мелодије лидијске. Остали гласови јесу само варидијације поменутих четири гласа. Доц-

није су те мелодије и код самих Грка у многоме прејиначиле али српски свештеници и калуђери одржали су те мелодије у својој првобитности и култивирали су их у прошастом веку и у почетку овога столећа особито у Фрушкогорским манастирима а доцније у карловачкој богословији и осталим нашим богословским заводима, као и у сомборској учитељској школи. Од Србаља примили су те мелодије и Романи особито распространили су их у своме народу, особито преко ученика негдашње вршачке и садашње арадске богословије и препарандије. Такођер г. Бољарић изнео је у своме предговору многе лепе и занимљиве тачке из прошлости, „појања“ и у кратко је разложио како је ово дело „Српско православно појање“ удешено, да се по њиме што најлакше и најбоље појати научи.

Свој леп и језгровит предговор завршује следећим речима:

Ми смо дакле своје учинили, не жалећи ни труда, ни здравља, ни трошка само да Српчићима олакшамо и омилимо учење нашег богоданог пјенија а да се и пред туђијем светом њиме похвалимо Но овај рад наш није својина наша, наш изум он је својина векова тековина народа нашег, пјеније наше је срп. народно певање па га зато и предајемо као драгоцен адиђар у аманет потомцима народа нашега, да га никад не забораве и да виде што су им претци радили и како су благолепије црквено љубили.

И ми исто дело наших вредних скупљача најтоплије препоручујемо нашем свештенству и учитељству и желимо да се у српске школе, учитељске заводе и богословије што пре уведе, да се њим народ наш користити може.

Драгутин Блажек.

Позив на прилагање за подизање споменика

ИСИДОРУ СТОЈКОВИЋУ.

Жива успомена на врлог покојника Исидора Стојковића по Српство заслуге пуног бившег професоре на учитељској школи у Сомбору; љубави пуна оданост и позив са свих страна, где његови благодарни ученици, прожмати од покојника у аманет наслеђеним духом чиста родољубља, делају на пољу народне просвете: побудило је његове бивше ученике и поштоватеље у Сомбору, да образују одбор у сврху куплења прилога за подизање споменика, као видљивог знака оне оданости, поштовања и благодарности које према неуморном раденику, врлом родољубу а сада упокојеном свом бившем наставнику, односно поштоваоцу осећа до двадесет учитељских и учитељичких нараштаја.

Да би споменик што достојнији био великих заслуга милог учитеља и да би престављао вернију слику оног поштовања, које осећамо и којим дугујемо незаборављеној успомени драгог нам покојника, то потписани у име одбора, позивамо све бивше његове

ученике — учитеље и учитељице, да по могућству свом приложе на ову одиста племениту цељ, давши тиме видљиви знак оних нежнијих осећаја, који их везују за успомену свог некадањег духовног оца, но уједно се умољавају, да позову на прилагање и остале поштоватеље покојникове. Одбор ће путем јавних гласила издати признанице прилагачима о приложеним свотама.

Да би се пак споменик могао подићи на годишњи дан преселења у вечност милог покојника, то одбор моли све штоване прилагаче, да се пожуре са прилозима и исте најдуже до половине месеца фебруара године 1892. пошљу, како би се почетком месеца марта исте године споменик могао ставити на кућу вечног боравлења његовог.

Прилози се шаљу на председника одбора.

Из седнице одбора држане у Сомбору 24. новембра 1891.

председник:
Милан Стојшић с. р.,
проф. учит. шк.

перовођа:
Жарко Поповић с. р.,
катих. на в. д. школи.

благајник:
Милош Коњовић с. р.,
учитељ основне школе.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Добротвор српске народне школе. Пре два месеца преселио се у вечност *Иса Вујиновић* трговац и грађанин у Госпићу, који је оставио своју једнокатну кућу с вртом на оснивање православне српске вероисповедне школе у Госпићу. Осим тога оставио је 2000 фор. као закладу на потпомагање два српска православна ученика у гимназији тамошњој. Добротвор овај и за живота свога многа је добра чинио учећој се младежи, српској читаоници и српском певачком друштву у Госпићу, а девиза му је била: „Ја само за Србство живим!“ Нека је трајна успомена овом честитом Србину и добротвору народном, и нека она служи за углед свима вредним и имућним Србима који подмладка свога немају!

Школски Савет. Седница В. српско народног Школског Савета заказана је за 16. Децембер.

Заменик професора. На место обољелог г. Мите Петровића велезаслуженог професора природних наука у српској учитељској школи Сомборској постављен је за привременог заменика г. Стеван Јовић свршени филозоф и кандидат професуре из Ср. Карловаца.

Избори учитеља. За учитељицу у Ст. Керу изабрана је госпођица Ана Васиљеска бивша заменица обољеле учитељице у Земуну, родом из Новога Сада.

— За учитеља у Србском Итебеју изабран је свршени приправник Светозар Шајбер.

НЕКРОЛОГ.

† *Стеван Павковић* учитељ будимски после тридневног свог тешког боловања, услед капље преминуо је у Будиму 28. Новембра о. г. у својој 46. години живота. Покојник је оставио за собом удову супругу Христину, и удомљену ћерку Јулијану, која је удата за г. Мих. Ковачићем брзојав. чиновником. Тело покојниково опојано је 30. Новембра у учитељ. стану, и чинодејствовало је 3 свештеника, на име: преч. г. прота Ј. Мађаревић, гг. Д. Рајић протопр. капелан и П. Болдеја војени свештеник. При спроводу видили смо најотличније грађане будимске општине, а учествовали су и околни учитељи на челу свог референта г. Ст. В. Поповића. Покојнику је надгробну врло лепу беседу изговорио пр. г. Ј. Пачариз парох Ст. Андрејски и управитељ школски, и у говору свом верно је нацртао све врлине покојникове и труде и подвиге теретног звања учитељског. Овај говор држан је баш под градским тргом идући према гробљу будимском у ком је покојник сахрањен. Покојни Ст. Павковић родом је био Сремац из Сланкамена и пре тога учитељствовао је у Вуковару, и већ од 12 година како као учитељ будимски служи. Вечна му успомена у српском роду!

† Анђео смрти посетио је 1. децембра у 4 сахата по подне наш сиромашки дом и узео, тродневним боловањем прекаљену, као крин чисту душу

наше добре Олге

ученице II. разр. осн. школе,

те ју испратио у богате небеске дворе, вечитом свјетлошћу обасјане, где нема ни бола ни бриге ни уздисања.

Тело њено предасмо 2. децембра у 4 сахата по подне општој матери земљи.

Са мрачнога њенога гроба помишљаћемо још чешће на кратки наш земаљски живот, те ћемо свагда управљати и мисли и осећања и тежње наше к вечному извору истините светлости, молећи се Богу да и нас — кад буде Његова света воља — удостоји Своје вечне славе.

А пријатеље и познанике наше молило за саучешће у нашим природним осећањима, која су спојена са успоменама на кратак осмогодишњи живот наше добре Олге, те да реку:

Вечна јој памет!

Београд, 5. децембра 1891.

Димитрије Јосић,

професор учит. школе и *Евица*, са братом јој, сестрама, зетом и осталом родбином.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

ИСТОРИЈА СРБА

ЗА

основне школе у Краљевини Србији

ПО НОВОМ НАСТАВНОМ ПРОГРАМУ

НАПИСАО

Милан С. Убавкић

Цена 0.70 дин. Може се добити у књижарници В. Валожића у Београду и у свима књижарницама у Србији.

II. Г.

Познато Вам је: да је новим наставним програмом знатно скраћен материјал из Историје Срба, а то је био оправдани захтев свију оних наставника, који су имали посла са тим предметом. Ова промена програма изазвала је и потребу новога уџбеника. Ја сам

прегао, те сам тај уџбеник и написао, о чему ми је част известити Вас и замолити, да бисте га препоручили својим ученицама.

У овај учбеник су унесена она факта, која, према данашњем напретку историјске науке, стоје ван сваке сумње; а онде, где је међу научницима подељено мишљење, узета је она истина, која је вековима освештана и коју нова супротна мишљења нису са довољно јаким разлозима оборила. У осталом и сама Педагогика захтева, да се у учбеник уносе само јасне и одређене ствари, оно, што важи као истина; а никако не поједина мишљења, која, са недовољних доказа, још подлеже научној дискусији. С методичке пак стране, трудио сам се да ми стил буде лак течан и за децу разумљив, и у томе, ласкам себи, нећу бити постидан. Поред тога, овај учбеник има везе са мојом Историјом Срба, књига прва, која може да послужи као ручна књига наставнику за прво и друго време.

Оволико материјала, колико је сада програмом одређено, може рахат и рахат да се савлада у свакој школи. Познати живот нашега народа у прошлости, сазнати све оно што је нашем напретку удило или користило, одушевити се светим примерима пожртвовања и љубави према отаџбини, угледати се на славна и витешких дела наших узор владалаца — јесте насушна потреба у овим нашим данима.

Негујмо у омладини патриотизам и одушевљење за српску славу и величину; узимајмо примере из наше славне прошлости: и сјајна дела наших праотаца нека нам буду путовођ, а од мрачних и издајничких дела нека се млађане душе згрозе, нека их се на веке векова стиде и гнушају. Томе циљу и ова је књижица управљена.

У Београду, 1891. год. **Мил. С. Убавкић,** учитељ у Београду.

Ручни рад у мушкој школи. Приложак за допуну школске наставе написао Ђуро М. Бугарски. (Прештампано из извештаја срп. правосл. богословског сјеменишта у Рељеву за шк. годину 1890/1.) Сарајево. Земаљска штампарија.

Кукарство за школу и народ, писала Милева Симићева учитељина српске више девојачке школе у Н. Саду. Одобрено од народног црквног школског Савета. — У Новоме Саду, издање и штампа издавачке књижарнице и штампарије Арсе Пајевића 1892. — Цена је 70 нов.

Трећи годишњи извештај учитељске и с њом спојене прве народне основне дјечачке школе као вештбаонице у Сарајеву објављен крајем школске године 1890/1. год.

У спомен блаженопокојном настојатељу св. Арханђелске обитељи Крчке Архимандриту митрополиту Јеротеју Ковачевићу, у знак љубави и поштовања на дан манастирске славе 8. Новембра 1891. посвећује Братство. У Задру штампарија И. Водицке.

Нови Требевић велики српски илустровани календар у Босни и Херцеговини за годину преступну 1892. Година прва. Уредио Никола Т. Кашиковић Сарајлија. Издање и штампа Ристе Ј. Савића у Сарајеву. Са насловном сликом српске добротворке племените Енглескиње Мис Аделине П. Ирбијеве. Цена 50 новч.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

(Прилог к бр. 12. „Школског Листа“.)

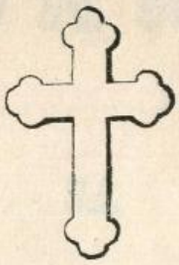

Професорски збор српске учитељске школе у Сомбору јавља уцвељеним срцем, да је њихов врсни и мили друг

МИТА ПЕТРОВИЋ

редовни професор учитељске школе, члан књижевног оделења „Матице Српске“, дописни члан срп кр. академије наука и уметности, члан срп. ученог друштва у Београду, прави члан хрватског педагогијског збора у Загребу, редовни члан српског пољопривредног друштва у Београду, члан народописног музеја у Лајпцигу, члан српско народно црквеног сабора, подпредседник срп. православне цр. опћине у Сомбору и члан муниципалног већа сл. кр. града Сомбора

после дугог и тешког боловања у 43. години свога вредног и плодовитог живота, а у 21. години свога најузорнијег учитељског рада на незамењиви губитак нашег завода у Господу преминуо.

Тело велевредног покојника пренесено је из Будим-Пеште и 20. децембра у 2 и пол сахата по п. у св. Ђурђевској цркви опојано, а по томе на успенском гробљу матери земљи предато.

У Сомбору, 20. децембра 1891. год.

Вечна му успомена!

Наставнички збор
српске учитељске школе у Сомбору.

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1892. ГОДИНУ.

ГОДИНА XXIV.

БИБЛИОТ
БР.
ПЕТРА СТОЈАДИ
НОВИСА

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У СОМБОРУ.
ШТАМПАНО КОД ФЕРДИНАНДА БИТЕРМАНА.
1892.

САДРЖАЈ.

Страна.

† Мита Петровић професор од В. . . . . 1.
Последњи помен своме пријатељу Мити Петровићу од М. Калића . 5.
Седница в. Школског Савета од 16. Дец. 1891 . . . . 7.
Двадесети министарски извештај о стању школа у Угарској 1889/90. по Népt. l. написао М. Бандић . . . . . 9. 27.
О васпитању и његовој задаћи написао Љубомир Лотић . . . 18.
Беседа на Св. Саву Просветитеља од Т. Панића учитеља . . 20.
Опроштајна реч при опелу професора Мите Петровића говорио Живојин Касапиновић . . . . . 22.
Позив обштине Срб. Ковинске . . . . . 24.
Прослава Св. Саве у Сомбору . . . . . 28.
Пред ревизијом школских књига у Хрватској и Славонији од Ш. . 37.
У чему може учитељство народ унапредити написала В. У. учитељска кандидаткиња . . . . . 41.
Предлог за уредбу о умировлењу професора итд. . . 44. 64. 79.
Говор о Св. Сави од Ј. Чордашића учитеља . . . . 46.
Постанак основне женске школе на Цетињу . . . . . 48.
На глас о смрти научењака српског М. Петровића жалосцјев од Ђ. Лазића Маринка . . . . . 49.
Јан Амос Коменски од В. . . . . 53. 69.
Амосу Коменскому у спомен 300. годишњице његова рођења, спевао Јован Хорват учитељ. . . . . 59.
Седница в. Школ. Савета од 7. Марта 1892. . . . . 60.
Представка српских госпођинских задруга ради оснивања течаја за образовање забавиља . . . . . 66.
О Васпитању, (за награду). . . . . 73. 87.
Васпитачев утицај на детиње друштвено понашање и владање по Др. А. Кишу и Ј. Ердегу, превео Ив. . . . . 75.
Народна настава у Француској (с мађарског превео М. Б.) 81. 94. 149.
Поздравни говор К. Радељевића учитеља при Светосавској беседи у Градачцу . . . . . 82.
Нова православна српска задушбина у Сомбору . . . . 85.
О неговању љубави у Нар. Школи од Т. Марјановића . . 90. 106.
Прослава крунитбенога Јубилеја у Сомбору . . . . . 97.
Поглед на женско образовање у нас (за награду) . . 101. 117. 137.
Научна основа за прав. вероиспоредне срп. нар. школе у Хрватској и Славонији са једном учитељском снагом. 109. 126. 145. 164. 195.
Испити у срп. учитељској школи Сомборској . . . . . 112.
Св. Сава. Поглед на једну лепу страницу српске историје и педагогије. (За награду). . . . . 120. 130. 159.
Заветно писмо добротворке народне госпође Лиле Стојковићке. . . 124.
О женском раду, написала Јелена Вицковић учитељица на Цетињу. . 129.
Повереница Сентомашког учитељског збора Н. Ђ. Вукићевићу. . 144.
Повторна школа и религијска настава у њој од Т. Костића. . . 153.
Шта се иште од срп. нар. учитеља, (за награду) . . . 157. 171.
Повереница Вршачког учитељског збора Н. Ђ. Вукићевићу. . . 162.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Страна.

Опћење са ученицима — почетницима написао Иван Крулец са словеначког превео Иван Мартиновић. . . . . 169.
Дужности дечије и како да се деца радо на њих навикну, од Ст. Вујадиновића. . . . . 174. 190.
Повереница Сомборских учитеља и учитељица Н. Ђ. Вукићевићу. . 177.
Народна настава у Америци с мађарског М. Бандић. . . . 181.
† Григорије Јорговић. . . . . 181. 193.
Поздрав љубљеном учитељу на св. Отца Николаја 1892. од В. М. Марина. . . . . 185.
Представка срб. нар. Сабора в. Сабору краљевина? Хрватске Славоније и Далмације. . . . . 187.
Повереница србског ст.-бечејског учитељског збора Н. Ђ. Вукићевићу. 198.

Дописи:

Шумберак на св. Саву. . . . . 28.
Стари Бечеј 27. Фебр. . . . . 50.
У Моолу 17. Авг. . . . . 99.
Сомбор. 12/24. Авг. Двадесетпетогодишња прослава учитеља и учитељица у Сомбору х—у. . . . . 131.
Дарови школи и учитељима из Сентомаша. . . . . 30.

Осим тога скоро у сваком броју: Школске вести, Разно и Некролози, и т. д.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. **У Сомбору 15. Јануара 1892.** **Год. XXIV.**

†

МИТА ПЕТРОВИЋ

професор природних наука и математике у Српској учитељској школи Сомборској.

рођен 14. Октобра 1848. † 17. Децембра 1891.

Српска учитељска школа у Сомбору претрпила је и опет грдни удар, ненакнадими губитак.

Тек девет месеци прођоше од како се у вечност преселио професор српскога језика и историје Исидор Стојковић, а ето се сруши и други најјачи стуб ове школе, премину далеко чувени и славни професор њен Мита Петровић.

Прерана и превремена смрт професора Петровића није само губитак по учитељску школу Сомборску, којој је он на дику и понос служио, него је она огромни губитак и по цели српски народ и његову књижевност.

У професору Мити Петровићу изгубило је Српство свог великог научењака, једнога од првих српских природоиспитатеља и неуморног плодовитог књижевника, који се својим непосредним испитивањем и истраживањем у Хемији и Геологији и у другим гранама природних наука прославио се и припознат био не само у Српском и Хрватском народу него и у књижевности Чешкој, Немачкој и Мађарској, који је са своје учености и неуморнога рада отликован био за члана књижевног оделења Матице Српске, за члана Српског ученог друштва и Српске кр. Академије наука и уметности у Београду за правог члана Хрватског књижевног педагогијског

збора у Загребу; за редовног члана српског пољопривредног друштва у Београду, за члана етнографског музеја у Липскоме.

Његово друштво тражили су и с њиме научна испитивања предузимали су многи српски и страни испитатељи природе и наученјаци.

Професор Мита Петровић још у младим својим годинама 1873. отликован је био службом тајника на општој Славјанској учитељској скупштини у Бечу; био је у двапут биран за посланика на српско народном Сабору у Карловцима а на последњем Сабору изабран је био за члана Саборског Одбора петнајсторице, те се већ у велико спремао, да у том Одбору делотворно учествује, али га немила живчана болест у сред овога његовог великог рада снађе и он у 43. години живота свог престаде живити на овоме свету.

Мита Петровић рођен је 14. Октобра 1848. године у Панчеву. Отац његов Григорије Петровић родио се у Србији, и. као дете изгубивши свог родитеља ког бесни Турци посекоше, дошао је у Панчево, где је изучио занат и отворио бријачку радњу, коју је после трговачким радом заменио. Мати Митина Софија произашла је из старе, уважене и побожне породице Хаџине у Панчеву и била је прва српска учитељица у Панчеву. Она је синове и кћери своје добро васпитавала и уливала им је из ране младости у срце жарку љубав према просвети и књизи српској. Под њеним руководством почео је Мита још као дечко од 12 година читати књижицу: „Милана за младеж и родитеље“. И то му је, као што сам говораше била прва његова лектира.

Основне школе и ниже разреде реалке свршио је Мита Петровић у месту својега рођења, нижу гимназију у Ср. Карловцима, а вишу у Винковци, где је и испит зрелости 1868. године положио. Још као ђак гимназијски почео је он писати у Даници, Вили и у другим онога времена белетристичним српским листовима. Уживајући стипендију Марије Драгичевићке из Панчева слушао је он филозофију, природне науке и математику на свеучилиштима у Хали, Тибингену и Прагу, и свршивши ове науке године 1871. приликом преустројства Српске учитељске школе од срб. нар. Школског Савета изабран је за професора математике и природних наука у учитељској школи Сомборској, коју је племениту дужност све до смрти своју пуних 20 година најточније, савестно и са неуморном ревношћу одправљао.

Одмах друге године после ступања свог на катедру положио

је Мита Петровић на кр. Свеучилишту Пештанском испит за гимназијалног професора по струци природословној и математичној, а у исто време одпочео је своје безпрекидно усавршавање у природним наукама и своју књижевну дјејателност.

Године 1882. о трошку срб. нар. фонда ишао је у Горицу и тамо слушао течајеве за виноградарство, из којих је предмета и испит положио.

Године 1889. послан је био од високосл. Школског Савета о народном трошку на изложбу Паризку са обвезом, да поднесе у своје време извештај о добивеном тамо искуству.

Једва би се могло пребројати све, што је професор Петровић као књижевник Србству и човечаству привредио.

Још као кандидат професуре написао је књигу: „Девојачки свет“, коју је Матица Србска наградила са 20 дуката. Године 1870. издао је књижицу „Народна школа у Чехословена.“ — Као професор учитељске школе писао је педагошке и дидактичне расправе у „Школском Листу“, „Напредку“, у немачком листу: „Neue Ungarische Schulzeitung“; и у Извештајима срб. учитељске школе Сомборске. Од 1880.—1884. делао је врло много као сауредник и главни сарадник на „Школском Листу“, који је тада двапут месечно излазио. Много је писао у Летопису Матице Србске, у „Јавору“, „Србској Зори“, „Стражилову“, „Женскоме Свету“ и у другим србским повременим списима.

Године 1888. изишла је његова књига под насловом: „Из природе“ штампана у В. Кикинди. Исте године изашле су у засебној књизи његове: „Слике из Хрватскога приморја“. Чланке о земљоделству писао је у календару Орлу и у Тежаку. Писао је књижице „О филоксери“ и о Свиларству.

Својим искуством и научним истраживањем стечена знања објавио је у књигама: Расток и како се њиме бојадише коса; Неколико приложака к експерименталној физици; Алкаличне баре у Сомборској околини; Сремско вино; Петроварадинска чесма; Појаве при грађењу бермета; Баре у Бачкој; Фрушкогорски извори; Производња ракије у нашем народу; Земље у Бачкој; Артезки бунар у Сомбору итд. Нека од ових дела изишла су и на немачком а нека и на мађарском језику.

За школу је написао зве књиге: Основи физике; Наука о геометријским облицима; Човечије тело и његова нега; Хемија за средње школе; Свиларство. Ове су књиге примљене за школске

књиге у српским учитељским и вишим довојачким школама а неке се од њих и у Србији у средњим школама као учевне књиге употребљују.

Овај огромни неуморни и безпрекидни рад професора Петровића у школи и у књижевности навуче му прошле године с пролећа телесну слабост, од које се опоравио у Радегунду за време школских ферија, и изгледало је, као да ће сасвим оздравити. Већ је уз своје професорске дужности продужио поново и књижевни рад свој и спремао се за делатно саучешће при реорганизацији школа наших у Одбору петнајсторице и на предстојећем цквено-народном Сабору.

На Аранђелов дан ове јесени осећао се још добро па је и у цркви и у кругу своје породице прославио своје крсно име, али одмах сљедећега дана опазило се на њему растројство умне снаге, које је тако јако напредовало, да је по савету лекарском већ четврти дан после тога 12. Новембра морао бити одведен у државни завод за умоболне у Будимпешти, где је 17. Децембра земаљски живот свој окончао, оставивши за собом неутешну верну супругу госпођу Драгињу рођену Бањакову, и троје сирочади Вјеру, отличну приправницу другога разреда; Олгу ученицу више девојачке школе и Миленка ученика II. разреда српске основне школе у Сомбору.

Тело покојниково је по жељи супруге и присних му пријатеља овдашњих, пренесено из Будимпеште у Сомбор, и 20. Децембра уз велико саучешће Сомборских грађана и учитељске школе са жељезничке станице у Св. Ђурђевски храм спроведено и свечано опојано а затим на Успенском гробљу Сомборском матери земљи предано.

Нека је вечна слава и хвала и успомена ревносном професору учитељске школе, великом научењаку и заслуженом књижевнику српском Мити Петровићу, а на српском народу стоји, да се материјално постара за обезбеђење његове самохране и уцвиљене породице, која је остала без својега отца, старешине и хранитеља, те да се тиме бар у нечему одужи за велике труде и подвиге неуморнога делатеља на пољу просвете народне велезаслуженог Србина, професора Мите Петровића!!!

ПОСЛЕДЊИ ПОМЕН СВОМЕ ПРИЈАТЕЉУ, ПРОФЕСОРУ МИТИ ПЕТРОВИЋУ

говорио МИТА КАЛИЋ на опелу у св. Ђурђевској цркви 20. декембра 1891.

Мито брате!

Када смо се после нашег ђаковања састали на сомборској учитељској школи као колеге, нисам знао, да ће нам онај стисак руке, којим се руковасмо бити последњи, — нисам слутио, да ћемо се после кратког састанка растати на веки.

Нагле промене, које читав преврат начинише у твојим породичним приликама, удари громова, који у рушевину претворише твоју кућевну срећу, тако су ме збунили, да немам моћи, да се приберем и да мирним погледом расмотрим, шта се то све око мене збива? Не могу да верујем, да си мртав.

Та није-ли се до јуче разлегала слава о победи твојој на књижевном пољу на коме си сјајне награде стицао за твоја неумрла дела? Нисмо ли се до јуче поносили тобом, као књижевником првога реда, научником првога реда, професором првога реда, чије лекције из оптике могле би на дику служити ма којем професору, ма вог универзитета европског.

И твој дух, коме никаква висина висока не беше, коме никаква дубина дубока не беше, лежи пред нама саломљених крила, а ти ни од кога не савладани победилац књижевни, лежиш први пут побеђен — од смрти.

Да нису тако и сувише очити докази о твојој смрти, ја још не бих веровао, да си мртав: али кад помислим, како си био вредан као пчела, како ни један тренут пропустио ниси, а да га радом не испуниш; кад помислим, како ни онда себи одмора давао ниси, кад су други уживали радости овога живота и кад су по свежем ваздуху крепили своје здравље, ти си у мрачној и загушној лабораторији испитивао, растварао мерио.

У заносу научнога рада, заборавио си на себе и на своје здравље, па си уживао, блажен што си пронашао, једну нову истину од које ће твој народ имати користи.

Кад на све то помислим, па видим, како си скрстио руке, па не радиш ништа, онда Мито брате, морам веровати, да си заиста мртав!

Голем је губитак за један мали народ, кад му у најодсуд-

нијем часу, погине јунак, који је читаву једну војску вредио, још је големији губитак, када му у најнужније доба смрт уграби умнога јунака, који је вредио читаву једну књижевност.

Или зар има и једнога поља на коме се Мита Петровић најсјајним успехом није истакао? Има-ли књиге у којој не лежи закопано благо његова знања?

Зар „Српски Летопис“ и „Глас српске краљевске Академије“ нису триумфални луци књижевничке му славе? Сада су на тим славолуцима истакнуте црне заставе! Име, које је светлило међу првацима књижевним, заоквирено је црним оквиром.

Нашу школу задесио је тешки удар, јер јој се сруши, понајјачи стуб; наша се књижевност зави у црно, јер изгуби најревнија раденика, наука изгуби најспремнија стручњака, а наш народ изгуби сина, који је свој род жарко љубио.

Но коли ће, да измери дубину, тек оне несреће, која му задеси тужну породицу, што у њему изгуби све! Ова је слика тако страшна, да је судбина још за живота покојникова, дух његов застрла црном копреном, само да ту слику не предвиди.

Занесен за науком и општим човечанским идеалима, радио си ти врли покојниче за друге све, а за себе ништа; прегао си, да роду и школи створиш што боље прилике а своје си занемарио; у тежњи, да друге што већма умно обогатиш, себе си трошио, као што свећа светлећи другом, себе сагорева.

Па баш у том самопрегоревању и огледа се твоја величина. У забораву на своју личну корист, за љубав општој користи, огледа се твоја поштена душа, као дно морско, посуто бисер врлинама, којима се дивимо.

Па је ли нужно, да се подајемо очајној тузи, као да смо те, на веки изгубили и да те више никад нећемо наћи? Престаје ли баш одиста свака веза с тобом и ако ниси више телом међу нама? Је-ли Мита Петровић био — оно слабачко тело, или је Мита Петровић био онај неуморни стваралачки дух, који је толика ремек-дела сачинио?

Кад си био дух за живота, није те могла ни смрт уништити, јер она само тело у прах раствара, а дух, он је вечито жив. Но духу је место на небу, а телу у земљи. Па пре но што се отворе мрачне двери, које растављају онај свет од овога, а које се затварају испред живих телесних створова, —

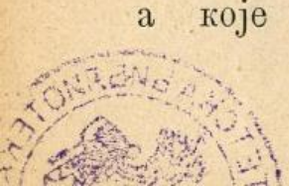

ми другови, пријатељи и поштивачи твоји допратисмо те до крајње међе живота, да ти тужно довикнемо: Збогом остај!

Пођи с Богом мили друже! и прими поздравље, од твоје уцвељене породице! Збогом пошао и прими поздрав од нас твојих колега и благодарних ти ученика, а ја ти из ђаковања пријатељ твој на последњем растанку болним срцем велим: вечна ти памет и лака ти била црна земља!

СЕДНИЦА ВСЛ. ШКОЛСКОГ САВЕТА

држана 16. Децембра 1891.

Председавао је Његова Светост патријарх Георгије Бранковић. Присутни су били: Др. Ника Максимовић, Прота Јован Борота, Н. Ђ. Вукићевић заменик гл. школ. референта, Др. Михаил Полит-Десанчић, Стеван Лазић гимназијални директор и Теофил Димић умировљени надзорник школски и оба народна тајника.

Због Митрополитског Црквеног Савета, који је истога дана седницу имао, држана је седница Школског Савета само после подне. То је била последња седница у години 1891.

У њој је решено преко 40 предмета.

Пре свега прочитан је Одпис В. кр. Угарског Министарства за богочаст и јавну наставу, којим се у сљед извештаја државног школског надзорника жупаније Бачке изјављује задовољство, што је за наставу у мађарском језику у Сомборској учитељској школи постављена формално оспособљена личност, и што се у том предмету прошле школске године повољан успех показао.

Даље са обзиром на пређашње наредбе поново се захтева да се течај на учитељској школи Сомборској са четвртим разредом расшири и да се приправнице обашка обучавају. О чему је Школски Савет Високосл. Срб. Народном Црквеном Сабору предлог свој већ поднео.

Висока кр. Хрв. Слав. Далм. земаљска влада саобштавајући мане и недостатке, које су државни надзорници у вероисповедним школама српским у Хрватској и Славонији приликом прегледања ових школа у течају прошле године опазили, умољава Школски Савет, да се постара те мане што скорије одклонити; јер би се иначе морало према тим школама у смислу §. 101. земаљског закона од 1888. поступити. Уједно примећује, да би време било, да се издани од овог Школ. Савета наставни план од 1872. који све

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

до сада важи за српске вероисповедне школе у Славонији и Хрватској, замени са новим, који би био саобразан научној основи изданој од поменуте земаљске владе године 1889. за комуналне школе.

У свези са овим подноси заменик главног школског референта њиме израђену Наставну основу за српске вероисповедне школе у краљевинама Славонији и Хрватској и то: а) за школе са једном наставном снагом и б) за школе за две и три наставне снаге и в) за школе са четири наставне снаге. Та наставна основа израђена је према захтевима земаљског закона од 31. Листопада 1888. и држећи се специјално потреба српске народне школе у погледу наставе у српском и црквено-славенском језику, Науци Христијанској и Црквеном појању, саобразна је у свему прописима научне основе издане од в. кр. Хрв. Славон. Далм. земаљске владе за комуналне школе у Славонији и Хрватској. Разлика је битна само у томе, што су у овој наставној основи за српске школе узета за свакидашњу школу само 4 разреда са једногодишњим течајевима, и што је у школама са више учитеља и немачки језик међу наставне предмете у два старија разреда уврштен.

Ова наставна основа издата је пододбору састојећем се из чланова: Стевана Лазића, Теофила Димића и заменика гл. шк. референта, да је прегледају, проуче, и о њој у идућој седници своје мнење поднесу. Да би се пак мане и недостатци опажени у српским народним школама још у течају ове школске године одклонити могле, саопштене су Епар. школским властима у Горњем Карловцу, Пакрацу и у Архидијецези у препису приметбе државних школских надзорника с налогом, да дотичним местним школским одборима и учитељима строго наложити имају, да се у дотичне школе, особито у Јасеновцу, Дубици, Петрињи, Беловару где су велике мане опажане, бољи ред у сваком погледу уведе.

У свези са овим позват је заменик гл. школског референта да у идућу седницу има донети израђени предлог за „Школски и наставни ред“ у срб. народним школама.

Нов устројни статут за учитељску школу у Г. Карловцу издат је гореозначеном пододбору на проучавање и мнење уз очекивање извештаја.

На предлог управе учитељске школе Сомборске оболелом професору исте школе Мити Петровићу дат је допуст на годину дана уз уживање подпуне плате. Пристављеном пак супленту за природне науке и математику на истој школи Стевану Јовићу који

је по президијалној наредби Њ. Светости Патријарха 29. Новембра у звање уведен одређена је обашка плата од 800 фор. и то од дана, када је у звање ступио.

Да би школска младеж србских народних вероисповедних и комуналних школа, као и ученице србских виших девојачких школа долазити могли без уштрба наставе Средом и Петком уз частни пост на Пређеосвештану Литургију, умољени су сви дијецезани Епископи, да би изволили наредбу издати, да се поменуте службе Божије у 11 часова пре подне започињу.

Србска црквена обштина у Горњем Карловцу позвана је, да поднесе прорачун, који је за оправке на стану учитељске школе и у тој самој школи нуждан.

Призиви учитеља М. К. у Ст. Б. и М. Ј. у Н. С. противу решења Епарх. Школ. Одбора Бачког као неосновани одбијени су.

Одобрено је решење ЕШ. О. Темишварског донесено у ствари остарелог учитеља С. П. у Араду, и исти је учитељ упућен, да се у одређеном року за мировину код дотичне државне власти пријави.

Избор Јована Ћосића досадањег учитеља у Кули за учитеља предградске школе у Араду потврђен је услед призива дотичне Обштине противу решења ЕШ. Одбора Темишварског, којим је овај избор био одбачен.

Осим тога решени су још неки предмети од мање важности а издати су декрети неким новоизабраним учитељима у Темишварској и Бачкој дијецези. В.

ДВАДЕСЕТИ МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ

о стању школа у Угарској за 1889/90. год.

Из статистичног оделења овог званичног извештаја вадимо следеће податке:

У I. одељку је извештај о броју за школу способне деце, и оне која су ишла у школу. Године 1889/90. било је 2,524.569 деце за школу способне, то је 18·36 % од укупног броја становника ове државе. Од ових је ишло у школу 2,057.812 деце, није ишло у школу 466.757 деце. За сву ову за школу способну децу потребно је 30.600 школских дворана са толико исто учитељских снага; а године 1890. било је само 24.965 школ. дворана и 24.908 учитеља.

Кад сравнимо број овогодишње за школу способне деце са бројем од прошле године види се, да је ове године број за школу способне деце порастао са 55.943, а број оних који су ишли у школу нарастао је са 42.200.

За свакидашње похађање школе од 6—12 год. било је за школу оба-

везне 1,828.295 деце; од ових је ишло у школу 1,581.974 деце. Без наставе је остало 246.321 дете.

За повторну школу било је пописано 696.274 деце, у школу је ишло 475.834 деце; није ишло у школу 220.436 деце.

Похађање свакидашње школе било је најгоре у Мармарошкој жупанији; у овој жупанији је само 46·94 % од броја за школу способне деце ишло у школу. У Сатмарској (60·72 %), Силађској (62·20 %), у Крашовској (64·56 %), Солнок-дубошкој (64·80 %), Хуњадској (65·24 %), Угочкој 74·83 %), Арадској (70.25 %), Торданско-марошкој (73·48 %), Чикској (74·83 %), Бихарској (77·56 %), Колушкој (78 %), Берешкој (78·67 %), Чонградској 79 %), Арањош-торданска (79·14 %), Фогарашкој (79·06 %), Турчааска (79·92 %), Мало-Кукуљској (82·37 %), Тренчинској (84.77 %), Заланској (85·54 %), у Торонталској (86·41 %). Врло добро су похађане школе у Барањској жупанији (97·94 %), Острогонској (98·04 %), Мошонској (98·15 %), Шопронској (99·43 %), у Фиуми (Реци) (98·73 %).

Од наред напоменутог броја за школу способне деце било је 1,288.189 мушких, и 1,236.380 женских. Од за школу обавезних мушких ишло је у школу 85·37 %, а од женских 77,49 %,

По вери било је највише римокатоличке, реформатске и јеврејске деце у школи. На првом месту су реформатске вере од 1000 ишло је у школу 881·7, најмање је ишло у школу код грко-католика (унијата) од 1000 само 622·1 детета.

По језику било је 1,263.011 Мађара, 334.704 Немаца, 399.568 Романа, 331.596 Словака, 72 832 Србаља, 47.077 Хрвата, 75.781 Русина. По полажењу школа на првом месту су Немци (90·83 %), за њима су Мађари (85 65 %); на последњем месту су Романи (60·82 %).

Од деце која су била у школи њих 85·33 % су кроз 8 месеци походили школу, мање од 8 месеци 14.67 %. Ма да је број деце, која су свршила потпуно школску годину нарастао са 37.489, кад је и број деце која нису довршила школску годину нарастао са 4711. Број отсутних часова је врло велик. 1,304.599 деце отсуствовало је у 21,077.338 часова. Неизвињених отсутних полу дана било је 1,057.883. За неизвињена отсуства утерано је глобе 36.122 ф. 8 нов.

Од своте која је потрошена на издржавање школа, употребљено је 175.971 фор. на књиге сиротим ученицима. Од броја деце која су ишла у школу 91·19 % имало је сав школски прибор, а није имало 8·81 % или 181.469 ученика.

Године 1890. било је 240.111 ученика који иступају из свакидашње школе, и од тих је 229.753 положило испит. Њих 221.429 знају читати и писати, а 8.324 знају само читати, а писати не знају.

Године 1889/90. од 12.685 општина њих 10.647 су издржавале по једну или више школа; 1.784 општине су издржавале своје школе са суседним општинама; у 243 општине нити је било у месту школа нити су са суседним општинама издржавале школе. Највише општина без школа било је у жупанијама: Бихарској (55), Хуњадској (29), Земплинској (18), Крашовској (13), Солночко дубочкој (12), Шарошкој (10).

Осим општина има још и пустара (салашева) које су имале својих школа. Највише ових салашких школа било је у пештанској жупанији (120).

Године 1889/90. било је 16.805 школа. Од ових је 801 државни, 1.946 општински, 5.422 римокатоличких, 2.173 грчко католичких, 1.815 источно православних, 3.375 реформатских, 1.433 евангеличких, 566 јеврејских, 184 приватних, 46 унитарских, и 44 друштвених школа. По томе је дакле број вероисповедних школа: 13.830.

У овој години било је 16.559 основних школа, 64 виших народних, 164 грађанских и 18 виших девојачких школа. Отворено је нових 104 основне школе, 1 виша девојачка, две више девојачке су претворене у више нар. школе.

Смешаних школа било је 14.285, чисто мушких 1.178, чисто женских 1.342. Код државних школа само половина су смешане школе; код општинских су $^3/_4$ смешане; код вероисповедних велика већина су смешане школе.

Године 1889/90. било је у 16.805 школа 25.202 учитељска места, од којих је 24 908 места било попуњено, а 294 места остала су без учитеља. Од тих непопуњених места у 173 школе су држали предавања путујући учитељи.

Са једним учитељем било је 12.759 школа; са два учитеља 2141 школа; са 3 учитеља 714 школа; са 4 учитеља било је 435 школа.

У 12 хиљада основних школа предавани су сви законом прописани предмети. Женски ручни рад учен је у 2582 школе, газдинство и вртарство у 4640 школа, пчеларство у 534 школе, домаћи или други занати у 941 школи.

У погледу наставног језика било је 82·92% од школа са једним наставним језиком, у 17·08% мешовитим наставним језиком. Од 13.932 школе са једним наставним језиком било је 8994 мађарских (од 1889. год. умножен број са 150), 674 немачких (порастао број са 32), 2587 романских (порастао број са 156), 1115 словачких (умањен број са 274), 312 српских (порастао број са 25), 39 хрватских (умањен број са 2), 211 русинских (умањен број са 16).

Мађарски језик и с њиме помешан још један наст. језик био је у 2824 школе; поред мађарског још два друга наст. језика имале су 33 школе. Само у 16 школа, које су имале два наст. језика, није био ни један мађарски.

Од 7811 немађарских школа постигнут је потпун успех из мађарског језика у 3124 школе; средњи успех у 3072 школе, никакав успех у 1615 школа. Према прошлим годинама у овом погледу се показује назадак. Неуспех у мађарском језику приметио се у ист.-православним и грчко-католичким школама.

Од 16.805 нар. школа било је смештено 15.231 у својим сопственим зданњима; а 1.574 у закупним становима. Последње године порастао је број школ. здања са 17, а број закупних станова са 86. Вредност школских здања износи 29,129.359 фор.

Године 1890. било је 24.965 школ. дворана. Од ових тек половина ако одговара зак. захтевима; 30 процент од шк. дворана у таком су жалосном стању, да се једва могу и назвати школ. дворанама.

Многе школе су рђаво снабдевене школ. училима. Слика за очигледну наставу од 16.559 школа било је само у 6.371 школи; мапа Аустроугарске монархије било је 6.935; Европе 11.911; пет делова света 5.645; појединих

ТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

делова света у 611 примерака. За физику је било 774 збирака и 5.304 збирке слика за зид. За природописне предмете било је 1.198 збирака и 10.096 збирака природописних слика. За цртање је било само 1.023 збирке, а за гимнастику 2.957. Књижница за децу било је 2.957 а 1.786 књижница за народ. У овим податцима показује се велико сиромаштво школа у овој држави. Може ли се без учених сретстава постићи ваљан успех?

Школских вртова било је 10.479 (од 1889. год. умањен број са 351), за поучавање у вртарству имале су 8869 школа своје вртове (мање са 120). Само у 4640 школа предавано је практично вртарство и газдинство са задовољавајућим успехом.

Станова у нарави имало је 18.756 учитеља, а 6152 учитеља или су добијали станарину у новцу или су стан из своје плате морали плаћати.

Виших народних школа било је 64. Од тих је 17 за мушке и 47 за женске. Ове је школе похађало 646 мушких и 1721 женска. — Грађанских школа било је 164. Од ових су 44 државне, 39 општинских са државном припомоћи, 3 приватне са државном припомоћи, и 2 друштвене са државном припомоћи; чисто општинских 33, вероисповедних 24, приватних и друштвених 19. За мушке било је 79 а за женске 85. Ове је школе похађало 10.576 мушких и 9642 женске. Мушки V. и VI. разреди готово су били празни. У опште у мушким школама у старијим разредима је мање ученика, дочим је код женских похађање школе кроз све разреде једначије.

Број виших женских школа порастао је на 18. Од ових је 10 државних, 2 општинске, 2 римокатоличке, 2 реформатске и 2 приватне школе. У свима овим школама било је 2112 ученица.

У III. одељку министарског извештаја говори се о учитељима. Године 1889/90. било је у 16.805 школа 24.908 учитеља. Од 1869. до 1890. године дакле за 21 годину нарастао је број учитеља са 7116, просечно 338—339 на годину. Поред свега тога данашњи број учитеља није довољан, пошто у овој држави треба да има до 31.000 учитеља. Свако учитељско место рачуна се у 500 фор., то је потребно до 3 милијона сталног издавања.

Односај између школа и учитеља знатно се поправља. Год. 1869. долазило је на једну школу 1·29 уч., 1880. год. по 1·37 учит., 1887. год. по 1·46 учит., 1889. год. по 1·47 учит., а 1890. год. по 1·48 учит. По именима школа долази на сваку државну по 2·13 учит., на једну општинску 2·19 учит., на једну римокатоличку и реформатску по 1·5 учит., на једну унијатску по 1·21 учит., на једну израиљску 1·80 учит., на једну ист. православну по 1·16 учит. (прошле год. 1·15 учит.), на једну грчко-католичку по 0·98 уч.

Од 24.908 учитеља било је 21.919 оспособљених и 2989 неоспособљених. И у овом погледу види се напредак. Године 1873. било је 78% оспособљених учитеља, 1880. год. 80%, 1887. год. 87%, а прошле године је било 21.738 оспособљених учитеља. Највише неоспособљених учитеља има у вероисповедним школама; код грчко-католика 29·6%, код православних 24·3%, код реформатора и евангелика 13·3% односно 13·5%, код римокатолика 10·8%. Код унитараца има 16 неоспособљених учитеља. У државним школама само су 2% неоспособљени учитељи. (Свршиће се).

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Стручни течајеви. В. кр. хрв. слав. далм. влада Отдјел за богоштовје и наставу дозволила је, да се уз Вишу девојачку школу у Осеку заведу ови стручни течајеви.

1. Једногодишњи течај за шивење рубља руком.
2. Једногодишњи течај за шивење рубља стројем (машином);
3. Једногодишњи течај за шивење и кројење хаљина;
4. Четиримесечни течај за глађење рубља;
5. Течај за умјетне радње од једне године;
6. Трговачки течај од две године.

Разширење школа. У Шиду на комуналној срб. школи установљено је шесто учитељско место за учитеља с платом 400 ф. и станом у нарави или станарином од 100 ф.

У Нови Карловци (Сасама) установљено је четврто учитељско место за учитеља с платом од 400 ф. уз стан у нарави или станарину од 100 ф.

У Бежанији на српској основној школи установљено је друго учитељско место за учитељицу православне вере с платом од 400 ф. и станом относно станарином од 100 ф.

Затварање школа. Због дифтерита, који је у Сомбору ове јесени силно беснио, по наредби здравственог Одбора у Сомбору биле су затворене све основне школе у Сомбору и први и други разреди више девојачке школе у истом месту од 12. Октобра до 6. Децембра. — Пошто на салашима Сомборским још једнако многа деца од исте болести болују, то су и салашке школе у исто време, а неке у Децембру затворене и још до данас нису отворене. За време овог дуготрајног одбора све су школске дворане по ново окречене, цеђем изрибане и по пропису десинфиковане.

Наименовања и пристављања учитељица. Госпођица Зорица Илићева пр. учитељица у Ердуту, наименована је за привремену учитељицу у Бежанији; Теодора Крижанова редовна учитељица школе српске на селишту Ранчеву у Сомбору, по молби својој премештена је за учитељицу у селишту сомборском Билићу; Марија Топаловићева испитана срб. нар. учитељица пристављена је за привремену учитељицу у селишту Ранчеву, и госпођа Катарина удова Томићка рођена Топаловићева испитана срб. нар. учитељица пристављена је као привремена учитељица школе Обзирске на Сомборским селиштима.

НЕКРОЛОГ.

Марија Бошњакова учитељица сомборске школе на селишту Билићу после кратког боловања, преминула је у цвету младости своје у Сомбору 14. Децембра и сутра дан 15. Децембра после подне сарањена је.

Ана Кнежевићка рођ. Тарањска испитана српско народна учитељица и удовица покојног Душана Кнежевића негдашњег учитеља у Мађарском Чанаду, која је као привремена учитељица на селишту Обзиру код Сомбора већ од више година ревностно младеж српску обучавала, после кратког али тешког боловања преминула је у Сомбору ноћу између 17. и 18. Децембра и сарањена је 19. Децембра. Оставила је после себе јединца Вида Кнежевића отличног ученика четвртог гимназијског разреда.

Даринка Обушковићева привремена учитељица у Стари Шова, после дужег боловања преминула је у истом месту у половини месеца Децембра о. г.

Вечна нека је успомена овим честитим учитељицама младежи србеке!

РАЗНО.

На Отцеве. Сиромашној србској школској деци у Сомбору из заклада на то намењених, као и из дара сл. кр. града Сомбора и Сомборске штедионице, поделила је на Отцеве црквена општина србска у Сомбору у присуству школског управитеља и учитеља: 179 пари ципела, 67 пари чизама и 50 пари опанака.

Дарови школама и учитељима. Његово Високопреосвештенство господин Мирон Николић православни епископ Пакрачки имао је милост и ове године предплатити Школски Лист за школе србске у Капелни, Сухомлаки у Пакрачкој, и за србску вероисповедну школу у Липову у Будимској епархији.

Господин Јован Димовић заслужени учитељ србске школе у Тријесту изволио је и ове године послати предплату за србску вероисповедну школу у Пероју у Истрији.

Из закладе покојног Архимандрита Стевана Михаловића шаље се Школски Лист ове године у шест примерака и то србским школама у Дубици, Јасоновцу и Плашкоме у Горњокарловачкој, и школама србским у Тарди, Вемену и Бати у Будимској епархији.

Милан Петко Павловић мастилац (бојадисар) у Вршцу препоручује србским учитељицама и учитељима, мустре за убрусе (пешкире) са србским сликама, као: Девет Југовића, Херцеговачко робље, Рањен Црногорац, Сан Краљевића Марка, Гуслар и Вила, Деда и Унук, па онда у групама Змај Јован Јовановић, Лаза Костић, Милорад Шапчанин, Бранко, Јакшић, Суботић, Јов. Стерио Поповић, В. Караџић, Доситеј, и друге србске слике и ликове. Такође и друге сваковрстне нацрте што служе за подлогу женског ручног рада, које овај србски вештак на израду прима и на платно и свилу преноша. Уједно препоручује своју мастилачку радњу за хаљине мушке женске и свештеничке. Србске црквене одежде бојадише безплатно. Обраћамо пажњу србске читалачке публике на овог србског родољубивог вештака, који станује у Вршцу преко пута од Мале цркве.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

Мува, Славуј, Румене и беле руже. Три приповедке Хр. Шмида за Српчад превео Јован Грчић. У Н. Саду. Издање А. Пајевића 1892. Цена 30 нов.

Што ти је мати? приноветка за децу, написао Фрања Хофман превео Јован Грчић (са сликама). У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. Цена 40 нов.

Петко Циганин, прича Ф. Хофмана, превео Светозар Влашкалић гимназиста. Издање и штамна Издавачке књижарнице и штампарије А. Пајевића у Н. Саду 1892. Цена 50 нов.

Popotnikov koledar 1892. za slovenske ucsitelje VI. leto izdal in uredil Mihael J. Nerat naducsitely in urednik Popotnikov v Mariborn Celje. Tiskal in zalozsil Dragotin Hrihar.

Збирка српских народних умотворина из Горње Крајине. Књига друга II. Српске народне пјесме слијепца Раде Рапајића вјерно нобилежио и за штампу приредио Манојло Кордунаш. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића 1892. Цена 80 нов.

Зборник црквених духовних песама на Божић са тропарима Христових, Богородичних и заповедних светитељских празника за ученике, свечаре и свакога, српски у стихове сложио Иван М. Поповић. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића 1892. Цена 10 нвч.

Српски звуци народне песме и игре за клавир удесио Тихомир Остојић. Нови Сад 1891. Цена 80 нов. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића у Н. Саду. Литографија Августа Фукса Нови Сад 1891.

Учебнаја рускаја Хрестоматија с толкованијами сочинил П. Полевој. Част вторaја (Издање II.). Цена 80 коп. Исте књиге част III. (издање 5.). Цена 75 коп.

Рускаја Исгорија дља мужских средњих учебних заведениј (II. издање). П. Полевој 1891. атрес С Петробург. Николајевскаја. Цјена 1 рубел 25 коп.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

На Никољ дан прошле године, као на крстно име моје, и о Новом Љету ове године примио сам многе честитке од мојих пријатеља, од местних учитељских зборова и од негдашњих мојих добрих ученика и ученица из свију србских крајева.

Пошто ми није могуће свакоме посебице захвалити на пријатељском сећању и изјављеним благим жељама мени и мојој породици; то за пријатну дужност сматрам у „Школском Листу“ јавно захвалити свима и свакоме на указаној ми љубави.

Уз ову моју свесрдну захвалност, овом приликом свима мојим пријатељима, многобројним мојим некадашњим ученицима и ученицама и читаоцима „Школскога Листа“ честитам Ново 1892. љето, и желим им свака добра.

У Сомбору, 1. Јануара 1892.

Никола Ђ. Вукићевић,
срб. учитељске школе управитељ,
и пристављени гл. школ. известилац.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Са овим бројем Школскога Листа започиње се 24. година његовог излажења, а управо тридесет и четврта година, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе српске покојни Др. Ђорђе Натошевић.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам што скорије предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу“.

У Сомбору, о Светом Сави 1892.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издаватељ „Школскога Листа“.

☛ Сваки, који прими први број „Школскога Листа“, а не би га рад држати, умољава се да одмах тај први број обратном поштом уредништву врати под добивеном атресом, па му се више не ће шиљати.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. **У Сомбору 15. Фебруара 1892.** **Год. XXIV.**

РАСПИС НАГРАДЕ.

За две најбоље педагогијске расправе, које у „Школском Листу ове 1892. године изиђу, расписују се награде.

Прва је награда од четири а друга од два ћесарска дуката.

Које расправе заслужују награду, одредиће умољени пресудиоци, који су изван овога уредништва.

Награде могу добити само она дела, која се до Ускрса ове године Уредништву Школскога Листа пошљу без подписа на самој расправи, него се име писатељево има назначити у запечаћеном писму, на коме има споља бити написан опај исти наслов, који стоји и на челу дотичне расправе, што је за награду подпесена. Писма уз ненаграђене расправе после објаве награде уништиће се.

Господа сурадници и у обште сви, који дописују у Школски Лист, нека изволе своје рукописе чисто, разговетно и крупно написати и у плаћеном писму Уредништву овом доставити.

У Сомбору, на Сретеније 1892.

УРЕДНИШТВО

„Школскога Листа.“

О ВАСПИТАЊУ И ЊЕГОВОЈ ЗАДАЋИ.

Култура и васпитање су највеће благо човечанско, које прелази са колена на колено. Као речни вали таласају се генерације једна за другом и губе се, али просветна струја увек остаје и дочекује нова поколења, прима их, испраћа их и тако вековечно даље. У том неминовном закону најбоље се види, да не појединци, него ни генерације немају права ни на какву индивидуалну слободу за вечно постојање. Па шта дакле, онда остаје као трајно? Остаје друштво човечанско. Оно је прави представник људскога рода, оно треба да је и објекат сваке науке и сваког испитивања, која иду за тим, да утврде у човечанству мир и с поља: у односу разних мањих и већих јединака, једна према другој, и изнутра: у човеку, самим са собом, — и која теже, да створе и оживе праву срећу у сваком углу човечанском. Отуда модерни принципи свију тих наука почињу данас да се задахњују и снаже једном од најновијих наука: социјологијом, науком о друштву људском, о напретку и будућности његовој, о препрекама, незгодама, болестима и манама његовим, које му сметају у напредовању. А то и јесте најправији пут. Кад већ влада у човечанству та добра воља, да тежи за тим, да вида ране своје, онда оно прво мора добро проучити себе и сазнати дијагнозу свију болести својих, па тек онда да их може лечити.

Од када се на научном пољу указао овај најновији правац испитивања, од то доба се нарочито педагогија почела да усавршава И унутра, у дисциплини њеној, и с поља, одакле она црпи грађу своју, куд и камо се већма размаглиле још по неке неизвесности, и социлошкоме испитивању данас васпитна наука — буди слава и хвала филозофу и педагогу *Спенсеру*, који је највише допринео утврђивању и ширењу њеном—збиља слави доба правога процвата и напретка својега. Већ је и пре тога било отпочето, али сад је и завршено опојавање некадашњега интелектуализма; даље човек се сматра као цело човечанство у маломе, те према томе циљ васпитању не сме бити *индивидуалност*, већ индивидуалним путем и начином *друштво*. Тако ће за кратко време са свим пасти и индивидуализам, и тада ће васпитна наука и на умну, и на духовну и моралну страну човечју тако да утиче, да у сваком човечијем бићу, колико год је могуће, оживи све тежње и све трубе читавога човечанства, за које оно улаже и приноси за усрећење своје.

За то је онда заиста врло занимљиво, да се обазремо данас

на математичну јединицу људскога друштва, на индивидуу човекову, те да је као микрокозам испитамо и проучимо са васпитног гледишта. У каквом односу стоји она данас са васпитном науком и њеним радом, и шта је за њу васпитна циљ? Шта је дакле мета васпитне тајне, која стоји у тесној свези са највећом тајном између земаљских створова, са човеком?

Нема ваљда ни једнога педагога у свесветској књижевности, који није изрекао свој суд о васпитном циљу човекову, и који није покушао да га дефинира. Већ стари Јевреји, па Јелини и Римљани имају изобиља од грађе у овом питању. А тек где је она грађа од ваљда тисућа разних педагога, филозофа, песника и толиких мислилаца научењака читавога света! Мислио сам, да изнесем велики део те грађе, коју бих могао прибрати из свију времена, а нарочито од духовног препорођаја човечанског, но одустао сам од тога. Та све је то већином тако једнолико, као што само може бити једнолико разлагање каквога појма у његове ноте, кад се њих тисуће хватају да одговоре на једно питање. А после, за ово расматрање и није потребна та грађа, јер ово није какав критички преглед чија дефиниција, аксиома или рефлексија даје најбољег одговора на питање о васпитном циљу, него покушај, да расветли ту ствар са друштвенога гледишта.

Дакле, да се вратим својој теми. Оно што је педагогија прибрала од великих умова о васпитној задаћи, да се на име буде и развијају у човеку све његове телесне и духовне способности, да се он оспособи, да их може употребљавати, или што вели Дистервег, да се човек васпитава за ч о в е к а, — то је и данас васпитна, задаћа према човеку и као према свету у маломе. Но терен васпитнога круга према данашњем педагошком погледу ванредно се проширио. Васпитање треба да обгрли прво сав народ, у којему је човек поникао, са свима врлинама и добрим странама његовим, па онда и читаво човечанство са моралом и вишом његовом задаћом о непрестаном усавршавању. Нека се индивидуа спрема за живот у друштву људском, али нека и ствар, срећа и напредак тога друштва живи у њој. Тај узајамни однос ишао би после за тим, да се заједнички усрећавају и микрокозам и макрокозам човечански.

Срећа и за појединца и за друштво! Та то је управо прави врхунац васпитне задаће, и пред свима васпитним системама треба увек да лебди ова крајња тачка васпитног успеха. Или зар би могао појединац бити у миру и спокојном блаженству среће и задовољства, кад у целини бесни пустош беде и несреће? Или опет,

кад појединци бивају тлачени од разних животних невоља и непогода, од куда би онда друштво могло бити срећно и спокојно? Дакле, за њих обоје постоји један пут к трајној срећи и блаженству, и они обоје имају заједнички да раде на остварењу те тежње своје, тога идејала својега.

Веома је велика ова мислао, а ако је сасма једностручна и схватљива. Велика је по битности својој а и за то, што се ту иште огромна рада, да се она може извести. Та свет је тако раскомадан та човечанство је тако поцепано. да ваљда нема ни броја за оне силне идеје, камо све поједини човечански делови упиру очи. Та један човек само често има сто средишта у центрифугалном кругу свога мисленог, духовног, религијозног и моралног света! Ето посмотримо само поједине народе. Мање више скоро свугде једна мисао, један циљ, па ипак ни броја ни мере за ону грдну дисхармонију у мишљењу и раду њихову!

Али човечанство живи у безграничном времену. За њега су и столећа тек само тренутци. Свака скоро генерација је тако нескромна, да држи, е она живи у правом пулсу бујног човечанског живота. Но ко зна, да ли је у опће дошла и ток прва ера *правог*, вишег живота у човечанству! За то ко има далек поглед, те сме да се упусти и изван обзорног свода свога живота и својега доба, из тог тескобног и ограниченог простора, тај може видети, да је у безграничности времена и простора и човечанству остављена велика димензија за унапређивање његово. И ко уз то види оне, истина још врло тихе зраке лепшег живота у човечанству, као навесницу зору за племенитији живот у свеколиком друштву људском, тај се не ће одрећи ни те наде, да ће једном између друштва и појединца завладати у васпитању једна тежња: срећа и напредак и једнога и другога да буде њихова заједничка ствар, да код појединца падне себичност, а у друштву да се покидају сви окови, који спутавају слободу мисли, речи и рада. По мом скромном мишљењу у овој хармонији лежи кулминација развитка у васпитној ствари човечанској.

Љуб. Лотић.

БЕСЕДА НА СВ. САВУ ПРОСВЕТИТЕЉА.

Ево дођосмо из храма Божијег у храм просвете, да и овде прославимо милу успомену првог српског просветитеља и архиепископа: св. Саве, појући светитељеву песму: Ускликнимо с' љубављу светитељу Сави . . . .

Ова се песма данас поји и у најскровитијем местанцету где год Србин живи.

Прослављајући успомену данашњег нашег великог светитеља, тиме се ми бар у неколико одужујемо оној великој љубави његовој, којом нас је задужио за свога живота. И заиста, слаба је реч, која би у пуном смислу изрећи могла оно превелико пожртвовање, самопрегоревање и љубав, којом је св. Сава цео свој српски род љубио и за њега се жртвовао.

Да видимо пак, чиме је св. Сава заслужио, да га српски народ прославља све дотле, докле год га буде на свету?

Св. Сава бијаше син I. српског краља Стевана Немање, бијаше му име Растко; али он не имађаше никако воље, да на престо оца свога икада седне, већ је он у своме срцу гајио жељу, да у тишини манастирској далеко од бурног светског живота живи и душу своју знањем и врлинама обогати; те се је зато покалуђерио у св. Атонској гори и у калуђерству добио је име Сава. У манастиру светогорском Ватопеду учио се је он грчком језику и светим књигама.

Предвидећи пак, да Срби све дотле не ће моћи у своме духу напредовати, док не буду своју самосталну цркву и српско свештенство имали, измолио је од Вселенског патријарха независност српске цркве и по наговору његовом пристао је да буде првим српским архиепископом.

Као архипастир и врховни поглавица српске цркве, обишао је све земље, у којима Срби живе, те је свуда проповедао и учио људе закону божијем, добре обичаје у народу је утврђивао, а зле изкорењивао; подизао је цркве и манастире, а покрај ових заводио је школе и болнице. Великаше и богаташе световао је, да се не уздају у своје богатство, него на Бога и да буду милостиви према сиромашној браћи својој; световао их је, ла се чувају од греха, да друге људе не вређају, те да у слози и љубави живе, да не враћају зло за зло, да не завиде и да живе поштено; јер поштењем се најдаље дође; оно је највеће благо човечије на свету; све друго може му се одузети, ал име поштено, никад ни до века.

Па сећајмо се и ми тих добрих поука св. Саве; примимо их к срцу своме, те упућујмо и нашу младеж, да се и она по тим речима влада.

Засађујмо у млађана срца својих потомака још из најранијег детињства све врлине, које човека човеком чине.

Учимо их: да поштују старије, да буду послушни, јер је

послушност извор свију врлина. Привикавајмо их, да буду вредни и штедљиви, смерни и искрени и својим доброчинитељима захвални; да истину зборе и право да творе, а више свега да преблагога Бога љубе, да се њему моле и да у њега тврду веру и уздање имају.

Само онда, ако будемо у срца своје млађане узданице ове врлине брижљиво укорењивали и њима их очеличили, моћи ћемо мирне душе и светла образа рећи, да смо своју родитељску дужност савестно извршили, и оној великој задаћи, коју родитељи у погледу васпитавања своје деце имају, у пуном смислу одговорили.

Тако радећи положићемо чврст темељ среће и будућности подмладка у народа свога, а и нама самима биће то на корист и на радост, на дику и понос.

Омилимо деци својој књигу, а нарочито српску и црквену, из које ће она научити све оно, што је добро, лепо и племенито, која ће их бодрити и соколити и од странпутице чувати; која ће им бити кажипут к срећи и оној мети, којој сваки Србин треба да тежи.

Не мислимо, као што на жалост многи држе, да је знање и наука само наученјацима потребна, већ будимо тврда уверења, да је она свакоме човеку без разлике сталежа и занимања нужна.

Предајмо им у аманет славље светосавско и све наше најдраже светиње онако чисте и светле, какове смо и ми од наших дичних прадедова примили наиме: свету веру православну и поносно име српско.

Тиме ћемо показати, да смо ревни посљедователи св. Саве, који је цео свој живот цркви, школи и народној просвети посветио, који је сво своје благо на олтар среће и напредка народа српског жртвовао, па с тога и заслужује, да га славимо и хвалимо све дотле, догод Србин живео буде.

Говорио у Купинову на св. Саву 1892.

Теодор Панић, учитељ и школски управитељ.

Опроштајна реч
при опелу професора
МИТЕ ПЕТРОВИЋА

у име његових ученика и ученица у св. Ђурђевском храму Сомборском 20. Децембра 1891. говорена.

Тужни зборе! И опет једна сјајна звезда паде с неба, и опет се угаси једно светило, једна луч за навек; угаси се светило,

које осветљаваше и показиваше за толико година својим ученицима прави пут, пут, који само добром, корисном и племенитом води.

Осамнајстога дана овог месеца стиже тужна вест и нами, ојађеним ученицима његовим, да се наш предобри наставник, и разредни старешина Мита Петровић у вечност преселио.

— — — — — — — — — — — — — —

Ох! црна земљо, шта уради! та јоште не покри потпуно кости преминулог нам професора Исидора Стојковића, а ти си већ на ново зинула, па нам силом грабиш најмилије благо наше, трзаш верна супруга, а бедној кукавној дечици му пак отимаш с врелих груди милог „Бабу“ и хранитеља, српском народу права родољуба, права Србина, књизи и школи пак неуморна раденика, верна и савесна друга.

О смрти, смрти! која, као лукави демон, у црно увијено крочиш напред, немилостиво рушиш, обараш, гасиш животе људске!.. зар ниси знала, зар ниси гледала, ко је тај коме си живот покосила? Зар ниси увидела, да си нам уграбила једног од највећих поборника на пољу наше младе књижевности? Зар ниси помишљала на оне силне његове школске књиге, и на његов неуморни рад на просветном пољу народа нашег? Зар ниси знала, да ћеш нас, његове јадне ученике, као јадне птичиће без мајке хранитељке оставити? Зар ниси помишљала на цвилење и плакање наше? Ох! заиста си ти неумолима, немилостива!

Ох! мили покојниче, који овде пред нами без искре живота лежиш, да ти је устати, да нас видиш овде скупљене, како плачемо, како жељно очекујемо, да би нам твоја уста, која нам много доброг и лепог савета даваху, још једном прозборила и још последњи савет као вечан спомен, дала, али све узаман . . . . та уста за навек онемише.

Ал, куд сам се ја део. — Зар сам заборавио, да све на свету бива по вољи Великога и Свесилнога Бога који једини има власт располагати са људима.

И заиста! Сили Оног, који свим, што се види и не види, влада, који небом грми, сили Оног. који милом нам покојнику и свима нами живот даде, и који је сам у власти одузети га, кад Његова света воља тако хоће, морамо се покоравати.

При растанку пак мили наставниче наш, у име свију ученика и ученица твојих ти велим: да те ми никада не ћемо заборавити. Твоје добре и мудре речи и твоји савети свагда ће нам пред очима лебдети, те тако негујући их у срцу свом, као вечан

спомен очуваћемо их. А сада још прими од нас, од твојих ученика, који те заиста љубљаху и који твојом смрћу велики удар и рану задобише, јер заиста:

„Не боли цвеће, кад са гране пане,
Већ на тужној грани тек остану ране“

прими од њих последње „Збогом“, као вечиту успомену на ономе свету!

Лака ти црна земљица! Вечан ти спомен међу нами!

Живојин Д. Касапиновић,
369/1892. Од одб. прав общ. у С. Ковину. припр. III. разр.

МНОГОПОШТОВАНИ ГОСПОДИНЕ УРЕДНИЧЕ!

Најстарија српско-православна црквена општина у Српском-Ковину (Ráckeve) умољава Вас многоштовани господине уредниче, да би на основу овде пригнутог „Позива“ скромну нашу молбу поштованим читаоцима цењеног „Школског Листа“ и у опште родољубима српским у Вашем листу топло препоручити извољели.

Из одборске седнице српско-православне црквене општине држане у Српском Ковину 19. јан. 1892.

Драгутин Јанковић, перовођа. **Живко Суботић,** председник.

Одзивајући се овој молби честитих Србаља у Србском Ковину; тих чувара најстарије Богомоље србске светога храма Успенија Богородичног и у њој Иконе Мајке Божије Ковинске, саобштавамо њихов Позив молећи све читаоце Школскога Листа, да у кругу својега познанства овај позив прочитају и да синове и кћери србске својски позову на прилагање за одржање Ковинске најстарије србске цркве у срдцу Угарске краљевине.

Позив је тај сљедећи:

Позив.

Кад је оно године 1439. турска сила од 40.000 војника а из Смедерева навалила на блажене претке наше, који су као верна погранична стража домовине, бранили град Ковин (Kewe) према Смедереву на десној обали Дунава, јуначки претци наши не могоше да одоле ужасној сили, не одбранише града, но се растурише из њега на све стране, а Турци прихватише град Ковин, разорише и попалише сву варош око њега.*)

*) Vladislaus Dei Gratia Hungarie etc. Rex . . . Universi Cives et hospites oppidi nostri Köviensis nunc propter metum et formidinem saevissimorum Turcorum . . . qui cum valida ipsorum potentia partes nostras inferiores

Видећи краљ Владислав I. јуначку невољу својих ковинских Срба, дозволи им повластицом од 10. окт. 1440. год. да се могу населити на чепељској ади ниже Будима, а на оном пустом месту, где је стајао још само храм посвећен некада св. Аврааму патријарху; дарова им краљ у властитост ораће земље, ливаде и воде,**) а Срби назваше ову своју насеобину и опет Ковином, подигоше ту велељепни храм од самог тесаног камена и храму са истока попеше одвојено звоник, који их служаше неких 260 година.

Године 1756. узвисише ковински Срби овај свој звоник опет тесаним каменом још са тринаест хвати, поклопише га за невољу шиндром, а након других 39 год. по томе, покрише вити звоник храма свога белим лимом.

Но шта је на овоме свету трајно вечно? Буре што су вековима бесниле преко чепељске аде и преко Српског Ковина, обранише и пореметише и ову стару и лепу грађевину наших побожних предака — и нама потомцима њиховима, који се у овој црквеној општини умалисмо на 102 душе оста: да са бригом гледамо у наш свети храм, у ову монументалну грађевину са две побочне црквице и некад дивним одвојеним звоником, како их немилосни зуб времена све то већма троши, јер ми немамо толико материјалне снаге, да спречимо, да ова света богомоља наша, да овај сабор околних села, у којима православни Срби живе отмемо и сачувамо од коначне пропасти.

Но у тој бризи нашој не очајавамо; теши нас уздање у милост Свевишњега, који неће дозволити, да утрне кандило пред олтарем његовим; крепи нас уздање и у заједницу братске љубави, која нас спаја са браћом нашом осталим православним Србима у милој нам домовини, а под милостивим скиптром нашег славно владајућег краља и господара.

---

et ipsum opidum nostrum Köviense subintrarent vastaturi, desertis propriis ipsorum habita culis cum liberis . . . per diversas Regni nostri partes procedendo et sub tectis aliorum divagando . . . Datum Budae in festo Josephi Stephani Regis Anno Domini 1440. (Оригинал у архиви српско-ковинске вароши.)

**) Nos Uladislaus Dei Gratia Hungarie etc. Rex . . . Fideles nostri Rasciani alias in oppido nostro Kewi . . . commorantes, a seavis Turcis . . . miserabiliter fugati . . . misericorditer hanc gratiam concedimus et facultatem, ut ipsi cum eorum uxoribus et prolibus in Insula nostra Chepelin quodam deserto loco prope et circumcirca quandam Ecclesiam in honorem Sancti Abrahami fundatam ubi et antiquitus villa fuisse dicitur descendere, constructisque et aedificatis sibi Domibus et Habitaculis, ibidem sub illis Libertatibus quibus in dicto oppido Kewi . . . usi fuerunt morari Terrasque Prata ac aquas . . . possidere valeant atque possint. Datum Budae Feria Secunda proxima post festum S. Francisci Confessoris Anno Dni 1440. (Оригинал се чува у архиви српско-ковинске вароши.)

Јест, ми се тврдо уздамо, да ће се та браћа наша православни Срби наћи светоме храму нашем на помоћи, да ће радо приложити пуно и обилно милодара, како да узможемо стари и дивни храм наш са звоником његовим, што скорије оправити и од пропасти га спасти.

Нас је врло мало, а уз то смо тако сиромашни, да једва издржавамо ову свету цркву и српску школу своју са њиховим служитељима; на оправку цркве своје и звоника јој не можемо одвојити ни пребијене паре јер немамо ни чиме, ни откуда.

Високо крал. угар. министарство дозволило нам је милостивим отписом својим под бр. 73306./VII. 1891. 14. да смемо и можемо купити добровољне милодаре и прилоге на оправку своје свете цркве и звоника јој.

Обраћамо се дакле Теби мили православни роде српски и молимо наиме наше славне српске православне Општине и поједине дарежљиве родољубе и родољупкиње, да притеку прилозима и даровима својима у помоћ овој најстаријој али и најсиромашнијој српској православној црквеној општини, те да јој помогну штедро и многомилостиво, да узмогне што скорије своју свету цркву и звоник јој оправити и од пропасти сачувати.

Сваки дарак, ма и најмањи нека је од Бога благословен и д бро ће нам доћи, а ми ћемо захвално у своје време положити јавни рачун о дарованој нам милостињи и топло ћемо се захвалити јавно и поименце сваком нашем племенитом приложнику.

Молимо се Господу Богу Свевишњему: да овај глас наш не остане као онај глас у пустињи, но да ова велика молба наша умилостиви племенито срце сваког имућнога православног Србина и Српкиње у нашој милој домовини.

Молимо да се дарови и прилози шаљу: Православној српској општини у Српском-Ковину.“ (С поља на писму: **Gör. kel. szerb. hitközségnek — Ráczkeve. Pest megyében**).

У име српске православне општине Српско-Ковинске:

У Српском-Ковину, 29. октобра 1891.

Тимотије Михалџић, парох. Живко Суботић, председник. Максим Лудајић, главни тутор.

ДВАДЕСЕТИ МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ

о стању школа у Угарској за 1889 90. год.

(Свршетак).

Врло се умножио број помоћних учитеља. Године 1887. било је 12·03 % помоћника, а 1890 године 12·11 % помоћника. Највише ових учитеља има код римокатолика (15·1 %). У државним основним школама има само 7 помоћних учитеља.

Од 24.908 учитељских снага било је 21.604 мушких и 3.304 учитељица. Број учитељица се знатно умножава. Неоспособљених учитељица готово и нема. Највише учитељица има у државним, општинским, римокатоличким и израиљским школама. У другим школама их је мало према мушкима.

Од 24.908 учитеља било је 22.026-оро који су мађарски језик усмено и писмено имали у власти; само говорити и предавати знало је 928 учитеља; по мало говорити 1.275 уч.; нису ни мало знали 679 учитеља. Свега 1.954 учитеља нису одговорили закон. захтевима у погледу мађарског језика. У овом погледу је најгоре стање код ист. православних, еванђелика и грко-католика.

Државни учитељски мировински фонд имао је 20.226 чланова. Број чланова овога фонда у последњим годинама знатно је порастао. Мировину су уживали 938 чланова 106.019 фор.; 1.459 учит. удовица уживало је 125 311 фор. припомоћи; 2,042 учит. сирочета је уживало 59.564 фор. припомоћи; 10-орици учитеља је давано 702 фор. припомоћи; а 15-торица су добили отправнину 3.390 фор. — Крајем 1890. године износио је мировински фонд 8.225.103 фор. 85½ нов.

У VI. одељку говори се о издржавању школа. Године 1889/90. потрошено је на школе 15,495.548 фор. Пошто је у Угарсгој 1890. године било 96,162.050 фор. државне порезе, то је на издржавање школа потрошено 16.11%. Просечно једно стално учитељско место стаје 482·1 фор., једно помоћничко место 360·1 фор. Од 300 мање нађено је у Кикилској, Силађској и Солнок-дубошкој жупанији.

Учитељских школа било је 72 са 261 разредом и 4.081 учеником. Од тих школа су 25 државних, 24 римокатоличке, 4 грчко католичке, 4 ист. православне, 4 евангеличке, 10 реформатских и 1 израиљска. Од државнух су 18 за мушке и 7 за женске; од римокатоличких су 14 за мушке и 10 за женске. Сомборска учитељска школа је смешана. 69 учит. школа су основне школе а 3 за грађанске школе.

Код вероисповедних учит. школа у извештају се спомињу многи недостатци. Велика је разлика између државних и вероисповедних школа у погледу броја наставника, просторија, вежбаоница и др. У 4 грчко католичке учит. школе било је 12 разреда са 11 редовних и 3 помоћна наставника. У 4 евангеличке учит. школе било је 16 разреда само са 14 наставника. У 10 реформатских учит. школа било је 35 разреда само 33 дворане. У 10 римокатоличких учит. школа било је за 35 разреда само 24 дворане.

Године 1890. било је 703 забавишта, са 59 више него прошле године. За изображавања забавиља постоје 3 завода.

Из „Népt. Lapja“. **М. Бандић.**

ПРОСЛАВА СВ. САВЕ ПРОСВЕТИТЕЉА У СОМБОРУ.

Као сваке године, тако и ове прослављена је у Сомбору светла успомена првог Просветитеља и највећег учитеља Србског Светога Саве најсвечаније.

Пре Св. Литургије у великој дворани србске учитељске школе у присуству свију наставника и приправника и приправница свршен је Молбан са водоосвећењем и појањем Светосавске песме, којом је приликом управитељ ове школе управио на учећу се младеж неколико топлих речи, препоручивши им, да се по примеру Светога Саве чврсто држе Свете наше православне вере и њених обреда, да љубе језик и красне србске обичаје и да као учитељи у овим врлинама децу србску васпитавају. Свету Литургију у Ђурђевској цркви служио је Најпречастнији г. Протопресвитер Љубомир Купусаревић са два свештеника, и на њој је учињен спомен за покој душе преминулих професора Исидора и Димитрија, а затим је освећено и кољиво учитељске школе.

После Св. Литургије уз брујање звона и појање Тропара Светитељу Сави ишли смо с литијом у велику црквену кућу, у којој су смештене овдашње средсредне србске школе и виша девојачка школа, где је после свечанога водоосвећења држао говор у славу Светитеља Саве вероучитељ србских народних школа Сомборских г. Жарко Поповић. По том се Литија у најбољем реду у цркву вратила.

Овом приликом пало је у очи, да је простог народа било у цркви и у школи, али отменог света слабо смо могли на оба ова места видити.

В.

ДОПИС.

Шумберак, о св. Сави. Звона са куле оглашују, — и зову свет у цркву, да се Богу помоли, и — да му захвали, на превеликом дару, на превеликој милости, — што нам посла св. Саву, који нас изведе из чаме; који нас наведе на пут који води спасењу, блаженству, срећи, напретку; који нас спасе од пропасти; који нам осигура опстанак; који нам отвори умне очи; који нам показа пут, који нам показа начин, којим се и данас просвећавамо; који прими на себе велико посланство; да утврди православну веру међ' Србима.

И свет са свију страна јури к цркви, подстрекиван неким унутарњим пламом, — подстрекнут неком невидимом силом — љубављу к' светитељу Сави.

Порта се напуни побожних Срба и Српкиња, — правих и достојних потомака св. Саве, који једва чекаху, да куцне звоно на св. литургију. — Тихо се разговарају и сећају дела данашњег слављеника — св. Саве, — спомињу их, и одушевљавају се већ и самим помислом на њ....

Зазвони и трећи пут, — и црква се напуни побожног народа.

Умилно појање одјекује из уста Српчића и Српкињица, — које би пр пратио по који крупнији глас из средине старијих мушких. —

По свршетку службе крене се народ са свештеником у школу, звона су звонила, а дечица умилно појала путем тропар светитељу Сави: „Пути воводјаштаго в жизан“.

Тако тихо корачајући и умилно појући дође овај збор у школу, — у то пристаниште, где се набавља све оно, што је лепо племенито узвишено — хришћанско. —

Сад се приступи самом освећењу водице. — После красних и томе значајних песама, које се том приликом поје, свештеник окропи освећеном водом школу, — а по том народ, колико је могло до њег' допрети, — јер школа, би дубком пуна, и још осим тога у дворишту би тма света.

Кад се и то свршило, — отпоче скромну прославу ученик један са песмом: „*О св. Сави*“, коју је дивно одекламовао и завршио речма:

. . . Ускликнимо са љубављу
Светитељу Сави,
Српске цркве — врховној
Светитељској глави!

Одмах за тим прихватише ученици и ученице и у два гласа отпојаше: „*Песму св. Сави*“ и то таком прецизношћу, да се човек дивити морао.

Кад су отпевали, онда је опет један ученик одекламовао песму нашег дичног песника, Змаја Јована Јовановића, „Дижите школе“, — дете је таким патосом декламовало, да би се и старији декламатор морао поклонити и рећи: евала! А родитељи — присутни? — О та она суза у оку што се заблистала, она је све казла, она је растумачила унутарње осећаје, — она је илустровала душевно расположење, она је говорила и осећаје срца. — Кад им је овај довикнуо:

. . . Скûни ми бâбô с чела облаке,
Не дај ме бâбô у просијаке,
Не штеди бâбô рад добра мога,
Смилуј се бâбô тако ти Бога!...

сви су се тргли, кан'да их је нека магнетичка сила дирнула, — и зар се заверишс помоћи ћемо, нећемо ништа жалити, — мило чедо наше! —

После њега је декламовала једна ученица: „*Ај косово*“, а по том опет једна ученица; „*Српкиња*“, — обе тако лепо, — тако одушевљено, да су сви присутни очарани били. — По том је један дечко декламовао: „*Ја сам Србин*“, и оддекламовао ју је онаквим тоном каквим се такове песме декламују, — а у току декламовања чуло се: жив био, и одобравање главом, — и он заврши речима:

. . . Ја сам Србин, ево срца!
Ја сам Србин, ево руке!
Ако издам баците ме
По сред пакла, по сред муке!!...

И одмах за тим запеваше ученици и ученице: „Ја сам Србин српски син....“ „Ја сам млада Српкиња...“ у два гласа, тако громко и лепо да си осмејак приметио на лицима присутних. Ти си се слушајући занети морао у оно срет-

но доба наше, кад је и Србину лепши данак освитао, кад је и Србину лепше сунце сијало, — и опет си се надао и опет си у мислима заснивао онакве дане, ка' оне опет си представљао себи лепшу, сјајнију будућност...

По томе се крене и овај збор натраг у цркву. Сви беху тронути, — одушевљени, весели.... И деца опет поје: „Пути воводјашчаго в жизан...“

Приспевши у цркву, свештеник је раздавао нафору, — а свет се — примив разлазио својим кућама.....

Дивна је била ово прослава, са великог утиска што је на присутне учинила!...

На данашњи дан, где год Срб живи, где се год српска реч чује. — свугде се Срби сећају свог „*наставника и первопрестолника и учитеља*“, и свугде се обећавају, да ће више делати на унапређењу просвете своје, како би што светлија и ведрија лица могли стати пред првог српског просветитеља — св. Саву.

Па поздрављајмо тај дан свугде онако, како нам силе и — околности допуштају, јер чинимо, постизавамо двоје: прво — одушевљавамо се за просвету, за Српство, — а необорими је факт, да без одушевљења — нема ништа; друго одужујемо нашем српском светитељу — св. Сави оно, што нам је својим делањем на бољитку нашем — узајмио. —

Дакле. пуни одушевљења: напред!

Светислав Лазин.

ДАРОВИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА ИЗ СЕНТОМАША.

Родољубиви и добротворни грађани дичног Сентомаша, тог славног негда Србобрана, на позив и ревностно заузимање најстаријег учитеља Нестора племенитог Миковића послали су нам изобилну предплату на Школски Лист за ову школску годину у износу 54 фор. понајвише изјавивши жељу да се за прислату претплату шаље Школски Лист ове године оним сиромашним школама и учитељима, које Уредништво буде одредило, а неки су између њих и изрично означили жељу да се њихови дарови слати имају српским православним школама у Старој Србији и Маћедонији.

Уредништво Школског Листа изненађено је овим знатним и родољубивим пожртвовањем за благо просвете народне и за одржање Школскога Листа, и како у име своје тако и у име обдарених школа и учитеља захваљује јавно родољубивим даровательима и ревностном скупитељу Нестору пл. Миковићу учитељу Сентомашком, који се уједно овим умољава, да родољубивим добротворима српских школа и учитеља у дичном Србобрану лично у име обдарених школа и учитеља захвали на племенитом дару њиховом означивши свакоме место и особу, којој се и куда се дотични дар њихов шаље за ову 1892. годину.

Ради вечитог спомена и знања стављају се овде имена тих родољубивих даровательа са означењем наслова под којим се Школски Лист као њихов дар шаље.

Високоблагородни г. Лазар Дунђерски велепоседник и властелин Чеб-

ски и Кулпински изволио је послати претплату на Школски Лист за шест сиромашних школа или учитеља, по одређењу Уредништва. Његови се дарови шаљу: школама српским у Кнезу, Станчеву, Пардању, Рац Алмашу, учитељу Јовану Деспотовићу у Столном Београду и учитељу Марку Вујићу у школи манастира и села Грабовца.

Господин Стеван Дунђерски велеповедник из Сентомаша изволио је такође предплату послати за шест примерака. Његови се дарови шаљу: српским вероисповедним школама у Медини, у Батосеку, у Толнанској жупанији, даље школама у Краљевцу и Хрњакову у Темишварској жупанији, школи у српском Гарчину у Барањској жупарији и Дружини Богословској „Братству“ у српском Београду.

Као дарови господина Јаше Дунђерског велеповедника Сентомашког, шаље се Школски Лист српским вероисповедним школама у Долњој Нани и у Саки у жупанији Толнанској.

Као дар госпође Ане Ђорђевићке из Сентомаша шаље се по жељи њеној Школски Лист школи у манастиру Високим Дечанима у Старој Србији и српској школи у Велесу у Македонији.

На дар од госпође Милеве Дунђерске из Сентомаша шаље се по жељи њеној овај лист православним српским или славјанским школама у Кратову и у Прилипу у Македонији;

На дар од госпође Исидоре Дунђерске из Сентомаша шаље се Школски Лист српским школама у Подгорци у жупанији Беловарској и у Бремену у жупанији Барањској.

Као дар госпођице Милане Кађанске из Србобрана, по њеном наређењу шаље се Школски Лист православној српској вероисповедној школи у манастиру Грачаници у Старој Србији, и црквено-општинској школи српској у Скаддру на Бојани.

Господин Ђорђе Раља Стефановић трговац и ревностни школски управитељ у Сентомашу послао нам је и ове године претплату за четири школе у Старој Србији или Мађедонији. Као дар од њега добијају ове године овај лист српске школе у Скопљу, у Пећи, Приштини и православно српско богословско училиште у Призрену.

Господин Лазар Манојловић Костин из Србобрана шаље ове године на дар Школски Лист православној славјанској школи у Свјатишту у Македонији од куда су пореклом били његови предци и Питомцима српске учитељске школе у Нишу.

Општина Сентомашка осим листа што за себе држи изволила је предплатити за још један примерак Школскога Листа, који се као њен дар шаље српској школи у Власеници у Босни.

Као дар г. Младена Гаванског грађанина Сентомашког шаље се Школски Лист српској школи у Невесињу у Херцеговини.

Као дар г. Јована Теофановића грађанина Сентомашког шаље се Школски Лист учитељу српском Милану Мартиновићу у Сребреници.

На дар од г. Тоше Дунђерског грађанина Сентомашког шаље се овај лист г. Стевану Вујадиновићу учитељу у Травнику.

По жељи ревносног скупитеља претплатника у Сентомашу г. Нестора

плем. Миковића шаље се као дар од њега Школски Лист у пет примерака у Црну Гору и то: Питомцима учитељске и богословске школе на Цетињу; учитељству основне школе на Цетињу; Зарији Радичевићу учитељу у Подгорици; и народним школама у Црнојевића Рјеци и у Даниловом Граду.

(За остале дарове школама и учитељима јавићемо у сљедећем броју Школскога Листа). **В.**

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У српској учитељској школи Сомборској прво полгодиште ове 1891/2, школске године завршено је 29. Јануара 1. Фебруара прочитане су ученицима оцене из владања и учевних предмета Затим се 3. Фебруара започела настава за друго овогодишње полгодиште.

Наименовања. Васа Бановић учитељ у Нови Карловци (Сасама) наименован је за равнајућега учитеља у истом месту.

Никола Стојисављевић пр. учитељ у Слабињи наименован је за правога учитеља у истом месту.

Живанка Цветковић Видаковићева досадања наместна учитељица наименована је за привремену учитељицу српске народне школе у Угриновцима.

Никола Деметровић свршени приправник горњокарловачки наименован је за привр. учитеља у Јакшићу код Пожеге.

Васа Грујић наместни учитељ у Грубишном пољу наименован је за привр. учитеља.

Лука Мачкић наименован је за привр. учитеља у Уштици.

НЕКРОЛОГ.

Ника Грујић учитељ српске више девојачке школе у Сомбору после дугог и тешког боловања преселио се у вечност 1. фебруара о. г. у педесетој години живота свога у Сомбору.

Покојник је рођен 1842. године у Сомбору. Свршио је српску народну школу и трећи разред ниже реалке у месту свога рођења затим је ступио у учитељску школу у Сомбору и ту је педагошке науке за две године свршио и на свршетку Јулија 1861. учитељски испит с врло добрим успехом положио, те је услед тога изабран био још те јесени за учитеља 1. разреда

средсредње мушке школе у Сомбору. коју је дужност са неуморном ревношћу и са најбољим успехом одправљао и све до 1871. године школску младеж у црквеном појању ревностно управљао. Оставши рано удов, отиде 1871. године у Киснахт код Цириха где је две године пробавио слушајући педагогијске науке у тамошњем семинару најпре о свом трошку а затим друге године уз припомоћ из клирикалнога фонда. За време његова бавлења у Швајцарској имао је супленти, а по повратку одтуда године 1872. примио је опет свој разред. Наскоро затим премештен је за учитеља V. и VI, разреда основне женске школе из којих је разреда по том развила се српска виша девојачка школа у Сомбору, у којој је он све до своје смрти служио као учитељ рачуна, геометрије, земљописа и историје.

Покојник се бавио књижевношћу српском и писао је красне песме под именом „Огњан“. Био је дуго времена перовођа Сомборске црквене општине, и ликовођа певачке дружине Сомборске, а до смрти перовођа Сомборске српске Читаонице и занатлијске задруге; био је један од главних сураденика на негдашњем листу „Родољубу“ а по том на „Бачванину“, којега је редакцију пре неколико година он сасвим на себе примио. — Године 1885. био је посланик Сомборски на српском народном Сабору. У српском учитељству уживао је велико поверење и био је омиљени председник учитељских скупштина у Сомбору, Великој Кикинди и Ст. Бечеју.

Чим је смрт покојникова оглашена, истакнуте су црне заставе на српској вишој девојачкој школи и на Читаоници Сомборској.

Тело је покојниково уз велико саучешће на Сретеније 2. фебруара у св. Ђурђевском храму свечано опојано, а по том је уз велељепни спровод на Успенком гробљу у породичној гробници сарањено.

На првој заупокојној литији у дому жалости и при спроводу појали су приправници а у цркви на опелу умилно је појала нова грађанска певачка дружина под управом својега хоровође г. Драг. Блажека.

На опелу опростио се с покојником његов највернији друг његов г. Јован Благојевић учитељ више девојачке школе, означивши у говору свом најглавније врлине, које су покојника као Србина, хришћанина и човека красиле.

Покојника оплакује уцвиљена и неутешна стара мати госпођа Александра удова Грујићка рођена Обушковићева и рођени му брат

Др. Јован Грујић, као и многобројне његове ученице и негдашњи ученици, пријатељи и поштоватељи у Сомбору и у осталим српским пределима.

Учитељство више девојачке и основних српских школа у Сомбору објавило је смрт покојникову сљедећим посмртним листом:

„Са тужним осећајем и уцвељеним срцем јављамо поштованом грађанству и васколиком учитељству, да нам је врсни и дични друг и пријатељ **Ника Грујић**, редовни учитељ српске више девојачке школе сомборске после дужег боловања у 50. години живота а у 31. години примерног учитељевања свог на неиакнадљив губитак српске школе и просвете 1. (13.) фебруара 1892 г. тихо у Господу преминуо.

Земни остатци велецењеног и незаборављеног покојника опојаће се 2. (14.) фебруара т. г. у 3 часа после подне у св. Ђурђевској цркви, а по томе на великом гробљу матери земљи предати. Вечна му успомена!“ (Сљеде подписи).

Павле Димић парох и наместник у Башахиду, један од најотличнијих православних српских свештеника, после дужег боловања преминуо је у Башахиду 18. Јануара у 44-ој години живота.

Покојник је рођен у Оросламошу, где му је отац Василије Димић био примеран свештеник. Павле Димић био је у младости конзисторијални бележник у Темишвару. Ступивши у чин свештенички отликовао се свима врлинама које треба да красе свештенике и проповеднике слова Божијег. Био је 1879. посланик на Сабору српском у коме је и перовођа био. На Саборима 1882., 1885. и 1886. такође је био Саборски посланик и учествовао је у овим Саборима, као један од најревностнијих чланова.

Тело покојниково сарањено је у недељу 19. Јануара после свршеног свештеничког опела у парохијалној цркви Башахидској, уз велико саучешће народа местног и свештенства из околине. Најпречастнији г. Ђорђе Влаховић, окружни протопресвитер началствовао је при опелу и говорио надгробно слово.

Покојника оплакује остарела мати, верна супруга и јединче његово са многобројним поштоватељма врлина његових. Нека је вечна успомена овом честитом свештенику.

Гавра Ј. Клипа српски народни учитељ у Грахову у Босни преминуо је после двогодишњега боловања од сушице, код својега отца Јована Клипе кр. финанцијалног стражара у Св. Кузми, у Хрватском приморју код града Бакра 26. Децембра пр. год.

Покојник је рођен у Јасеници код Плашкога год. 1865. Свршио је учитељску школу у Горњем Карловцу године 1888. са отличним успехом. Био је учитељ најпре у Приједору, затим у Житомишлићу а на последку у Грахову. Био је честит и ваљан учитељ и оставио леп спомен за собом.

У Св. Кузми код Бакра, на Богојавленије 1892. Василј Ј. Клипа.

РАЗНО.

Српски учитељски конвикт у Новоме Саду. Иметак овога друштва 31. децембра прошле године износио је 14.385 ф. 84 н.; од то доба до сад порастао је око 14.900 фор.

Парастос Мите Петровића, На дан Св. Григорија Богослова у Суботу 25. Јануара у 10 сати пре подне држан је у Светоуспенској цркви на гробљу Сомборском шестнедељни парастос за покој душе Димитрија Петровића заслуженог књижевника и професора учитељске школе, који је парастос његова супруга гђа Драгиња удова Петровићка давала. На парастосу присуствовали су сви професори и ученици српске учитељске школе и многи овдашњи пријатељи и поштоватељи његови. На гробу је покојниковом после парастоса држан спомен при којем је приправнички хор тужно свечано појао. Нека је вечна успомена незаборављеном покојнику!!

Годишњи спомен Исидору Стојковићу професору учитељске школе држан је у Успенској цркви на великом гробљу Сомборском 1. Фебруара о. г. после службе Божије и парастоса у присуству професора ученика и ученица српске учитељске школе Сомборске. После свршеног богослужења у цркви на гробу покојниковом пред западним вратима исте цркве држана је заупокојна литија. —

На споменик професора Исидора Стојковића приложиле су по једну форинту а. вр. преко уредништва Школског Листа госпођице Д. Малешевића учитељица у Дињашу и К. Трифуновићева учитељица у Гргуревци. Ова је свота председнику одбора за подизање реченог споменика уручена.

Дар у књигама. Пречастни г. Никола Ковачевић парох у Илинци поклонио је 100 примерака своје књижице „Декламације за буђење и неговање моралних и побожних мисли да се у корист отличних приправница сестара Марије Лале и Данице Јакшићевих распродаду. Ове је књижице управа учитељске школе предала дотичним приправницама, да их оне међу ученицима распродаду у своју корист. Господину добротвору овим се јавно захваљују.

Поклон доброј ученици. Благородни г. Јован Турјак адвокат у Столном Београду изволио је прислати управи учитељске школе 25 ф. да се тиме обдари приправница првога разреда. Персида Деспотовићева кћи учитеља српског у Столноме Београду господина Јована Деспотовића, која је прошле године као ученица мађарске грађанске школе у истом месту својим отличним успехом у наукама српству тамошњем образ осветлала.

Овај је дар Персиди Деспотовићевој ваљаној приправнмци првога разреда у Сомбору на Отцеве у присуству свију ученика уручен.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

— Летопис Матице Српске уређује А, Хаџић књига 166. — 1991.

Свеска трећа. У Н. Саду штампарија Дра Св. Милетића 1891. Цена 70 нов.

— Зборник молитава за православну српску младеж прибрао и саставио Јован Петровић кр. катихета и професор на великој гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу. Тисак и наклада Л. Хартмана у Загребу.

Овај ће зборник добро доћи оној српској младежи особито у Хрватској и Славонији која неуме читати стару црквену ћирилицу, јер је штампан на црквено славенском језику писменима и новим садањим српским правописом.

Књига ова обсиже 132 стране и украшена је светим иконама. Цена јој је 35 нв. и добити се може у наклади академијске књижаре Лавослава Хартмана у Загребу. Илица бр. 2. (Kugli i Deitsch) u Zagrebu.

ИСПРАВАК.

У бр. 1. Школскога Листа од 15. Јануара у животопису покојнога професора Мите Петровића назначено је, да се многозаслужени покојник овај родио 14. Октобра 1848. Ово је погрешно. Ми смо из поуздана извора и на основу протокола крштених дознали, да је исти покојник рођен 24. Октобра, а крштен 26. Октобра 1848. године. Молимо читаоце наше, да ову погрешку благохотно исправити изволе.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Велики Радинци у Срему тражи се учитељ и црквени појац правосл. вере. Плата по пропису. Рок до последњег Фебруара по новом.

У Луговети (Langenfeld) у жупанији темишварској на комуналној српској школи тражи се учитељ и црквени појац. Плата је 400 ф. и стан. Молбенице се имају на Мађарском језику Управном Одбору жупаније темишварске до последњег Фебруара по новом поднети.

Тражи се учитељица на српској вероисповедној школи у Куманима, која ће настављати други разред а осим тога и сву женску децу обучавати у ручном раду. Плата је 400 ф. 1 ланац земље, и стан са огревом. Рок 13. Фвбр. о. г.

☞ Ко овај лист неће да прима, нека нам први и други број врати под својом атресом, па му се неће више шиљати.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. **У Сомбору 15. Марта 1892.** **Год. XXIV.**

ПРЕД РЕВИЗИЈОМ ШКОЛСКИХ КЊИГА У ХРВАТСКОЈ И СЛАВОНИЈИ.

Школским законом од год. 1874. претворише се до мало све српске школе у Хрватској у такозване комуналне, где је највише осетило ударца српство, односно млађи нараштај српскога живља. О истом ударцу нећу да спомињем политички смјер, него морални ударац где су се српска мезимчад отуђивала од свега онога што је српство светињом на земљи држало.

Књиге по којима се још и данас у комуналним школама ради, може се правом рећи да изобилију поучним градивом; али још се такови израза у њима налази, да само Хрвати може бити разумију а српски народ особито у Славонији и Срему нарочито учитељи морају их трашити по разним рјечницима да могу деци смисао дотичне изреке разтумачити.

Приликом једне учитељске скупштине чух од председника у његову предговору као педагога ове речи: „Школа је расадник народне просвете и као такова може само у рукама државе напредовати, ако се хоће да са осталим народима раме уз раме напредујемо.“ Ако је тако и каже се да се неда порећи да није тако, онда дотична држава морала би обзир узети на све постојеће конфесије у њеном подручју, па да збиља получимо цел просветну са другим просвећеним државама.

Основом новога школског закона од 31. листопада 1888. и новом научном основом држим да ће се и све школске књиге за овдашње обће народне школе промјенути, те сам предузео да у овом цјењеном педагошком листу ставим на срце позваним органима и многобројни живаљ српскога народа, који би требао да у повјестничким комадима заузима простор из своје историје с правом као и браћа Хрвати. Надаље да се у колико је могуће обзир узме на изразе које могу оба народа разумјети.

Разне учитељске скупштине довољно су претресли још данас постојеће књиге, мâне су им изнели, разне критике о истима међу којима је врло важна критика у бр. 1. 4. и 6. Шк. Листа од г. 1881. коју је написао врли педагог и уредник овога листа, те може све послужити као добра подлога при стварању нових књига.

Ми имамо сви општи назив „народ“ кога и Срби и Хрвати разумију, а патимо се са речи „пук“ где се више пута десило да међу 200 ученика кад сам их запитао шта значи реч „пук“ ни један није знао, те сам им морао исту тумачити и одкуд је дошла. Може бити да је зато у штиву 77. II. чл. тачке и казано да у храмови источне цркве славе Бога пјесмама учитељи и појци старим словенским језиком у којих се налази многа и премногa стара рјеч хрватска, јербо пук постаде од црквено-славенске речи „полк“ те су је превели на хрватски „пук“ и одма је покрстили хрватском речи, — ово је баш у очи —. Горе у Хрватској може бити за уво згодно звучи „пучка“ али у Славонији и Срему не пријања за уво, код лепе речи што је сви разумемо „народна“ па зашто онда неби звали „обћа народна школа“ (које ја радим у свим случајевима).

У колико се зна цео народ у Хрватској и Славонији говори „недеља“ па баш ако хоћете и седмица а не „тједан“ те је сувишна реч, што у већини овога народа не знају шта је „тједан“ тако исто и „топориште“ коме ја ни данас корјена незнам. У колико ми је познато народ у Срему врло мало и скоро никад неупотребљује мјесечне називе као Хрвати, него Јануар, Фебруар, итд. што би се могло ставити уз оне називе и ови, те би деца знала у ком су времену, н. пр. Годишње доба, прољеће настаје 21 ожујка питам, — који је то месец, онда дете потроши доста времена док наиђе на март. Из праксе увиђе да речи: „*велебно* сине море“, „величанствени Велебит,“ „сребропјена Орљава“ и т. д. ови придјеви не користе много, јербо на селу баш ни један ученик не разуме, онда се само губи време тумачењем излишних речи.

У земљописним комадима описујући поједине делове Хрватске и Славоније, српски народ у тим покрајинама заборављен, ако се има који достојанственик споменути ту се је обишло право име, него се је изразило другим именом н. пр. грчко-источни а зар неби било боље јасно и онако како дотичном приада и да многобројном народу српском у правом смислу задовољи подпун прави назив имена „српско-православни владика.“ Зар су само хрватски при-

морци гласовити морнари, а где је тај српски живаљ који у великом броју тамо живи, ако имају једни потребу имају и други. У опису Фрушка Гора доста је погрешака унешено које је у критици у 1. бр. 1881. овога листа на јавност изрекао, те се све до сада ти неистинити описи нису изоставили. У опису „Јадранско море“ стари народи звали су га хрватским морем, — нека је и тако па могли су све реке које протјечу Хрватску и Славонију крстити именом хрватским, онда је цело Јадранско море од Италије па до средиземнога мора по наводу Хрвата звало се хрватским морем. Ако су уз обалу хрватску за време Крешимира морали мљетчани плаћати бродарину, није сљедство да сво Јадранско море прозове се хрватским морем. Учитељ мора бити у предавању истинит, како ћеш сада, ако кажеш истину опровргаваш навод у књизи, ако кажеш да се зове Јадранско море доводиш децу у сумњу зашто се незове хрватско.

При селењу стари Славена зна се да су се и Срби из Бојке доселили и да су били исто тако некрштени као и Хрвати, па се ни рјечица у комаду о покрштењу Хрвата неговори о Србима да су и они примали Христову веру баш онда кад су св. браћа Ћирил и Метод славенство преобраћали у христијанство, те да је грчки цар Василије послао свештенике који су све некрштене Славене покрштавали.

Кад је Карло велики покорио Хрватску, те посље смрти његове од силног дивљаштва што је чинио Људевит побожни и Франачки грофови нису Хрвати могли више трпити, дигну се на ноге да извојују златну слободу. Овде се неспомиње нитко да је Хрватом помогао, а зар нису били Словенци са запада а зар нису били Срби Тимочани на истоку (стр. 19.) који су сви заједно Франке више пута сузбијали док се издаја непоказа. Људевит велики жупан побјеже у Србију а из Србије у Далмацију где га нађе издајничка смрт, а неспомиње се зашто је Људевит морао из Србије побећи. Истина неби добро упливисало на душу детињу кад се на једној страни карактерише као одважан борац за свој народ а на другој страни као убијца. При селењу српског народа у ове крајеве од зулума турског где су српски деспоти у Срему владали који су храбро турке одбијали, и тај знаменити српски народ који онда поплави цео Срем ни у једном повјестничком комаду не спомиње се. Бој на мухачком пољу зар је без Срба био, баш у томе

времену позвао је краљ Људевит кнеза Павла Бакића са пет своје браће који су велике услуге чинили у бојевима, где је главом платио и знатни јунак српски Рада Божић. У штиву 61. Никола Јуришић спомињу се главни догађаји и јунаштво Николе Јуришића кад су Турци пролазили Угарску да ударе на Беч, а неспомиње се да су се том приликом јуначки држали Срби под војводством Павла Бакића који је са 200 љутих Срба коњаника одбранио прелаз на Дунаву. Све те заслуге које су Срби стекли борећи се уз Фердинанда против Турака и других непријатеља призна царска власт, те Срби станујући око Вараждина и Горњег-Карловца добише разна права које Србима дадоше немачки цареви и угарски краљеви — Фердинанд I. Рудолф II. Фердинанд II. а касније добију и свој земаљски устав кога су потврдили цареви Фердинанд III. и Леополд I. — Имена Змаја Вука, Митра Јакшића, кнеза Павла Бранковића, Павла Бакића и многих други обасуше се турским ратовима вечном славом заједно са именима хрватских бранича Шубића, Бериславића, Зрињског, Алапића и других. Аустријска војска помагана од Срба, Хрвата и Угарске властеле надбије Турке у многим бојевима, и освоји од њих многа места а од год. 1686—1688 освоји аустријска војска Славонију и Ердељ па очисти од Турака У штиву 71. Марија Терезија каже се од речи до речи овако: У тих ратових што су вођени за Марије Терезије борило се до 30.000 хрватских јунака, — спомињући Тренка и његове пандуре, а на посљедку стоји: те задаваху страх и трепет свакоме непријатељу. А ево како каже историја: Марија Терезија не уплаши се од непријатеља, него се поузда у верност својих народа а особито у Мађаре, Хрвате и Србе и позове их у помоћ (1741.). Сви ти народи устану листом на оружје да бране царицу проти непријатеља. У војсци коју је дала Угарска и Хрватска Марији Терезији било је преко 14000 Срба који су се храбро борили противу царичиних непријатеља, у свим ратовима који су трајали више година (1748.) и после тога 1756. кад је војевала царица са пруским краљем Фридриком II. који је рат више година трајао, Срби су и тада храбро се борили уз царску војску. Зар то није абсурдум? Ако већ у мањим ратовима тај српски народ није се спомињао, бар у главне чињенице требао је српски народ учи да српској деци колико толико предочи се прошлост свога народа у борби за име, веру и домовину. Кад су Турци изтерани из наше домовине, то није нитко други учинио него Хрвати, а где је тај

толикобројни народ српски који је онда живио па и данас, који се у свим бојевима ако не више а оно сигурно као и Хрвати за домовину борили.

У научној основи земљопис и повјест за III. разред изрично каже се: Хратске слике из повјести хрватског народа, по штивих читанке за III. разред.

Кад се је већ скоро свуда уметнула реч уз хрватски и српски, неби згорег било да је и овде дошло, те неби бојазан имали да ћемо опет остати лишени повјестнички комада о српском народу. — Ако децу познајемо са хрватским пјесницима, зашто их неби упознали и са српским.

Кад ми Срби учитељи предајемо све комађе повјестнично у читанци братскога нам народа, а зашто неби могли и браћа Хрвати ту узајамност нама враћати, јербо нас више нитко не изтреби; ако се тим хоће шта да се у школама почне, онда је то слаба комбинација.

Истина ове су књиге сасвим у другој ери стваране за такозване обће пучке учионе, али данас мислим да ће Висока кр. земаљска влада у стварању нових читанака знатно дати простора своме верноме српском народу.

У колико би се о овоме и више дало говориги то сам се ограничио на знатније чињенице ради малог простора овога листа, а о другим поучним комадима пуштам вештије перо, да претресе док је за времена.

Ш.

У ЧЕМУ МОЖЕ УЧИТЕЉСТВО НАРОД УНАПРЕДИТИ, А У ЧЕМУ УНАЗАДИТИ?

Пре него што ћу на ово питање да одговорим, ваља да будем на чисто, о каквом учитељству је у питању говор. Јер, једна школа, у којој 4—5 учитеља раде има своје учитељство; даље може да има своје учитељство један срез — једна жупанија — а напослетку и једна читава држава. Но када посмотримо боље ово питање, видећемо, да је у њему говор о народу, те по томе и учитељство, о коме је говор, мора бити оно учитељство, које једном народу припада, било то ма које вере или народности.

Овако схваћајући питање, лако ћемо увидети, да се на први део питања много дужи одговор може дати, него на онај други.

У животу народа нема ни једнога случаја, у ком уплив учитеља не би био меродаван.

Бацимо поглед на цркву. Видимо, да се народ недељом и празником скупља у храм божији, да ода овде хвалу Оцу небесном за примљена доброчинства. Да ли би то било, да ли би тај народ знао коме има да захвали ва примљена доброчинства, да га учитељ није у школи, још као дете упознао са Богом, и пробудио у срцу његовом захвалност према њему? — Зацело не!

Када изађемо у пролеће у поље видимо да вредни земљоделац ради, а у лето и пролеће сабира блага трудом својим заслужена. Да ли би он ово чинио, да га учитељ није у детињству његовом побуђивао на рад, напомињао му да треба да се труди и ради, да може уредно живити и обстати. Не, да тога није било, он би сео гдегод у хлад, и проводио би дане у лењости, док на послетку од глади неби умрьо.

Многи дечаци, када сврше школу одају се на разне занате. Од куда то, да су ти дечаци добили вољу, да уче занат? На сваки начин учитељ им је у школи говорио о занатима, описивао им, какву велику корист има човек од заната, те тиме побудио у њима вољу, да се и они на то одаду.

У сваком појединoм народу видимо данас многих знатних мужева, који делају за напредак народни, који пишу разна дела за народ, те у њима народ у сваком послу поучавају. Нису ли ови људи добили вољу да живе за народ отуда, што су их њихови учитељи на то побуђивали.

Када смо ово све прешли, можемо увидети, да учитељ, који се срцем и душом ода школи, који о другом чему неводи бригу, него само о томе, како ће своме народу користити, унапређује га у сваком погледу, било то у побожности, у земљоделству, занату, науци, или ма у чему другом.

Али учитељ, који само децу обучава, нечини задоста унапређивању народа, јер понајчешће бива, да проста деца заборавe оно, што су у школи научила, те тако тим или је врло мало постигнуто, или баш ништа није за унапређивање народа.

Учитељ, који одиста жели да народ унапреди, када има слободна времена, ићи ће по свом месту од куће до куће, побуђиваће људе на рад, показиваће им, како да раде овај, или онај посао, говориће им, да држе пчеле, да гаје свилене бубе, да се одају вр-

тарству, и стављаће им пред очи, какве им велике користи све ово донети може.

Но ако ово све чине само поједини учитељи, они ће одиста унапредити народ у појединим местима, али никако не цео народ. Али ако се сво учитељство сложи, да заједно делају за народ, да се сви скупа старају за његов напредак, онда ће они не само људе у појединим местима, него читав народ, у чијој средини раде у сваком погледу унапредити.

Учитељство, које тако ради, то је оно учитељство, пред чијим једним чланом је Бизмарк скинуо шешир, а кад су га запитали: ко је тај, коме се тако пријатељски јавља? а он је одговорио: „То је један учитељ, а учитељима ја имам много да захвалим.“ Већ овај одговор Бизмарков казује нам, колику вредност вма учитељ за народ.

Сада се можемо запитати: „Шта ће бити са народом, ког учитељство ово нечини, ког учитељство необраћа ни најмање пажње на то, дал ће његов народ напредовати, или ће сасвим заостати иза других народа? — Зацело, тај ће народ не само у сваком погледу заостати, него ће он мало по мало сасвим пропасти.

Видимо дакле, да није нужно да учитељство народ уназађује, него ако је оно само немарно, ништа неради за народ, већ гледа дан за даном без посла пролазити, спрема му сигурну пропаст.

Кинези су као што се држи, већ хиљадама година пре Христа познавали порцелан, барут, штампу и компас, па поред свег тога Америку је пронашао један Шпањољац, и то тек године 1492. после Христа. Није ли учитељство било криво томе, што се кинеска просвета није ширила на даље?

Многи ће рећи: Не; Кинези су због своје државне управе, и одељености од осталих народа, помоћу свог огромног зида, заостали.“ Ја опет на то велим, да код једног вредног учитељства неможе бити зида, неможе бити државне управе, која би могла на пут стати његовом раду, која би му могла сметати при унапређивању народа.

Учитељство држи у руци сву вредност народа. Ако оно ревносно ради, онда може материјално и морално стање народа унапредити; али ако пушта време безпослено пролазити, спрема му сигурну пропаст.

Од лењога учитељства сичувај Боже сваки народ!

В. У.
учитељска кандидаткиња.

ПРЕДЛОГ

за уредбу о умировљењу стално намештени чиновника код народно-црквених митрополитских и епархијских власти, професора српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професора српских вероисповедних учитељских школа и учитеља и учитељица српских вероисповедних виших девојачких школа и о мировинском фонду за те чиновнике и особе учитељског звања.

ГЛАВА I.

Општа опредељења.

§. 1. Стално намештени чиновници код митрополитских народно-црквених и епархијских власти, професори српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професори српских вероисповедних учитељских школа, учитељи и учитељице српских вероисповедних виших девојачких школа, могу, ако су потпуно задовољили уветима прописанима у овој уредби, захтевати за себе, своју удовицу и сирочад или мировнину или васпитну припомоћ из основанога овом уредбом фонда.

§. 2. Мировину или отправнину наведеним у §. 1. чиновницима, професорима, и учитељима и учитељицама, удовицама чиновника, професора и учитеља, и васпитну припомоћ њиховој сирочади одређује на образложени предлог њихове претпостављене власти саборски одбор по овој уредби.

§. 3. Као мерило за одређење мировине или отправнине служи:

а.) број година службе.

б.) величина последњих урачунивих берива.

§. 4. У године службе рачуна се у опште непрекидно служење код једне од у §. 1. наведених власти или завода, почињући од дана, кад је ко у службу ступио. То исказује сваки званичним декретом или сведоџбом од своје претпостављене власти.

Учитељима горе наведених завода рачуна се код одмеривања мировине и оно време, које су након потпуног оспособљења као наместни учитељи непрекидно у служби провели.

У случају, да се који српски народни вероисповедни учитељ или учитељица постави за учитеља или учитељицу на који од §. 1. наведених наставних завода или звања, урачунавају му се године службе проведене у учитељском звању, ако за све те године припадајуће пристојбе накнадно уплати (§§. 30. тачка а.) и 34. и 35. ове уредбе.

§. 5. Код урачуњивање континуитета службе не сматра се иста прекинутом:

а.) у стању суспензије пробављено време, ако је после довршене истраге дотичник невиним проглашен;

б.) на допусту пробављено време од једне године;

в.) време, које је ко провео као расположив услед преустројства дотичног звања или завода.

У стању мира, за тим преко једне године на допусту или у стању расположивости без фактичнога службовања пробављено време не може се урачунати у године службовања.

§. 6. Код установљења мировине имају се поред редовне сталне плате, коју је уживао дотични чиновник, професор, учитељ и учитељица у последњој години, урачунати још и сви нето- односно десетогодишњи доплатци.

Напротив пак особни доплатци, станарина, паушал за путовање, накнада за огрев и остали разни припадци не могу се при установљењу мировине у рачун узети.

Изузимају се ипак допунидбени (особни) доплатци, који су у допуну пређашње више плате побирани, те са овакови доплатци имаду при установљењу мировине у рачун узети.

§. 7. Право на мировину или отпртвнину губи онај:

а.) који се својевољно одрекне своје службе;

б.) који самовластно напусти своју службу, па је ни онда не наступи, кад га претпостављена власт позове на то под претњом, да ће службу изгубити;

в.) који је због каквог кажњивог дела осуђен на губитак службе, или је тај губитак законска последица скопчана с таковим осуђењем;

г.) који се дисциплинарним путем отпусти из службе;

д.) који се исели из аусто-угарске монархије у страну државу;

е.) који је починио такво дело, ради којега би био отпуштен из службе, а не може се против њега ни казнено ни дисциплинарно поступати зато, што се је сам убио, или што је побегао, или ма из каквога другога разлога; но у таковим случајевима треба да надлежна дисциплинарна власт изрече: да би био дотичник из службе отпуштен.

У случајевима набројеним тачкама в.) г.) д.) е.) има се већ одмерена и у течај стављена мировина обуставити.

Ако се отпуст истом онда изрече, кад је већ дозвољена обскрба удовици или сирочади, тада има стечено право ових нетакнуто.

ГЛАВА II.

О обрскрби чиновника, професора, учитеља и учитељица, те удова и сирочади чиновника, професора и учитеља.

§. 8. Сваки чиновник, професор, учитељ и учитељица може у овим случајевима мировину захтевати:

а.) ако због телесне или душевне мане постане сасвим неспособан да врши своју службу;

б.) ако је 65. годину навршио;

в.) ако је чиновник провео 40, а професор, учитељ и учитељица 30 година непрекидно у служби;

г.) ако је ко услед преустројства дотичног звања или завода постао излишан и не би му се могло дати дотадашњем положају и последњим уставним беривима одговарајуће место.

§. 9. Мировину добија само онај, који је навршио 10 година службе, и то: за тих првих десет навршених година добија 40% од својих последњих урачунивих берива, а за сваку даљу годину уз тих 40% новишава се са 2%, а код професора, учитеља и учитељица са 3% од њихових последњих урачунивих берива тако, да након навршених 40 односно 30 година добија као мировину своју потпуну редовну плату.

§. 10. Ко није навршио десет година службе, а наступи који од услова набројених у §. 8. тачки а.) б.) и г.), може захтевати коначну отправнину, која ће једанпут за увек изнашати за време службовања до укључно пет година једногодишњу, а преко пет година до десет година службовања двогодишњу последњу урачуниву редовни плату.

Као изузетак може добити сталну припомоћ, пре него што заврши 10 година службе онај који би умно оболео, пао у велику болест, ослепио, или друкчије у вршењу или услед вршења своје званичне дужности пао у таку болест, због које не може више обављати свога звања.

У том случају може му се највише једна трећина уживане редовне плате у име сталне припомоћи издавати.

§. 11. Који је због телесне или душевне махне неспособним постао да даље врши своју службу, дужан је своју молбу за умировљење својој претпостављеној власти поднети. Ова испитује из једног свог заступника, из једног у јавној служби намештеног физика, и једног градујираног лечника. Умировљење се одређује стално или привремено.

§. 12. Мировине и сталне припомоћи исплаћују се месечно у напред уз опрезе, које ће саборски одбор установити наредбеним путем.

§. 13. Ко има право на мировину, може у место исте узети једаред за свагда оправнину онолику, колика му је мировина, која му припада за две годнне, али мора сведоџбом у јавној служби намештеног лечника доказати, да је потпуно здрав.

Ако је такав умировљеник ожењен, обвезан је поднети и приволу своје супруге.

§. 14. Особа, која је своју мировину отправнином заменила, не може више ни под којим условом захтевати мировину, па ни у том случају, ако би вољна била примљену отправнину поврати; те и ако би изнова намештена била, не може јој се урачунати оно службовно време, за које је своју мировину откупила, ни у случају поновљеног умировљења.

§. 15. Исплаћивање мировине осим у §. 7 означених случајева престаје:

а.) смрћу умировљенога;

б.) кад умировљеник изнова у активну службу ступи;

в.) кад се привремено умировљени, ношто је узрок привременог умировљења престао, противи ступити поново у службу.

(Наставиће се.)

ГОВОР О СВ. САВИ.

Поштовани зборе!

Онај плави свод, који покрива нашу земљу, зовемо га небом; под тим небом, распрострто је велико славенско племе, а овамо спадају данас на северу живући: Руси, Пољаци, Чеси, Словаци, на југу: Срби, Хрвати, Словенци и Бугари.

Између ових народа, броји се једна маса народа, која је толике године од стране непријатеља велике невоље и ужасе претрпела, а да му његови дин-душмани не могоше ништа — остао је жив и не окаљан све до данас; та маса народа, која постоји у овим земљама већ 1256 год., и коју су његови прадедови са толике проливене крви очували, зове се српски народ.

Сад пак сви други народи, славе своје светитеље, ал чини ми се, да ни један народ не слави као српски а и не може славити, јер нема такових обичаја и врлина као Срби. Нема обичаја и врлина велим, нема, и заиста нема, а нема их за то, што од поменутих народа — ниједан народ није толике жртве полагао за своју веру и народност као Срби. Тешки су они дани били, кад су наши прадедови потоком крви за веру и народност лили, само да је нама као аманет у насљедство оставе.

За то, чувајмо је и ми!

А како ћемо је очувати?

Очуваћемо је само тако, ако буде у нама куцало оно српско срдце, које је куцало пре толико стотина година, у нашим прадедовима, који су за крст часни и слободу златну свој живот жртвовали, а поред тога, своју цркву верније љубили, похађали. А, да су они боље цркву похађали него ми, то нам сведочи ова жива успомена, коју нам наши прадедови као аманет завешташе: свечарство и прослава св. Саве.

То су оне српске најлепше врлине, којима се свак Србин поносити

може; то је оно, што ни један други народ нема, а кад нема, неможе се ни дичити својим прадедовима као наш српски народ.

Наша је црква за светиље признала најзаслуженије и најпобожније синове народа српског: Св. Саву, Симеона Мироточивога, краља Милутина, Стефана Дечанскога и цар-Уроша, кнеза Лазара, Мајку Анђелију, Максима Владику и Стевана Штиљановића. Међу свима овима српскима светитељима, најзаслужнији је данашњи светитељ, св. Сава. —

Тај велики човек, био је царски син, па као таковога, није га никад срдце вукло за ботаством нити је икада помишљао; да се као човек у царским палатама наужива богаства ни земаљске сласти; па за то је мануо на страну: царску круну, жезло и мач, а све за то, да послужи Богу, цркви и народу своме. Њему је Христова вера премила била, па за то је своју веру и цркву као јединац мајку своју служио и љубио. Због св. цркве и миле му вере православне метуо је на своју свету главу: црну — али сунцем обасјану камилавку. За љубав православија свога, обукао је црну ризу напуњену молитвама и богоугодним делима. Он је једини био, који је из чисте љубави на прама цркве своје — наруквице праведнога делања ради — на пољу просвете и народнога образовања — на своје св. руке метнуо. Он бејаше прави стожер: православија, цркве, школе, па и народа свога.

Када је похађао школе, децу је учио: веру своју љубити, цркву похађати, а препоручивао их светим и богоугодним молитвама Христа Спаситеља.

Долазећи у цркву, благосиљао је српски народ као децу своју; обасипао га молитвама; заносио га лепим еванђелским причама и — кадио га мирисним тамјаном измирном добрих дела. Он бејаше први архиепископ, учитељ и просветитељ свеколиких Срба.

Сава се родио 1169. год. а од како се покалуђерио, има 706 година. Од како носи као Србин св. име: „први архиепископ и просветитељ има 671 година. —

Задњи пут, обилазећи св. Сава гроб Христа Спаситеља, сврне у Трново код цара Асена Бугарскога, ту га задеси немила смрт 14. јан. 1237. г.

По смрти његовој, буде му св. тело сахрањено у Трнови одакле је након једне године краљ Владислав синовац његов пренео у манастир Милешево у Херцеговини. У том манастиру, чувале су се мошти светитеља пуних 357 год. Године 1595. дође свирепи потурица Синан-паша, узме Савине мошти, и на „Врачару“ пред Београдом спалити даде.

Српска црква признала је св. Саву за божијега угодника, а наш народ: за првога учитеља и просветитеља, те га сваке године у 14. јануара на дан смрти његове, слави.

Светкујмо дакле неумрлога великана српскога! Поклонимо се њему и подражавајмо његовим великим делима!

Говорио у Малој Ремети 14. јан. 1892 год.

Ј. Чордашић
учитељ.

ПОСТАНАК ОСНОВНЕ ЖЕНСКЕ ШКОЛЕ НА ЦЕТИЊУ.

О постанку ове школе пишу нам са Цетиња ово: Године 1871. дошла је из Котара Јелена Вицковићева удата за Црногорцем, који је неколико година у Котору живио а поменуте године постао чиновником поште на Цетињу. Родитељи поменуте госпође били су пореклом такође из Црне Горе, па ју је мајка зато и удала за Црногорца.

Госпођа Вицковићка шетајући се једном г. 1871. по пољани у околици Цетињској опази гомилу деце, која се играју, па сетивши се своје добре мајке, која је за време детињства њеног у својој кући по 20 сиромашне Црногорске женске деце одевала, хранила, болне лечила и мртве сарањивала, створи јој се жеља да и она помогне овој деци. Материјално није им могла помоћи, али предузме себи, да им морално помогне, и отвори својевољно прву основну женску школу на Цетињу, јер у то доба не беше тамо такове школе осим васпитног Мариниског завода, који је годину пре тога отворен био.

У тој својој намери запита гђа Вицковићка гомилу девојчица: би ли оне хтеле код ње се учити, а девојчице из гласа повичу: „Би смо училе!“ и бацише своје играчке, па се кренуше са госпођом Вицковићевом њеноме дому. Сутра дан скупило се већ 40 девојчица, а после све више и више, те се међу ову децу умешаше и деца већих чиновника и војвода Црногорских.

Три године проведе ова учитељица са женском децом учећи их и васпитавајући без сваке своје користи, једино из чисте љубави роду и човечанству. Треће године роди се кнегињица Јелена. Том приликом свака девојчица из ове школе обдари својим ручним радом новорођену кнегињицу, а учитељица пошље дарове те с писмом у кнежевски двор, матери кнегињи. Њено височанство је те дарове малих Црногоркиња милостиво примило и исти дан буде писмено позвана у двор учитељица са ученицама где буду милостиво примљене и добију уздарје, а гђа Јелена Вицковића проглашена буде за прву и праву учитељицу ове школе.

Како онда, тако све до данас Њихова Височанства књаз Никола I. и књагиња Милена ободравају ову учитељицу у раду њеном похвалама и наградама, међу којима је и брилијански медалион са сликом насљедника Данила — украшен, који је ова прва учитељица Црногорска од Његовог височанства књаза Николаја I. добила.

Учитељица је покрај прописа самог плана, пазила свагда да у свом раду тако поступа, како би васпитање и настава малених девојчица одговарала потреби и духу народа Црногорског. Са тога је она и у народу тамошњем јако омиљена и уважена.

Ове цртице о постању прве основне женске школе на Цетињу радо уврштујемо у Школски Лист, као податак за повестницу народне просвете у Црној Гори. **В.**

НА ГЛАС

о смрти научењака српског проф. М. ПЕТРОВИЋА.

И опет на небу звезда ето утрну једна,
Српскоме роду мила;
И опет горке сузе над гробом дичнот сина
Српска пролива вила . . . .

И опет милог сина српска изгуби мајка,
И сеја брата драга,
И љуба војна свога, а Српчад нејака, нага
Милога свог бабајка . . .

И српска књига свога изгуби просветника,
Наука друга мила,
Његовом смрћу судба, големог јада пуна
Срба је задесила.

Тај тужни одјек звона Србину груди пара
И ужасом потреса срце му сред недара; —
Јаук се тешки ори, потоком сузе лију,
Јер бабо сад оставља нејаку Србадију . . .

*

Престанте сада песме весеља живог пуна,
Сад српска тужи мајка,
Нејака деца оца из гроба плачем зову,
Милога свог бабајка.

Престанте, сад је време жалости, туге црне,
Време тешкога ваја,
Смрт проклета ето у хладни гроб нам одазва
Оца из загрљаја . . .

Па клекнимо сад браћо, на земљу клекнимо црну
Дигнимо очи к Творцу
И молимо се њему — скромно склопљених руку
За покај душе оцу.

Ђ. Лазић-Маринко.

ДОПИС.

—**ђ. Ст. Бечеј**, 27. фебруара. — Свакога правога и искренога пријатеља и поштоватеља школе ваља сваки гласак о нашим школама, како уопште, тако и посебице по местима, особито ако се стање ових на боље окреће, да обрадује. С тога сам и ја рад да преко цењеног нам „Школског Листа“ упознам штоване читаоце његове о стању и околностима наших српско-вероисповедних школа старо-бечејских.

Код нас за сад у погледу школа стоји овако: у средишту имамо 6 дворана са 6 учитељских снага, које су на сљедећи начин распоређене, пошто је Славни епарх. адм. одбор дозволио спојидбу мушке и женске деце до IV. разреда. I., II. и III. разред помешан но сваки за себе, IV. мушки, V. и VI. мушки и IV., V. и VI. разред чисто женски уједно. У предграђима имамо две школе свака са I. и II. мешовитим разредом, и на селишту (салашима) једна, свега 9. У средишту се налази осим учитељице у IV., V. и VI. девојачком разреду још једна учитељица ручнога рада, која женској деци из II. и III. разреда ручни рад предаје.

Но како се ове године од преко хиљаде за школу способне деце до 750 у школу уписало, то су некоји разреди, а наиме I. и III. у средишту и школа у доњо-варошком предграђу у којој се 160 деце уписало, постати бројно децом претерећени, усљед чега је местни школски одбор — да би овој незгоди доскочио — закључио, да иште од политичне општине, пошто ова све српске и мађарске школе издржава, нека се у доњем предграђу још једна школа отвори. На ово је полит. општина из средине представничког тела изаслала поверенство, да се по школама нашима о броју деце лично увери. Поверенство је 23. дец. прошле године школе обишло, о истини навода м шк. одбора о потреби још једне школе уверило се и одмах записник сачинило и представништву упутило.

Међутим и салашки становници око сентомашког друма поднели су такође молбу, којом иште, да се у групи њихових салаша школа створи, доказујући, да имају више од 50 деце за школе. Ради извиђења ове молбе био је ових дана управитељ местних српских школа са једним чланом поглаварства на лицу места, и нашли су 55 деце од 6—12 година. Тако нам је у изгледу, да ћемо идуће школске године још две нове школе отворити.

Како је свршетком 1891. год. досадашњем м. шк. одбору као и м. шк. управитељу 6-годишњи течај истекао, то је почетком Јануара месеца о. г. сазвана била ванредна главна црквена скупштрна, која је нов школски одбор и м. шк. управитеља бирала. У м. шк. одбор изабрани су: Преч. госп. прота Јован Борота, г. г. Др. Арон пл. Војновић, Др. Иван Влаховић и Мита Радановић адвокати, часни г. Иван Јелчић свештеник, гг. Јован Михајловић и Јован Чиплић учитељи, г. Тома Михајловић трговац и г. Милош Хаднађев занатлија. За местног шк. управитеља иаабран је поново досадањи управитељ учитељ Стеван Жекић.

6. и 7. Фебруара т. г. походио је наше школе Високоблагородни госп. *Стеван В. Поповић* епархијски школски референат бачки и будимски, и по учињеној посети по школама изјавио је искупљеном местном школском одбору своје подпуно задовољство како са постигнутим успехом, тако и са устројством и распоредом школа. Како чујемо, походио је госп. референат и школе у Фелдварцу, Петровом Селу, Мохолу и Ади.

17., 18. и 19. Фебруара обављени су у овдашњим нашим школама полгодишњи испити, а на Теодорову суботу приступила је сва школска младеж са гг. учитељима к тајни светога причешћа.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Заклада Кузмана Папулића у Иригу. Кузман Папулић негдашњи грађанин Иришки основао је закладу за подизање женске школе у Иригу.

Заклада ова састоја се из главнице од 6411 ф. 50 н. Од камате те главнице до 1878. године примала је једна српска учитељица годишњу плату од 400 ф. Од то доба сва камата обраћа се у главницу. Закладом овом управља старатељство, које се састоји из сљедећих особа: Преч. г. Саве Стојшића пароха, Мите Обреновића и Ђорђе Петровића трговца, који последњи је и благајник закладе.

По извештају Старатељства од 25. Октобра 1885. стање ове закладе имало сада 19.502 ф. 95 н. Ово се састоји: а) У задрузи Иришкој за подпомагање и штедњу уложено је: 4327 ф. 40 нв б) У Румској штедионици 3460 ф. 39 нв. в) У 31. комаду интабулованих прив. обвезницом: 5921 ф. 84 нв. г) У неплаћеним каматама на обвезнице: 1788 ф. 33 нв. д) У кући у Иригу бр. 465 бившег дужника Гавре Крстића, што је купљен: 2277 ф. е) У половини куће у Иригу бр. 400: 1500 ф. з) У готову новцу 228 ф. 19 нв. — Свега: 19.502 ф. 95 нов.

Нов земљовид Угарске. В. кр. угарско министарство за богочаст и наставу препоручује свима школама у Угарској нову школску мапу држава круне Угарске, која је у великом формату сад скоро изишла под насловом **„Magyar korona országainak térképe“.**

Овај велики земљовид краљевине Угарске саставили су Манојло Когутовић и Лауш Лаци а издао га је под надзором нарочите министарске комисије Мађарски земљописци завод Челцела и друштво. Добити се може на платну растегнут заједно са придоданим планом престолнице Угарске у штампарији кр. Угар. Свеучилишта у Будапешти по цену од 4 ф. 86 нв.

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима. Благородни г. Максим Лудајић свагдашњи предплатник овога листа, осим Школског Листа који прима послао нам је и ове године предплату за две сиромашне школе, за коју се Школски Лист шаље српским школама у Чипу у Будимској и у Медку у Горњокарловачкој дијецези.

Високоблагородни г. Никола Михајловић умировљени подпредседник кр. курије изволио је ове године претплатити Школски Лист за српску основну школу на селишту Буковцу у Сомбору.

Др. Стеван Поповић физик сл. кр. града Сомбора шаље на дар Школски Лист српској школи у Гацко у Херцеговини.

Др. Петар Цветковић ответник у Сомбору претплатио је Школски Лист за српску вероисп. школу у Торњи.

Пречастни г. Ђорђе Влаховић прота Вкикиндски шаље на дар Школски Лист учитељици српској у Босанском Бродцу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Благородни г. Павле Еремић члан Саборског Одбора из Кикинде шаље на дар Школски Лист српским вероисп. школама у Бечару, Чоки, Соки, Гаду, и Срб. Падеју.

Преч. Г. Никола Беговић прота у Г Карловцу шаље један примерак Школскога Листа школи српској на Његушима у Црној Гори.

Као дар скупитеља г. Нике Николића учитеља у В. Кикинди шаље се Школски Лист учитељима Дим. Адамовићу у Х. М. Вашархељу и Стојисављевићу у Тужиловцу као и срб. школи у Нађлаку.

По жељи г- Атанасија Костића учитеља у Фелдварцу ред. сараденика овог листа шаље се Школски Лист као дар од њега г. Кости Пешићу учитељу у Доњем Ковиљу и гђи Емилији Неше Зековића учитељици у Врањи.

Пошто је из Свратине у Македонији враћен Школ. Лист натраг, то се овај као дар г. Манојловића из Сентомаша (види бр. 2.) шаље школи у Ст. Мајдану.

На споменик покојнога професора Исидора Стојковића приложио је преко овога уредништва г. Дамјан Ламбрин учитељ у Иланци 1 ф. а. вр. који је прилог предат председнику Одбора за подизање горњега споменика г. Милану Стојшићу професору.

ОБЈАВА.

Г. г. прилагачима на споменик покојног професора Исидора Стојковића.

Част нам је јавити поштованим прилагачима, да је „Одбор за скупљање прилога за споменик пок. професора на учитељској школи Исидора Стојковића“ у седници својој од 13./II. решио, да — пошто је породица цењеног покојника годишњи парастос већ одржала — свечаност подизања споменика не држати 6. марта, дакле на дан преселења покојникова у вечни живот, него после Петрова, када се испити на основним школама обаве, како би г. г. учитељи и учитељице из околних места на свечаност доћи и на њој присуствовати могли.

Уједно се овим најучтивије умољавају г. г. скупљачи односно прилагачи, да прилоге. који су на ову цел утекли, на подписаног председника што пре послати изволе.

У Сомбору 27. Фебруара 1892.

Милан Стојшић с. р.
председник.

Жарко Поповић
перовођа.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. **У Сомбору 15. Априла 1892.** **Год. XXIV.**

ЈАН АМОС КОМЕНСКИ,

РОЂЕН 16. МАРТА 1592. † 15. НОВЕМБРА 1671.

Учитељство свију народа прославило је ове године тристогодишњицу рођења славнога Јована Амоса Коменскога најученијега мужа својега века, Отца нове разумне Дидактике и Методике, најславнијега педагога и учитеља свију времена.

С тога ће и Школски Лист, у колико му то малени простор његов допушта, учинити данас спомен прослављеноме великану учитељском, дики и поносу Славјанства и целога човечанства Јану Амосу Коменскоме.

I.

Јан Амос Коменски родио се 16. Марта 1592. године у селу Њивицама (Њивнице) на Морави недалеко од Угарскога Брода, камо су се његови предци преселили из места Комне, потоме је њему било презиме Коменски (Comerius).

Родитељи Јованови били су побожни поштени и вредни људи и припадали су заједници „Чешко-Моравске браће“ а то су били остатци Хусових сљедбеника, који се нису хтели повратити у лоно римске цркве, под условима као што учинише Утраквисте, но установише 1546. године засебну хришћанску обштину, која је нагињала протестантизму али се од овога битно разликовала, задржавши Свете Тајне, Свештенство и Епископство, држећи се својих старих хришћанских обичаја и обреда и служећи Богу на староме Чешком језику, који беше огранак језика старо-славенског.

Отац Јованов био је млинар, поседник млина и имућан човек, а мати му беше узор добродетељне и побожне мајке. Али није се дало задуго уживати маломе Јовану васпитање родитељско. — У десетој својој години остане он сироче без отца и мајке, под старатељством својега стрица.

Родитељска жеља беше, да им се син учи књизи и буде свештеник, испуни се, у супрот многим препонама, које учењу Јовановом пут препречаваху. Тек у 16. својој години почео је он полазити гимназију, у којој је тада механизам у настави владао. Али живо уображање и снажно памтење којима беше Јован од природе обдарен, победи све препоне, и он сврши гимназију по обичају тадашњем пропутује кроз Немачку и Холандију, посетивши знатне школе у тим земљама и довршивши науке своје у Хајделбергу и на другим свеучилиштима протестанским.

Као младић од 22 године врати се он 1614. у Моравску и постане учитељ и управитељ (ректор) школски у Прерави, брижљиво се спремајућ за свако предавање и радећи са одушевљењем и љубави на бољитку школе и школске наставе.

Његов заштитник био је Карло Жеротин поглавар Моравски.

Две године доцније 1616. ступи Коменски у чин свештенички и постане проповедником слова Божијег у Фулнеку, где је било средиште Чешко-Моравске браће. Као свештеник надзиравао је он и братску вероисповедну школу и надгледао своје пољско добарце за углед служећи једноверцима животом својим, вреднећом својом и разборитошћу својом.

Међутим 1618. године букне несрећни рат у Чешкој из којега се распламти онај тридесегодишњи рат, у којему је учествовала сва средња и западна Еропа.

Битка на Белој Гори 1621. испадне по Чехе несрећно. За њом је следовало грозно губилиште Чешких племића и родољуба пред Староградском већницом у Прагу, и такорећи коначни пораз Чешкога народа. Шпањолци, као добровољци у царској војсци, спале Фулнек, то гњездо „Чешко-Моравске браће“, и том приликом изгуби К. своју кућу, богату књижницу, своје рукописе и своје скромно имање.

Уз то још умре му жена и помру дечица и Коменски би био тада убијен, да га није спасао моћни кнез Карло Жеротин, под којега закриљем побегне Коменски у Чешке планине где нађе уточиште на добрима Жеротиновим и код бољарина Чешког Сладовскога од Слаупне. Бавећи се у Чешким планинама напише Ко-

менски године 1627. прво своје Методично дело под насловом: „Кратка Методологија“.

Године 1628. изиђе заповест, да се сви сљедбеници „Чешко-Моравског братства“, који неће да се поврате у лоно римске цркве, имају из Чешке и Моравске изселити.

Усљед ове заповести више од 30.000 душа а међу њима до 500 племићких породица оставе Чешку и Моравску и заједно са Коменским се у Лесно (Лиса) у Пољску.

На граници Чешке земље сакупи Коменски све исељенике и с њима се клечећи помоли Богу, да Он Многомилостиви, неотврати милост своју коначно од Славјанских земаља Чешке, Слезке и Моравске, но да сачува у њима семе еванђелске науке, из којега ће понићи временом, кад буде Божија воља права хришћанска просвета.

У Лесну и околини, а нешто и у Горњој Угарској међу Словацима, нађу „Чешко-Моравска браћа“ уточиште у својој невољи и љутоме прогонству, а свештеник њихов Јан Амос Коменски тешио их је, одушевљавао у постојанству речима и писменим својим посланицама, ободравајући их на истрајност у трпљењу и на вештбање у тој најузвишенијој врлини хришћанској.

У ово време спада пуно утехе дело Амоса Коменскога „*Лавиринт света и рај срдца*“, које је написао на Чешком језику понајпре ради своје Чешко-Моравске браће.

У Лесну (Лиса) напише Коменски године 1531. књигу под насловом: „**Janua linguarum reserata.** Отворена врата језика.“ У тој књизи показао је он начин како ваља учити језике. Књига је та од ученог света у свима крајевима Европе веома лепо примљена била и примљена и приведена је била на дванајест Европских и на четири Азијатска језика на име на Арапски, Перзијски, Турски и Монголски.

На три године пре ове књиге још за време бавлења свога у Чешким планинама написао је Амос Коменски најпре на Чешком језику своје најславније педагогијско дело; под насловом: „*Дидактика*“, које је по том он сам превео на Немачки и на Лантински језик. Латинскоме издању је дао наслов *Didactica magna seu Omnes omnia docendi artificium*“. Кад је ово дело изишло на Латинском језику година 1639. учинило је оно велики утисак на све просвећене народе. Шведски Сабор позове Коменскога да уређује школе у Шведској а Енглези га позову да дође у Лондон и да наставу у Енглеској у добар ред доведе.

На овај позив отиде Коменски најпре у Лондон и почне се

са својим пријатељима тамошњим озбиљно саветовати о организацији целокупне наставе у Енглезкој, али немири који у то време букнуше у Енглеској, спрече му посао и он наскоро остави Енглеску па преко Холандије дође у Шведску године 1642.

Богати Холандез Лудовик де Геер у Амстердаму био је пријатељ Амоса Коменскога и пружао је њему и Чешко Моравској браћи обилату материјалну помоћ. Син овога штедрог и човекољубивог богатирца Лаврентије продужио је отчинско доброчинство према Чешко Моравској браћи и остао веран пријатељ и заштитник Коменскога све до смрти његове.

У Штокхолму примио је Коменскога веома усрдно славни канцелар Шведски Аксел ди Оксенштијерна, којега називаху „Северним Орлом“. С њиме се договарао Коменски о уређењу наставе у Шведској и по мудрим предлозима Коменсковим настава је у тој земљи организована на велико благо и напредак тамошњега народа.

Године 1648. врати се Коменски у Лесно где га јединоверци његови изберу за својега Епископа. У ово време напише Коменски ново методичну књигу за изучавање страних језика под насловом: „Noviszima linguarum methodus“.

Године 1648. закључи се знаменити „Вестфалски мир“, са којим се оконча дуготрајни и грозни тридесетогодишњи рат. У то време писао је Коменски знамениту своју посланицу кнезовима Немачким у којој између осталога вели: „Кнезови Немачки, ви сте за време овога рата веома много порушили. Сад треба ви сами да својски много изнова градите. Ви треба да оштећене земље подпомогнете и упропашћене градове и народе подижете, да могу доћи к себи да могу на миру живити и одржати се и напредовати; ви треба да дижете школе и ширите морал и просвету народу у духу хришканском, а особито сте Ви дужни, да Чешки народ, који је у овом рату највише пострадао и тако рећи сасвим пропао, својски у своје закриље узмете, да га подпомогнете и морално и материјално, и да народној цркви Чешкој, Чешко-Моравској браћи законом ујамчите слободу савести а бегунцима Чешким израдите слободан повратак у драгу им отаџбину“.

Тако је писао, тако је молио Немачке кнезове и Шведску господу велики човекољубац Јан Амос Коменски. Али његово топло заузимање беше „глас вапијућега у пустињи.“ У актима Вестфалскога мира ни спомена није учињено о Чешко-моравској браћи, са чега се по том у својим писмима горко јадао Коменски и на Немачке кнезове и на силнога Шведског канцелара Оксенштијерну.

Жига Ракоције, велики војвода Ердељски и господар великог дела источне Угарске, позове Коменскога године 1650. да новоосновану велику школу у Шарош Патаку организује. Овоме позиву достојно се одазове Коменски. Он дође у Шарош-Патак и проведе ту четири године, за које време сјајно изведе устројство знамените колегије тамошње и пропише наставне основе за све више, средње и основне школе у држави Ракоцијевој. То устројство школско одржало се међу сљедбеницима реформатске цркве у Угарској све до најновијега времена и моћно је упливисало на образовање народа мађарског и на развитак књижевности мађарске.

За време бавлења свога у Шарош-Патаку написао је Коменски знамените своје дело „Свет у сликама“ (**Orbis pictus**), које је дело у Нирнбергу тек године 1657. са сходним бакарорезима на свет изишло. Ово је дело било прво упутство за очигледну наставу, и примљено је у свима учитељским круговима тако лепо, да се већ после две године морало друго поправљено издање ове књиге приредити.

Међу тим Коменски године 1654. врати се у Лесно, где је још две године провео као Епископ своје браће, тешећи их у невољи њиховој и ободравајући их на истрајност и постојанство у вери. Но кад у пролеће 1656. охоли Пољаци спале Лесно и опљачкају на најсуровији начин овај град, тада и Коменски изгуби поново своју кућу и сво своје имање, пропадне му красна библиотека и сви његови разноврстни рукописи, плодови многогодишњега неуморнога труда и умовања његовога.

Сад већ више Коменскоме није било овде обстанка. „Чешко моравска браћа растуре се од немила до недрага, свуда гоњени и презирани. Многи се врате натраг у римску цркву, други се придруже протестантима а трећи реформатима. Најбоље су они прошли, који су у Горњој Угарској сдружили се са Словацима протестанске (Аугсбуршке) вере и под заштитом земаљског закона Угарског одржали се у грађанској слободи и сачували су у новој верској заједници свој старочешки црквени језик све до данас.

Јан Амос Коменски од свију остављен и гоњен спасе живот свој бегством. Он се склони најпре у Слезкој, одатле преко Бранденбурга отиде у Хамбург, и напоследку стално се настани у Амстердаму, где је до своје смрти живио бавећи се науком као списатељ и приватни учитељ подпомаган од богатих трговаца, којих је децу учио.

За време својега бавлења у Амстердаму издао је Коменски своја дела: „Opera Didactica.“

Ту у Амстердаму у дубокој својој старости у 80. живота свог години пресели се у вечност знаменити и редки овај муж 15. Новембра 1671. и сарањен буде у цркви што је у предграђу Нардену.

Тако је окончао земаљски свој живот двадесети и последњи Владика „Чешко Моравске браће“, која је црквена заједница 214 година постојала, и усљед нехатости Протестанских Немаца онда престати морала, кад је остали протестански свет слободу вероисповести добио после дуге борбе у којој су баш Чешко Моравска браћа тако много пострадала. Жртвујућ се у својој незлобивости за туђе интересе више него за своје собствене.

Ово је кратки преглед живота и делања Славног Педагога Јана Амоса Коменскога а бисер зрна из његове Дидактике и осталих дела саобштићемо у идућем броју Школскога Листа.

Засада пак придружујући се великој прослави Тристогодишње Успомене рођења овог великана на пољу Педагогије и Дидактике, ускликнимо с благодарном успоменом:

Слава Јану Амосу Коменскоме, отцу садашње Дидактике!

Слава неумрлом Педагогу Славјанском и узору учитељства свију народа и за сва времена!

Слава!!! В.

АМОСУ КОМЕНСКОМУ.

У спомен 300-годишњице Његова рођења.

Ох давно је било
Већ је триста љета
Како ј' отац Амос
Угледао свјета.

Дивна бјеше зора
Тога милог дана,
Још дивнија Тебе
Роду показала.

Кад си ојачао
Душом и тјелом,
Винуо се умом
По том свјету бјелом.

Радио си много
Патио си доста
Ал ти љубав вјерна
Према роду оста.

Ширио си наук
Надахњао груди,
Зато Теби отче
Од нас хвала буди.

Препородом Ти си
Новије науке
Учитељству трудном
Очистио путе.

Поред свога рада
А и крепке воље,
Показо с' му боље
Науковно поље.

На коме ће сјеме
Знања, брже ниђи,
И жељени успјех
У пауци стићи.

Вриједно учитељство
Рода словенскога,
Прослави ће сложно
Отца Коменскога.

Великану свјетски.
Амосе Коменски,
Поносу словенски,
Добротвору људски.

Слава Ти од нас
Вјековјечна буди,
Спомен Ти остаје
У сред наших груди.

Ј. Хорват,*) учитељ.

*) *Ова је пе ма на учитељској скупштини у Иванкову прочитана уз обште допадање.*

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ СРБСКО-НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

држана у Суботу 7. Марта 1892. године у Карловцима.

Председава Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић.

Присутни чланови: Пречастни г. Јован Борота прота старобечејски; г. г. Михаил Полит Десанчић фишкал нар. фондова, Стеван Лазић управитељ велике гимназије Карловачке, Теофил Димић умировљени школ. надзорник; Никола Ђ. Вукићевић заменик гл. школског референта, Др. Исидор Ћирић народни тајник, и Др. Лазар Секулић народни подтајник као перовођа.

Пре свега прочитани су одписи В. кр. угарског Министарства за богочаст и јавну наставу, међу којима су најважнији ови

На предлог Ш. С. из седнице Новемберске пр. г. в. кр. Министаство саобштава, да је Његово ц. и ап. краљ. Величанство превишњим решењем својим благоволило подарити заоставну једну стипендију од 50 ф. 40 н. 189⁰/₁. годину из закладе покојнога добротвора народног Ђорђа Раље, Милану Рацковићу приправнику III. разреда а овогодишњу исто толико стипендију Ђорђу Терзином приправнику II. разреда у учитељској школи Сомборској.

О овоме најмилостивијем решењу има се известити управа учитељске школе Сомборске ради даљега званичног поступка, а код књиговодства и благајне народних фондова има се дозначити исплата тих стипендија из закладе Раљине на увиђење по управи учитељске школе Сомборске признанице поменутих стипендиста.

В. кр. угар. Министарство извештава, да је споразумно са кр. уг. Министром земљоделства наименовало Стевана Молнара управитеља државне виноградарске школе у Будапешти за министеријалнога економског повереника, који ће све школе за образовање учитеља и учитељица, као и више народне школе правца земљоделскога, од времена до времена похађати, школске вртове и земљоделска покушалишта у тим заводима прегледати, нуждна упуства у погледу наставе у практичном вртарству и земљоделству дотичним управама и учитељима на лицу места давати и в. кр. Министарству за богочаст и наставу извештаје о стању те стручне наставе са нуждним предлозима подносити.

О овоме известити се има управа учитељске школе Сомборске, ради знања и равнања и ради саобштења ове наредбе професору економије и учитељу вртарства на истој школи.

Исто в. кр. угар. министарство доставља у два примерка штампани наставни план за државне заводе за образовање забавиља састављени на основу §. 32. законског XV. чланка од 1891. о забавиштима, с позивом, да се при састављању наставнога плана за постојеће или основати се имајуће заводе за образовање забавиља, овај државни наставни план пред очима има, пошто је у њему изложен „minimum“ оног наставног градива, које се у таковим заводима учити мора.

Школски Савет одлучио је један примерак овог наставног плана у архиву оставити а други одслати управи учитељске школе Сомборске ради употреблења, кад се, и ако се у нас течај за забавиље покрај школе за образовање учитељица отворио буде.

В. кр. угарско министарство за богочаст и наставу са обзиром на наредбу издату свима управама државних учитељских школа у години 1891. на бр. 24.335. — умољава Његову Светост Патријарха, да о стању подручних учитељских и учитељичких школа сваке године, по прикљученом упутству даде сачинити извештаје од дотичних управа, и преписе такових заједно са штампаним програмима завода тих в. кр. министарству да поднети изволи.

Решено је управи учитељске школе Сомборске доставити један примерак Министарског упутства за сачињавање годишњег извештаја о спољном и унутарњем стању те школе, и позвати исту, да у суделовању са професорским збором речени извештај за ову годину састави с концем Јунија и у два примерка Шк. Савету поднесе, а у будуће да за строгу дужност сматра то исто с концем сваке школске године чинити.

Висока кр. Хрватско Слав. Далм. земаљска влада отдјел за богоштовје и наставу на поднесени извештај Шк. Савета изјављује, да потреба Нешковићевог Слав. Буквара престаје, пошто је од Шк. Савета одобрени Славен. Буквар за прву наставу православне младежи у црквенославенском језику примљен. Уједно са повратком комуниката умољава Шк. Савет, да позове г. Миту Нешковића школ. надзорника да друго издање својега „Часловца“ преради тачно по примедбама Школскога Савета, како би оно потом прерађено и достаточно од погрешака исправљено могло се за школску књигу употребити.

Према овоме одпису вис. зем. владе Шк. Савет враћа г. Димитрију Нешковићу кр. школ. надзорнику у Беловару његову књигу „Часловац“ друго издање, да га са обзиром како на приметбе архицелијалне конзисторије, тако и према приметбама заменика гл. шк.

референта подробно исправити, преради и тако исправљено у рукопису овом Школ. Савету поднесе, ако жели да се тако исправљена књига за учење црквено-славенског језика у српским народним школама употребљавати може.

Пододбор Школскога Савета у лицу г. г. Стевана Лазића, Теофила Димића и Николе Ђ. Вукићевића подноси њему из седнице Децемберске предате наставне основе за српске вероисповедне школе у Славонији и Хрватској са једном, са две и три, и са четири учитељске снаге, које је наставне основе заменик гл. школског референта сачинио (види бр. Школ. Листа ове год. стр. 7. и 8).

Пододбор тај извештава да је речене основе прочитао и сравнивши их са наставним основама, које је в. земаљска влада за комуналне школе године 1890. издала, пронашао, да ове наставне основе одговарају захтевима земаљског закона од 31. Листопада 1888. те по томе препоручује, да их Школски Савет прими.

Решено је: Наставне основе за српске вероисповедне школе у Славонији и Хрватској одобрити, у довољном броју примерака о трошку школског савета штампати дати и путем Епархијских школских власти у архидијецези Пакрачкој и Горњокарловачкој дијецези објавити свима местним школским одборима, учитељским зборовима, и учитељима, да ове нове научне основе од 1. Септомбра 1892. у живот ступају а у исто време престаје употреблење наставног плана издатог од Ш. С. 1872. као и свију других местимице до сада употребљаваних наставних планова. Ово решење Шк. Савета има се саобштити и В. кр. Хрв. Слав. Далмат. земаљској влади и у званичном делу Српског Сиона обнародовати.

Примљен је са неким битним изменама и допунама „Штатут српске учитељске школе у Карловцу израђен и поднесен од Управе те школе а прегледан од горепоменутога пододбора, и поднеће се в. кр. земаљској влади у Загребу ради знања у смислу закона школског од 31. Листопада 1888. а управа учитељске школе горњокарловачке позваће се, да се тога штатута придржавати има.

Са тугом и жалошћу узео је на знање Школски Савет да се велезаслужени професор српске учитељске школе Сомборске Мита Петровић 17. Децембра у Будапешти у вечност преселио, и да је 20. Децембра у Сомбору сарањен.

Избори Панте Јовановића учитеља В. Бечкеречког и Димитрија Ђорђевића учитеља Сентомашког за помоћне учитеље на вишој девојачкој школи у Новом Саду, које је у смислу Превишње

кр. Уредбе за в. д. школе од 1872. Новосадска црквена општина већином гласова обавила, одобрени су и позватиће се оба изабраника, да своја места заузму, а општина Новосадска има да објави Школком Савету дан, којега су они службу своју наступили, како би се плата из клирикалнога фонда дозначити могла.

На место преминулог учитеља више девојачке школе Сомборске Нике Грујића поставља се за привременога учитеља те школе. досадашњи суплент на вишој девојачкој школи у Новом Саду г. Иван М. Поповић.

На питање архидијецезалног Школског Одбора, ради разјашњења о сачивању извештаја о спољном и унутарњем стању школа у архидијецези, разјасниће се како Архидицезалном тако и свима Епар. Школ. Одборима, да се статистички податци о стању верoисповедних школа имају само за 189⁰/₁. годину поднети, а досадашњи развитак, напредак или назадак основних свакидашњих и повторних школа у појединим епархијама има се у извештају самом најтачније али у главном само потезовима изложити.

У предмету званично пријављеном преко управе учитељске школе у Сомбору наређена је истрага у лицу најпречастнијег г. Јована Бороте протопрезвитера и члана Школ. Савета и дра Лазара Секулића народног подтајника.

Искључење Ж. М. приправника из Сомборске учитељске школе због многих изгреда узето је на знање.

Приправник III. разреда Д. Ц. у горњокарловачкој учитељској школи због непослушности и других изгреда релегован је на годину дана.

Потврђени су избори Јелене Павловићеве и Јелисавете Кондорошијеве за учитељице у Новом Саду, Смиљке Стојковићеве и Вукосаве Лубенове за учитељице у Земуну и Миливоја Ћосића за учитеља у Тарди, а истима ће се декрети путем дотичних епархијских школских власти издати.

Пресуда епархијског Школског Одбора у Темишвару, којом је М. Ж. учитељ у С. Ч. због многих и поновљених тешких преступа на губитак учитељске службе у обсегу дијецезе Темишварске и на накнаду проузрокованих трошкова осуђен, потврђена је, а призив истога учитеља као неоснован одбијен је.

Потврђено је решење Е. Ш. Одбора у Новом Саду, којим је наређено, да црквена општина у Бачком Фелдварцу има својим учитељима накнадно по 50 форинти за више година наплатити за црквено појање, са разлога што иста општина прима по 400 фор.

од политичне обштине фелдварске за наплаћивање црквеног певца, а овога досада држала није, него су ту дужност учитељи одправљали.

Премештање учитеља у Турији по жељи обштине није одобрено, него је у том погледу потврђена одлука Епарх. Школ. Одбора Бачког.

Молба обште учитељске скупштине у В. Кикинди, да се фонд за учитељске сироте, основани од блаженоупокојеног Дра Ђ. Натошевића, којим Сомборска црквена обштина рукује, пренесе у Нови Сад, те да послужи за основицу завести се имајућег „Натошевићевог фонда одбијена је.

Пошто је Софија Драгојева приправница II. разреда у Сомбору, после Божићних празника школу напустила; то је упражњена једна приправничка стипендија од годишње 80 ф. из клирикалног фонда, у сљед отвореног стечаја подарена од 1. Јануара о. г. отличној ученици другог приправничког разреда у Сомбору Вјери Петровићевој, кћери покојног професора Мите Петровића, као јединој молитељци коју је и управа поменуте учитељске школе топло препоручила.

Осим тога решени су у овој седници још многи други предмети од мање важности. Седница је гореозначеног дана пре и после подне држана, а завршена је после 7 часова у вече. В.

ПРЕДЛОГ

за уредбу о умировљењу стално намештени чиновника код народно-црквених митрополитских и епархијских власти, професора српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професора српских вероисповедних учитељских школа и учитеља и учитељица српских вероисповедних виших девојачких школа и о мировинском фонду за те чиновнике и особе учитељског звања.

ГЛАВА II.

О обскрби чиновника, професора, учитеља и учитељица, те удова и сирочади чиновника, професора и учитеља.

(Наставак)

§. 16. Право на мировину имају после смрти чиновника, професора и учитеља она удовица, која је са својим супругом за време његовог активног службовања или пре тога у брак ступила, а на васпитну припомоћ деца у таком браку рођена.

§. 17. Удовице губе то право:

а.) ако је удовица са свог неморалног владања недостојна потпоре;

б.) ако удовица није живила са својим мужем у оно доба, кад јој је муж умро, па не може доказати, да то није с њене кривице било;

в.) ако се удала за мужа преко 60 година, па није с њиме живила после венчања најмање 5 година;

г.) ако је удовица још за живота мужевљева због каквог злочина или преступа, или због неморала стојала подистрагом, а није за невину проглашена.

§. 18. Мировина удовица састоји се из половине мировине, која би мужу припадала, или коју је он у истину уживао, али не може од 600 форината већа бити.

§. 19. Удовица добија једаред за свагда отправнину од једне четвртине последњих урачунивих берива мужевљевих, ако јој муж није навршио 10 година службе, или ако се удала за мужа од 60 и више година.

Она супруга, која се удала за мужа активно служећега, а старијега од 60 година, има право на трајну обскрбу само онда, ако њезин супруг након склопљена брака барем још три године служи, или ако се у браку деца роде или се с тим браком деца позаконе.

У овом случају имаду у браку рођена или истим по законјена деца такођер по овој уредби право на обскрбу.

§. 20. Удовице, које уживају мировину, дужне су том мировином издржавати и своју децу и затечену пасторчад, и то мушку децу до навршене 18. године, а женску до навршене 24. године, у колико та деца не би и пре реченог доба получила другу коју обскрбу.

§. 21. На издржавање деце може претпостављена власт онога завода, у ком је удовичин муж служио, узети од удовице до половине њене мировине па дати деци, односно њиховом тутору, кад се осведочи, да мати своју децу пренебрегава.

§. 22. Удовица, која има права на мировину, може у место исте добити једаред за свагда отправнину у износу њене двогодишње мировине, али мора сведоџбом у јавној служби намештеног лечника потврдити, да је потпуно здрава.

Ово право имају једино удовице без деце, ако нису у другом стању; на против оне удовице које имају малољетну неснабдевену децу, могу у место мировине молити отправнину, ако за то имају дозволу надлежне надтуторске власти. Мировина, која једанпут откупљена не може се више дозволити, па ни уз повратак примљене отправнине.

Мировина оне удовице, која се опет уда, обуставља се додуше, али удовица има право или тражити за своју мировину у смислу горе речене установе отправнину, или мировину придржати за случај свога изновичнога обудовљења.

За избор између отправнине или придржаја мировине дозвољава се удовици од дана њезине удадбе рачунајући једногодишњи рок, по измаку којега не може се више узети отправнина, него јој остаје придржана мировина за случај, да можда други пут обудови.

(Свршиће се).

ВИСОКОСЛАВНОМ СРБСКО-НАРОДНОМ ЦРКВЕНО-ШКОЛСКОМ САВЕТУ У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА.

Представнице постојећих 14 добротворних задруга Српкиња из митрополије српске и архијепископије Карловачке, поднеле су представку, да се о трошку народ. фондова оснује завод за образовање српских забавиља.

Представка та гласи овако:

Високославни Школски Савет!

Свима нам је познато, да је земаљски Сабор Краљевине Угарске донео ове године законско наређење по коме ће наша деца од 2—6. године морати одлазити у државна забавишта и дадиљишта, ако ми своја не подигнемо; а кад се дете у тако раном добу пусти туђину у руке да га васпита, онда је извесно, да ће тако дете брзо и лако отупити према свему оном, што је наше, што нас диже, весели и усхићује, а пригрлити оно, што га туђи од свега, што је нашим дедовима и прадедовима тако свето и узвишено било, да су и крв своју залагали и живот свој давали на олтар својих народних светиња.

Предвиђајући те велике опасности по наш народни живот у овим крајевима, усуђујемо се овако у заједници као верне и искрене ћери свога народа најпонизније закуцати на врати Високославног Н. Ц. Школског Савета, као наше највише аутономне просветне власти у круни Св. Стефана и учтиво умолити:

Да Високославни Н. Ц. Школски Савет изволи предстојећем Н. Ц. Сабору поднети образложан предлог, да се о народном трошку што пре оснује и подигне уз коју учитељску ил вишу девојачку школу један завод, где ће се наше кћери спремати за забавиље и учитељице у овим малим школицама, те да оне буду пионери и стражари у заводима ове врсте за нашу народну индивидуалност код потоње генерације.

С најдубљим поштовањем јесмо:

У Н. Саду 21. јула (3. јула) 1891.

За добротворну задругу Српкиња Новосаткиња:

Јулка Радовановић с. р. начелница. **Арк. Варађанин с. р.** перовођа.

За добротворну задругу Српкиња Сентомашкиња:

Марија Иваниħ с. р. подначелница. **Јеврем Миковић с. р.** перовођа.

Од стране просветне задруге Српкиња Ст. Бечејкиња:

Емилија Јоцић с. р. председница. **Стеван Жекић с. р.** перовођа.

У име „Добротворне задруге Српкиња“ Суботичкиња:

Милица Димитријевић с. р. председница. **Ђорђе Гојковић с. р.** перовођа

За добротворну задругу Српкиња Аћанкиња:

Катарина Поповић с. р. председница. **Лазар Шевић с. р.** капелан перовођа.

За Вел. Кикиндску задругу Српкиња“:

Нина Петровић с. р. — **Михаило Косић с. р.**
тајник.

За Вел. Бечкеречку добротворну задругу Српкиња:

Емилија Мунчић с. р. — **Сава Клее с. р.**
председкиња. тајник.

За добротворну задругу Српкиња Вршчанака:

Терезија Канижа с. р. — **М. Пантелијић с. р.**
начелница. тајник.

За добротворну задругу Српкиња Белоцркванкиња:

Софија Станојловић с. р. — **Милош Крстић с. р.**
начелница. перовођа.

У име Сегединске С. Ж. задруге:

Емилија Сремац с. р. — **Тома Јаникијевић с. р.**
начелница. перовођа.

За српску женску добротворну задругу у Вуковару:

Ам. Пауновић с. р. — **Меланија Паниħ с. р.**
председница. тајница.

За добротворну женску задругу у Митровици:

Марија Панаотовић с. р. — **П. Боикић с. р.**
председница. тајник.

За добротворну задругу Српкиња Инђијкиња:

Јудита Петковић с. р. — **Вирсавија Драгашевић с. р.**
подначелница. тајница.

Добротворна задруга Српкиња у Турском Бечеју:

Даринка Малетић с. р, — **Др. Богдан Давидовић с. р.**
председница. тајник

За Меленачку добротворну задругу српкиња:

Катинка Трифунац с. р. — **Паја Таназевић с. р.**
председница. тајник.

---

† ДРАГО ПАМУЧИНА

народни добротвор.

Драго Памучина трговац у Тријесту преселио се у вечност 20. Јануара о. г. и сарањен је на тамошњем србском гробљу, на коме је већ за живота себи надгробни споменик подигао. Овај народни добротвор родио се 1810. у Херцеговини. У детињству био је пастир. За младости побегне од турског насиља у Дубровник и отда се трговини. Одтуда се доцније пресели у Тријест, где је тргујући, штедећи и умерено живећи лепо имање стекао. Неимајући деце намеран је био најпре у Тријесту установити србску женску школу, али видећи, да тамо мало има школске деце предомисли се и остави 30.000 форинти на подизање србске школе у селу Сливици у Херцеговини, које село лежи између четири кнежине на среди, те ће у ту школу моћи долазити деца из свију околних села. Ову је задужбину своју основао покојни Драго Памучина још за живота својега, а да би се она за сва времена одр-

жати и напредовати могла оставио је закладу од 10.000 ф. овој школи. Осим тога у Заградину месту свог рођења, оправио је он цркву, обградио порту, набавио за ту цркву нуждне књиге и утвари и оставио јој је 500 ф. Цркви Св. Спиридона у Тријесту оставио је 200 ф. и 6% камату од кирије својих кућа у Трсту. На сиротињу без разлике вере у Тријесту оставио је 600 ф. Православној цркви у Дубровнику и на неким другим местима приложио је по 100 ф. — Завештања ова ступиће у живот после смрти супруге покојнога добротвора.

Нека је слава овом честитом Србину и вечна успомена у народу из којега је поникао и коме је оставио све што је знојем труда свог стекао!

---

†

АРСЕНИЈЕ СТОЈКОВИЋ

православни Епископ Будимски најстарији педагог Српски, рођен 1804. у Мокрину преселио се у вечност 29. Марта 1892. у Св. Андреји.

На учитељској школи српској у Сомбору вије се опет црна застава.

Данас на велики уторак стиже нам црна књига из старе Патријаршије Сент-Андрејске, да се тамо у своме двору на Цвети 29. Марта у 7 часова у вече преставио најстарији српски Епископ Арсеније Стојковић.

Покојник је рођен 1804. у Мокрину где му је отац био тада учитељ основне школе српске, а одрастао је у Новом Сент-Ивану код Сегедина, где му је отац био свештеник. По свршетку V. гимназијског разреда дође 1820. године у јесен у Сомбор и ту 1820/1. сврши редовно први а 1821/2. други приправнички разред са отличним успехом. Другови његови школски из тога доба сви су већ помрли, и он је био остао један жив на дику и понос учитељске школе Сомборске као најстарији и најотличнији њен питомац.

Дела и рад његов припадају историји православља српске цркве, која ће га уврстити у ред најславнијих својих Архијереја, а ми му овде само објављујемо кончину земаљског му славног живота са ускликом:

„Вјечнаја памјат!“

Као што нам из Сент-Андреје јављају, тело у Богу почившега Архијереја изложено ће бити у саборној цркви до укопа, где ће се над њиме од времена до времена Евангелија читати и заупокојне литије држати, а Богослужење ће се отправљати у те дане у Преображенској и у другим црквама. Укоп ће бити по свој прилици трећи дан Ускрса

Добивши овај глас при закључку листа, оволико смо само могли у кратко у овом броју прибележити.

31. Марта 1892.

В.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. **У Сомбору 15. Маја 1892.** **Год. XXIV.**

ЈАН АМОС КОМЕНСКИ.

II.

После кратког прегледа бурног и мукотрпног подвижничког живота славнога Јана Амоса Коменскога, што је у предидућем броју Школског Листа изложен, да пређемо на посматрање његових књижевних дела, са којих се он прославио, не само за своје време, него и за све потоње векове.

Ми ћемо из тих огромних дела, само најглавније, мисли Коменскове овде навести моћи.

У својој Дидактици — коју је хрватски књижевни педагогијски збор и на нашем језику с латиницом 1872. године издао, — Амос Коменски умствује овако:

„Човек живи троструким животом. Први му је вегетативни у мајчиној утроби пре рођења.

Други је живот човеков узвишен анимални на овом свету од рођења до смрти, где се у ограниченом живом телу појављује, постепено развија и дела дух човечији у три правца као ум, као срдце и као воља. Овај земаљски живот човеков јесте школа, у којој се човек спрема и васпитава за трећи савршени живот. Тај трећи живот човеков је чисто духовни. Он почиње кад се земаљска храмина наша, наше трошно тело разпадне на своје стихије и кад из њега ускрсне дух да живи узвишеним духовним, небесним и безсамртним животом.

„Срећан је, ко се здрав роди ал тисућу пута срећнији је онај, који се овде на земљи за вечност достојно спрема.

„Човек је умни створ Божији; по милости Божијој господар над осталим Божијим видљивим створењима. Он носи на себи образ и подобије Отца небеснога.“

„Добродетељи, знање и побожност, треба човек васпитањем наставом, вештбањем и молитвом да задобије уз припомоћ Божије

благодати у Христу, која нам даје нови живот, духовно препорођење у царству Божијем.

* * *

„Сви људи без разлике потребују наставу. Настава се има рано започети и трајати за цело време младости. Време младости јесте златно доба човечијега живота; то је доба само за учење способно а не за озбиљан какав други рад.

„Сви људи треба да се у детињству и у младости уче и васпитавају и то најпре и пре свега сваки треба да се учи на свом матерњем језику.

„Школе су нуждне за децу свију сталежа људских. Сваки па и најпростији човек треба да се у школи учи.

„Она је настава само добра, која је природи сходна и удешена према пријемљивости духа детињега.

„Ништа није у разуму што није најпре било у чулима. **Nihil est in intellectu, quod non prius fuerat in sensu.**“

Прва настава треба да је очигледна, а свака настава треба да се оснива на добром методу, и да се у њој поступа од познатога к непознатому; од ближега к даљему, од лакшега к тежему.

„Најпре покажи ствар, нека се деца с њоме свестрано упознају, па онда се тек с децом разговарај о тој ствари и упућуј децу да се очигледним посматрањем размишљањем, и сравњивањем покушавањем и радом сама упознају са користним знањима и вештинама.

* * *

„Најпре покажи ученицима ствари, па се о њима разговарај, научи их правилно говорити и мислити, па тек онда прелази лаким и разумним начином на учење граматике тога њима већ познатога језика.

Сваки језик и свако знање најбоље се научи практично у говору и у саобраћају.

„Најпре нека се задају примери. Примери нека су многи и из њих нека ученици по упутству учитељевом проналазе сами правила.

„Пре свега ваља вештбати спољна чула, затим памтење, и уображање, па тек напоследку разум и разсуђивање.

„Ништа нека ученик неучи на памет, што није најпре познао и схватио, и што му се није омилило.

„Само оно треба учити, што има велику важност и по

стварни и по духовни живот човечији, а нетреба децу са којекаквим безпослицама мучити.

„Кад деца штогод науче, то треба да и подпуно добро науче и често понављају и у томе да се многим вештбањем усаврше.

* * *

„Родитељи и учитељи, школе и старешине треба да сједињеним силама настоје, да се настава младежи олакша и омили да се ослади и пријатном учини. Што се човеку мили, то ће и најлакше и најбоље и најрадије научити.

„Ко своју децу пре учи туђему, страном језику, него што знају подпуно добро свој матерински језик, уподобљава се ономе, који би свог сина пре учио јахати, него што је ногом пошао.

„Учење других језика започети ваља онда, кад деца најпре у говору и у писму свој матерњи језик науче, а други језик учити ваља уз припомоћ матерњега језика и то један језик за другим ваља учити а не више језика уједанпут; јер тим се проузрокује забуна и збрка у мишлењу.

„Добар запт и ред нуждан је у свакој школи. Школа без запта јесте млин без воде.

* * *

„Настава треба да се почиње са познавањем предмета што су у дому у дворишту и у месту рођења детињег, најпре се учи своје пак се мало по мало прелази и на оно што је удаљено и туђе.

„Са реалним посматрањем а не са простим описивањем непознатих предмета треба наставу започети.

„Где се не може показати права ствар, ваља се помоћи *сликом*.

„Најпре ваља ствар посматрати у целости, па онда њене поједине делове и напоследку се опет ваља вратити на посматрање и упознавање целокупне ствари.

„Свака вештина учи се вештбањем; писање се учи писањем, певање певањем, цртање цртањем, свирање свирањем, пливање пливањем. Ту није нуждна унапред теорија, него одмах треба приступити пракси.

* * *

Примером старијих, навиком, и добрим заптом ваља младеж из ране младости привикавати умерености, уздржљивости, разборитости, пристојности, вредноћи и уредном животу.

„За рана ваља децу учити, да је сав овај живот наш само

припрема за вечни и савршенији живот, — зарана их упознати ваља са оним што је *„једино на потребу“*.

„Зарана ваља децу учити Божијему слову по светом Писму, привикавати их богомољи на дому и храму Божијем, доброчинство им омилити и побуђивати их на милосрђе према слабима, болнима и сиромашнима, на плодотворну љубав ка ближњему.

„Младеж се има не само унутарњем, него и спољашњем Богопоштовању привикавати. Ово једно без другога није добро али заједно и у свези је природи човечијој сходно и за човека неисходно нуждно.

* * *

У свакој породици треба да је доброуређена школа материнска, у свакој обштини треба да постоји школа народна; у свакој области нужна је бар једна гимназија, а у свакој држави треба да постоји велика школа.

У школи материнској нека се васпитава свако дете на дому родитељском од рођења до навршене шесте године. Од навршене шесте до навршене дванајсте године нека иде свако дете у школу народну. — За тим ко се мисли наукама посветити, нека полази до 18. године гимназију, па из ње нека прелази у Академију.

* * *

У школи материнској имају се вештбати спољна дечија чула особито вид, слух и пипање; ту се уче деца ствари посматрати, о њима размишљати и говорити; познати и љубити своје родитеље, и од њих слушати о благоме Отцу небесном који деци даје живот и здравље, који им је дао добре њихове родитеље, и који све људе као своју децу љуби па захтева да сви људи буду добри и да њега слушају и поштују своје родитеље. Ту у школи материнској упознаје се дете са браћом и сестрама, са сродницима и пријатељима, са слугама и млађима, са својим суседима вршњацима из суседства, па се уче како се ваља с другом децом лепо пазити а старије људе поштивати. Домаће животиње, врт и у њему воћке, шипрази и поврће, — двориште са стајама и студенцем, улица, место и околина места, — у коме деца станују и којом се проходају са својим родитељима, видљиво небо, дан и ноћ, ведро и облачно, све то јесу први наставни предмети, са којима се деца у материнској школи упознају; ту им се даје познавање бројева на прстима и на стварима у кући, познавање новца и најобичнијих мера; ту се деца у игри уче пријатно забављати, а уз то још и

лепо певати, па помало и појати. Ето то би био задатак материнске школе, какву је замишљао Коменски, и која би ваљало да се налази збиља у свакој породици. В.

(Продужиће се).

О ВАСПИТАЊУ.

За награду.

Ријеч „васпитати“ или васпитавати, има два значења за човјека т. ј. васпитање има како у душевном тако и у тјелесном погледу дати човјеку све оно што му је нужно ради његовог опстанка и напредка у друштву. Другим речима, човек се има васпитати: морално, интелектуално. физички и практички, дакле развијати у сва четири наведена правца, што је боље могуће, јер су ти правци основ сваког општег и посебног благостања. А да човјек постигне морално благостање те да буде користан себи и друштву у коме живи, потребито му је из ране младости добро васпитање, и то: а) у родитељској кући, б) у васпитним заводима, које траје до човјековог пунољества, и в) у друштву, у ком се као васпитаник находи; из тог се изводи „прахтика, која судјелује и то све доводи у сугласност, која хармонира, код свију оних људи, који су потпуно васпитани, што се друкчије зове: свестрано образовање.“

Пошто смо виђели што значи ријеч: васпитање, и дознали смо да је то исто васпитање названо и образовање. Но образовање има опет и другог значаја, пошто се образ може дати и мртвом тијелу. Но у педагошком погледу образовање се разумије тако исто као и васпитање. Дакле, васпитати или образовати некога, то значи дати људској — односно ћетињој души, правилну форму — облик, који ће се надаље усавршавати. А да се човјек усаврши то није друго ништа: до да човјек помоћу васпитања или образовања дође до врхунца потребитога знања.

Сад треба да видимо прво кога треба васпитавати, а друго, ко треба да цаспитава.

У обичном животу, родитељ зове се хранитељ, јер храни своју породицу, тако исто и у васпитном погледу стоји: онај који васпитава зове се васпитач, или учитељ, а онај који се васпитава, зове се васпитаник или ученик. Очигледно је, да се овђе васпитач разумије онај који храни, а његов васпитаник разумије се да се храни. Но ова храна више се односи на душевно-моралну страну

човјека, него на тјелесно-материјалну. Но васпитач треба да има вавијек за свог или за своје васпитанике онолико хране, којом ће моћи потпуно владати са њим или са њима; а при том свагда мора бити добро смотренијем, какву ће храну давати једном или множини васпитаника. Из овог излази да при васпитном раду дјејствују два различна, т. ј. од њих једно је пунољетно и то је старије — учитељ или васпитач, а друго је млађе т. ј. младољетно и то је васпитаник или ђак. Учитељ не смије себе представити никада као савршеног, него то мора имати увијек на уму, да га та и иста потреба приморава, да се у свијем моралнијем односима у што већој мјери вјежба и усавршава, и то исто онако као што је потреба његовом ученику да од њега прими оно за чим је његова млада душа нагнута и пријемљива; јер што је човјек богатији тим је и већма могућнији, да учини свако добро дјело; па и учитељ, када буде извјежбан у моралу и моралној слободи, онда самим својијем моралнијем карактером овладаће са својим подручнијем ученицима, које свагда треба да има у својој души и срцу, као оне, које од њега очекују оно ради чега су се назвали ученици; а то ће рећи: васпитач никако и никада и ни у које време, не смије из вида изгубити с ким има посла, него строго на себе пазити: да су му пред очима душом и срцем они, који од њега самога очекују оно што ће њихову душевну (па и тјелесну) страну развити: да могу мислити и осјећати, аперцеповати, а да би им то могуће било, ваља учитељ да удешава према њихову узрасту и душевном развитку све оно, што им прича — предаје. Дакле васпитач има пред собом свети аманет, а тај аманет, а тај аманет јесте мали човјек — људи, који тек од свога васпитача очекује да га учини већијем. — Од њега тражи душа ученичка, са тијелом у сразмјери, да се обогати осјећајима, од којих ту тек има само клица, коју треба постепенијем његовањем подизати и подићи, у противном случају, ако не буде вјешти познавалац моћи дјечије душе, те стане на њих гомилати оно што не могу поднијети. онда ће њихове клице закржљавити, те ће од таквих ученика постати мученици. Ово је што се тиче душевне стране ђетета, а односно тјелесног развића, колико се буде тицало васпитача, он је дужан тако исто постепено према времену и снази дјечјој исто удешавати. Но да би све тако добро ишло, треба васпитачу да зна како ће са повјереним му ученицима поступати, а да би то знао неопходно му је потребита предходна спрема, која се може задобити у заводима у којима се може обогатити знањима из природних и друштвених наука, са особитим

погледом на оне науке, које се искључиво баве васпитањем човјека; но не смије ни друге науке заборављати, јер су оне помоћнице једна другој у сваком погледу, јер узалуд би било сво знање педагошко, без знања: антропологије, психологије итд. итд., пошто све науке у сагласности стоје и једна другу условљава на корист човјечанског знања. Излази дакле, да васпитач мора бити колико је више могуће енциклопедиста у свијем струкама науке а у педагогији специјалиста. Науку о васпитању дакле, не смије никада са ума губити, а добро је да му се и у руке што је чешће могуће налази, јер нема правилна правила а правила правилна излагања дивно систематички упућују васпитача како ће поступати са подручнијем ученицима. У кратко: васпитач мора знати науку о васпитању онако, као што се изискује и мора се изискивати најстрожије од васпитача да је он образован у свим потребитим наукама, које стоје у вези са васпитањем а особито да зна педагогију како општу тако и посебну, која ће својим као што рекох правилним упуством показати васпитачу начин — метод, за сваки поједини предмет да њим дијете научи, а у противном случају он ће га намучити.

С тога велим сваки наставник — васпитач, који не познаје методе, појединих наставних предмета, а то значи: да зна распоредити наставну грађу да буде лака, интересна и лако пријемљива за умове малих слушалаца, па ће разумије се тако лијепо распоређена и удешена грађа бити од користи ученицима а на задовољство учитељу, што наравно иначе не би могло бити. Уз ово мора свагда васпитач да има у виду васпитна начела, јер су она у великом важна при васпитном раду, и без знања истих недостојан је сваки онај васпитач у данашње вријеме, који ступа преко прага оне куће што се школом зове.

Но васпитач ако и зна, а мора да зна све начине и сва начела у теорији, ваља му имати то на уму, да се не задовољи тим, што их је у школи научио, него да се потруди да своје знање што скорије изведе и примијени на практику а практика ће му пружити искуство а из тога ће му изаћи на сусрет помоћ — олакшица у његовом заиста трудном, али по све узвишено-племенитом раду, јер у противном случају може промашити главну цијељ; а да је тако ја сам то на мени горко искусио и то првих мјесеца свог учитељствовања; јер сам био исто као на примјер: занатлија, који има знање како се што ради, а при том изишао из школе, а тамо се

није практиковао, колико је требало, па је уљегао у своју радионицу, и ту су му били сви халати, али за дуго у почетку са њима није могао употребљавати ни ништа доброга начинити. Одовуда се изводи: да практика са искуством све у склад доводи; за то васпитачу као што смо рекли почетком ићи ће посао врло трудно и хрђаво, ради тога као што се види: треба му вјежбања, треба му искуства и практике, ако мисли да му се у раду може јасно виђети оно што је најважније а то је техника, и када то постигне, постигао оно, што је за васпитача велика срећа и облакшица а за васпитаника његова корист и напредак а то је оно што се зове практика.

(Свршиће се.)

ВАСПИТАЧЕВ УТИЦАЈ

на детиње друштвено понашање и владање.

— По дру А. Кишу и дру Ј. Ерегу. —

Позив детета јесте, да ступи у свет, да онде у додир долази с људима, са својим ближњима и да с њима — раме уз раме — ради како на сопственој, тако и на срећи целога човечанства. С тога је потребно да га васпитање и на то спреми.

Нема сумње, да из дружења могу како велике врлине, тако и замашни пороци да потеку. Оно рађа саучешће, захвалност, пријатељство, услужност, љубав, бол, и узајамну радост, правдољубље и т. д.; али не да се ни то порећи, да се њиме не хвата и себичност, освета, злурадост, зсоба, мржња и т. д. Поред свега тога ипак се не може препоручити, да се дете одстрани од спољњега света; јер—и кад би смо га сачували за време васпитавања од сваке околности на зло, чим би самостално крочило, спотакло би се, дајући наи узрока, да се бојимо, да ће по њега оно, што му је непознато, па све — ако је и порок, баш тим више — привлачне снаге имати. Од тих незгода и невоља — дакле — помоћу осаме не бисмо у стању били, да га заштитимо, а — на против — све оне врлине, што се тек у друштвеном животу развијају, не би се могле присвојити. —

У осталом — то се и само по себи види, да је човек на друштво упућен. Већ и дете жели другове и та његова заједница не само да ће нове снаге у њему изазвати, него ће такмачење, т. ј. жудња за истицањем на већи степен подићи и оне силе, што их је од пре добило. С тога препоручујемо неговање склоности за

друштвеност, но чувати се ваља од претераности и држати се граница, како та тежња и у детета не би прешла у срдњу и дурљивост одмах, чим би оно без икога остало, те да га обузме досада и све њене рђаве друге.

Сврха дружења је, да развије у малиши врлину срдачне племенитости, сажаљења, љубави к ближњима, а да искорењује и угушује себичњаштво светску мржњу, презирање и омаловажавање сабраће. Ово се постизава делимице неговањем добрих наклоности, делимице пак стајањем на пут рђавима наклоностима.

Што се тиче нагињања к ваљаноме, главно је, у колико се може, да васпитаник из почетка добре стране људства упозна. Ако му пре времена износимо слике зависти, варања и т. д., чега се међу људиуа налази, — ако непрестано узимамо рђаве стране човечјег значаја (характера) пред њим, онда немојмо ни очекивати, да љуби и поштује све ближње. Док у детету — бар у неколико — до сталности не дође врлина љубави према људима, чувајмо га од утицаја противности! Но чим већ не морамо више страховати, да ће коров угушити цлемениту биљку, добро ће бити, да полáко привикавамо дете и на ту мисао, да на свету има и неваљалаца; јер, кад би без тога знања ступило у живот, онда би могла она нискост, што би онде нашао његово поверење у наше морално васпитање пољуљати, па — шта више и са свим уништити.

Да негујемо племените осећаје и чувствовања у детету, настојмо, да исте из почетка у што ужи круг сузбијемо. Нек оно што пре научи: што живље љубити и поштовати родитеље, браћу, сестре, васпитаче, рођаке, чељад, саученике и другове у игри. Она срдачност и они племенити примери доста су за неговање дечије племенитости. Матерња љубав, која ће свако лично уживање жртвовати за своју милу децу, — очева неуморна вредноћа, којом се не само за морално, него и за материјално стање целе породице стара и да исту брани од нападаја спољњега света, — подела саучешћа у деце при сопственој и родитељској радости и жалости, — она једнакост, по којој сви једно другоме великом готовишћу услужни, не дозвољава, да у детету корена пушта себичност и тежња за надмоћу, злоба, пакост и т. д. Али и из овога круга искључимо све, што је подло, ниско; привикавајмо дете, да услужно бива према другима! Врлина само вежбањем постаје својином, а речи и привидност баш ништа не вреде! С тога нека нам не буде брига то, да се дете н. пр. по одређеној формули јавља и поздравља,

моли, или да се радује и тугује, него да у својој унутрашњости осећа оно, чему — ако и невешто — спољашњега израза даје.

Рђаво поступање с млађима и заповедање ни онда се детету не сме дозволити, ако му и буде доцније могућно. да држи слуге. Чељад је очева, а не његова, па за то, кад хоће што да му она учини, нека наредбу одене у облик молбе. Ако детету рано дозволимо, да се над одраслима, па ма да су они и у служби, растреса и да с њима сурово поступа, ласно ће изгубити скромност и владу над собом. Али и кад му се то не допушта, ипак треба да га задржавамо од претеране поверљивости према истима, да не би присвојило од чељади, која су обично из нижег сталежа простог народа, махне и зле обичаје.

Услед породичног васпитања често се многи недостатци укорене у васпитанику и није чудо, ако размажено дете, а тако исто и остављено, пренебрегнуто — себичним постане. Кад је оно средиште друштва, кад му родитељи и млађи служе, ако с овима другима због њега и неосновано лоше поступамо, то се не чудимо, ако без саучешћа остало буде према ближњима; По највише су болешљива и отмена деца, јединци и јединице изложене опасности, да се у том правцу криво васпитају.

Том се злу само тако доскочити може, ако деца долазе у додир са својим вршњацима. За ту циљ је најбоља прилика јавно училиште. Овде се врло често склопи таково пријатељство, што се на цео живот распростре, а то не бисмо смели узнемирити ни онда, ако нам и не би оно потпуно по вољи било. Шта више: ни пријатељство са лошијом децом у погледу владања, кад је тек онако пролазно, није толико шкодљиво, као што је осамљење, изоловање. Ако веза пријатељства постоји, пази на верност, не узимај у обзир потказивање, а ако се споречкају, остави их, нека се сама изравнају!

Многа погрешка у дечијем друговању излечи се и онда, ако се васпитач ни најмање ту не меша. Прзница, јогуница итд. дочекаће, да не ће за њ нитко марити — тако, да ће на послетку принуђен бити, да се понизи, ако хоће, да га у друштво за игру приме. Сујета и охолост излечи се посрамљењем, уображена и олака деца наиђи ће на делију, невежа ће исмејан бити, па ће тако пазећи боље на себе да изглади недостатак. Тром ће окретнијим постати међу живахнијима, а страшљивац и мекушац — слободнијим, чвршћим итд. И ако се — дакле — по које погрешке у друштву

могу за дете да прилепе, какове су оне, што поничу из кривог схватања о поштењу, ипак нам треба за ово што овде наведосмо школу сматрати!

Превео **Ив.**

ПРЕДЛОГ

за уредбу о умировљењу стално намештених чиновника код народно-црквених митрополитских и епархијских власти, професора српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професора српских вероисповедних учитељских школа и учитеља и учитељица српских вероисповедних виших девојачких школа и о мировинском фонду за те чиновнике и особе учитељског звања.

ГЛАВА II.

О обскрби чиновника, професора, учитеља и учитељица, те удова и сирочади чиновника, професора и учитеља.

§. 22. Предужење.

Удова, која је избор једанпут учинила, не може од истога одустати

Ако она удовица, која си је мировину придржала, остане и после свог другог супруга удовицом, добија своју мировину почињући од дана смрти свог другог супруга, ако прописани увети за исту још увек постоје.

§. 23. Ако удовица у оно доба, кад јој је муж умро, има најмање двоје деце, испод узраста прописанога овом уредбом, добија за свако дете васпитну припомоћ.

§. 24. Васпитну припомоћ добија удовица за свако дете испод узраста означеног у §. 20. и у том случају, ако се трће дете при смрти мужевљевој још није родило, али за посмрче од дана, кад се родило.

§. 25. Удовице добијају у име васпитне припомоћи за свако дете, које има и док има право на васпитну припомоћ, годишње $^1/_6$ своје мировине, и та се месечно унапред исплаћује:

§. 26. Мировину и васпитну припомоћ деци почињу удовице уживати од првога дана сљедећега месеца после смрти мужа.

Мировину пак престају уживати:

а.) са концем месеца кад су се наново удале,

б,) са оним месецом, кад умру.

§. 27. После смрти удовице матере или удовца оца добија свако сироче у име васпитне припомоћи годишње $^1/_3$ материне мировине, али износ васпитне припомоћи свој деци не може бити већи од материне мировине.

Ако дакле више од троје деце имају право на васпитну припомоћ, онда се има материна мировина на сву децу подједнако разделити.

§. 28. Ово право губе деца, ако се неморално владају.

А деца, којих се отац, оженио у стању мира, а после женидбе није више активно служио, немају никако права на васпитну припомоћ.

Напротив задржавају деца то право, ако им мати није живила с му-

жем при смрти мужевљевој, или ако им је мати изгубила своје право на мировину са своје кривице, или ако им се мати после очине смрти удала.

§. 29. Васпитна припомоћ деце не може се отправнином заменити.

ГЛАВА III.

О мировинском фонду.

§. 30. Мировински фонд оснива се на овај начин:

а.) сваки чиновник, професор, учитељ и учитељица ће у првој својој години службе у месечним оброцима уложити у мировински фонд једну четвртину редовне плате, па толико исто улаже и на исти начин од сваке повишице своје плате; дочим је за остале године свога активнога службовања обвезан у месечним оброцима уредно уплаћивати 2% своје редовне плате;

б.) у тај фонд улази и писарничка пристојба од хипотекарних зајмова, који се из народно-црквених фондова издају.

§ 31. Уложени новац не издаје се никеме ни у каквим приликама из мировинског фонда натраг.

§. 32. Овим фондом руковаће главно управитељство српских народно-црквених фондова у Карловцима, и водиће засебан рачун о њему.

ГЛАВА IV.

Прелазна определења.

§. 33. Да би овај мировински фонд одмах у живот ступити могао, уноси се у њега сва до сад прикупљена писарина (§. 30.) која постаје тиме његовим саставним делом.

Док овај мировински фонд не достигне ону висину, да буде у стању све доспеле мировине подпуно подмиривати, даваће му се годишња субвенција из народно-црквеног неприкосновеног и клирикалног школског фонда, која ће се према исказаној потреби у саборски прорачун уврштивати.

§. 34. Чиновницима, професорима, учитељима и учитељицама горе означених завода, које ова уредба, кад у живот ступи, у служби затече, урачунавају се у горње службе све године, које су у служби до тога дана провели.

§. 35. Чиновници и особе учитељског звања, које ова уредба, кад у живот ступи, у служби затече, имају одмах почети у мировински фонд у месечним оброцима уплаћивати једну четвртину својих у §. 6. назначених редовних берива, и морају ту четвртину потпуно уплатити у течају једне године дана. Истим начином имају у року од једне године такође уплатити четвртину сваке повишице, која ће им се касније у име берива дозволити.

Поврх тога обвезан је сваки чиновник и свака особа учетељског звања, да за све остале године свога активнога службовања, које сљедују иза прве уплаћене четвртине, још по 2% својих редовних берива у месечним оброцима уплаћује у мировински фонд.

Уплаћивање прве четвртине може се уз дозволу саборског одбора место у једној обавити у три године, ал и тада је дотичник само прве године ослобођен од плаћања 2% износа од редовни берива, као што је ослобођен од плаћања 2% износа сваке повишице редовних берива течајем прве године иза њене дозволе.

Ни један не може у уживање мировине ступити, док није горе споменуту четвртину својих последњих редовних берива у мировински фонд уложио.

Из седнице саборског одбора држане у Карловцима 21. Децембра 1891. (2. Јануара 1892.)

Георгије с. р.
Патријарх.

НАРОДНА НАСТАВА У ФРАНЦУСКОЈ.

I.

Народне школе.

Школе у Француској су народне или државне.

Године 1791. донешен је закључак, да се оснује општа јавна настава за све грађане, бесплатно за оне науке, које су свакоме потребне; а васпитни заводи биће подељени у све крајеве државе.

Овај закључак све до године 1833. није изведен. Те године изишао је први закон о народној настави. У овом закону је полажење школа, само за сироту децу било бесплатно, остали су плаћали. Полажење школа није било обавезно, али је свака општина дужна била издржавати једну мушку школу. Сваки учитељ морао је имати оспособлење, а плата му је била осигурана. У поменутом закону одомаћене су, као нова установа, више народне школе.

Закон од год. 1867. важан је с тога, што се у свакој општини, која има 500 становника, налаже, да подигне женску школу; да сву сиромашну децу бесплатно у школу примају, а препоручује да општине подижу школе, које ће сва деца бесплатно похађати.

Поред свих ових наредаба ипак је стање француских школа још и у 70-им годинама било врло жалосно. Један француски статистичар када је 1873. год. приликом бечке изложбе, упоређивао државе по њиховим школама, Француску је метнуо на 20. место. Године 1860. министар је расписао награде за учитеље, који ће писати о стању школа и нужним поправкама на истима. Од прилике 6000 рукописа стигло је. У многима се туже на рђаво стање шк. здања; здања су малена и нездрава; деца у њима онесвесну и готово да се подаве. Има општина која има до 300 за школу способне деце, а места у школи је само за 70. У неким местима у шталама држе школу. Има где шк. дворана служи учитељу за стан и кухињу. Неке школе смештени су подрумима, место служе се даскама, које су поређане по камену. Унутарњи изглед школин је био врло жалостан. Успех у наукама мален тако да је $^3/_4$ ученика без икакве науке школу остављало. С тога се на све стране тражило поправљање у школама и науци.

Године 1881. издата су два закона за школе, од којих се у првом укида право свештеницима да могу без оспособљења учитељевати; у другом се наређује бесплатно учење у свима основним школама.

У закону од 1882. наређује се обавезно учење за сву децу од 6—13 године; јавне школе су сасвим неутралне у погледу вере. (Седмично је одређен један дан у који се деца код куће од својих родитеља у вери поучавају.)

Осим ових закона има још читав низ зак. наређења у погледу наставе. Године 1886. поново је претресан закон о настави и школама, и у томе закону је изречено, да су само оне школе јавне, које издржава држава, жупаније или општине; све друге и приватне школе. У јавним школама могу делати само цивилни учитељи.

Народним школама управља министар просвете, а помаже му школски савет, који надзирава наст. планове и начине настављања у нар. школама; овај савет и највиша власт у дисциплинарним стварима.

Цела Француска је подељена је 17 шк. округа. У сваком округу има један окружни шк. управитељ, поред кога се налази надзорника онолико колико је у ком округу потребно.

У свакој жупанији има по један школ. надзорник, који у педагошким стварима стоји под надзором окр. гл. управитеља, а у стварима учитељским под надзором жупанијског управитеља (prefet).

У свакој жупанији образован је по један школ. савет. Овоме је председник жупанијски управитељ, подпредседник шк. надзорник а чланови савета су: 4 жуп. саветника, управитељ учитељске или учитељичке школе, изабрана 2 учитеља и 2 учитељице, и 2 од министра именована шк. надзорника.

Посао овога савета је: одређује број, име и место школи у појединим општинама; одређује број помоћних учитељских места код сваке школе; зготовљава шк. законе; надзирава рад у школи и начин предавања; има дисциплинарну власт у споровима међу учитељским особљем; даје мишљење о дисциплинарним казнама.

(Наставиће се.)

ПОЗДРАВНИ ГОВОР

К. Радељевића учитеља, при св. Савској беседи у Градачцу 1892.

Многоштовани зборе!

Данас раном зором одјекнуше „звуци“ звона са црквене куле на свечетир стране света, и дадоше знак свему српству, српству велим и оном — који и у најмањем кутићу живи, да се данас 14. Јануара 1892. годоне навршило шест година — преко шест и по века, од како се из овог кратког земаљског живота преселио у вјечност св. Сава просветитељ српски, Стевана Немање, син Растко, а у калуђерству Сава.

Многоштовани зборе, кад бих све овде навео што је св. Сава српском народу чинио и због шта њега српски народ данас тако живо слави и светкује — као светитеља? то би ме сасвим далеко одвело. За које држим — да ми није сад баш тако потребно толико о св. Сави даље да говорим. Ево зашто: Вама је свима познато многоштовани зборе, да — од како је Његово Величанство, наш премилостиви цар и краљ Фрања Јосиф I. ослободио ову нашу домовину, да се са одобрењем Његовог Величанства, а настојавањем високе земаљске владе, и то не само по вароши и варошицама, но и по селима у свој Босни и Херцеговини, без разлике вероисповеди, подигле школе и уредиле тако — да ђаци данас у српским основним школама још у другом

разреду, слушајући од старијих разреда, већ нешто знаду о св. Сави; а ђаци трећег разреда, они већ знаду нешто причати, као о животу св. Саве; а ђаци четвртог разреда, тако живо причати знаду, не само о животу св. Саве— но о свој породици Неманића, као о најглавнијој тачци у историји Срба тако, као баш да живе слике гледају, или баш, као да су и они онда у оно исто доба са Неманићима били. Па ето с тога држим да ми није сад баш потребно о св. Сави даље да говорим.

Многоштовани зборе, но и ако нисам говорник то ћу ипак, колико ми силе моје доносе, у најкраћим цртама, да продужим мој говор о том: Како постадоше у српског народа „славе и светковине.“

Од како се „просвета“ поче ширити међу народом, на мах се нађе и људи такових, који се латише да се узвише над својим савременицима, те целог свог живота трудећи се за оним — што је дужност сваког човека, а то је: за своју отаџбину одрже, и свој нард прославе.

Но пошто српски народ у раније доба не беше тако умно развијен, као што беше други сретнији народи, да са подизањем „надгробних споменика“ свој народ — као и своје великане прославе. Српски народ у место тога, уреза себи у душу: да поједине од својих великана узме себи за светитеље, те им је помен — како у црквама — тако и на зборовима, у одређеним данима чинио, и тако је у том, као и у „крсним“ именима, српски народ, а особито у Босни и Херцеговини, и своју православну веру до данас сачувао. И отуд тако постадоше у српског народа „славе и светковине“, које и ми, као потомци њихови то све живо прихватисмо и одржасмо, у нади — да ћемо и ми тај свети до данас верно сачувани аманет предати своме млађем српском нараштају, а надамо се, да ће и он исто тако знати поштовати, и прослављати сваке годипе на данашњи дан — данашњег Светитеља и просветитеља српског Саву — као што га и ми ево данас прослављамо.

И тиме ћемо се онда заиста одужити и св. Сави, а тиме ће мо се уједно одужити и оном светитељском позиву: „Придите чада послушајте мене, страху Господњу научу вас!“

ДОПИС.

У Молу 17. Априла.

Са тужним срцем јављам Вам, да нас је грозна несрећа задесила, наиме изгубисмо нашег вредног и нигда заборављеног г. учитеља Лазу Јосимовића. Служио је код нас 25 година као узор учитеља, као дика и понос српства особито нама Молчанима. Радио је и трудио се за цркву, за општину, за добро свога народа, али увек пред свачем му је школа и позив свој предњачио.

Да је такав био, сведок му је његов укоп, где изађе и мало и велико, старо и младо, православни и иноверци да испрате свога љубљеног и доброг учитеља, одајући му последњу почаст испратив га до вечне му куће. Похвале достојни су и колеге му као Петровоселски и Аћански, особито пак г. Борјановић, који са својом дечицом, а испомагањем осталих г. г. учитеља

отпоја своме колеги последње „Вјечнаја памјат“. Осим тога и г. Аћански Акшамовић који се са нашим добрим господином као са својим и другом из ђаковања опроштајном беседом опростио. А ја и сви они, које је покојник изучио за својих 25 год. учитељовања драги наш господине, довикујемо ти: Лака ти црна земља и вечно ти насеље!!!

Један од његових ученика.

НЕКРОЛОГ.

Михаил Милетић свештеник дијецезе темишварске и парох у Србском Падеју преселио се у вечност 6. Марта о. г. у 52. години живота свог. Покојник је био смеран и благе нарави свештеник и старао се да са сваким у љубави живи. Он је у младости својој свршио најпре учитељску школу у Сомбору, а затим је учио богословију у Вршцу, те је услед тога у чин свештенички ступио. Био је рођени старији брат покојног Светозара Милетића отличног учитеља Земунског. Оставио је после себе удовицу са петоро деце, од којих је најстарији син Душан оспособљени срб. нар. учитељ.

Чедомиљ Бошњаковић учитељ у Турији после дужег боловања преминуо је у месецу Марту о. г. Био је благе нарави и вредан учитељ.

Љубица Богосављевићева учитељица у Фаркаждину преселила се у вечност у почетку месеца марта у Панчеву код својих родитеља где је и сарањена.

Рахила Дорословчева рођена Нинковић србска учитељица у темишварском предграђу Фабрици после дужег и тешког боловања преселила се у вечност у Новом Саду код своје сестре госпође Ангелине Продановић рођене Нинковић.

РАЗНО.

Дар школи. Стеван Грађански председник црквене олштине у Срб. Милитићу предплатио је Школски Лист за србску вероисповедну школу у истоме месту.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

На молбу подписанога управ. одбора изволела је славна и родољубива књижара Луке Јоцића у Новом Саду учитељском друштву земунскога котара, за утемемељење друштвене књижнице, поучних књига у вредности од 25 ф. и 35 новч. поклонити.

Управљајући одбор изрече тој славној књижари своју најтоплију хвалу са жељом: „Угледале се и остале наше родољубиве српске књижаре у овај племенити чин. Живила.

За управ. одбор учитељског друштва земунскога котара у Сурчину 21. марта 1892. Председник: А. Марковић. Тајник: Арсерије Нешић.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. **У Сомбору 15. Јуна 1892.** **Год. XXIV.**

НОВА ПРАВОСЛАВНА СРПСКА ЗАДУЖБИНА У СОМБОРУ.

Велеуважена отлична госпођа Лила Мања удовица покојнога Доктора Петра Стојковића у Сомбору у очи Духова ове године баш у време вечерња завештала је у славу Божију, из чисте љубави човечанству и за вечити спомен својега блаженоупокојеног супруга Петра Стојковића од богоданога имања свог сљедеће:

Своју пространу и темељно сазидану велику кућу у Сомбору у улици велике цркве на бр. 73. завештала је и оставила српској учитељској школи Сомборској, с тим наређењем да се у тој кући 4 простране и највидније дворане са побочним локалитетима за збирку физикалну итд. употребити имају за наставу приправница учитељског звања, у колико би се школа за учитељице после разделења свог од учитељске школе у Сомбору одржала, иначе ће се те просторије за мушку учитељску школу или за српску вишу девојачку школу Сомборску имати да употребе.

Све остале просторије у истој кући имају се прилагодити за потребу сиротишта за женску сирочад православне источне вере! На ово сиротиште завештала је поменута госпођа главницу од Тридесет тисућа форинти а. вр. положивши тиме темељ првом сиротишту за женску сирочад православне вере.

Ово завештање поверава добротворна завештатељка непосредном руковању, надзору и старању православне српске црквене општине Сомборске под врховним надзором срб. народног Саборскога одбора, коме је на челу свагдашњи Патријарх Митрополит као врховни патрон свију православних црквено просветних и хуманитарних завода и заклада, и жели да се женска сирочад само од 6 и 7 година у овај завод примају и да у њему под непосредним надзором старатељке (сиротинске матере) добијају стан са огревом, добру и просту храну, целисходно одело и добро домаће и хришћанско васпитање, а при том да редовно полазе овдашње српске

вероисповедне школе и да се спремају за вредне и веште радилице и кућарице, или по околностима за учитељице и забавиље. Питомице уживаће благодет сиротишта до навршене 17. живота године, относно до свршетка течаја за учитељице. Број питомица управљаће се према приходу од камата завештане главнице из којега се има и оправљање и у добром стању одржање завештанога дома подмиривати.

Племенита завештатељка хигијенско и васпитно старање својега сиротишта поверава Платонеумском Одбору што се код црквене Општине Сомборске налази а врховни надзор над васпитањем ових питомица срб. нар. Школском Савету, који се умољава да у своје време штатут за ово сиротиште изда.

Завештање ово носиће име: „Задушбина Дра Петра Стојковића и супруге му Лиле рођене Мања“ и ступиће у живот на годину дана после смрти племените завештатељке и њене матере госпође Јелисавете Мање рођене Деметровића.

Заветно писмо о овом завештању сачињено је у три равногласна примерка са подписом племените завештатељке и два умољена сведока, и предата је црквеном Одбору православне Обштине Сомборске са умолењем да се црквена Обштина Сомборска руковања закладе и старања над овом задушбином из љубави к својој деци прими и да речено заветно писмо на одобрење Високосл. Саборском Одбору са препоруком својом поднесе.

У свечаној седници црквеноп Одбора Сомборског трећи дан Духова ове године држаној, прочитано је горње заветно писмо и узето на знање са бурним усклицима: „*Живила племенита добротворка народна госпођа Лила Стојковићка*,“, — и закључено је, да се заветно писмо Високославном срб. нар. Саборском Одбору на одобрење и даље уредовање што скорије поднесе, и да у недељу свију светих 31. Маја после службе Божије цео црквени Одбор под предвођењем својега председника г. Петра Вукићевића корпоративно отиде племенитој добротворки и да јој благодари на њеном човекољубивом завештању у корист српских вероисповедних завода и православне сирочади.

Иста племенита добротворка подигла је у византијском стилу на овдашњем успенском гробљу великолепну часовну (надгробни храм) са трулом, на коме се частни крст блиста. Под овим је храмом гробница, у коју ће се пренети земни остатци покојног Дра Петра Стојковића из привремене гробнице, и пошто се ово

изврши, храм ће се тај у славу Божију на Петров дан ове године свечано осветити и у њему ће се за душу покојног Дра Петра Стојковића у одређено време молитве читати и панихиде држати.

Саобштавајући читатељима Школскога Листа за ову велику задужбину побожне православне хришћанске и племените добротворке народне госпође Јелисавете Лиле Стојковићке рођене Мања, умољавамо их да од своје стране јаве за ову задушбину у кругу својега познанства свима онима честитим србима и србкињама, које је Бог имањем обдарио, те да ово племенито доброчинство послужи за углед и пример човекољубља и љубави ка просвети народној у најширим круговима, а ми од своје стране кличемо племенитој завештатељки: „*Живила илеменита добротворка народна госпођа Јелисавета Лила Стојковићка на многа љета!*

Дај Боже на њен се пример угледале и друге племените и родољубиве госпође србске, које је Бог имањем благословио! **В.**

О ВАСПИТАЊУ.

За награду.

(Свршетак.)

Васпитач сваки који је прибавио потребита знања, а при том разумно науке које су га спремале за тај посао, па је још одмах почетком свог рада пажљиво мотрио на све особине ђеце, одмах ће се увјерити васпитавати са свијем могућа ствар, пошто знаде свако дијете на овај свијет са рођењем доноси све способности за васпитање, које треба само лаганим и постепенијем, природнијем да концетрично усавршавати и дијете ће се таким само начином моћи природно развијати у оба погледа. Пошто су важне обије стране човјекове — душевна и тјелесна подједнако то током мора васпитач имати на уму увијек природи сходност, т. ј. која ће се вазда односити како на духовну тако и на тјелесну страну васпитаника а то ће рећи оно што је врло важно: да се никако несмије развијати душа на штету тијела и обратно, — дакле мора сразмјерно ићи тако да једно друго условљава, јер само: „*у здравом тијелу и душа мора бити здрава*“.

А да тијело може правилно вршити физичке радње исто је потребита крепост душе, као што је души потребита јачина тјелесна. А да се то постигне неопходно је потребито да зна васпитач да треба: како духовну тако и тјелесну страну подједнако раз-

вијати ако се мисли цијељ постићи?..... О могућности васпитања увјеравамо се на сваком кораку. Душа дјечија је веома пријемљива, т. ј. она — ђеца примају лако све оно што виде да други пред њима чине у великом, то она чине у малом; ето прођи кроза село па ћеш одмах увиђети ђецу на скупове, ђе у маломе раде, све оно што су виђели да њихови старији на дому и у пољу раде; а то није друго него очигледни примјер да дјетиња душа по инстинкту тежи да прими оно што види и да је доиста по природи урођено човјеку васпитање. Усљед тога дјечијег подражавања изишла је она мудра народна изрека: „Што стари на огњишту, то ђеца на двориштy“.

Са овом мудром пословицом, као да се упућује васпитач да му треба свагда имати на уму да се при настави држи свагда очигледности која је душа њена, пошто ђеци (ђе је таква настава) увијек остају стални утисци и представе само од онога што им се очигледно покаже.

Да је васпитање могуће то је давно доказано, а основа те могућности налази се на самом природном основу ђетета, али васпитач мора добро да разумијева природни основ тај јер; народна ријеч вели: „Ни сви прсти нијесу једнаки“. А то значи у васпитном погледу, да сва ђеца у опште, различите су нарави тако, да је тешко у том и пријемљивости и двоје једнако У цијелом свијету наћи и приближно, али у способности у опште сва су у опште подпуно једнака. Па према томе треба знати све особине њихове душе и природне наклоности и тим наклоностима — разумије се урођеним — ваља потпору додавати како би се могле што боље и сталније усавршавати; а то мора ићи постепено, концетрично и природно па да се постигне оно што је могуће а то је оно за чим се тежи — васпитна цијељ.

Да су дужни наспитачи око ђеце толики труд улагати и то свестрано, о томе нема нити може бити сумње, па и око оне ђеце која су слијепа, саката и друкче природно осакаћена, јер свако дијете, доноси на овај свијет способности за васпитање и отуда долази оно њихово апсолутно право на васпитање, пошто на њима свијет остаје. Па према томе док су ђеца још слаба и нејака треба им одмах прве и нужне помоћи, а по томе настаје васпитање, „*пошто нема права без дужности*“. Отуда сљедствено излази, да су родитељи и природом као и законом божјим позвати, да своју ђецу: хране, негују и чувају, пошто је дијете живо биће,

које савјесно треба чувати од свега онога што би могло повриједити га, а то све донде докле се дијете дохвати себе — док не постигне самосвјесно, управо својим — да може намиривати само своје потребе на које га сама природа упућује.

За дијете вели се: „да је дијете“. Али се то јасно види да то „дијете“ није друго него човјек, тек само што тај човјек који носи име ђетета јесте мали, па се баш за то несмије упоредити ничесовој играчки у ђетињој руци, него треба прионути свијема могућним силама, да од тога ђетета постане велики човјек — слободом грађанин. Моји добри учитељи рекоше ми: *Да дијете није ни гнила ни друга подобна јој материја од које занатлија по својој ћунији може правити час једно, па ако му се то не допадне а он опет на истекар друго. Отуда се виде, веле опет* они: *да дијете није хартија, по којој живописац час ову час ону боју удара тек да задоволи осјећаје онако као што је најприје замислио.* Излази дакле да се са ђететом не може и несмије тако поступати, пошто је дијете живи створ у којему треба развити, постепеним настојавањем, а особитом брижљивошћу и родитељском наклоношћу, како у душевном тако и у тјелесном погледу све способности, моћи и осјећаје, а таквим радом од стране родитеља и васпитача учиниће се: да од малог човјека постане прави човјек, који ће бити од користи прво себи а по том друштву.

Новорођено дијете подобно је сјеменки коју вртар усади у земљу а она по томе избаци клицу; но ако тој клици не буде угодно земљиште и природни услови, она ће још прије првог листа усахнути и онда ће сасма рано угинути, а са њом и сви они благотворни плодови, које би она иначе у своје вријеме принијела у корист вртара. Тако је исто и са ђететом. Ако се још од појава његовог из мајчине утробе не буде пазило и то темељито на њега, оно ће пропасти а са њим и све оне врлине које оно на штету човјечанства понесе у тамни гроб собом. За то су васпитачи позвани, да дијете пазе, а уз ту пак особиту пажњу ваља васпитач да пази и мотри изарана ђетиње наклоности, т. ј. да увиђа чему је дијете у природи собом наклоњено. И када то увиди тада ће васпитач увиђети и увјерити се да је то она његова наклоност, коју је оно донијело собом у природи „а то је његова индивидуалност;“ и то је оно што упливише како на његове душевне тако и на тјелесне моћи, те од тога ни у ком случају несмије се дијете одвраћати; јер оно што заинтересује ђечије осјећаје није једнако

нити пак јединствено, нити по природи може бити тако, него мора бити различито, као што су сви људи у мислима и осјећајима различити. И васпитач непремјено мора то све знати, па према томе несмије бити објехтиван него субјективан, пошто је објехт мртав човјек а живи само може бити субјехт.

Према реченом васпитачка је дужн ост, са погледом на васпитни рад: да колико је више могуће мора бити упознат са свијема душевним и тјелесним законима васпитаника и, према томе да зна онолико начина колико их је нужно да њима упути човјека к будућности, упознавши га са тијем законима, који ће га извести на пут среће и благостања како његовог особито тако и друштвеног у опште.

О НЕГОВАЊУ ЉУБАВИ У НАР. ШКОЛИ.

„Ако језике човјечје и анђелске говорим, а љубави немам, онда сам као звоно, које звони, или прапорац који звечи. И ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања и ако имам сву вјеру, да и горе премјештам, а љубави немам, ништа сам“. Посл. Кор. I. сл. XIII. ст. 1—3.

Свакидашње искуство и сама историја човештва нам јасно показује, да је човек створен да живи у друштву. И заиста, кад би неко морао живити усамљено, далеко од људи, далеко од света, — морао би врло тешке и горке дане проводити. Па шта више, може се рећи, да човек без додира са другима људима неби могао ни опстати.

Наша нар. изрека вели: дрво се ослања на дрво, а човек на човека. Ко хоће да живи у друштву, мора према истоме имати и неких дужности. Хармонија, лепа узајмица међу људима се темељи на дужностима и што је узвишенија узајмица та, тим је и срећа и опстанак у друштву обезбеђенији.

Покретач племенитих радова наших је, племенит наш осећај, сачувано наше срце. Разум расматра, али срце дела, има тушта људи, који су разумом напредни па ипак не делају по начелима етичким. И баш за то, само је онај човек ваљан члан друштва, који има племенита чувствовања.

Осећајно или душевно унапређење огледа се једино у добрим, узвишеним радовима. Хоћеш ли да познаш ко сам, погледај шта радим. — Па, племенити осећаји не могу а да се не јављају у виду милостивих и добрих дела и то њихово јављање није ништа

друго, до ли — *љубав*. Осећаји подстичу на рад, али љубав подстиче на узвишен, племенит рад.

Какав је пак тај племенити рад у појединостима, у кратко али језгровито описује св. ап. Павле говорећи: љубав је трпељива, милокрвна, она не завиди, она не велича, не надима, она не чини што не ваља, не тражи ни своје, не срди се, не мисли о злу, не радује се неправди, но се радује истини, она све сноси, она вјерује, она се свему нада, она све трпи, она никада не престаје. Кор. Посл. II. гл. XIII. ст. 4—9. — Без сваке сумње, љубав је сила, која не само да људе у животу срећи, него их подиже ближе извору вечите љубави — Богу.

Практична страна љубави је, што она свагда изазива, — љубав. Правило је тврдо као стена, да човек за своја племенита дела мора добијати достојну награду. Истина, може се десити, да свет не разуме важности наших добрих дела, да их криво схваћа, или на послетку да неће да их цени са злобе, са покварености, али добро дело остаје добро, истина остаје истина, и мора доћи доба, кад ће се у опће и признати. Ко другима чини добро, добро ће и дочекати, а ко сеје раздор и мржњу, сам себе баца у провалије пропасти.

Него, љубав треба да је руковођена разумом, ако се мисли њоме цел постићи. Ко хоће да чини другом оно што је добро, ваља да зна шта је добро, јер иначе може, ма и без зле намере, више зла, него ли добра учинити. Из тога разлога и родитељи врло често, поред све љубави што је имају према својој деци, не васпитају свагда као што треба. Поред оплемењеног осећаја дакле, потребан је и развијен разум, па да се добра дела могу чинити. Срце говори *што*, а разум показује начине *како* да се ради: така љубав је само оправдана, така љубав само има вредности.

Љубав је једна, она нема својих врста; али предмета љубави има тушта, као и њених манифестација у разним приликама. Нема дакле љубави — своје, родитељске, ближње и т. д. али има љубави *према* самом себи, *према* родитељима, *према* ближњим, *према* народу, вери, Богу и т. д. Љубав је излив срца, по пореклу, по суштини својој једнак у свима приликама; дела пак инстинкт и разум, створа онака, кака најбоље одговарају осећају. —

Поред толике важности, поред толике усвишености, коју има љубав, као особина човечја, зар да се она и не негује у народу, зар да се и не развија и не чува свим силама и свим моћима да-

нима?! — Доиста, као што је потребно живети, тако је потребно и њу ширити и утврђивати.

Да је наклоност оваком или онаком делању у већој или у мањој мери човеку урођена, држим, да у то не може бити сумње. Опште је позната ствар, да деца врло често личе на своје родитеље или на друге своје родове и претке не само по телесном изгледу, него и по душевним особинама. И љубав дакле, као душевна особина је, код неког човека више, а код некога мање срасла са његовим бићем.

Али и то је истина, да човек и поред најјачих наклоности љубави, врло често дела неумесно. То бива, кад љубав није довољно *развијена*, кад се њеном оплемењивању није достојна пажња обраћала. Никако дакле није довољно, да човек има урођену наклоност да љуби, него је неизоставно потребно, да се та љубав и негује, развија, јер само тако може имати важности богодана наклоност љубави.

Да боме да је тешко пробудити наклоност љубави само, где је она у мањој мери урођена. Али је срећа, што је редак човек, што валда и нема човека, који већ по рођењу не би имао у себи љубави. Може се дакле рећи, да где год има мржње и себичности — ту је било и неумесног васпитања.

Около буђења, снажења и неговања љубави, различита васпиталишта имају различита удела. Дом има своје, школа своје а друштво своје, мање више одељене цели и начине васпитања: па тако је то и са неговањем љубави. Дете на дому учи љубити: родитељи, браћу и сестре, својту осталу, Бога и т. д. у друштву пак уче љубити друштво, народ и т. д. И баш за то, потпуно може напредовати у љубави тек онај, који је на свима местима васпитања ваљано упућиван и усавршаван.

Нема и не може бити сумње у то, да *нар. школа* у овом обзиру може врло много учинити, само ако својски на то настоји. Има тушта прилика, којима она те своје цели може постизавати и ако она све ове прилике савесно и ваљано употребљује, успеха мора имати, значајна.

Та, криво би схваћао цели нар. школе сваки онај, који би мислио, да је њена задаћа само давати што више стварног знања и што боље извежбати умне моћи дечје! — Ако шк. наредбе и планови учевни не прописују засебно, неговање љубави, послушности, истине и т. д. зар да се онда то и не учи? — Шта више, ја сам

слободан тврдити, да је неговање појединих душевних својстава дечјих у нар. школи исто тако важно, као и — учење читања, писања, рачунања или другог ког познатог наствног предмета. Закон је овоме раду — наша савест и наша вештина и ко не врши овај рад одговара самом себи, својој савести.

Нар. школа има да васпита за живот; према томе, она се мора обазирати на потребе човечје у животу. Ко хоће у друштво, ваља да је за друштво. Ако дакле срећа и напредак појединаца и читаве заједнице људи зависи од љубави, онда је и неговање исте један од најважнијих радова нар. школе.

Које посматрао децу у животу им, морао је увидети, да су она мање више себична, да своје и мање интерссе често предпостављају туђима, ма и већима. То долази отуда, што нису довољно умно унапређена, што не умеју оцењивати радове, одређивати им вредност. Ако се дакле васпитањем љубав према самоме себи код деце не регулише, не своди на природне границе, онда се постизава само немарност, према ближњима и према ономе што је узвишено, а то је на пропаст не само појединих васпитника, него и целе друштвене заједнице.

Пут, којим се љубав у деци може развијати, двојак је: или се деца уче делати добра дела једино за то, што је то — добро, или се уче чинити такова дела за то, што отуда има и неких користи. Кад се каже: сваком човеку треба чинити добро, — онда се апелира на савест, онда се буди саучешће дакле се оплемењују осећаји. Кад се пак тражи разлог том захтеву, кад се дакле каже: свакоме човеку ваља чинити добро, јер како ми чинимо другом, тако ће се и нама вратити, — онда постизавамо опет унапређење осећаја, оплемењење срца.

Да боме, да овај други пут, далеко брже води цели, особито код деце, којима из недостатка разума, више владају чула. Онде се просто узноси честитост, овде се пак уз то још показују и последице доброг делања. Деци говорити о идеалима, као што нам је из искуства познато, јесте од врло малене вредности.

Из тога разлога дакле, љубав се у деци може и мора тако рећи искључиво овим другим начином неговати. Имају ли деца пред собом предмет, према коме хоћемо да им изазовемо или учврстимо љубав, ваља најпре да изнесемо благодети, које тај предмет деци или људима у опће пружа, ваља да изнесемо даном приликом љубав тог предмета, па тек на основи тога ваља да будимо и негујемо и

љубав дечју према том предмету. Љубав се љубављу враћа: нико није у стању љубити оно што је одвратно или баш штетно. И сам највећи учитељ свих векова Исус Христос је учио: . . . . „Благо милостивима, *јер* ће бити помиловани; благо онима који су чиста срца, *јер* ће Бога видјети. „ . . . . “

Лако је држим увидети, да при неговању љубави према ближњима, увек мора бити нека обзира и на љубав према самоме себи. И заиста, никако није и не може бити цел неговању љубави, да деца науче себе и своје интересе запостављати и онде, где то чинити нема смисла. И баш ту треба имати васпитачке вештине, јер се иначе врло лако може претерати ма у коју крајност; васпитач треба да развија љубав у деци, али свагда само на основи онога што је право.

(Свршиће се.)

НАРОДНА НАСТАВА У ФРАНЦУСКОЈ.

II.

Дечија забавишта.

У Француској се дечија забавишта зову: материнске школе (**scole maternelle**). Ове су школе у почетку биле дечија хранилишта, куда су матере, које су морале ван куће хлеба заслуживати, за време рада своју децу одводиле. Године 1826. основана су прва хранилишта у Паризу, год. 1830. било је 6 хранилишта а 1836. год. порастао је број на 24. Год. 1837. изашао је краљевски указ у ком се законом осигурава опстанак хранилиштима, јер вели се „хранилишта су добротворни заводи, у која се примају деца обојега пола, где уживају материнску негу и добију прво васпитање. Као наставни предмети у овим заводима били су: веронаука, читање и основи умног рачуна. Још се учило певање и ручни радови. Године 1855. изашла је наредба, да се има предавати цртање и гимнастика. Из веронауке учили су прве основе из катихизиса, из читања су познали писмена и склапали врло кратке речи. Из очигл. наставе учили су о поделењу времена, четир год. доба, посматрање ствари по облику, боји, градиву и употреби; упознавали су се са разним занатима, биљкама, животињама.

По овоме су материнске школе заводи за прву наставу, где су и мушка и женска деца заједно под једним надзором, где се васпитавају онолико, колико им према годинама душевна и телесна снага допушта. У ове заводе примају се деца од навршене 2. године па док не ступе у 7. годину.

Наставни предмети у материнским школама су: игре, кретање тела уз песме, разне радње за вежбање руку, први основи моралног васпитања, вежбање у говору, приповедање, основи читања, цртања, рачунања и писања.

У свакој јавној материнској школи подељена су деца у две групе по годинама и умној способности. Напреднија деца долазе у прву групу, овде се

горенаведени предмети у целости предузимају. Млађа деца долаае у другу групу; где се горњи предмети у толико предузимају, у колико дечијој способности и годинама одговара. У обе групе умна настава чешће се мења са кретањем тела. Једна лекција не сме дуже трајати од 20 минута. Између појединих лекција деца певају, играју се или гимнастишу.

По закону ове су школе преко лета (од 1. марта до 1. нов.) отворене од 7 часова у јутру до 7 часова у вече; а зими од (1. нов. до 1. марта) отворене су од 8 часова у јутро до 6 часова у вече. Лети у $^1/_2$6 а зими у $^1/_2$8 је већ отворена школа и већ почињу деца долазити. Учитељица, на коју је ред службе, дође прва у школу; њена је дужност дочекивати децу и на њих пазити. До 9 часова долазе деца, и ако је лепо време играју се у дворишту, ако пак рђаво онда у покривеном игралишту. У 9 часова је свака учитељица на свом месту; управитељ дâ знак, деца ућуте и свако иде у своје оделење. Сад се прегледа чистота код деце, па онда уз песму улазе у дворану. Сад се 1 час баве душевном радњом, но и у овом има промене; мало се баве читањем и писањем (5—7 год.) уче намет и др. Између лекција кретање тела уз песму. Кад се се сврши час наступа $^1/_4$ часа одмора, за које се време деца одмарају од душевне радње. Следеће $^3/_4$ часа приповедајући разне моралне причице или уче земљопис.

У $^1/_2$12 часова, по француском обичају, је време малом ручку (dejeuner). У материнским школама постоје кухиње, у којима се погревају јела, која су деца са собом донела; или им се даје јела за 5 нов., које се овде зготовљава. Деца се сместе у једну затворену дворану и тамо поред малих столова весело ручају. После ручка се 2 часа играју. Затим се врате у дворану где су ручали и ту се из малих умиваоница умију и упуте да нужду посвршавају.

У $^1/_2$2 почиње учење и играње као и пре подне. Од $^1/_2$3—3 малише се играју а већи гимнастишу. Од 3—$^1/_2$4 цртају или раде ручне радове, после уче. После 4 часа забављају се у дворишту, све дотле док старији не дођу по њих. Обично дође старији брат или сестра кад се враћа из основне школе. У 6 часова већ су сва деца отишла и школска се врата затварају.

Ове школе су за сиромашне родитеље, а особито за раденичку сталеж прави благослов. Каква је срећа за матер кад зна, да јој је дете цео дан под добрим надзором, у здравим, лепим дворанама, па и јелом збринуто. Мирно ради свој посао; не мора да се брине за децу.

Зато што ове школе толико доброга имају, оне су готово преко целе године отворене. Редован седмични одморни дан је Недеља. Осим Недеље преко године још су одморни дани: 31. дец., 1. и 2. јан., о ускрсу 8 дана, други дан Духова, Брашанчево, 10 дана одмора у времену од маја до септембра, Божић, дани народних светковина.

У погледу здравственом постоје врло строги закони. Приликом уписивања у школу дужно је свако дете донети са собом лекарску сведоџбу, да је каламљен, да није у каквој прилепљивој болести. У почетку школске године учитељица или спомоћница прегледа децу, да ли су здрава. Болесном детету забрањено је долажење у школу; ако се у школи разболе пошљу га кући. Лекар редовно походи школе и прегледа здравље дечије, нађе ли које

дете болесно, одмах га пошље кући и писмено извести родитеље о болести детињој. У том се писму још опомену родитељи, да ће само онда бити дете опет у школу примљено, кад лекарском сведоџбом докаже, да је оздравило. О посетама лекаревим учитељица води редован дневник. Највише се пази, да деца умивени и чиста долазе у школу; јела која деца са собом донесу дужна је учитељица прегледати. И школа мора бити увек чиста, сваки дан се два пут чисти, између часова ветри.

За одржање запта у материнским школама, као и у свима француским школама, употребљавају се казне и награде. Дозвољене казне су: а) искључење на кратко време од ручне радње и заједничке игре; б) одузимање похвалне сведочбе. — Награде су похвалне сведоџбе. Које је дете известан број оваких сведоџаба добило, на крају месеца се одузме од њега и место тога добије сличица, играчка и разних корисних ствари.

Строго је забрањено учитељицама у присуству деце на школским радовима бавити се; забрањено је да упливишу на родитеље, да децу пре одређеног времена кући одводе и да од родитеља или деце поклоне примају.

У погледу учила материнске школе у Француској ни у чем се не разликују од наших, училима богатих, основних школа. У матер. школама су зидови пуни мапа, природописни слика. Тако зване Фреблове играчке; најбоља дела о васпитавању деце; сваковрсне таблице, прописеви, оловке, пера и др. стоји учитељици на расположењу; она може све ствари, које мисли у школи употребљавати од државе добити

У материнским школама делају саме женске. Особље се састоји из: управитељке и ако је број деце већи од 50 онда и једне помоћне учитељице; поред њих има још и послужитеља.

Од учитељица материнских школа тражи се исто оспособлење као и од учитељица осн. школа. Зато се оне у истој учитељичкој школи приправљају за учитељица материнске и основ. школа.

Минимум плате за учитељице у матер. школама је за управитељку I. разр. 900 франака, II. разр. 800, а III. разр. 700 франака, а за учитељицу 600 франака. Оне управитељке или учитељице које имају оспособлење за више девојачке школе добивају 200 франака више, а које имају оспособлење и за осн. школе добивају 100 франака, више. Оне учитељице које су одликоване сребрном медаљом добивају доживотно годишње 100 франака као награде. Осим ове плате добија учитељица и стан или у име станарине извесну своту, коју одређује жуп. управитељ.

Ни једна учитељица не може прећи из најмањег платежног разреда у највећи, него постепено, служећи 5 година у једном разр мањом платом, прелази у већи платежни разред.

Плата учитељица матер. школа у многим местима прелази минимум, Тако је плата у Lille-у 1300 франака, у Marseille 1600, у Bourdeaux 1800. у Calais 2400, у Lion-у 2500 франака.

(Свршиће се.)

ПРОСЛАВА КРУНИДБЕНОГ ЈУБИЛЕЈА У СОМБОРУ.

У прослави крунитбенога јубилеја Његовог Величанства премилостивог цара и ап. краља нашег Франца Јосифа првог учествовали су и сви српски просветни заводи у Сомбору.

У очи светковине осветљен је био великољепно сав град и у њему здање наше средсредне основне и више девојачке школе, као и здање српске учитељске школе. Силни је народ по улицама врвио, ватрогасна капела по граду је уз ношење лампиона свирала а у девет сати у вече велико звоно са куле Свето-Ђурђевског храма објавило је православном народу сутрашњу велику и значајну свечаност.

На сам свечани дан прославе двадесетпетгодишње краљевога крунисања 27. Маја у јутру на каталогу учитељске школе пред закупљеним свима приправницима и приправницама држао је управитељ исте школе Н. Ђ. Вукићевић патриотички говор, у коме је младежи говорио о благодетима које наш овострани православни српски народ у уставној домовини својој Угарској и у сдруженим с њоме земљама ужива под моћном и отачаском владавином најмудријега и најбољега владаоца свог, уставног краља Угарског Франца Јосифа I. Патриотички говор овај пропаћен је са бурним ускликом младежи српске: „*Живио уставни краљ наш Франц Јосиф I.*

У храму Божијем на свечаној литургији коју је са овдашњим свештенством служио пречастни г. најстарији парох Сомборски Јован Момировић, и на Благодарственом Молебствију појао је дивно и складно мешовити лик приправнички, а присуствовали су сви приправници и приправнице са својим управитељем и сви ученици и ученице Сомборских српских народних и више девојачке школе са својим учитељима и учитељицама.

Мајска свечаност, која је одређена била да се 28. Маја обдржава, морала је за овај мах изостати због влажног земљишта у шуми и на путу, које је у сљед многих киша проузроковано.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити за учитељско оспособлење у Сомбору. Писмени испити за учитељско оспособлење у учитељској школи Сомборској држани су овим редом: Из српског језика 1. Јунија; из рачуна и геометрије 2. Јунија; из мађарског језика држаће се 17. Јунија по нашем календару.

Устмени испити за учитељско оспособлење држаће се: 18. 19. 20. 21. и 22. Јунија такође по нашем. — Проглашење учитељске способности,

читање разреднице и разпуст ученика и ученица учитељске школе бити ће 30. Јунија пре подне.

У смислу президијалне наредбе Његове Светости Патријарха Георгија Бранковића као председника Високославног Школског Савета на овогодишњим испитима за учитељско оспособлење у Сомборској учитељској школи председа ваће Високоблагородни г. Др. Никола Максимовић подпредседник Школ. Савета а као свештенички члан испитног поверенства учествоваће у истоме поверенству Најпреч. господин Љубомир Купусаревић окружни протопресв. Сомборски.

Прегледање школа. Заменик гл. школског референта одпутовао је 2. Јунија жељезним влаком преко Сегедина у В. Бечкерек, ради званичног прегредања школа тамошњих и околник, одатле ће отићи на испите у вишој девојачкој школи у Н. Саду, а по том ће предузети прегледање Српских вероисповедних школа у Митровици, Беочину, Черевићу, Винковцима и у Осеку.

Годишњи испити у сомборским српским вероисповедним народним школама и у вишој девојачкој школи.

У Црвеначкој школи 21. јуна у недељу, после подне; *у Селеначкој* школи 24. јуна, на Иван-дан после подне; *у I. II. раз. муш. гл.* школе 27. јуна у суботу пре подне; *у III. раз. мушке гл.* школе 30. јуна у уторак после подне; *у IV. раз. мушке гл.* школе 1. јула, у среду пре подне; у *V. раз. мушке гл.* школе 2. јула у четвртак пре подне; *у I. и II. раз. женске гл.* школе 27. јуна, у суботу после подне; у *III. и IV. раз. женске гл* школе 1. јула, у среду после подне; *у I. и II. раз. више девојачке* школе 25. јуна, у четвртак цео дан; *у III. и IV. раз. више девојачке* школе 26. јуна у петак цео дан; *у забавишту* закључна свечаност 2. јула, у четвртак после подне.

РАЗНО.

Свечана седница црквеног Одбора у Сомбору. Трећи дан Духова пред подне држана је јавна и свечана седница православно српске црквене општине Сомборске у присуству многобројне отмене мушке и женске публике. Том приликом је заслужени председник општине црквене г. Петар Вукићевић објавио свечано, како су недавно преминули овдашњи грађанин и трговац Антоније Јанковић и супруга му Љубица рођена Јовановић оставили од својега имања великолепну кућу своју у Бајској улици, и 22 и пол стара јутра најбоље земље ораће светој цркви нашој, и да је по последњој жељи завештатељке поменута земља већ предата на уживање црквеној општини, а завештана кућа ће се тек после смрти сестре завештатељкиње црквеној општини предати.

Услед тога је црквени одбор уважавајући овај племенити легат слике ових ктитора црквених поставио у дворани црквене општине и данас их одкрива свечано и ставља на углед православном Сомборском српском становништву.

После овога говорио је неколико речи управитељ овдашњих школа српских у похвалу црквених добротвора Антонија и Љубице Јанковићевих а споменуо је у говору свом и друге врле покојнике, који су на цркву, на

школску младеж и на човекољубне цјели оставили завештања своја у овој црквеној обштини себи за спомен.

После овога говора председник је споменуо за најновију велику задужбину племените госпође Лиле Стојковићке и дао је прочитати њено заветно писмо, у коме она оснива сиротиште за женску сирочад у своме дому том сиротишу 30.000 ф. капитала оставља.

Публика је пажљиво саслушала заветно писмо, и читање пропратила са одушевљеним усклицима новој добротворки народној. Црквени Одбор примио се руковања и непосредног надзора тог завештања и закључио, да корпоративно благодари племенитој добротворки на њеном завештању. (Види први чланак у овом броју.)

У Недељу 31. Јунија после службе Божије је најпре заступство православље црквене општине под предвођењем својега председника г. Петра Вукићевића а затим професорски збор учитељске школе под предвођењем управитеља исте школе Н. Ђ. Вукићевића лично су посетили племениту народну добротворку госпођу Лилу Стојковићку и захвалили јој на њеном завештању у корист Српских вероисповедних просветних завода и на оснивању првога сиротишта за православну женску сирочад у Сомбору.

РАЗНО.

Парастос Епископу Стојковићу у Сомбору. Српска црквена обштина у Сомбору давала је у Недељу Св. Отаца првог вселенског Сабора 17. Маја о. г. свечани парастос за покој душу блаженепочившег Епископа Арсенија Стојковића у Светођурђевском храму.

На овом парастосу појало је српско-црквено певачко друштво под управом својега ликовође Драгутина Блажека. На парастосу присуствовали су сви приправници и приправнице са управитељем и професорима и сва школска младеж из овдашњих срб. вероисповедних школа са својима учитељима и учитељицама.

Около кољива стајаху у црно обучени осам приправника са запаљеним воштаницама.

Пре службе Божије на каталогу Управитељ је држао говор у спомен и славу покојног Архијереја Арсенија Стојковића, у ком је између осталога споменуо, да је велики овај покојник био питомац српске учитељске школе Сомборске, и да је у овој школи као свршени ученик V. гимназијског разреда, године 1820/1. први а 1821/2. други педагогијски течај са отличним успехом и узоритим моралним владањем свршко, а по том даље науке продужио, и по свршетку истих 1830. у чин монашки ступио.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа приспеле.

1. *Психологија*, за школе и за самоуке нарочито за учитеље израдио

Петар Радуловић управитељ српске учитељске школе у Карловцу. Панчево 1892. Наклада књижара Браће Јованонића.

2. *Проповједник* Српске народне цркве од Теофана Живковића православног Епископа Карловачког. На свијет издао по смрти Владике Теофана брат му Јован барон Живковић. Сав чист приход од ове књиге намјењен је фонду за овештенике удовице и сироте владичанства карловачког. У Карловцу 1892. Штампарија Карла Хапфелда (са сликом покојног Епископа Теофана.) Ова је књига од 34 штампаних табака и добити се може само за готове новце по цену од 1 ф. 50 нов. у Горњем Карловцу (Карлштадт) код г. Манојла Грбића катихете срб. учитељске школе.

3. *Гласник* српског ученог друштва. Књига 73. Расправе и други чланци са једним прилогом. У Београду, штампано у државној штампарији краљевине Србије. На продају у књижарници В. Валожића 1892.

4. Гласник српскога ученог друшта, књига 75. Расправе и други чланци. У Београду 1892. У овој је књиги преглед садржине 90. књига Гласника српскога ученог друштва од 1841—1891. приредио Јован Бошковић

5. *Летопис Матице Српске* уређује А. Хаџић књига 168. — (1891. Свеска четврта.) у Новом Саду; Српска штампарија Дра Свет. Милетића 1891. Цена 70 нов. — Летопис Матице Српске уређује А. Хаџић. Књига 169. (1892. свеска прва.) У Н. Саду. Штатпарија Дра Св. Милетића цена 70 нов.

6. *Кратки Типик* или црквено правило за ученике учитељске школе, по великом црквеном Типику израдио Јован Петровић катихета и професор на вел. гимназији, реалци и учитељској школи у Зареебу. У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића 1892. Цена 45. нов.

7. *Вежбања у српском језику и познавања врста речи* за ученике III. разреда основних школа израдио † Јоксим Ст. Марковик, а прерадио и према програму за основно школе удесио Стев. Д. Поповић. Овај део вежбања износи 7 и по табака и стаје 0·80 дин. Књига се може добити само у књижари В. Валожића у Београду. (Свршиће се).

ИСПРАВКА.

У 5. броју „Школског Листа“, у расправи „О васпитању“, поткрале су се сљедеће погрешке:

Страна 73. У 3. реду озго иза 1. ријочи: „погледу“, изостале су ове 4 ријечи: „Значаја, и то значи“. — 4. реду исто озго: 7. ријеч: „речима“ треба „ријечима“. — 8. ријеч: „човек“ треба: „човјек,“ у мјесто 10-те ријечи: „има“ треба: „мора.“ — У 5. реду што значи: иза пошљедње ријечи: „развијати“, изостало је по[illegible] замјен „се“. — У 12. реду озго: 4. ријеч: „тог“, треба: „тога,“ 7. ријеч „[illegible]тика, треба: „практика. — У 7. реду оздо, пошљедња ријеч: „цаспитати“ треба васпитати.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 повчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору 15. Јула 1892. Год. XXIV.

ПОГЛЕД НА ЖЕНСКО ОБРАЗОВАЊЕ У НАС.

(За награду.)

„Кад жена добије образовање као и човек, људска снага ће се удвојити.“ Св. М.

Потреба коју опажамо и са којом се сусретамо сваки час, гони нас да о образовању женскиња у нашем народу, а у садањем добу, рекнемо коју.

Девојачка друштва која се у неким местима основаше (Н. Сад, Бечкерек, Кикинда,) казују нам да се почело и у ствари више полагати на женско образовање у нас, односно да се од празних речи и фраза приступа по мало делу. Да ли је то приступање у таком облику умесно или боље рећи, може ли се таким начином што постићи, разуме се да је то друга ствар. А о тој другој ствари, намера је баш и овом чланку да прозбори. Но да би могли имати бољи поглед на развитак досадањег стања, потребно је да се прође у назад за неко време, да се види како стојасмо у којем времену са напретком женског васпитања. Појам ових последњих речи, могао би заузимати врло широк обим, тако да би се на основу том могла започети читава историја женског васпитања у нас, али разуме се, само започети и ништа даље, јер за даљи рад, сумњам да би иоле било градива за исту работу. Бар у овостраном Српству не. Може се рећи, да ми пре 20 година, а до отварања препарандије за женске, а по том до оснивања виших девојачких школа и не имадосмо за Српкиње наше вишег васпитања, у духу српском. Но шта смо имали шта нисмо, прошла је ствар. Главно је да их сад имамо. А како врше своју задаћу за светила просвете рећи ћемо у току овога писања. Но сва ова наведена средства за васпитање, и девојачка друштва и ова два завода, служе и онако већ образованијем сталежу, званичких, учитељских, свештеничких и трговачких кћери, мање занатлијским а врло слабо земљоделским кће-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИ

рима. Можда ће и овде имати што да примети какво осетљиво чуло вођања, али као што није код другог света, школа и васпитање подигнута за појединца, него за све, тако не може ни код нас бити школа и васпитање благодат само за један два сталежа, који се рачунају у боље, а остали да немају у томе удела никаква. Ако се рекне, да је та врста наставе јавна и сваком дозвољена, те тиме да се горњи навод побије, ја држим да то још није доста. Јер ономе који просвете неће или мисли да му не треба, треба му је силом дати; рачунајући друкчије, према садањем схватању масе народа, могле би се већ и ове досадање школе и мале и велике слободно затворити.

Но оставимо то. Реч која би делала благотворно у корист просвете, да се иста неким рајским начином развија у све слојеве нашег народа, морала би бити реч пуна моћи, пуна сила, и то не силе којом располажемо ми поједини мали учитељи, него би та реч морала бити у тихом пристаништу глас анђеоски, који би у сва срца улио мир, љубав и поверење, према духу истине и премудрости — према школи, а исти тај глас на усколебаном мору, морао би бити глас грома, да силан оркан народног непојимања, неповерења и хладноће, разтрезни својим громким гласом и да му једним махом из главе разнесе маглу са иначе бистрог ума и разборита схватања. За све то ми смо мали, те само настављамо рад један другом и таворимо тако да цела ствар не прође „као прах којега разноси ветар“, и чекамо с радом нашим дух времена, који ће једним махом учинити у школи оно, што поколења наша не могоше за силних година. Ми дакле само приуготовљавамо, а нема сумње да ћемо приуготовити земљиште, добрим женским васпитањем, одвећ обилато. Јер ако хоћемо да имамо здрав подмладак, морају бити здрави родитељи; а ако хоћемо да имамо паметан подмладак, много је потребно да су му и родитељи паметни. Све књиге и науке, сва методично-дидактична правила и поступци, упутства и сазнавања, скочиће на праву своју висину и од правог утицаја бити тек онда, кад кућа буде деци бар у полак то, што је школа. А према ономе, што кућа не стоји на земљи, него на жени, ваља тој жени дати доста моћи, како би важност дома могла одржати на својим плећима и како би с једне стране као мати, а с друге као спремна васпитаља, дочекала свагда на руке чедо своје оним васпитаним духом, којим јој је дете већ у школи напуњено. Према томе, свима нама, а у првој а у првој линији онима, који воде бригу о нашим

просветним приликама, мора бити једна од првих брига, како ће будућим матерама дати богата извора, из којега ће црпети, знања и усталаштва, да тим задоје своју децу, будући српски народ, који мора бити спреман за будућа времена, а прекањен у снази науци и усталаштву.

*

Било је времена, кад су српске матере, у тихом пристаништу мира и љубави одгајале „на преслици и десници руци српском народу тиће, и благом речи упућивале их на целомудрен живот, добрим примером предходиле, да створе од своје деце узоре у врлинама и чистотама душевним, те да из тог тихог пристаништа излете соколови, који ће кроз бурне олује (општег) комешаја, својим крилима чврсто просецати зрак и дизати се у висину, да светле као изабране звезде путевође своме роду; али „борило се па се уморило“, времена су та прошла и ми стојимо на чудном раскршћу, на раскршћу замишљене и до сад невиђене олује и тихог, а по значењу своме огромног рада. Ми морамо прибећи овом последњем, те пре него ико рећи с песником: „Пушку на клин, мач у ток“, „*оштро перо, бистар ум..... сад царује*“. Не будемо ли с тиме рачунали, нема нас, изгубићемо се у општем шаренилу друштвеног кретања, а у таким приликама неће нас очувати оно мало наше интелигенције, него свестан за своје светиње одушевљен и разумом народ. Што је ватри огњиште, народу је жена мати. Удесите огњиште нека ватра бујно горе!

Песничке рефлексије настрано звуче према хладним захтевима педагогије и реалнијег васпитања, те према томе започећемо онај ред, који је и понудио ово перо, да изложи на артију мисли једног усамљеног васпитача, који годинама већ тражи и мисли, неће ли бити овај пут бољи од онога, али никако још да узвикне: хеурека! а тешко да ће и узвикнути. Јер су чудни пути, којима се граде. А још чуднији, којима греде дрогрес целог друштва људског, а посепце, којима греде реалност у васпитању.

Док није било у нас завода за даље женске образовање, васпитале се наше женскиње већином читањем, а тим се и данас васпитају оне, које не имају средстава да подмире све школске трошкове. Такав начин васпитања, био је од доста великог утицаја по изображење душе и срца, да се не рекне, е је био може бити од веће користи, него данашње по калупу удешено учење. Но код нас је у опште постојало, а и сад крај васпитних завода постоји

три сталежа женскиња по своме образовању. А то су ови: један је, који своје образовање развија на основици туђинских особина, трудећи се да што више упије у себе онаких појединости, у којима тоне људско друштво светских салона.

Други је, који школом, читањем и честитим домаћим васпитањем, развије образовање своје већином на основици својих народних особина; а трећи је, који нити се развија нити назадује, него увек на једној површини стоји, пун незнања и предрасуда, али и са изванредним склоностима за здраво даље васпитање, само што још нисмо дотле дошли да те склоности разбудимо.

Први поменути део регрутује се из кругова наше највише интелигенције. И од тога дела, ми нити имамо, нити ћемо имати користи. а да нисмо имали, то сведоче оне многе породице, које су већ скоро изгубљене за Српство. А неке и ако се још — као — држе, иду већ путем да им Српство туђе постане.

Други део сачињава свеколико женскиње, од занатлијства па горе до највиших кругова интелигенције. Овај део језгра је управо, и он персонификује интелигенцију народа у нас. Овај део женскиња васпитавао се већином читањем разноврсних књига, те уз много читање, а уз то измењивањем мисли са образованим мушким светом, могао је у толико да напредује, да су из њега изилазиле на среду по неке личности и са својим умним радовима на књижевном пољу. Да је од овако свестрано начитаних и ако не у свакој струци темељно изображених женскиња, велика добит по наше друштво, о томе сумње нема, шта више могло би се у неким приликама рећи: да је тај начин васпитања учинио доста пута боље успехе, него монотоно седење у скамији и преживање какве формуле да ти се већ у тугу задâ.

Трећи део женскиња, јесу кћери нашег ратарског сталежа, које после оно мало основне наставе, не долазе већином после у животу своме ни близо каквој науци, и тек ако им од све основне науке остане да знају записати своје име или мало што више, а пређашњих година није тога било. Овај део женскиња сачињава од целог броја највећи проценат. Ово је језгра српских матера и те све српске мајке немају никаква васпитања, те према томе неће ни своју децу знати ни моћи васпитати у домаћем кругу, а по захтевима иоле напреднијег данашњег друштва, све уз склад српских особина. Матерама оног народа, који је у свако доба умео стати на бедем народне свести и самопрегоревањем одбити сваки напа-

дај од свога имена и верског убеђења, који је имао од постања свога умне моћи, да својом дубоком мудрећом створи у писмености својој и покрај најтежи искушења, онака дела којима се диве сви напреднији народи, матерама — дакле — тога народа недати, ускратити, темељног, ал ако и не темељног, а оно доста стварног образовања, било би непоимање тешке прошлости и загонетне будућности. И ако је тако, то је велика оптужба за нас све; али није тако. Разумемо ми сви то, али нам није свима стало до тога. Сири и убози добро су утубили причу о таланту и по њој управљају делање своје, али књижници и фарисеји радије узимају на се одору немилостивог богатира и неће да знају за мале и незнатне већ за своје — ја. А да ли један народ којем већина женскиња односно матера, нема спреме да васпита свој подмладак према друштвеним захтевима, може напредовати са другим народима или бар у корак ићи за духом времена, то је, разуме се, врло бедно питање, а још је беднији одговор на исто. Рећи ће ко, да је то врло строг, чак и претеран суд, али то нек не рекне судија који има пред очима, већином интелигентне чланове нашега народа, те нека рекне ако може судија, који живи у срцу народа као и ових редака, који је срцем и душом рад да му народ стигне и обиђе суседе своје друге народности, али то на жалост не иде скоро никако, тако да у бригу баца све озбиљне прегаоце који у тај рад сву науку и речитост своју улажу.

По могућству обележене су овде прилике у којима се кретало васпитање женскиња у нас за пређашњих година. Само стање није толико лоше према тадањим оскудним околностима, и према општем узвику, немамо школа за женску младеж. Но тим је лошија сведоџба по данашње школско стање, што те исте прилике с врло малом разликом и данас постоје.

(Наставиће се.)

О НЕГОВАЊУ ЉУБАВИ У НАР. ШКОЛИ.

(Свршетак.)

Ко хоће да негује у деци љубав, прама Богу у људима, ваља најпре и сам да је има, јер само тако може постизавати оно што хоће. Ако учитељ има љубави према деци, ако је побожан и деца ће имати љубави према њему и биће побожна. Човек и нехотице својим радом открива своје срце другима; никако није потре-

бно да се каже: ја сам такав или овакав, ја ово радо имам а ово немам: то се све из његових радова, из његове суштине и целог бића и онако може увидети. И деца поред све своје неразвијености, врло су способна, у тим обзирима свога учитеља познати.

Деца гледајући учитеља, посматрајући његове радове, већ и нехотице подражавају му. Увиде ли деца у радовима учитељевим љубав, и она ће своје радове обављати са љубављу. Па, је ли учитељ задобио децу за себе, је ли им задобио љубав, онда је већ и тиме самим довео децу ближе цели, развивши им љубав.

Код хотимичног неговања љубави код деце, увек учитељ ваља да пази, да му захтеви, поуке, упућивања, буду у складу са његовим етичким начелима. Код васпитања се не може веће зло замислити, него, кад учитељ једно проповеда а сам друго ради.

Колико се год пута деси прилика развијању љубави, толико пута је ваља и употребити: ко удесне прилике и згоде за васпитање неупотребљује, тај греши против свог васпитачког позива. Наравно, да учитељ не сме развијати љубав, тамо, где то чинити нема смисла, јер би у таком случају могао више нахудити, него ли користити самој ствари.

Нема наставног предмета у нар. школи, код ког се неби могло наћи више или мање материјала за неговање љубави дечје. Наука хрхшћанска је пуна и препуна места, која уче љубити Бога и ближње; код читања се деца са успесима могу учити љубити Бога, родитеље, ближње па чак и животиње и мртве ствари, код математике се деца уче љубити истину, код земљописа историје, домовину и народ свој, код природних наука Бога, природу код писања, цртања, певања, — оно што је лепо. И на све ово учитељ ваља да се обазире, особито на љубав према Богу и друштву, јер је на тој љубави основана срећа и опстанак у животу и свету.

Да боме, да нема смисла развијати у деци љубав према свима појединим предметима љубави једнако; има ствари у свету, које заслужују да се више љубе, а има боме и такових, за које није потребно и сувише одушевљавати се. То се може већ и из оне еванђелске речи увидети која вели: љуби Бога и Господа свога свим срцем, свом душом и свом снагом својом, а ближњега свога као самога себе. Тек онда се љубав у деци хармонично развија, кад деца уче сваки предмет према потреби и важности ценити, поштовати и узносити.

Кад се развија и негује љубав у деци према једном пред-

мету, онда се утиче и на развијање њихове љубави у опће. Тако, кад негујемо љубав према Богу, онда се и нехотице развија и љубав према васколиком роду човјечјем; кад негујемо љубав према родитељима, онда се неосетно утиче и на развитак љубави према браћи и сестрама, према родбини, према целом народу. Заиста, ко истинито љуби Бога, створитеља и господара света, не може а да мрзи на човештво; ко истинито и топло љуби своје родитеље, своју браћу и своје сестре, свој језик и веру, тај неће постати изродом!

Као што има различитих предмета, према којима учитељ ваља да развија и буди љубав, исто тако има и различитих начина, којима се то може постизавати. Сваки такав предмет стоји у друкчијем односу према деци или људима, мора се дакле и са друкчијег становишта посматрати. Родитељи децу чувају и негују, — зато их треба љубити; браћа и сестре су заједно одрасла, заједно живила у добру и у злу, — треба да се љубе; учитељ је искрен пријатељ деци, он их учи, ономе што је добро и корисно, — треба дакле да га ученици љубе и т. д. Увиде ли деца узвишеност, честитост, корист које ствари, она се на мах с њом опријатеље и заволу је.

Ваљан учитељев пуступак при одржавању шк. дисциплине, од врло је важна утицаја, на развијање љубави између деце. Шк. живот дечји, у малом је, оно исто, што и живот старијих у друштву. Научити дакле децу да се љубе међу собом, значи научити их, да љубе један другога и у доцнијем животу. — Дечје зађевице, које су тако честе у шк. животу богато пружају градива, за неговање љубави и милости међу децом.

Ако дете ступи пред учитеља са каком тужбом на друга свога, није довољно, да учитељ само пронађе кривца, да га казни, него пре свега ваља да гледи да децу између себе измири. Кратким разговором, али разумљиво ваља децу поучити. Како треба да се деца међусобно љубе, како да чине једно другоме оно што је добро, како да праштају увреде, како штету чинити другоме није лепо, и т. д. Лоша је шк. дисциплина а још је лоше неговање љубави у оној школи, где деца једно другом зла чине, где се мрзе, и где за сваке ситнице чине пријаве учитељу!

Једна од највећих мана наших нар. школа је, што се у њима не оснује љубав деце према ближњима, у довољној мери. Томе је узрок дух времена, који од нар. школе иште свега више, но осећајног усавршавања, неговања љубави; да боме да уз ово долази

још и несхваћање праве вредности неговања љубави и од самих шк. радлика. И баш зато, наше нар. школе далеко више обраћају пажње настави него васпитању. Ми тежимо да дамо деци што-више корисног знања, да што боље развијемо силе и моћи духа њихова, а кад хоћемо да одговоримо педагогичном начелу, настава ваља да васпита, ми научимо нашу децу, да изговоре коју пословицу, које правило за живот, па мислимо, — е сад је све учињено. Дисциплина нам је у највише прилика или гвоздена, или — лабава: таковом се пак дисциплином никада не може у деци будити, развијати и неговати љубав. Време је да и овде наша нар. школа учини корак напред, као што је до данас показала, да она то уме чинити. Да то пак буде, не треба очекивати бољи дух времена, не треба чекати с поља помоћи, него ваља да учитељи учине на том пољу свога рада, што више могу и ствар се мора на боље окренути.

Нар. школа не може све сама учинити: да се љубав у народу одомаћи, ваља да је припомогну сви чиниоци човечјег унапређивања. Али, ако школа хоће да учини оно што је дужна чинити, она не треба да малаксава, те да се извињује: нашто да школа оно и постизава, што ће друштво и тако покварити! — Ако нар. школа не може све учинити, ипак она може много постићи, само кад својски на то настоји.

Не могу, а да овде на завршетку свога чланка не речем још и следеће у прилог разјашњења важности или је љубав има у животу човечјем:

Љубав чини човека не само добрим и срећним, узвишеним и племенитим, него га она чини и — човеком. Осим извора све љубави Бога, и осим људи, — има ли још ко љубави? — Није на ино, него се мора рећи: човек без љубави и није — човек.

Из љубави се ствара знање и вештина; из љубави постоје религијозност, морал, карактер, из љубави излази слога и мир, сила и моћ, из љубави пониче — све узвишено и племенито што само човек постићи може.

За то, негујмо љубав! — .... „без љубави, — ништа сам!“ —

Т. Марјановић.

НАУЧНА ОСНОВА

за православне вероисповедне српске народне основне школе у краљевини Хрватској и Славонији са једном, две, три и четири учитељске снаге.

Издана наредбом српског прав. народно-црквеног школскога савета од 7. (19.) марта 1892. бр. Ш. С. 72/18.

ДЕО I.

Научна основа за школе са једном учитељском снагом.

I. наука вере и црквено-славенски језик.

А) Наука вере.

Наставна циљ. Ученици и ученице имају се упознати са основама вере и благонаравности Христијанске и научити прописане од свете цркве молитве, символ вере и заповеди, и извежбати се у црквено-славенском читању, те тиме се има ум њихов образовати, срце оплеменити и воља на добро упутити и они се имају тако спремити да буду верни синови свете православне цркве и поштени људи.

I. Разред.

Припрема за прву наставу у вери.

Разговор о родитељима и о Богу, као оцу небесном по упутству за прву наставу у вери од Н. Ђ. Вукићевића.

О једном Богу у Светој Тројици. — Знамење частнога крста. (Прекрстити се).

Молитва Господња: „Оче наш“.

Црте из библијске повести о створењу света и о првим људима. — О рају. — О првом греху, кајању, казни о обећању искупитеља.

Благовести. Рођење Христово. Молитва: „Богородице Дјево“.

Мудри волсви. — Сретеније. — Бежање у Египат и повратак. — Младост Исусова. — Крштење Исусово. —

Исус благосиља малу децу.

Молитве; јутрења, пре и после обеда и пред спавањем.

Молитве се уче на памет на црквено-славенском језику с разјашњењем.

Познавање црквено-славенске ћирилице.

Примедба: Црте из библијске повести предаје учитељ по књизи: Прва настава у вери од Н. Ђ. Вукићевића.

II. Разред.

а) Понављање основне науке о једном Богу у св. Тројици. — Поука о створењу света и о првим људма. —

Закон божији и заповеди божије.

Исус Христос Спаситељ света. — Понављање повести о рођењу и младости и о крштењу Христовом.

Проповедања и чудеса Христова. — Кратка поука о страдању, смрти, васкресењу и вазнесењу Христовом. — По књизи: „Прва настава у вери од Н. Ђ. Вукићевића.“

б) Понављање молитава, што се у првом разреду уче, и учење молитава пре и после вечере.

Молитва св. Духу: „Цару небесни.“

Молитва пресветој Тројици: „Упованије моје.“

Символ вере.

Тајне новога завета.

Заповеди Божије и црквене. — Дела милости телесне и душевне.

Примедба: Све молитве и символ вере уче се на црквено-славенском језику са разјашњењем (види „Црквено-славенски буквар.“)

Заповеди и дела милости уче се на српском језику. — Заповеди по тексту изложеном на стр. 19. — Прве наставе у вери, а дела милости по тексту у кратком катихизису.

в) Вежбање у читању и разумевању црквено-славенском по књизи: „Црквено-славенски буквар с читанком за други разред српске основне школе у Н. Саду 1890.“

Примедба: Буквар овај има се цео у другом разреду свршити и из њега се имају деца брижљиво у читању, а по могућству и у разумевању црквено-славенском извежбати.

III. Разред.

а) Из библијске повеснице Старога Завета:

О потопу. — Зидању куле вавилонске. — О Авраму и патријарсима и о Јосифу (по учитељевом проповедању).

Из новога завета уче се повести: о проповедању и чудесима Христовима.

О преображењу.

О воскрсењу Лазаровом и све даље до краја по књизи: „Прва настава у вери од Николе Ђ. Вукићевића.

б) Уз брижљиво и често понављање свију молитава, што су у првом и другом разреду научене, учи се у овом разреду: „Кратки катихизис за православне српске ученике III. разреда основних школа од Н. Ђ. Вукићевића“ из којега се има овде свршити:

Глава прва о вери.

в) Вежбање у црквено-славенском читању и разумевању. — За читање служе књиге:

„Часослов“ (мали) и „Мала Катавасија“ од Димитрија Поповића, пароха Сомборског.

IV. Разред.

а) Из библијске повеснице старога завета по учитељевом приповедању учи се у најглавнијим цртама:

О Мојсеју, О судијама, о Давиду и Соломону.

О пророку Илији, о Данилу и три младића.

Из новог завета упознају се ученици са причама Христовим: о милостивом Самарјанину; о Митару и Фарисеју; о блудном сину; о неразумном богатирцу; о сејачу; о немилостивом богатирцу и о убогом Лазару, и о Талантима.

По књизи: „Библијске повести новога завета у библијским речима од Н. Ђ. Вукићевића“.

б) Из кратког катихизиса учи се овде: Глава друга: О молитви Господњој и глава трећа: о Божијим заповедима.

Божије заповеди и две главне заповеди о љубави Христијанској имају се овде на црквено-славенском језику научити.

(По књизи: „Кратки катихизис за православне српске ученике основних школа од Н. Ђ. Вукићевића).

Уз то се понављају често и брижљиво све молитве, што их деца у нижим разредима научише, а понављају се и лекције из прве главе истога катихизиса пред дотичне велике празнике.

Наука пак о Светим Тајнима (по 10. члану символа вере) понавља се и разјашњује опширније сваки пут када се ученици спремају за приступање к светоме причешћу.

в) Вежбање у читању и разумевању црквено-славенском.

За читање се употребљује „Часловац“, а за читање с разумевањем: „Спомоћна књига за разјашњавање црквеног појања“ од Н. Ђ. Вукићевића.

На каталогу у недељне и празничне дане читају се апостоли и еванђеља са разјашњењем по књизи: „Апостоли и Евангелија у Недељне и Празничне дане преко године с преводом блажено упокојеног Епископа Платона Атанацковића“.

Повторна школа.

Понављање молитава. Читање библијских повести новога завета и тумачење недељних и празничних Апостола и Евангелија све на темељу гореозначених књига. (Наставиће се.)

ИСПИТИ
у српској учитељској школи Сомборској.

Устмени испити за учитељско оспособлење у српској учитељској школи Сомборској држани су 18., 19., 20., 21. и 22. Јунија ове године.

Председник испитне комисије био је високоблагородни г. Др. Никола Максимовић подпредседник Школског Савета. На испитима је понајвише предсе давао најпречастнији г. Љубомир Купусаревић протопресвитер Сомборски.

Испити су текли овим редом:

У Четвртак 18. Јунија од 7—10 часова био је испит из Науке Христијанске; од 10 часова пре до 1 часа после подне из Славенског језика; од 3—4 после подне држан је испит из науке о земаљском уставу, а од 4—8 часова из српскога језика и историје књижевности.

У Петак 19. Јунија од 7—12 часова држан је испит из Психологије, Педагогије и Педагогијске повестнице; од 3—6 часова из Историје и Земљописа; од 6—8 часова у вече држан је испит из Вртарства.

У Суботу 20. Јунија од 7—11 часова држан је испит из Логике, Дидактике и Методике; од 11 часова пре до 1 часа после подне из Дијететике; од 3—7 часова из Физике, Хемије и Пољоделства; од 7—8 из науке о кућарству за женске.

У Недељу 21. Јунија од 7—10 часова држан је испит из црквенога појања и правила.

У Понедељак 22. Јунија од 6—9 часова био је испит из рачуна и геометрије, од 9—12 пре и од 3—7 после подне био је испит из Мађарскога језика на коме је присутан био и државни поднадзорник жупаније Бачке благородни господин Никазије Греф.

Од 7—8 часова био је испит из гимнастике.

Наставнички збор држао је закључну конференцију и установио је оспособљење 23. Јунија. Затим су сведочанства о оспособлењу званично поднесена сл. државном надзорништву школском ради подписа у смислу земаљског закона од 1879.

Благодарење држано је на Петров дан 29. Јунија о свечаној служби Божијој, а сљедећега дана 30. Јунија прочитане су разреднице од сва три разреда и проглашено је свечано оспособлење испитаних кандидата и кандидаткиња за учитељско звање.

Полагали су испит из свију предмета: а) Од свршених овогодишњих приправника трећега разреда: 25. б) Поново из свију предмета испит је полагао: 1. в) Од свршених овогодишњих приправница трећег разреда полагале су испит: 24. Свега 50 кандидата.

Од мушких кандидата положили су испит за оспособлење са отличним успехом: Светозар Савковић, из Црвене Цркве; Ђорђе Малешевић из Вуковара; Живојин Касапиновић из Добрице и Теодор Ђукић из Сентомаша; са

врло добрим успехом положили су испите: Душан Ђурић из Бежаније, Владимир Војновић из Калуђерова; Димитрије Стојановић из Митровице, Емилијан Пилић и Миливој Бугарски из Сенте; Живојин Секулић из Каћа; Милан Рацковић из В. Кикинде; Милан Н. Николић из Кнеза; Петар Вуков из Орловата, и Петар Окановић из Дивоша; са добрим успехом положили су испит: Лазар Димић из Силбаша; Милан Вртунски из Сивца; Никола Андрејевић из Руме; Александар Торњански из Елемира; Милош Ј. Николић из Меленаца; Миливој Толмачев из Мокрина; Сава Лудајић из Суботице; и Љубомир Башић из Сент Андрије; напослетку са довољним успехом положили су овај испит: Владимир Ђерманов из Госпођинаца и Вук Димић из Новога Сада. Исто тако је Стеван Мамузић кандидат из Сурчина поновивши испит добио сведочанство о учитељској способности.

Осим тога Г. Никола Ђорђевић Србин из Батоње оспособљени учитељ на државној учитељској школи у Араду, из свог собственог побуђења пробавивши целу ову школску годину на учитељској школи у Сомбору, слушао је предавања у сва три разреда из српског и црквено-славенског језика из педагогијских наука, као и из науке христијанске и црквенога појања и полазио је цркву и школу најприљежније, те је услед тога положио испит из гореспоменутих предмета и то: из педагогијских наука и науке христијанске са отличним; а из српског и славенског језика, црквенога појања и правила са врло добрим успехом Услед чега је он од професорског збора и од испитне комисије добио сведочанство с препоруком, да може одправљати учитељско звање и у српским вероисповедним школама.

Од испитаних свршених приправница положиле су испит са отличним успехом: Видосава Увалићева из Лалића; Вукосава Ранковићева из В. Кикинде; Зорка Ћурчићева из Новога Сада; Евгенија Крстеканићева из Сегедина и Мила Цуцићева из Карлова; — са врло добрим успехом: Видосава Вукадиновићева из Куле; Видосава Топаловићева из Сомбора; Зорка Дејановића из Мохола; Катарина Зековићева из Крчедина; Катарина Печујчева из В. Кикинде; Љубица Обушковићева из Сомбора; Марија В. Поповићева Даничићева из Мошорина; Љубица Филиповићева из В. Кикинде; Марија Кришанова из Сомбора и Христина Димитријевићева из Шатринаца; — са добрим успехом положили су испит: Видосава Комненовићева из Гргетега; Зорка Томићева из Новога Сада; Ирина Тешићева из Суботице; Катарина Поповића из Избишта; Љубица Ђисаловићева из Сомбора; Милева С- Николићева из Руме и Станојка Љубинковићева из Митровице; — напослетку с довољним успехом испит су положиле: Јулијана Стричевићева из Сомбора и Наталија Хорватова из Брањина (Кишфалубе).

По гласу решења сл. државног школског надзорништва задржане су сведочбе о оспособлењу док из мађарског језика потпуно добар испит неположе, овим кандидатима: Н. Андрејевићу, Вуку Димићу, Душану Ћириловом, Миливоју Толмачевом, Петру Окановићу и Ст, Мамузићу; кандидаткињама: Наталији Хорватовој, Јулијани Стричевићевој, Љубици Обушковићевој и Марији В. Поповићевој. Овима су од управе издана сводочанства, да у српским основним школама изван Угарске могу учитељско звање одправљати.

Тако се завршила и ова 189½ школска година, са којом учитељска школа Сомборска навршује осамдесету годину својега обстанка.

В.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Будиму тражи се учитељ на српској вероисповедној школи у Табану. Плата је 600 ф., стан и 2 хвата дрва. Осим школске дужности учитељ је обвезан сваки дан у цркви, а по потреби и изван цркве појати и децу у појању обучавати. Рок до 20. Јулија по стар. кал. Молбенице се имају управити на црквено-школски одбор у Будиму. (Budapest. Tabán).

— У Сарајеву потребан је један учитељ за мушку и једна учитељица за женску православну српску школу. Плата је учитељу 700 ф. а учитељици 600 ф. са слободним станом и огревом и после свако пет година службовања по 50 ф. повишице. Молбенице се до 1. Августа по нашем имају поднети одбору православне српске народне школе у Сарајеву.

— У Бјељини у Босни тражи се једану читељ и једна учитељица. Учитељ мора бити вешт хармоничком појању и управљати певачким хором. Плата је учитељу 600 ф.; 200 као коровођи. Плата је учитељици 400 ф. Молбенице се до 1. Августа по стар. календару имају поднети на Ристу Јеремића председника православног црквено-школског одбора у Бјељини.

— У Срп. Ст. Мартону тражи се учитељица. Плата је 300 фор. два хвата дрва и сламе за огрев по потреби уз то стан од једне собе и кујне. Рок до 15. Августа ове године. Молбенице се на местни школски одбор у Срп. Ст. Мартону имају одправити.

— У Шиклошу, тражи се учитељ. Плата је 400 ф. стан и 3 хвата дрва. Уз то 21 ф. за шегртску школу. Молбенице се имају до 6. Августа на председништво м. шк. одбора одправити.

— У Срб. Чанаду тражи се учитељ. Плата је 510 форинти; 2 ланца земље, једна башта, стан и огрев и 20 ф. награде за повторну школу. Рок 13. Август.

— У Срб. Сент Мартону тражи се учитељ. Плата је 400 ф. 3⅔ јутра земље, стан и огрев. Молбенице се имају до 15. Августа м. школском одбору поднети.

— У Турији тражи се учитељ. Плата је 600 ф и стан с баштом. Уз остала својства захтева се, да је врло добар певац. Рок до 31. Јулија.

— У Мартоношу тражи се учитељица. Плата је 210 ф. а вр, 16 ланаца земље на коју обштина порез плаћа; 70 ф. у име станарине; 2 хвата дрва и 300 снопова трске Рок до Преображења.

— У Срб. Ченеју на вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата 340 ф. 4 ланца ораће земље, у име награде за повторну школу 40 ф. Рок до Преображења. Молбенице се имају шк. одбору у Ченеј послати. Последња пошта Horvát Csene.

— У Иванди у Темишварској дијецези. Плата је 340 ф. у име четири ланца земље 40 ф. за повторну школу 20 ф. Рок је 9. Август. Молбенице се имају шк. председнику Васи Станојевом у Иванди послати.

— У Доњој Тузли тражи се учитељ на вероисповедној српској школи. Плата је 600 ф. стан и огрев и учитељица у истом месту. Плата је 400 ф. Рок до 10. (22.) Августа. Молбенице се имају правосл. срп. црквеној општини у Тузли поднети.

— У Дивошу се тражи учитељица. Годишња плата 400 ф. — У Манђелосу тражи се учитељ. Годишња плата 400 ф. — У Маринцима и Шиду, са годишњом платом од 400 ф. и напослетку у котару Шидском траже се учитељ у: Бачинцима, у Малој Вашици, у Илинцима, у Новим Бамовцима, у Товарнику, у Јамену. У свима овим местима је годишња плата 400 ф. и рок стечају до конца Јула о. г.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа приспеле.

„Божја реч“. Приповедка из српскога живота написао Јан. М. Веселиновић. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новоме Саду 1892. Цена 25 нв.

„Неколико приповедака“ за српску младеж написао превео и прерадио Душан Ђурић учитељски приправник у Сомбору. У Новоме Саду издање и штампарија А. Пајевића 1892. Цена 40 нв.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У србској учитељској школи сомборској започиње се школска 1892/3. година 1. септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни *и благе нарави*, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврти реални или четврти разред грађанске школе бар с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се србкиње православне вере, које су четрнајсту годину живота навршиле и IV. разред србске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и друге имају пријамни испит из славенског читања,

молитава, рачуна и из малог црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријемни испит из срб. језика, а они који немају оцену из мађарског језика, показати имају да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они коју су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још *неизоставно* донети писмену изјаву својих родитеља, или добротвора да ће их они за време трогодишњег овде учења о свом трошку издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу Вис. Шк. Савету у Ср. Карловцима, а они, који желе платонеумске штипендије добити, нека исто тако инштруиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије имају само они изгледа који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања а при том се отлично или барем добро уче.

Стан и храна само у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, и по препоруци овога, погодити може.*)

У Сомбору, 15. Јулија 1892.

Н. Ђ. Вукићевић,

српске учитељске школе Сомборске управитељ.

*) Умољавају се славна Уредништва свију српских листова, да ову објаву или у целости или у кратком извору бесплатно у своје листове уврстити изволе.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. **У Сомбору 15. Августа 1892.** **Год. XXIV.**

ПОГЛЕД НА ЖЕНСКО ОБРАЗОВАЊЕ У НАС.

(За награду.)

(Наставак.)

Од кад се основаше школе протекло је већ више времена, али се одлучно мора рећи, да ни с тим школама није се постигло оно, што се мислило и хтело. Јер више девојачке школе не дају довољно спреме, да би васпитаник који из те школе изађе, био колико-толико спреман за друштвен живот, а хоћели да продужи и усаврши своје образовање даље, то иде у учитељску школу, али и тамо се не шири обим потребног знања за живот, јер тамо влада методично дидактична једностраност, која и опет неће облагородити будућој матери срце и душу тако, да буде живи огањ за све, и да светлошћу својом обасја хоризонт домаћег круга својег, уз помоћ здравих назора и погледа у потребе друштвеног живота, а да не буде само системизовани васпитни помоћник шаблонских регула. Недостатак тај којег поменусмо покренуо је девојачка друштва (јер ја бар држим да су девојачка друштва с тога заснована), и нашло се вредних људи који вољно почеше и да остварују ту замисао. Но питање је да ли се таким начином поуке (кад се узме у обзир још и врста градива које се предаје,) може постићи у опште нешто, а посепце да ли се може постићи оно, што у недостатку образовања у нашим васпитним заводима, хоћемо да унесемо у душу тим младим Српкињама. На ово питање ја одговарам, да би се тим начином могло доста постићи, али би за тај случај градиво за предавања морало бити друкчије изабрано, а оваким начином врло ће се мало што постићи, а ако се и постигне, постићи ће се оно, што нами није баш пре́ка потреба, јер потреба српска, потреба материнска, потреба бољег разумевања економије, неће се постићи никако досадањим начином, а нами то треба. Међутим може бити да ће се постићи употреба научнозвучних термина и привидна

умешност и разумевање у некој мало научнијој конверзацији, али и то врло, врло површно, тако, да ће од свега тога после неког извесног времена остати љуска а језгру ћеш заман тражити. Већ у самој суштини својој, дакле, нису та девојачка друштва ударена на калуп никакве стварности, а то се види и по томе што се младе девојке не поучавају ниједном практично (па чак ни иначе) у којој врсти радова око домазлука, већ се томе предпоставља предавање о физиологији дисања, па и о основима петрографије (новосадско девојачко друштво), код толиких пречих ствари, у којима би поједине госпође разумевањем својим, могле много поучити тај млади свет у ономе, што ће им као домаћицама и матерама највише требати. А поука у том правцу, била би врло опширан материјал, доста занимљив, а што је главно свима слушаоцима преко потребан, за чега би у доцнијим годинама били веома захвални дотичном предавачу или предавачици. Па то све није ништа тако ни немогуће, да се не би могло створити. Само мало више стварности у удешавање саме ствари, а затим очигледности и практичног поступка при предавању.

Колико је овакав начин поуке потребан за прилике наших већих места са већим бројем интелигентног становништва, у толико је потребнији за мања места, у којима искључиво живи сељачки, ратарски сталеж, са три, четир куће своје интелигенције. Женскињама просвећенијим лако је предавати било које врсте предавање, јер оне већ имају нека појма о дотичној ствари, те им само треба ствар што свестраније представити. Али женскињама које су одрасле у сеоској слободи, потпуно природно као и свака твар која је око њих не иде тако лако стварна предавања држати. Зато би ваљало одабрати из појединих врста наука све оно, што језгру у самој ствари сачињава, те их са тиме упознати, а на основу тога разграната предавања држати из оних ствари, које ће најпотребније бити дотичнима у животу, те им у том правцу будити вољу за даљим сазнавањем саме ствари и вештим начином ту заинтересованост одржати на једној истој висини, јер ће се само у томе случају и схватање самог предавања моћи развити у ономе правцу, како сама ствар захтева. Но шта је уз такав рад потребно? Уз такав рад потребно је, да су учитељице наше у реалнијем правцу образоване, и да су им сва она знања, која су школским учењем стечена, темељно проширена многим читањем стручних књига из појединих грана науке. Не може се баш тврдити, да овога са свим

нема код наших учитељица, али га много више нема, него што га има. А нема га због овога: наше препарандије осим ствари методично-дидактичних, педагогу потребних, не приуготове васпитаника никако за друштвени живот, нити му потребе друштвене било с којег гледишта не разјасне стварно, да их колико-толико може својим непознавалачким оком схватити и по способностима својима проникнути у њих. Сво знање које у васпитанику остаје, огромном већином јесте оно које је васпитаник добио још у гимназији или другој којој средњој школи (за мушке,) и кад једном такав васпитаник ступи у живот и упозна потребе без којих неможе напред, зна какав га посао чека, те зато и употреби неко већи, неко мањи део свога времена, да своје уско знање прошири. На онаком темељу, којега је дотични из разних реалних предмета у гимн. стекао, може се то с повољним успехом постићи. Да ли то све горе речено може важити за женске на то је лако одговорити, јер где је слаб основ положен у преднауци, разуме се да ни даљи развитак не може бити онакав каквог горе наведосмо. И колико се до сад приметити могло, може се рећи, да је ова последња тврдња истинита. А за боље разјашњење истога додајем, да ја никако не држим да су томе саме учитељице криве са свога слабог хатања за усавршавањем својим, него држим да је недостатак у томе: што су више девојачке школе у извађању свога просветног програма, одвећ површне. А површне су с тога, што им је по томе изгледу наставни план положен на одвише празном темељу, према томе дакле што женскиња у вишој дев. школи никаква стварна темеља не стече знању своме, не може она истог стећи ни у препарандији, јер тамо се већином обраћа пажна методично дидактичној струци, а остала знања се у доста уском обиму изучавају, да се не рекне: е се оно исто из пређашњих завода понавља. Према томе, женскињи која као учитељица у знању свестраном хоће да напредује упоредо са својим мушким друговима, треба много више труда и времена, јер она мора са својим даљим образовањем да попуњава и ону празнину коју није темељно ни у преднауци примила. На основу тога, разуме се, да се од ње не може очекивати да буде онакав пијонир, како је речено напред у овом писању. Према томе могло би се желити, да четир разреда више девојачке школе, одговарају доњој гимназији осим латинског језика. А четир разреда препарандије да одговарају школи која ствара потпуно спремљене питомце за друштвени живот, те би по томе требало у препаран-

дији избацити све непотребности у предавању, а реалним предметима који се до сад предају проширити границу и поклонити им толико пажње, колико се поклања и методично-дидактичној струци. Кад би из таких препарандија излазиле учитељице, нема сумње да би много више имале воље, склоности и способности за свој пионирски рад међу својим сестрама мало просвећеним, и да би онда предавања која су горе истакнута одговарала потпуно својој сврси, разуме се и опет тамо тако, кад би уз голо теорисање било доста и практичног поступка. Учитељице морале би бити интимније и боље познате с народом, него што је то до сад био случај, јер многе од наших учитељица ваљда мисле да ће оне с тим стећи неке веће важности и решпекта у народу, ако су у своме понашању према народу врло затегнуте. Те према томе и видимо у многим општинама, да, или су помешане са првом интелигенцијом у селу и ни с ким више, или ако тога нема живе у осами као неке калуђерице. Као што учитељи за свој рад подносе свакојаке неблагодарности, и као што се њиховом раду пришивају разни прљави смерови без икаква основа, исто би тако било и са овим радом којег би учитељице започеле, али то нас никако неможе отуђити да не радимо вољно, ако и не у свима правцима друштвених потреба, а оно бар тамо где смо најјача терена захватили.

(Свршиће се.)

СВ. САВА.

(Поглед на једну лепу страницу српске историје и педагогије.)

(За награду.)

Бура немоћи смућује ми ум. Како да се достојно опева благороство твога корена и славна дела твоја светитељу Саво. Јер нико те не може песмом прославити, све да има у власти многе језике.

Кондак 2.

акатиста св. Сави (Летопис, 109.)

I.

Срби, јер су преисторијски народ балканскога полуострва, примили су хришћанство из уста самих св. апостола. Историја сведочи, да су кроз српске земље пролазили св. апостоли Петар, Јаков, Андрија и Павао и да су Србима њиховим властитим језиком проповедали Христову науку. Према томе имађаху Срби доста рано своју народну литургију и јерархијско уређење. Са хришћанством добивају

Срби и своју буквицу. Владика српских Беса, Улфила, састави словенску буквицу глаголску(?) и преведе св. писмо на словенски(?) језик. Тако постаде он зачетник словенске књижевности, али је развитак хришћанства знатно уставио, јер је примио аријанизам и управо тада преведе св. писмо. Аријанизам се јако рашири по српскима земљама. Српске владике па и сама Византија настојаху, да аријанизам истребе, што им је и пошло за руком, али је српски народ дошао тиме у велику одвисност од Византије.

Колико је српски народ тежио, да буде самосвојан у политичноме погледу, толико је исто тежио, да буде самосвојан и у цркви. И Мутимир, кнез рашки (871—891.), утемељи у граду Расу прву чисто српску епископију, која се позније (1020) ипак претвори у грчку.

Апостолском радњом св, браће Кирила и Метода веома се окористише и Срби и то преко ученика св. Методија, који су после смрти његове изгнани из Моравске добегли у српске земље. Св. Климент поставши епископ у Ориду, много се бринуо и трудио, да научи и просвети српски народ.

Дивни рад његов, који је доносио обилан род, устави богомилска јерес, која се као бујица ширила по српскоме народу, а уз то Византија изнова покори српски народ и намести грчке епископе, који не бејаху способни, да у српскоме народу подижу православље.

После тога наста борба с Римом. Кад је успео да Хрвате сасвим задобије за себе и да им уништи народну литургију, баци Рим погледе своје и на Србе те свесрдно потпомаже српскога кнеза Војислава (1040—1051) у васпостављању архиепископије дукљанске са седиштем у Бару све у нади да ће тиме оцепити Србе од источно-православне цркве. Ну наде се папинске разбише о сталност српску и привржeност српску напрам православљу. Српски владари не бијаху никакови пријатељи латинске литургије. Они су тежили да достигну јединство црквено на основу православља, како би тиме ојачали и своју државу, јер у средњем веку верско јединство бејаше темељни камен држава. И с тога сва настојања римских папа, све претње и сва проклињања одоше у ветар.

У тој борби појави се на попришту српске историје славни Стеван Немања. Још док је управљао делом очевине своје (Топлица, Ибар, Расина и Реке) брижно се старао да у народу подигне православље. И у ту сврху зиђе усред државе своје манастире св. Богородици и св. Николи. А када је сео на великожупански престо целе

Србије, брига за потпуну независност државе његове не бејаше мања од старања око православља. По целој држави својој зиђе цркве и манастире, треби и изгони из државе своје богомиле.

Али радња Немањина око православља није имала онакога успеха, какова је он желио, јер епископи бејаху махом Грци, који нити су морали за просвету српскога народа нити су као странци због незнања језика могли имати утицаја на народ. Уза то узе Вукан Неманић шуровати с папом, што је донело Србији велику невољу и готову пропаст. Није дакле чудо, што је српски народ доведен тиме у сумњу, стао се враћати богомилству и то тим јаче, што је наука богомилска била доста занимљива и што се у неколико слагала са природом српскога народа а нарочито што су богомили науку своју ширили народним језиком. С тога је српско православље узело јако посртати.

Али Господ Бог даде Српству рођенога сина његова, да на народноме основу подигне у народу своме истинско православље, које ће на веке трајати; даде Српству правога и истинскога учитеља и просветитеља; даде му св. Саву.

II.

Немања није знатан само тиме, што је од хетерогених елемената створио јединствену државу српску и подизао у њој православље, него је знатан и тиме, што је своју децу веома брижно васпитавао. Од све деце његове најмилији бејаше му најмлађи син Растко, којега је Господ Бог обдарио великима врлинама и својствима. Он се клонио свакога разкалашнога живљења и празних говора, веома је мрзио песме, које су биле кадре да ослабе душу; био је благе нарави и љубазан према свакоме. Нарочито је поштовао калуђере а читање црквених књига и похађање свете службе божје бејаше му најмилије занимање. Чинило се, да није рођен од људи, но да је од Господа Бога послан на земљу. Обдарена такима врлинама хтедоше родитељи да буде наследник очев на великожупанском престолу, али таман кад хтедоше да га ожене, побегне у св. Гору, јер никада за свега свога века није тежио за светском славом него је вавек мислио о слави и напретку свога народа. Одлазак св. Саве у св. Гору учинио је силан утисак на српски народ, да су се многи јеретици повратили православљу, а у срцима правоверних ужеже се искра божија и све обузе страх божи. Потпомогао је дакле Сава Немању у његову подизању православља.

Двадесет и једну годину проживио је св. Сава у св. Гори, на извору хришћанске науке, живећи строг калуђерски живот и приправљајући се за потоња велика дјела своја. Св. Гора бејаше у оно време сјајно сунце, које је грејало и оживљавало православље на балканскоме полуострову. Она бејаше средиште оновременога знања и уметности, учености и побожности православних народа. Св. Сави толико је омиљела св. Гора, да се никако не могаше од ње на пречац растати, ма колико да га је преклињао отац, да се врати у Србију. Шта више склони он свога оца Немању, да се одрече престола и да као калуђер дође у св. Гору.

Видећи они, да Грци и Бугари, па чак и Руси имају овђе своје манастире и да најблагороднији синови ових народа долазе овамо, да одавде разасипљу светло и разгоне таму по својему отачаству, одлучише и они на св. Гори подигнути српски манастир, да и у њихову отачаству засине право и истинито православље. Калуђери грчки противише се томе, али византијски цар Алексије, пријатељ Немањин, даде им запуштени манастир Хилендар, кога они обилатом помоћи цара пријатеља и отачбине своје обнове и дивно украсе, да до дана данашњега поје божију славу.

Пример св. Саве и Немање, који се одрекоше земаљске славе и скиптар заменише са камилавком, толико је утицао на ондашње Србе, да су из свих крајева српских побожне и племените душе долазиле у Хилендар, да послуже не само Господу Богу, него да буду од користи и своме отачаству; да не проводе само испоснички живот него да буду и духовна светила своме народу. И Хиландарски калуђери бивају позније епископи, архиепископи и патријарси српски, који у духу св. Саве шире и учвршћују у народу српско православље; дижу и зиђу цркве и школе; Хиландар дава српскоме народу учитеље и просветитеље, а уз остале чувене књижевнике и оца српске историје архиепископа Данила, те чувене дипломате српских царева и краљева.

Да није св. Сава ништа друго учинио, вели г. Јагић, него што је овако славно и знаменито место подигао, остала би му ипак у нас успомена неумрла; како ли истом што знамо, да је управо он и први српски књижевник тога знаменитога места. У Хиландару живљаше по више стотина српских калуђера, који су писали књиге за српске цркве и за српски народ, који су створили стару српску књижевност. Хиландар је највећа творница старосрпских књига; најлепше и најдрагоценије старосрпске књижевне старине

овде су састављене или преведене, овде су писане и прописане, одавде су растурене и развучене по свој Европи. Тако постаде Хиландар глава српских манастира и средиште оновремене српске књижевности те имађаше велику важност у староме културноме животу Срба. (Наставиће се.)

ЗАВЕТНО ПИСМО

добротворке народне Госпође Лиле Стојковићке гласи овако:

У славу Божију, из чистог човекољубља и за вечити спомен мојега блаженоупокојенога супруга Дра Петра Стојковића, од мојега богоданога имања завештавам и остављам сљедеће:

I. Моју кућу у слоб. кр. граду Сомбору, унутарњем граду, у улици велике србске цркве под бр. 73. завештавам и остављам србској православној источној учитељској школи Сомборској с том изричном жељом, да се у овој кући четири простране и највидније дворане са нужним собама за управитељску канцеларију и физикалну збирку употребити имају за наставу приправница учитељског звања. Ако се пак школа за учитељице из Сомбора на страну премести; то се имају горње просторије за наставу мушких приправника употребити. Буде ли се и мушка учитељска школа из Сомбора однела; то се онда имају горње просторије предати на уживање православној србској вишој девојачкој школи у Сомбору, која би се у том случају у ово здање преместити имала.

У овој мојој кући налазећи се пространн магазин има се адаптирати за станове млађаних питомица мојега сиротишта, о коме је реч на бр. II. овога завештања. На потребу овога сиротишта имају служити и све остале побочне зграде и одаје, које за учитељску школу нису необходно нужне.

II. Капитал од 30.000 фор. а. вр. словом: тридесет хиљада фор. а. вр. који се сада налази код Сомборске трговачке и занатлијске банке, завештавам и остављам на оснивање и издржавање сиротишта за женску сирочад православне источне вере, која се само у шестој и седмој живота години у овај завод примају и која ће уз брижљиво добро домаће васпитање и хигијенску негу у овом сиротишту уживати стан с огревом, просту и здраву храну, целисходно одело и стајаће под непосредним старањем сиротинске матере. Та ће сирочад, за време својега у овом заводу бављења, редовно полазити овдашње србске вероисповедне школе, и учити се

женском ручном раду и кућарству брижљиво се спремајући за веште радилице и кућарице а по околностима и за забавиље и учитељице основних школа. Оне ће у овом заводу до навршене седамнајсте живота свог године или до свршетка приправничких наука у учитељској школи, пребивати и издржавати се моћи.

Број питомица овог сиротишта управљаће се према годишњем приходу од горе означеног капитала, који се не сме ни у ком случају трошити, а од којега се законите камате имају на издржавање примљених питомица, на плату сиротинске матере, и на оправљање и одржавање у добром стању здања овога завода обраћати.

III. Ово моје завештање има се звати: „Задушбина Дра Петра Стојковића и супруге му Лиле рођене Мања“.

Оснивајући ово завештање једино у корист сирочади православне вере и у Сомбору налазећих се православних српских вероисповедних просветних завода, поверавам га непосредном старању, руковању и надзору православне српске црквене општине Сомборске, коју умољавам, да се, из љубави према овом заводу и према сирочади, што ће се у њему васпитавати, прими старања, руковања тог, а под вишим надзором Високославног српско народног саборског одбора, односно управе српских народних фондова у Карловцима, којој је на челу свагдашњи Митрополит Патријарх, као природни и врховни патрон свију православних просветних и хуманитарних завода и заклада у обсегу Митрополије Карловачке.

Здравствени и васпитни надзор, као и управу овога сиротишта, поверавам „Платонеумском Одбору“ код црквене општине у Сомбору, који ће Одбор избирати и одпуштати старатељку овога завода уз виши надзор и одобрење Високославног Српско-народног, црквено Школског Савета у Карловцима, и по штатуту, који ће за овај завод исти Високославни Школски Савет у своје време донети.

IV. Приход завештанога капитала од 30.000 фор. а. вр. и завештану кућу уживаћу ја и моја мати госпођа Јелисавета Мања рођена Деметровића за живота нашега, и тек на годину дана после смрти моје и моје матере предаће се, како ова кућа, тако и завештани капитал своме определењу и руковању православне српске црквене општине Сомборске.

Од ствари налазећих се у мојој кући, имају за свагда у њој остати: мој клавир, слике мојега мужа и моја, и лустери што се у дворанама налазе. Вертхајмова каса као својина мојега сиротишта има се предати православној српској црквеној општини Сом-

борској као старатељки овога завода. Напослетку и кухинско посуђе остаје у кући као својина мојега сиротишта.

V. Кад се моја горепоменута кућа определењу свом преда, има се на спољном прочељу њеном, и то над великим вратима узидати каменита плоча са надписом:

„Задушбина Дра Петра Стојковића и супруге му Лиле рођене Мања“.

Ово моје заветно писмо издајем у три равногласна примерка и сва три својеручно подписујем.

У Сомбору, 24. Маја (5. Јунија) 1892.

Лила Стојковић рођ. **Мања** с. р.

Пред нами као сведоцима:

Др. Сима Павловић с. р.

Ђорђе Ђуришић с. р.

Ово је заветно писмо од речи до речи унесено и у тестаменат поменуте народне добротворке, који је она пред сведоцима преко кр. нотара написала.

Ми ово заветно писмо ради вечног спомена и подражавања у Школски Лист увршћујемо с ускликом: „Да Бог поживи племениту добротворку народну Госпођу Лилу Стојковићку на многа љета!

У.

НАУЧНА ОСНОВА

за православне вероисповедне српске народне основне школе у краљевини Хрватској и Славонији за једном, две, три и четири учитељске снаге.

Издана изредбом српског прав. народно-црквеног школскога савета од 7. (19.) марта 1892. бр. III. С. 72/18.

ДЕО I.

Научна основа за школе са једном учитељском снагом.

II. Српски језик.

Наставна цел: У српској народној школи имају ученици и ученице научити правилно читати и писати српски ћирилицом и латиницом, па своје мисли усмено и писмено разговетно изражавати. — (Код наставе ваља настојати, да буде што више могуће концентровано читање, граматика и писмено вежбање.)

I. Разред.

Очигледна настава: Ученици се имају упознати с особама, стварима и појавама око себе и тим уједно вежбати у говору, па

се приправљати за стварну наставу, а код свега треба настојати, да се при том дечије срце оплемени и да им се воља на добро управља. — Школска дворана. — Учила. — Школски и домаћи намештај. — Кућа. — Човечје тело, ра́на и одело. — Породица и родбина. — Стање и занимање. — Црква. — Село и сељаци. — Град и грађани. — Новци и мѐре. — Домаће животиње. — Воћке. — Поврће. — Цвеће. — Птице певачице. — Шумско дрвеће. — Дивљач и зверови. — Птице грабљивице. — Жито. — Траве. — Бубе и лептири. — Гмизавци. — Пужеви, пауци и црви. — Шипраг. — Гљиве. — Воде. — Рибе, ра̏ци, жабе и шкољке. — Ископнине. — Камење. — Оруђе и справе. — Возила. — Небесна телеса. — Стране света и доба дана. Четир годишња времена. — Светковине.

Читање: Познавање реченице, речи, слогова, гласова, писмена писаних и штампаних, малих и великих писмена ћирилицом. Полагано и разговетно српско читање ћирилицом. — Познавање и писање главних знакова застајања. — Преписивање из буквара и писање речи и реченица по такту. — Учење малих песмица на изуст из буквара.

II. Разред.

Очигледна настава: Као и у I. разреду, само се спаја са тумачењем предмета за читање, што су у читанци.

Читање: Вежбање у правилном и течном читању и разумевању прочитанога са ћирилицом из прве читанке српске. — Приповедање прочитаних приповедака. — Преписивање реченица и вежбање у правилном и лепом писању ћирилицом. — Познавање латинице. — Приправа за читање латинице. — Писање латинице. — Вежбање у читању латиницом. — За учење латинице служи књига: **Čitanka za drugi razred. Zagreb 1890.**

Први основи граматике: Проста основна реченица. — Написивање реченице. — Подмет и прирок. — Познавање стварних именица, придева и глагола. — Род и број именица. — Радња у садашњости, прошлости и будућности — (у реченицама.)

Употребљавање писмена (великих). — Поближе познавање, писање и употребљавање знакова застајања.

Писање: Преписивање из читанке уз језикословна вежбања.

III. Разред.

Читање: Правилно, разумљиво и течно српско читање са ћирилицом и латиницом у свези са стварним рашчлањавањем предмета

за читање. — Приповедање читаних приповедака својим речима; учење песмица на изуст из читанке.

У овом разреду за читање ћирилицом употребљава се: Српска читанка за III. разред; за вежбање у читању с латиницом употребљава се: Читанка (hrvatska) за III. разред.

Граматика: Проста основна реченица и у њој подмет и прирок. — Потпуно познавање именица, придева и глагола.

Познавање заменица и бројева, основних и редних. — Реченице у једмни и у множини. — Разликовање рода код именица, придева и заменица.

Мењање глагола у три главна времена и у заповедном начину; мењање именица и разпознавање седам падежа у једини и множини на питања, и са употребљавањем у потпуним реченицама.

Усмени и писмени израз мисли: Израђивање граматичких задатака.

Писмени одговори на питања из стварне наставе.

Писање: На изуст научених пословица (диктандо) и вежбање у правилном, чистом лепом писању са ћирилицом и латиницом. — Преписивање ћирилице латиницом и с латинице ћирилицом.

IV. Разред.

Читање: Течно читање са разумевањем ћирилице и латинице с правилним нагласком.

Приповедање прочитаних предмета својим речима. — Стварно и језикословно разлагање. — Учење песама из читанке на памет и приповедање истих у прози.

Граматика: Понављање и попуњавање градива из III. разреда — Раширена реченица и њени делови: подмет, прирок, предмет, означење подмета, мењање именица, придева и заменица у једини и множини свагда у згодним реченицама.

Одређење времена, места и начина. — Познавање свих делова говора.

Мењање промењивих речи. — Глаголи свршени и несвршени. — Прошлост трајна и свршена, уз употребљавање у читању и у говору. — Сложене, спојене и скраћене реченице. — Употребљавање великих писмена и свијух знакова. — (. : ? ! ; ( ) „ “ —)

Усмени и писмени израз мисли:

Вежбање у правопису.

Вежбање у писању малих приповедака по претходном приповедању. — Обична писма и пословни саставци, све по заданим

узорима и после претходног упутства. — Сваке седмице једанпут писмени стилистични задатак у школи се израђује и поправља.

(Наставиће се.)

О ЖЕНСКОМ РАДУ.

Тек дјевојчица уђе у седму годину, предата је у основну школу. — Сврши све оно, што јој се предаје. — Ту учи с' највећом вољом ствари занимљиве; све је заноси и забавља: граматика, рачун, писмени састави, сва јој се мисао на то сведе; и за цијело она држи, да јој не треба ништа даље од тога учити.

Ако јој говоримо за ручни рад, увјеренисмо, да ћемо виђети нашу дјевојчицу ђе ће намрштити чело и предузети тај рад са незадовољством, особито кад јој се бијели постав даде, да шије; а за рад од фантазије и шареног веза, свака ђевојчица је у опште занешена.

У основној школи предаје се свакојаки „бод", за шивење радова: плетива, грешапа: различнијех узора, бијели и шарени вез и т. д.

Ја држим, да се сви ови горе речени предмети не изучавају тачно као што би требало, а то с тога, као што рекох, *наклон* на рад бјежи од њих. Дјевојчица порасте, иде у вишу школу, да постане учитељица. Али једна учитељица, као што је наравно, мора знати тачно извршити сваки ручни рад, и није доста, да га зна израдити, но и нацртати, уредити, скројити, ујенчити, саставити утврдити и т. д. Не мора га само извршити, него мора га знати тачно предавати, да је могу озбиљно разумјети све дјевојчице.

Особиту пажњу мора обратити на крпљење и поправљање рубља, које стоји млого новаца, на крпљење чарапа и много другијех радова.

Учели се у основној школи сви горе речени предмети? И како наћи времена? Предмета је много!!

Разумјећете „добро", једна ђевојчица, која посјећава школу у првом и другом разреду, за успјети у науци мора се заузети. Нећу прећерати, ако речем о науци: од десет предмета; све то иде лекција на лекцију, и много је ако сваки други дан по једну уру за ручни рад остане.

Шта се може израдити у једну уру? Сједну на своје одређено мјесто, нареде ствари потребите за рад. проговоре по двије ријечи; пази се, да учитељица види је ли рад добро уређен и почет,

је ли лијепо ујемчено и т. д. Зазвони звоно, ура је прошла, почне друго предавање, остави се све и не уради се ништа!

У потоње школске дане сирота дјевојчица мучи се сама и вапије помоћи од маме, бабе, сестре, друге и пријатељице, да јој сироти у муци помогну, те како би могла положити испит за будућу учитељицу, те тако у присусуству учитељице покроји неколико кошуља и друго, прободе неколико бодова швења и ради неколико плетива и везâ.

Она вам добро зна казати колико је квадратни миља у државама и колико становника; а да је запитате колико треба метара за кошуљу, мучно ће одговорити, тако исто, ако је запитате са колико се жица почиње мушка чарапа, а с колико женска, колико треба за ђецу, а колико за одрасле мучно ће одговорити. Наравно, да сваки човјек и женска нијесу једнаке величине, но се то са центиметрима и са дуже практике мора предавати, јер иначе настава не вреди ништа; нити таква учитељица може савјесно на школској катедри сјести, но ће се често и забуни наћи. Многе и многе се сироте у великој забуни нађу, особито оне, које су за село одређене. Многе у почетку кројења више комада оштете, скрате, обуже, искриве и т. д. Па какво поверење може се имати у такву учитељицу?

За учитељице у варошима тај посао није тако мучан, јер оне вазда нађу некога, да их заштити; лако добијају познанства, нађу више узора, прегледа; виде пред собом новијех, различнијех радова. Но морају пазити, да их не улове, да не би ко дознао, да оне траже ма ђе-год било или модела, или мјеру кошуља, или чарапа; да Бог сачува, да јој се то сазна!!! То би се одма по вароши чуло и она би изгубила повјерење за вазда.

Миле друге и колегинице! истина је, да се од многијех другијех предмета не може достићи оно, што је најнужније за женски рад. Сасвијем је наравно, да једна учитељица мора имати сигурно познавање о предавању свакога прописанога предмета; ма нико заиста неће одрећи, да предавање женскога рада мора женскијема на прво мјесто бити.

Жена је рођена за иглу, рад и старање куће, то јој свети задатак. Ђе није радне жене, та кућа срља у пропаст; жена је темељ домаћега огњишта.

Особито се мора на крпеж пазити, и то да науче прије

крпити па вести. А за увјерити Вас о томе, овђе ћу један примјер очевидни казати:

Једно јутро прођох ја покрај једне женске школе, нађох ученицу сасвијем поражену ђе грозно плаче, учитељицу на исти начин. Питах, шта је узрок тога поражења? она ми рече: „види, те моје велике несреће“, отвори „ђерђељ“ и показа ми један прекрасни вијенац с бијелим везом извезен, „једна ђевојчица га по свршетку, скидајући, разбучи и сад морам га бацити“. Ја се на те ријечи зачудих и рекох јој, „зашто бацити? Зар она га не умије искрпити?“ Одговори ми: „не“. Ја сам њој онда рекла, а сад говорим Вама друге миле, да прво ваља научити крпити, па послье вести.

Цетиње, 1892.

Јелена Вицковић учитељица.

ДОПИС.

Сомбор 12/24. авг. 1892.

(*Двадесетгетогодишња прослава учитеља и учитељица који су године 1867. учитељски испит на сомборској српској учитељској школи положили.*) Јуче смо били сведоци једне врло лепе а и ретке појаве у друштвеном, односно учитељском животу. Неки нас ванредно мили осећаји подузимаху, кад видесмо после толико година некадању чилу, младу па до некле и несташну момчадију а данас озбиљне и зреле људе, где се скупише у оним истим скамијама, за којима пре четврт столећа сеђаху; где се велим, искупише, па се у лица љубе и за јуначко се питају здравље, а као накит овог призора тек видим, како се појави која суза радосница, суза која је јасан тумач братских осећаја, које зуб времена није могао да отупи у срцима верних, искрених и љубљених другова.

Но колико нас је овај дирљиви призор раздрагао, у толико се с друге стране осећасмо доста незадовољни, јер по позиву ишчекивасмо много већи број него што се појавио . . . да ли би се и овде могло рећи, многи су звани али мало изабрани . . . али не, не будимо тако строги, јер смо уверени да и они, који не могоше телом овде да присуствују међу својом браћом, но да су и они духом и срцем у тим тренуцима међу њима били, да су и они у то доба слали друговима својима у духу „братскоје цјелованије“ . . . .

Приређивачи ове лепе свечаности стигоше амо у нашу средину још дан пре саме светковине и учинише све нужно, да слава ова учитељска испадне што лепше, што достојанственије а да на цело нам грађанство што лепша и пријатнија утиска учини и иза себе остави. Приређивачи беху Вељко Петровић учитељ земунски, Ника Николић учитељ кикиндски, и Стеван Арсеновић учитељ сомборски.

Тачно у 9 часова 11/23. авг. о. г. искупише се у велику дворану

овдашње учитељске школе ови двадесетпетогодишњи учитељи и учитељице: 1. Ангелина Ракићка, 2. Софија Јорговићка, 3. Мита Нешковић, 4. Вељко Петровић, 5. Ника Николић, 6. Јован Жупански, 7. Јован Канурић, 8. Јован Чупић, 9. Авакум Травањ и 10. Ст. Арсеновић, где их сазивач Вељко Петровић поздрави са добродошлицом; разложи им укратко значај састанка овог, којом се приликом лепо захвали присутнима на доласку, али уједно није могао пропустити а да од себе не да израза и жалењу што се нису и остали другови својим доласком одазвали, а особито они, који су обећали да ће доћи. Иза овог поздрава прочита програм у целости, кога је пре једног дана приређивачки одбор склопио и кога је овај скуп једногласно примио и одма почео да га и изваља, по чему:

Прво, сви корпоративно оду у св. храм на молитву, да благодаре Богу на милости, којом их је до данашњега дана одржао здраве и крепке умом и телом да су могли по одређеним им силама послужити своме милом народу и својој драгој школи, којој су цео свој живот посветили; уједно су се помолили Свевишњем и запросили снаге и моћи, да и надаље, колико им је века одредио могу истом том стазом грести којом до данас гредоше. На благодарењу чинодејствовао је у одсуству најпреч. г. проте, овдашњи парох преч. г. Никола Кирјак, а појали су признати и чувени појци Вељко Петровић и Авакум Травањ.

Друго по програму, саставише и потписаше сви поздрав на Његову, Светост српског патријарха господина Георгија Бранковића, као највишој поглавици овостране цркве и школе наше, као и своме некадањем директору на истој учитељској школи чију успомену после 25 година данашњим даном славе. Поздрав садржи у себи израз највеће оданости, верности и покорности просећи уз то св. патријаршески благослов. Поздрав је отправљен телеграфским путем на Њег. Светост.

Треће, корпоративно учинише своје подворење некадањем им професору а сада управитељу и прист. гл. шк. референту високоученом г. Николи Ђ. Вукићевићу. У његовом га је дому врло лепим речима поздравио у име свију благородни г. Мита Нешковић краљ. школ. надзорник у Беловару, изразив му захвалност као некадањем им учитељу на труду и бризи који је полагао око њих трудећи се свим силама својим, желећи да српству што боље, спремније и примерна владања учитеље васпита и пружи. Говорник није пропустио а да не спомене и не сети се и оних великих заслуга, које је он школи, учитељству српском и српском народу учинио, због чега му ће благодарни синови увек благодарни и бити. Сви га поздравише са громко живио! На поздрав овај одговорио је г. Вукићевић тронутим речима, пуним највећег осећања и милим узбуђењем изразив своју велику радост што види у својим старијим ђацима израз благодарности ученика према учитељу своме, ту види јемства, да ће подмладак из руку таквих учитеља изаћи потпуно однегован и васпитан у духу наше миле народности и драгог нам језика, подмладак од таквих учитеља заиста ће, вели, бити обогаћен врлинама: учтивости, поштовања, пристојности, благодарности, који ће мир и љубав имати међу собом, јер су са миром и љубављу и васпитани. По том приступи свима и најискреније се ижљуби с њима. Присутни су га учитељи на завршетку говора,

поздравили са бурно живио! — Међутим и породица г. управитеља приђе к присутним учитељима са којима су се кратко време најљубазније и искрено проразговорили. Пре него што су се опростили са својим љубљеним учитељима изјавише му једногласни свој закључак са најучтивијом молбом, да им поклони ту високу част да као једини им гост присуствује тога дана на одређеном им заједничком ручку.

Четврто, корпоративно изађоше на овдашње велико гробље са служашчим свештеником и учинише спомен и помолише се Богу у спокој душе некадањем свом катихети поп Димитрији, за тим походише гробове другова својих као покојног Лазе Станојевића, код овог се гроба прочитала и читуља свију до сад умрлих другова, који је на жалост број велик — 20 мушких и 1 женска (а у животу их има 23 мушких, а 8 женских), после овог спомена учинише спомен и на гробу Нике Грујића, Лазе Бикара, Ал. Ракића, С. Бркића и многих учитеља који су на овом гробљу сахрањени.

Пето у 1 сахат после подне имадоше заједнички ручак, пре кога 2 изабраника одоше да допрате свог високог госта г. Н. Ђ. Вукићевића. За ручком је владало неописано расположење и веселост, тако да је трајао све до $^1/_2$ 7 часова у вече. За ручком прва је здравица подигнута у здравље Њег. Светости српског патријарха господина Георгија Бранковића, као бившем своме управитељу, ову је здравицу у име свију изговорио врло лепим речима г. Мита Нешковић. Присутни су на то врло дивно отпојали једно архијерејско многаја љета а завршили са бурно живио! — Друга је здравица пала у здравље и дуг живот г. Н. Ђ. Вукићевића као своме некадањем професору и одличном госту овога славља. Ову је здравицу изказао китњастим речима г. Ника Николић. Сви су га поздравили са појањем многаја љета и живио! — Трећу здравицу је врло лепо наздравио и до дна душе потресао све присутне г. Н. Ђ. Вукићевић, наздрављајући је свеколиком српском народном учитељству, која је такође пропраћена са живило и многаја љета! — Четврта је здравица напијена Вељку Петровићу; пета М. Нешковићу и тако редом свима, а свака је пропраћена са дивним и красним појањем, услиши Господи, многаја љета, и другим црквеним стихирама. Ово је појање и певање врло леп и пријатан утисак учинило на свеколико грађанство наше, које је цело после подне, око тога локала, где је заједнички ручак био у групама долазило и проходало се поред отворених прозора, слушајући ово дивно и умилно појање, певање и веселе, каквим се само Србин веселити и провађати може. — За време ручка стизали су и разни брзојавни поздрави са разних страна, сваки је такав пропраћен са здравицом, живио и појањем. У $^1/_2$ 7 часова 2 изабраника отпратише г. Н. Ђ. Вукићевића кући, који се овога дана у друштву својих некадањих ученика врло добро осећао, јер се својим рођеним очима уверио, да га његови прави ђаци чак и после 25 година воле и љубе.

Шесто, у вече тога дана у 9 часова, имали су слављеници заједничку вечеру на коју су били позвани сви местни српски учитељи, којом се приликом такође врло добро провело, у причању веселом говору, здравицама и песмама. Разиђоше се здраво и весело у највећој љубави.

Седмо, сваки почетак има свога и свршетка, тако и ова слава. Сутра дан т. ј. кад ми ове редове пишемо већ се сваки било спрема или већ и ра-

зилази здраво, весело и задовољно својој кући, носећи лепе успомене са овог ретког славља, јер сад ступајући у другу епоху живота свога подмлађеном снагом а опојени одушевљењем наставиће свој учитељски рад, коме су сав свој живот посветили. Па у то име и ми им са овога места довикујемо живели народни борци, лучом просвете носећи у руци разгањајте мрак, који се тако силом навлачи и намеће на Србиново небо! Само напред истрајно и вољно, те ће једном и Бог излити на нас свога милостива благослова. Живели и педесетогодишњицу дочекали! **Х. У.**

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Заглада за женску школу у Кулпину. Његова Светост Преузвишени Господин Георгије Бранковић Патријарх српски приликом бавлења свога у Кулпину 24. Јулија ове године поклонио је тамошњој српској црквеној обштини *Тридесет јутара земље у кулпинском хатару,* као фонд за женску школу, са овим знаменитим речма управљенима на старешине обштинске: „Ја сам се овде у Кулпину родио, па желим, да месту свога рођења оставим какав спомен. Купио сам 30 јутара земље, која у вашем хатару лежи, и поклањам их српској православној обштини као фонд за издржавање српске вероисповедне школе. За годину а за две мораћете основати још једну женску школу, па нека вам овај фонд у помоћи буде. Желим, да док овај фонд ненарасте, да исту земљу сами сложно обделавате а после по времену моћи ћете обе школе издржавати и свештеника плаћати. Ја ћу више пута у Кулпин долазити и о раду вашем гледе овог фонда лично се уверавати.“

Старешине Обштинске захвалише на овом дару Његовој Светости.

Његова Светост Патријарх овом својом закладом постао је, покрај блаженоупокојеног Митрополита Стратимировића, — највећи добротвор Кулпинске српске црквене обштине.

НЕКРОЛОГ.

Стеван Анђелић крстоносни протојереј и парох Митровачки, велики добротвор гимназије Карловачке преселио се у вечност после дужега боловања у Митровици 5. Августа о. г. у 68. години живота свог.

Покојник је рођен у Ср. Карловцима г. 1824 где му је отац био свештеник. Свршио је гимназију и Богословију у Карловцима 1846. и био је најпре парохом у Лађарку а затим у Митровици. За живота покојнога брата свог Патријарха Германа Анђелића управљао је властелинством Даљским, а после смрти брата свог и по жељи овога сазидао је гимназији карловачкој и богословији великољепно здање, које је стало 164.000 фор. и оставио је закладу од 20.000 фор. на оправљање тога здања. Осим тога је још до 40.000 фор. оставио на разне добротворне цјели у Митровици и тиме је заслужио да се назове велики народни добротвор.

Тома Зековић свршени правник, богослов и умировљени званичник у Новом Саду упокојио се 1. Јунија о. г. у 72. години свога живота.

Као самац човек штедљиво живећи оставио је после себе имање од 32.000 форинти, од којега је у својој опоруци на подпомагање сиромашних приправника у Сомборској учитељској школи оставио 6.500 форинти; Српској гимназији у Новом Саду оставио је до 5000 фор. а остало родбини и неким својим пријатељима у Новом Саду.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ, у Срб. Боки. Плата је 400 фор. $^1/_2$ ланца баште, и 4 ланца ливаде, стан и огрев зимњи. Рок 19. Август.

— У Торњи, Плата је 280 фор. 3 $^1/_2$ јутра земље, стан и башта. Рок 29. Август. Молитељи истога дана имају при богослужењу појати.

— У Јабуци близу Вршца, плата је 300 фор. стан, 2 хв. дрва, и башта. Рок 25. Август.

— У Пачиру на новоосновано учитељско место I. и II. разреда мешовите школе, тражи се учитељица. Плата је 320 фор. и 40 фор. за повторну школу, стан и сламни огрев. Рок 23. Август.

— У Товаришеву тражи се учитељица. Плата је 360 фор. стан, огрев и башта. Рок 29. Август.

— У Паланци Старој (у Бачкој) тражи се учитељица. Плата је 350 фор. стан с баштом, 20 фор. огреварине и 5643□ хв. ораће земље. Рок 29. Август.

— У Ст. Бечеју (у Бачкој) траже се два учитеља, један за школу предградску, а оруги за школу салашку плата је свакоме 500 фор. станарина 150 фор. док стан не буде готов, у име огрева 52 фор 50 нов. Рок до 11. Септембра о. г. Молбе се шаљу председништву школског одбора српске православне црк. општине.

— У М. Чанаду тражи се учитељ, плата је 200 фор. 13 $^1/_2$ кат. јутара земље. Леп стан са пространом баштом, за огрев 10 фор. за пофторну школу 40 фор. за перовођство 20 фор. Од погреба где буде позван 1 фор. Сомборски приправници који се лично преставе имају првенство. Рок 28. Август о. г.

— У Ст. Шова (у Бачкој) тражи се учитељица плата је 300 фор. стан 1 хв. дрва и 2 хв. сламе за огрев. Рок до 24. Августа.

— У Ст. Араду, тражи се заменик учитељу Српске Нар. Школе што је код цркве Св. Петра и Павла. Плата је 250 фор. за појање 50 фор. за паушал и школску послугу 30 фор. у име писаћег прибора 3 фор. 50 нов. 2 хв тврдих дрва, уживање 2 ланца оранице. Ова берива издају се у месечним оброцима до коначног умировлења остарелога учитеља, а по том ће заменик уживати подпуну учитељску плаћу. Молитељи до 1. Септембра имају поднети молбенице м. шк. Одбору Срб. црквене Обштине у Араду. Првенство имају практични учитељи, који знају мађарски и вешти су црквеном појању.

— У Куманима тражи се забавиља. Плата 300 фор. и петогодишња повишица од 10 % стан и огрев Молбенице Школском Одбору у Куманима до последњег Августа нека се поднесу.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској вишој девојачкој школи у Сомбору почиње се школска 189 2/3. година 1. Септембра по старом календару.

Уписивање је 1. 2. и 3. Септембра пре подне од 9—11 часова.

Родитељи са стране имају своју децу довести и уписати код подписаног управитеља у здању српске учитељске школе Сомборске.

Примају се ученице, које су свршиле четврти разред српске основне школе и 10. годину живота навршиле.

Ученице из V. и VI. разреда народне школе могу бити примљене у старије разреде, ако на пријамном испиту покажу довољан успех из оних предмета, које се у I. односно у II. разреду више девојачке школе ове уче.

Школарина се неплаћа.

Породице, које желе на стану и храни држати ову женску децу имају се пре тога пријавити подписаноме, а исто тако и родитељи дечији нека се изволе најпре код управитеља распитати за места, па тек онда нека уговарају за стан и храну своје деце.

У Сомбору, 10. Августа 1892.

Никола Ђ. Вукићевић,
српске више девојачке школе управитељ.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

На дан 28. Јуна о. г. обављен је год. испит у срп. прав. четвероразредној основној школи у Градачцу. Кога је дана, преко ц. ш. председника г. Јована Бабића, од г. Ристе Бесаровића из Сарајева, већ дотле послатих 5 ф. а. вред. да се надари једна ученица, која би се најбоље показала у четвртом разреду.

Но пошто у четвртом разреду не беше од женских више до само једна ученица и то — Мара, ћерка честитог и уваженог родољуба г. Јована Бабића; и ако иста не потребује туђег дара, ипак га је са захвалношћу примила. И гле шта учини ученица четвртог разреда? она постаде млада добротворка: она је опет са истих 5 ф. надарила другу једну, честиту али ваљану ученицу другог разреда — која је сиромашних родитеља, којој се је израз са захвалношћу од радости показао на сузним очима, и којој ће заиста тај дар од велике користи бити; јер смо баш пре неколико дана отпратили јој оца до хладна гроба, који се је опростијо од дуготрајне болести, а за собом оставијо је жену — са ситном децом.

Преко чега се потписани у име и једне и друге топло захваљује г. Ристи Бесаровићу у Сарајеву, који се је сетијо ове школе, и кога је дар овога дана изненадно — две радости учинијо.

А у младој добротворки још сад видимо да се у њој показује горућа љубав према сиротињи, са којом је леп пример и другима показала из науке св. писма: „Ко има, нека даде и ономе који нема“. А као такову, нека је Бог поживи дуго и много, на дику и понос својих родитеља.

У Градачцу, на дан Апостола Петра 1892. **К. Радељевић**, учитељ.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. **У Сомбору 15. Септембра 1892.** **Год. XXIV.**

ПОГЛЕД НА ЖЕНСКО ОБРАЗОВАЊЕ У НАС.

(За награду.)

(Свршетак.)

Напред је речено, да је у нас постојало три врсте женскиња по своме образовању, а и данас није друкчије, само је у неколико видна разлика у томе, што она врста женскиња, које се у оно доба највише истицале својом интелигенцијом, сад у млађој својој генерацији много мање ватре и одушевљења показују, да се не рекне: е се у њима по мало гаси пламен бујног одушевљења, са којим ће да угасну и они племенити осећаји за врсне идеје. Али овоме свему има се приписати још један важан факт. У добу када су наше женскиње најбујнијим млађаним жаром прихватиле одушевљено заставу за своје унапређење, био је у јеку код нас Срба омладински покрет, који је својом стварношћу кренуо доста повољно у напред образовање женскиња у нас, а погледамо ли боље цео ток наших прилика на просветном пољу, понаособ у женском васпитању и доведемо ли их у паралелу са нашим политичким околностима, како у којем времену, може се доста основано тврдити, да је кретање свију слојева народних на политичном пољу, имало велика уплива и на наше женскиње, које је занимајући се ма већином и пасивно тим омладинским радом, стекло у себи тежње да и оно корачи напреднијим путем, као и остале сестре њине напреднијих народа. Како је у томе раду већином доста угледно место заузимао наш трговачко-занатлијски сталеж, то се и код женскиња та врста женских кренула напред, дочим је језгра народа — ратари — према могућности и великој већини својој слабо суделовала у тој стварно, то видимо да је код њих и у женском образовању велики застој наишао упоредивши га са мало пре изложеним. Погрешке — дакле — оне које су чињене на политичном пољу изолирањем једног сталежа од активног суделовања имале су и даље својих лоших посље-

дица, као што се на горе изложеном примеру можемо уверити. Но што није учињено, још није изгубљено. И ако јо у тим годинама слабо поклоњена пажња језгри народа, а тим мање образовању његових женскиња, то би тим пре требало да се поправи сад, кад се већ и код најзатуцанијих консервативаца може у томе наићи већ, на мишљење у напреднијем духу. Треба ли дакле и опет чекати каквих 20 година, па да се један корак корачи напред?

Школе за време зимњег течаја, које неки од учитеља заведоше по својим местима, и девојачка друштва: треба да се преустроје тако, како ће бити редовне зимње вечерње школе. Положимо ли ми те и таке школе на чврст темељ, можемо већ у напред рећи, да смо ми нашем народу осигурали диван просветни напредак. Ко дубље размисли о овој ствари, а у нашим српским приликама мора већ унапред угледати јасну слику наше будућности. Да је пак већина педагога увидело то: да се са досадањим школством не може постићи то што нам треба, види се и по томе, што се већ у више држава (Немачка, Србија,) баве педагози са оваким питањима само у разним варијацијама. Нема сумње да је то већ добар знак за огроман напредак у васпитању. А узидели се тим путем до краја, и испитају ли се све прилике за начин таког васпитања, моћи ће се рећи да је школа тек тада правим путем ударила. Почнимо и ми, дакле, то, ако искрено мислимо оно што јавно говоримо о васпитању и школским приликама. Само судећи по досадањим нашим приликама, тешко да баш заиста наше одушевљење од стране позваних фактора, није празно педагогисање, јер кад год дође до деобе, школе са своји питомци и радници остају последње на реду.

А сад да завршим. Разуме се да ово није потпуно исцрпљена расправа о нашем данашњем женском васпитању, али нека би потез мојега пера био будилник онима, који су исто тако позвани да говоре и пишу о томе као и писац ових редака, али су имали на расположењу више средстава и времена да посвете темељном изучавању овога образовања. Истина да се код нас о тако озбиљним стварима ретко што исцрпљиво напише, но држим да и од краћих и ситнијих расправа може бити доста користи, тим пре што је у нас оскудица у темељно свестрано образованим педагошким снагама, које би биле позване, да расправљају потпуно исцрпљиво наша прека васпитна питања.

СВ. САВА.

(Поглед на једну лепу страницу српске историје и педагогије.)

(За награду.)

(Наставак.)

III.

Уза све то, што је Немања строго васпитавао децу своју у православљу, ипак је Вукан, најстарији му син, који је био ожењен римкињом, нагињао римству. У нади да очува православље свога народа од свакога насртаја, постави Немања за наследника свога сина Стевана, који је био не само прави син свога народа него и искрени приврженик православља. Али управо то донесе Србији велику невољу. Вукан видећи се запостављен удружи се с папом и Угарском и збаци Стевана с престола и већ се папа спремаше да оствари своје давнашње замишљаје, да поримчи Србију. Но Господ Бог и срећа спасоше Србију.

Вањски непријатељи Србије ослабише а Вукан се покаје и измири са Стеваном. А да измирење буде трајније позову браћа св. Саву да дође у Србију и да доласком својим посвети отачаство своје. Св. Сава дође у Србију носећи са собом мошти свога оца, на којима се браћа потпуно измире. На молбу браће и целога народа оста св. Сава као архимандрит у манастиру Студеници. Па кад је већ остао у своме отачаству, није бројао само калуђерске бројанице, него је много путовао по своме отачаству, учећи народ вери христовој и свакој добродетељи; упућивајући калуђере и свештенике, како ће учити народ; разоравајући јереси и подижући цркву на саздању и основању апостола и пророка а нарочито на угалноме камену самога Исуса Христа т. ј. на чистој науци Христовој и на саборима св. отаца. Посвуда је дизао цркве дрвене или камене; где није доспео да подигне цркву, ту је усадио крст, да се на свакоме месту његова отачаства слави Господ Бог.

Дванаест пуних година учио је св. Сава српски народ свој, дванаест пуних година проучавао је он прилике, у којима се налазио српски народ. Путујући Србијом увидео је он, да треба много радити, па да православље у Српству ојача; увидео је колико штетан утицај имаде латинство на све стране и да се богомилство опет почело ширити по народу а што је још најгоре било, није било људи, који би кадри били да религијозну свест у народу не само пробуде него да је тако учврсте и ојачају, да вавек остане јака и

чиста. А да се достигне мета та, намисли св. Сава да сасвим препороди духовни живот свога народа, да у њему за све векове утврди православље. То се могло постићи само онда, ако српски народ буде самосвојан у јерархијскоме погледу. И он прегну да ту самосвојност по што по то извојује.

Кад је учинио све претходне припреме код куће, оде у Никеју и рече цару грчкоме Теодору Ласкару: „Господ Бог хоће да и ми спасени будемо као и други. Ја и отац мој изагнали смо из земаља наших зловерну јерес а православље расте и шири се. Једно нам само недостаје; архиепископа свога немамо, да земљу нашу учи и освештава о Господу, јер има доста области у држави нашој, у које није допрло исправљење божествено. С тога молим ваше благоутробије, да царство ти заповеди св. оцу васиљенскоме патријарху, да једнога од браће моје посвети земљи нашој за архиепископа за наше посвећење а за похвалу вашега благочестија“. Цар махом пристане на молбу Савину и патријарх Мануило саборно хиротонише самога молитеља за српскога архиепископа г. 1219.

Но св. Сави није ово било доста; желио је да српска архиепископија буде сасвим своја и да у ничем не буде обладана од цариградске патријаршије. Цару и патријарху не бејаше то по вољи, али нагнани незгоднима приликама византијскога царства дадоше повељу, да српски архиепископ не треба долазити у византијску престоницу на освећење, него да српски епископи саборно посвећују свога архиепископа.

Кад се вратио у отачаство одреди по најпре са сабором да епископске столице буду: у Зети на Превлаци, у Хуму, у Стону, у Хвосну, у Пећима, у Будимљу, у Расу, у Дабру, и у Моравицама; архиепископија да буде у Жичи.

За епископе изабра између својих ученика часне, разумне и побожне људе, који су достојни и кадри били управљати људима по закону божијем и по предању апостолском и св. отаца, који су спремљени и кадри били учити и чувати учење вере, који су били рођени синови српскога народа а од учитеља свога усисали прави религијозни живот и који су били надахнути правим народним духом, и разасла их у њихове епископије.

Тако је ето св. Сава засновао и изградио зграду духовне самосвојности свога народа.

IV.

Док је св. Сава још као архимандрит студенички обилазио Србију и прегалачки чистио православље од драча и корова, дотле је брат му Стеван крепко радио да Србију рашири и ојача. Заједничким радом њиховим постаде Србија после онаке буре и непогоде, после оноликога понижења снажна и јака. Снажној држави својој одлуче обадва брата да даду и вањски знак силе и моћи, да је подигну на краљевство.

Св. Сава је добро уочио, шта је похлепа за краљевском круном учиниса од Србије. И управо оданде, одакле је Србији претила највећа опасност, хтео је да добије краљевску круну, у нади да добије краљевску круну, у нади да ће тиме од отачаства свога отклонити за свагда буре и непогоде. Свога најумнијега епископа Методија пошаље дакле у Рим папи Хонорију III. молећи га, да му пошаље апостолски благослов и краљевски венац, да венча брата свога на краљевство по првоме краљевству отачаства јер се и отац њихов по промислу божијем родио у Диоклеји, која се отпре зове велико краљевство.

Епископ Методије сјајно изврши своје посланство и папа се под утицајем ондашњих околности драговољно одазва овој жељи Србије.

Но колико је св. Сава тежио да подигне цену отачаству своме напрам вањскоме свету, толико је исто тежио да ојача оно јединство српске државе, које је засновао отац му Немања. Стога сазва 1220. г. у Жичу сабор свих великих и малих велможа, епископа, игумана и осталих знатнијих људи, да и сабор све српске земље санкцијоније проглашење краљевине. Сабор се саста у очи Спасовадне. Св. Сава изговори значајну беседу, у којој између осталога рече: „Господ Бог радњом угодника свога светога и преподобнога оца Симеона вас је утврдио, умножио и распространио и постали сте многи началници и власници, ипати и војводе, многи жупани велики и мали. Но није лепо, да се онај, који милости божијом над вама влада, називље једнаким именом с вама. Као год што сам ја вас ради милошћу божијом а влашћу свештенства постављен на чело цркве, тако би исто требало онога, који по милости божијој државом влада, венцем царским украсити, и то у вашу част и похвалу, за вашу славу и величаство“.

Сав сабор са усхићењем прихвати мисао св. Саве и једногласно потврди проглашење краљевине рекавши: „Бог те је нама послао а божије ћемо речи слушати.“

Сутрадан на торжественој литургији спасовској метне св. Сава краљевску круну на главу Стеванову и помаза га св. миром на краљество, да се отселе назива „самодржавни господин Стеван краљ.“

Два дана бејаше општенародно веселье и тек трећи дан разиђоше се и господа и сељаци кућама својима ојачани новом славом својом.

V.

Велика су дјела, која је св. Сава учинио своме отачаству; измирио је завађену браћу и повратио живот српској држави, извојевао је самосвојност српске цркве и обукао је државу српску у сјајну одору краљевску. Дао је дакле јаке подупорње, који ће чврсто држати унутарњу и вањску слободу и напредак српскога народа. Но то му још није било доста. Српскоме телу, које је тако дивно склопљен, требало је дати душу. Па то је св. Сава и учинио.

И као архиепископ обилазио је српску краљевину учећи и упућујући. Епископе и остала свештена лица скупљао је око себе, те је понављао ш њима Христову науку, поучавао их а где је требало и налагао им, да тачно врше дужности свога позива.

Велику је бригу обратио јеретицима, којих је још доста било а међу њима нарочито властела. Благим поступањем и неодољивом снагом речи своје многе је обратио православљу. У томе му је много помагао и краљ Стеван, јер властелу-јеретике, који су се повратили православљу, пазила су и даривала обадва брата а оне, који су остали тврдокорни, проклињали су и изгонили из своје земље.

Властелу и богатије људе упућиваше, да не буду поносити, да се не уздају у своје богаство, које изчезава, него да се уздају у Бога, да се богате добрима делима, да буду благи и милостиви напрам свакоме, нарочито напрам сиромашној браћи својој, јер су пред Богом сви једнаки. Војнике учаше, да се клоне сувишне кавге и неправедних дела; народ упућиваше да ради добра и корисна дела.

Све пак утврђиваше у православљу и у све усађиваше љубав напрам ономе, што је лепо, добро и племенито, што и богату и сиромаху даје среће и задовољства и што развија не само личност него још више цело друштво. Тако је сурове и неваљале обичаје чупао и требио из српскога народа а место њих заводио благе и питоме обичаје, којима се Срби и дан данас поносе и одликују.

Највећу пажњу и највеће старање обратио је св. Сава манастирима, јер су они били једини просветни заводи онога времена и

расадници оновремене хришћанске и народне просвете. Уставе и обичаје, које је на путовањима својима видео у православним земљама на истоку и за које је знао да ће бити од користи његовом отачаству, уваћао је у све цркве и манастире српске. Строго је ишао на то да калуђери тачно врше своје обвезности а старао се уједно да се развије узајамна и искрена љубав и браство између народа с једне а калуђера и свештенства с друге стране. То је постигао тим лакше, што српски калуђери нису имали одвојену монашку заједницу као другђе. Они су никли у народу, па су радили и живили за народ, долазили су врло често у дотицај са народом.

Од старих српских манастира учинио је св. Сава оно, што су данас ниже и више школе, што су данас разноврсни културни заводи и друштва. Па су манастири српски имали голему културну важност за српски народ. Из њих је истицало све унутарње развиће српскога народа. Они су биле сјајне звезде, које су водиле Србина по свима тешкима путевима животнима.

Манастири и народ српски бејаху као два фактора, који један без другога не могаше никако остати. И оба су се натјецала, који ће коме више добра учинити. Краљеви и цареви српски, велики поборници православља, бољари па и сам народ надмећу се, ко ће већи и лепши манастир подигнути, ту највећу задужбину на овоме свету. Па не само да су градили велељепне манастире него су их обезбедили од сваке оскудице прилажући им богате дарове, да се калуђери тим лакше могу посветити великој задаћи својој, просвети народној. И српскима калуђерима служи на велику част и дику, што су вољно и савесно ступали стопама великога учитеља св. Саве.

Старањем св. Саве посестрила се црква у исто доба и са државом српском, те се и данас одликује не само својим чистим народним духом него и њежним политичким осећајем. Српско се свештенство, вели Мајков, одликовало тим, што је смерно, што није марило за корист, што је са свим било одано вери, што је добро разумевало своја права а и своје дужности и што се свагда слагало са врховном влашћу и с народом. Свештенство је без престанка радило о добру свога народа с једне стране помажући државној власти у добрим наредбама њезиним, будно стражарећи да вуци одкуд не навале на стадо њихово, вазда стојећи на бранику слоге и љубави а на другој страни просвештаваше народ истином вером и његоваше у народу ону силну љубав к вери, која с љубављу

к народности подржаваше у Србима самостални дух и моралну чистоту. Свештенство бејаше најживљи део народнога суштаства и православна вера од њега његована без престанка његоваше народу ум и срце и би му у тешка времена једина морална потпора.

(Свршиће се.)

Повереница Сентомашког учитељског збора.

Благородном и Високоученом господину

НИКОЛИ Ђ. ВУКИЋЕВИЋУ

привременом глав. школ. референту, управитељу и професору учитељске школе, управитељу свију Сомборских срп. вероисповедних школа, члану Високог Школског Савета и т. д.

у Сомбору.

Племенити Господине и мили учитељу наш!

Обест неких незрелих назови учитеља, — које сте Ви на грудима Вашим, неуморним и непрекидним трудом и очинским саветима неговали, и васпитавајући их усађивали у срца им узор и сваку врлину и који једино Вами захвалити требају на данашњем положају, — достигла је свој врхунац у томе, што Вас ти неблагодарни синови под именом учитеља, онако подло и гадно нападају. — То гнусно дело тих нападача, даде повод овомесном учитељству, да у свом збору одржатом 16/28. Августа 1892. г. устане у обрану Вашу, као: „Учитеља — учитеља“, а тим и у обрану школе и свег свесног учитељства, те тиме осуди, онако подло понашање несавесних, неизображених и незрелих својих на жалост, — колега.

Племенити учитељу наш! Ми сентомашки учитељи и духовни синови Ваши, не заборављајући Ваше пожртвовање и толики труд; једнодушно и једногласно изричемо Вам, ево пред целим Српством, наше Високо поштовање и захвалност на Вашем многогодишњем труду, на пољу школе и лепе нам вере православне. — Уједно Вас синовљом љубављу молимо, да Вас те у свету не чувене клевете нимало не збуне; већ да и даље, на путу Вашег многогодишњег племенитог и обилатог рада, на корист нашу и скромног нам народа Српског порадите. — Уз то имајте уверење; да су свагда уз Вас, Ваша духовна деца, којима сте Ви, силом и моћи знања Вашег обилато улили: племенитости, поштовања и воље за све оно што води срећи и благостању, наше лепе науке.

Клеветницима Вашим, и безсавесним подлацима, — који се усудише именом учитеља, на Вас, онако дрско каменом се бацити; — једногласно изричемо за свагда: наше презирање и гнушање.

Из седнице учитељског збора држане у Сентомашу 16/28. Августа 1892. год.

Озрен Загорица, перовођа.

Ђорђе Р. Стефановић, председник.

НАУЧНА ОСНОВА

за православне вероисповедне српске народне основне школе у краљевини Хрватској и Славонији за једном, две, три и четири учитељске снаге.

Издана изредбом српског прав. народно-црквеног школскога савета од 7. (19.) марта 1892. бр. Ш. С. 72/18.

ДЕО I.

Научна основа за школе са једном учитељском снагом.

III. Рачун и геометр. обликословље.

Наставна циљ: Усмено и писмено решавање рачунских задатака из свакидашњега живота. — Упознавање геометријских слика и телесâ и мерење цртâ и прорачунавање најпростијих геометријских површина и телеса.

А.) Рачун.

I. Разред.

Развитак бројевâ и четири врсте рачуна устмено и писмено са једно и вишеименованим бројевима од 1—20.

Новци и мере: Новчић, четвртак, десетак, форинта, петица и десетица; м (метар) дм (дециметар); кг (килограм); дан, седмица, свитак (табак) и слог (туце — тесте) папира.

II. Разред.

Развитак бројевâ и четири врсте рачуна са једно- и вишеименованим бројевима, усмено и писмено од 1—100.

Новци и мере: Понављање из I. разреда и двадесетак, $^1/_4$ форинте, дукат или цекин, педесетица, стотинарка и цм (центиметар; хл (хектолитар) дкг (декаграм); сат, минут, месец, седмице и године, столеће, књига папира.

III. Разред.

Даљни развитак бројева, четири врсте рачуна са једно и вишеименованим бројевима, усмено и писмено до 1000. — Множење с једно — и двобројним множитељем и делитељем.

Новци и мере: Опстовање онога, што се у III. разреду учи, и: хиљадарка; мм (милиметар); км (километар; q = метричка цента; г (грам) ризма папира и дани године. — Писмене задаће се сваке седмице у школи израђују.

IV. Разред.

Четири врсте рачуна са једно и вишеименованим бројевима и десетичним разломцима. — Познавање простих разломакâ. — Претварање најобичнијих простих разломака у десетичне. — Решавање рачуна из свакидашњег живота са обзиром на домаће, земљоделске обртничке прилике.

Сваког месеца једна рачунска школска задаћа.

Новци и мере: Понављање свега, што се у III. разреду учи.

Б.) Геометријско обликословље.

I. II. и III. Разред.

Упознавање праваца. Упознавање углова, троуглова и четвероуглова на стварима.

IV. Разред.

Црте, углови, троугли, четвероугли, правилни полигони и круг.

IV. Стварна обука на темељу читанке.

Наставна циљ: Младеж се има упознати са најнужнијим реалним знањима и стећи што више конкретних претставâ и појмовâ, изобразити ум, оплеменити срце и усавршити говор.

А.) Земљопис и повеснница.

I. и II. Разред.

У првом и другом разреду у свези са очигледном наставом упознају се ученици са својим местом рођења и завичајем.

III. Разред.

Познавање домовине, полазеć' од места рођења и завичаја у концентричним круговима, при чему се има особито у обзир узети на жупанију, у којој се школа налази и на околне најближе жупаније. — Најбитнији земљописни појмови. — Кратке слике из повеснице српске и хрватске по читанкама за III. разред.

IV. Разред.

Потпуно познавање краљевинâ: Хрватске и Славоније. — Познавање Аустро-Угарске монархије. — Суседне државе. — Европа. — Облик и кретање земље. — Слике из повеснице српске и хрватске по историчним чланцима из читанке за IV. разред.

Кратка поука о земаљском уставу, о правима и дужностима грађанâ по читанци.

Б.) Природне науке.

I. и II. Разред.

У првом и другом разреду здружена је та настава са очигледом наставом.

III. Разред.

Познавање најкориснијих и најшкодљивијих природних производâ домовине из сва три царства. — Главни услови човечија здравља.

Главни појави топлоте, ваздуха и воде, све у свези са дотичним предметима у обе читанке.

IV. Разред.

Познавање најкориснијих и најшкодљивијих домаћих и иноземних природнина. — Главни услови човечијег здравља.

О топлоти, ваздуху, светлости, магнетизму и муњи. — О звуку. —

Све ово у свези са предметима за читање.

V Земљоделство и домоводство.

Наставна циљ: У младежи се има пробудити воља к напреднијем газдовању и кућарству.

Ова наука спада само у IV. разред. — Поучавање у воћарству, вртарству и свиларству из радње у школском врту. — У колико околности допуштају, поучавање у ратарству и виноградарству према местним потребама.

Женска се младеж има упућивати у повћарству и у најглавнијим правилима уредногa домоводства и то све практично.

VI. Женски ручни рад и кућарство.

Наставна циљ: Женска се младеж има оспособити, да може обављати најобичније женске ручне и кућне послове.

А.) Женски ручни рад.

I. Разред.

Промаљивање (качкање, хекловање.) — Почетна очица. — Подвезице са кратким очицама. — Промолка, (машне.) — Каричица. — Чврста очица. — Једноставни (прости) ступић. — Састављање ступића и каричица у лаке узорке.

Ушитци са простим узорцима.

II. Разред.

Промаљивање. — Узорци с каричицама, ступићима и чврстим очицама. — Плетење. — Управна очица. — Лаки узорци од

управних и наопаких очица. — Додавање и одузимање. — Уплетање прекинуте нити.

Парање плетива. — Завршивање плетива. — (Све то, вежба се тако, да се тим уједно плете подбрадач или други који једноставни предмет.)

Женска наногвица за школску децу.

III. Разред.

Промаљивање. — Геометријски облици чврстим очицама. — Разни предмети за практично употребљавање, изведени промаљивањем мушких наногвица.

Подплетивбње наногвица.

Шивење Набирање. — Прошав. — Ретки прошав. — Покрстица. — Бесежење тканина. — (Вежба се најпре на канави, јаком конопљаном платну — а за тим на разним предметима.)

IV. Разред.

Промаљивање. — Узорци с тежим очицама. — Плетење. — Уплетивање пете. — Везење. — Прегледалице. (Merktuch) (Вежба се најпре на комаду платна.) Шивење. — Пошав и обшав. — Протушав. — Шав за игле. — Крпљење рубља. — Тунеско промаљивање, врпање (уплетивање нити) глаткога рубља и плетива.

Б.) Кућарство.

IV. Разред.

Упућивање женске младежи у најглавнија правила уредногакућарства разговором и за време учења ручнога рада, и то: Својства добре кућанице. — Храна. — Справљање и похрањивање живежа. — Чистоћа руха. — Стан. — Чишћење намештаја, посуђа и стакленине. — Познавање пређе, памука, тканине и другог градива. — Огрев. — Осветљење. — Сапун. — Поступак са млађима (служавкама.) — Нега болесника. — Прва помоћ у нужди.

VII. Краснописс.

Наставна циљ: Разговетно, чисто и правилно писање ћирилицом и латиницом.

I. Разред.

Писање у свези са читањем само ћирилицом.

II. Разред.

Вежбање у писању по генетичком развитку писмена ћирилицом и латиницом. — Арапске бројке до 100.

Вежбање у лепом писању почетних великих писмена.

Преписивање пословица и реченица по прегледалици на табли лепо написаној.

III. Разред.

Вежбање у писању по казивању (диктандо) реченица, које садрже у себи правила живота и које ученици најпре на изуст науче. — Написано ћирилицом има се по том преписивати и латиницом. — Писање арапских бројака до 1000. — Познавање римских бројака до XX.

IV. Разред.

Наставак лепог писања диктандо ћирилицом и латиницом са непрестаним обзиром на велика писмена. — Пишу се на изуст научене пословице, и мудре изреке. — Арапске цифре до милиона. Писање римских бројева до M. — Разломци. — Римске цифре.

VIII. Цртање.

Наставна циљ: Будити осећаје према лепим облицима, а руку и око вежбати у мерењу, распознавању и цртању предмета, ограничених цртама и равнинама.

I. Разред.

У свези са очигледном наставом на таблици по узорима и буквару.

II. Разреп.

Правци и углови и цртање најпростијих ликова по гледалицама нацртаним на школској табли.

III. Разред.

Четвереуголници и троуголници и разни облици на том основу по прегледалицама нацртаним на школској табли.

IV. Разред.

Понављање градива III. разреда.

(Наставиће се.)

НАРОДНА НАСТАВА У ФРАНЦУСКОЈ.

II.

Дечија забавишта.

(Свршетак.)

У Паризу било је 1888. године 123 управитељке материнских школа, и ове су по плати овако биле распоређене: 50 њих уживале су плату од 3450 франака, 50 по 3100 фран., 23 по 2750 франака. Још је било 307 помоћних учитељица, које су такођер имале врло лепе плате. Но поред овако лепе плате, оне имају и врло много посла. Као што смо напоменули код њих нема

дужег одмора од 10 дана. Па и тај одмор не могу све учитељице једне школе уживати, увек мора по једна бити у заводу.

Управитељка може одсуствовати само са дозволом надзорниковом; ако ће више од три дана одсуствовати мора имати дозволу од окружног школ. надзорника; ако више од 8 дана онда јој нужна дозвола од жупанијског управитеља.

Све матер. школе, које се налазе у Паризу, смештене су у врло лепим зданима, само је та једна мâна, што немају пространих вртова него мала двориштa дрвећем засађена У једну материнску школу дозвољено је само 150 деце примити. У Паризу је било 1888. године 127 оваких школа, у којима је за 22.879 деце било места; просечно на једну школу долази 180 деце. Од 127 школа само 8 нису имале по закону прописаног простора За зидање матер. школа постоје засебни закони. Место, на ком ће се зидати, мора бити што више у средишту, да је удаљено од свих нездравих и опасних места. Земљиште да је суво, просторије за децу да су при земљи, а само за старију (4—6 год.) могу бити на првом спрату.

Здање матер. школе састоји се из следећих просторија. Улазак који служи уједно и за чекаоницу родитељима; просторија за свлачење и забављање; једна покривена и около затворена зграда; кухиња за зготовљавање и погревање јела; 3 или 4 разр. дворане; двориште за играње; стан за управитељку и послугу.

У покривеној и затвореној згради има за свако дете по 0·8 □ m. места. Ту се налазе клупе и столови за децу. Поред зидова налазе се чивилуци за вешање горњих хаљина и шешира. Ту се налазе и умиваонице за по 15—20 деце, које су тако удешене да чиста вода озго утиче а прљава оздо истиче. Поједине умиваонице су 0.6 m. високо од патоса. Поред ове дворане налази се кухиња.

У разредним дворанама има за свако дете по 0.8] m. места. Облик дворане је правоугли четвороуголник, ком ширина не сме бити више од 7 m. У свакој дворани има малих скамија за 50 деце; скамије су обично за по 2 ученика.

Двориште за играње је различите величине; има за по једно дете од 2—5 □ m. простора. Двориште је засађено дрвећем. Између дрвећа остављено је доста места за играње. Ту се налазе и клупе са наслоном за седење. Између појединих здања воде 1 или 2 m. широки ходници, у случају кишовитог времена деца се склањају у те ходнике.

Управитељкин стан стоји засебно од осталих школских зграда. Стан јој се састоји: из предсобља, кухиње, собе за обедовање, 3 собе и подрума. Овај је стан обично у првом спрату.

Материнске школе у Француској готово су све женскима поверене. И не само да је учитељско особље него и надзорни одбори су саме женске. У свакој општини где има јавна матер. школа, постоји и један одбор од самих женских, ком је само председник мушки и то начелник дотичне општине. Чланице одбора, на предлог начелников, именује окружни шк. надзорник. Задатак овога одбора је, да пази на здравље дечије, да се школе у добром стању држе и да пази на

употребу фондова и прилога, који су остављени на издржавање деце. Особени надзор над материнским школама врше државне надзоркиње, које министар именује. Сада има 4 оваке надзоркиње. Сваке године им министар определи које ће округе имати да надзиравају. За ове надзоркиње само оне женске могу бити наименоване, које су навршиле 35. годину, које су бар 5 година практично радиле и које су положиле испит за надзиравање дечијих забавишта.

У појединим жупанијама воде надзор над матер. школама или надзорница осн. школа или министар именује надзоркињу. Ова надзоркиња може имати и више жупанија, да води надзор. За жупан. надзоркиње могу бити само оне наименоване које су бар 30 година, да су 3 год. практично радиле и да су положиле испит за надзиравање материн. школа. Жупанијске надзоркиње су потчињене окружној надзоркињи. Посао жупан. надзоркиње је: да надзирава школе, да подноси предлоге о наименовању и премештању управитеља и пуномоћника на матер. школама. Извештај сваког испита подноси окр. надзоркињи,

Оваких женских надзорника има само у 12 жупанија.

У Француској не постоје засебни заводи за изображавање забавиља, него је свака учитељичка школа уједно и школа за забавиље, јер свака дипломирана учитељица уједно је и забавиља. С тога поред сваке учитељичке школе, као вежбаоница, налази се и једна материнска школа, где се учитељице за време трогодишњег бављења припреме за учитељице осн. и матер. школа.

Осим ових има у Версању једна са учитељичком школом скопчана т. з. „Ecole Pape Carpeutier“ у којој се припремају женске за управитељке основ. и матер. школа. У ову се школу примају од 20—30 године, које су положиле основни испит из педагогијских наука и које овде положе пријамни испит. Припрема траје годину дана.

По званичним статистичким исказима било је 1887. у Француској 6090 матер. школа. Од ових је 3597 јавних и 2483 приватних Ове школе је походило 543.833 деце, а радило је 9319 учитељица.

Јавних материнских школа има 2000 општина, а у осталим (34.000) општинама још никако да се опријатеље са тако корисним школама.

С мађарског превео
М. Б. учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Почетак школске 1892/3 године у Сомбору. У учитељској и у свима Србским Сомборским школама започета је школска 1892/3. година првог Септембра по нашем календару. Првих дана понављали су испите приправници, који су имали недовољну једну или две оцене, и држано је уписивање.

У недељу 6. Септембра држана је седница професорског збора, у којој је високоблагородни господин Др. Ника Максимовић подпредседник Школског Савета објавио професорском збору милостиво решење високославног Школског Савета у дисциплинарној ствари Др. Б. Усљед тога је одмах сутра дан

7. Септембра Драгутин Блажек учитељ хармонијског појања у звање своје репонован.

На Малу Госпојину 8. Септембра држано је свечано Призиваније Светога Духа, а настава је започета у свима разредима 9. Септембра.

Исто тако је првих дана месеца Септембра започета настава у вишој девојачкој и у основним школама Сомборским.

У учитељској школи уписало се оволико: У први разред примљено је 25 мушка и 52 женска, свега 77 ученика; у други разред примљено је 19 мушких и 40 женских, свега 59; у трећи разред примљено је 23 мушких и 35 женских, свега 58 ученика. И тако број приправника мушких у овој учитељској школи је 67, а приправница 127. Укупан број питомаца Српске учитељске школе је 194. Ово је највећи од досада постигнутих бројева питомаца, у овој школи, и са 14 већи од лањскога броја.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа приспеле.

„Научна основа за православне вероисповедне српске народне школе у краљевинама Хрватској и Славонији са једном, две, три и четири учитељске снаге, издана наредбом православног српског народно црквеног Школског Савета од 7. (19.) Марта 1892. Бр. ШС. 72/18. У Новом Саду, штампарија српске књижаре браће М. Поповића.“

„Протојереја Петра Смирнова изложење хришћанске православне вере. Дио I. Превео Јован Петровић катихета и професор на кр. великој гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу. Дионичка тискара у Загребу, 1892. Ова је књига с благословом Његове Светости Патријарха српског издана и за школску књигу проглашена. Особито се може употребити као учебник у вишим разредима гимназијским и реалним. Цена је 80 нов.“

„*Пупољци* написао и превео Петар Крстоношић. Издање штампарије А. Мужика у Сомбору, 1892. Цена је 35 нов.“

☞ Умољавају се сви они, који „Школски Лист“ уредно примају, а за њега нису предплату до сада положили, да нам у најкраћем року овогодишњу предплату пошљу; относно, умољавају се господа учитељи, да код црквених обштина настоје, да нам ове пошљу предплату за лист, који се школама шаље.

Администрација
„ШКОЛСКОГ ЛИСТА“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. У Сомбору 15. Октобра 1892. Год. XXIV.

ПОВТОРНА ШКОЛА И РЕЛИГИЈСКА НАСТАВА У ЊОЈ.

Јесен је. Настали први школски дневи. Деца се журе које ће пре да отиде у школу и да се упише. На то их и родитељи подстрекавају. И која су позната већ са школом иду и сама. Неку и родитељи воде: отац или мати, дед или баба. Поглавито новајлије. Ретко да ће који сам доћи. Понајчешће их доводе: деда или баба. Отац онда води, ако је и сам средњевечан човек. *Младом* оцу не годи, да узме свога школског новајлију за руку и учитељу да га одведе. Као да осећа неки *стид*. А је ли овај оправдан?!.... Већ ево ти деде!...

Помози Бог господине! Ево, довео сам ти ђака. Мали је још. Као што видиш. Тек му је седма. Не би га дао у школу. Али — писали га. Па шта знам. Нека иде онда. Ништа велико не мораш ти њега сад учити. Нека се само научи у школи. До године, док мало одрасте, има времена и за науку. *Доста је сад да научи Богу се молити. То му јв и нужно.* За друго... баш неће „попа“ бити!...

Тако и тим речима од прилике предаје родитељ дете своје учитељу, доводећи га у школу. А то су веома карактеристичне речи. Нема сумње. Поглавито последње. У њима се огледа јасан појам, кога родитељи имају о школи. *Богу да се дете научи молити. Веру своју да познa.* Шта би му више и требало. „Попа“ и тако неће бити. Друго му је дакле све споредно. А таки појам о школи немају само сад родитељи. Тако је то наслеђено. Дакле од вајкада се провлачи, као народно *мишлење*. А у томе лежи и виши значај неки. *Наша народна школа је свагда и школа религије била.* У њој су се деца учила Бога познати и — Бога веровати. Богу као створитељу своме и оцу небесном — молити се. Бога љубити. У Бога све наде своје полагати. Па као што је то пре било, тако је и данас!...

И учитељ прихваћа свако за школу способно дете. Чим се упознао с њиме, већ други трећи дан приводи га познању највишег суштаства. И поступно, дете долази до појма о Богу. Учи га за тим Богу се молити. Све то бива уз приповетке о животу и делима спаса човечанског Исуса Христа и онога, што је томе предходило. Ту се упознају деца понаособ и са св. вером *православном.* Изуче у главном све основе, после чега би ваљало да постану свесни православни Хришћани. Сво то пак учење, како религије, тако и осталих дисциплина школских, траје пуних шест година. И после навршене шесте школске године, односно дванајесте живота, школа би имала да преда питомца свога друштву. Овде би дошло, да се сво из школе изнешено знање у праксу примене, како би од њега и стварне користи било. Али закон је нашао, да би рано било још, да се са навршеном дванајестом годином престане непосредна брига водити о будућем члану друштва људског. И доскочио је томе тиме, што је унео навршену дванајсту годину, као прво доба школско. Даље пак, стављају питомца под десциплине школске и то до навршене петнајсте године, узео је као друго доба школско. То доба пак познато је нами под именом „повторна“ *школа.*

*

Шта је задатак повторне школе?

Она треба сва у редовној школи стечена знања да понови и — утврди. Осим тога, повторна школа имала би ту тековину по околностима и да прошири. А пошто се из ње скоро непосредно у живот ступа, то би она имала више још и да пут покаже, како се у редовној школи стечено знање у праксу примењује. Према томе све, што би у обим њеног наставног плана спадало, одговара и захтеву, да учитељ редовне школе прихвати и — до краја изведе. А то је безсумње и оправдано.

Но застанимо мало. Размислимо и дубље још о тврдњи овој. Морамо доћи и до противног мишлења једног. Да се запитамо само: Да ли и религија спада у обим тога наставног плана? Према значају своме и циљи, коју ваља да постигне, *она се свакако изузети мора.* Не мислим да се избаци из повторне школе. То ми није ни близу у памети. Хоћу само да кажем: *не одговара захтеву да је учитељ прихвати ту и да је негује.* Он је са навршеном шестом годином школском, а дванајстом живота детињег своју веронаставничку мисију окончао, и боље да се изразим још — *заокружио.* Даље нити је позван, нити спреман да буде вероучитељ. А да ме

не би у томе мишлењу било ко криво схватио, нека му је на утеху, да ме не руководи никаква зла намера. Нема ни узрока за то. Не. *Ту ие руководи разлог баш за саму религију и учвршћење св. православља као народног веровања.*

Да то разјасним.

Данас је св. православље у већој опасности можда, него игда што је било. Ја тако мислим бар. А ништа га толико не подгриза, него назаренска јерес. И то је данас најопакији паразит на телу нашег народа. Томе не треба много доказа. Ваља завирити само у масу. Назаренских фанатика срешћемо на сваком кораку. А ови и раде. Као вуци подкрадају се стаду православном и освајају га. И наш је народ тога ради већ доста усколебан. Не треба много. Најмањи вихор и — да се занлачемо над развалинама. Та ето се та јерес увукла већ и у школе нам православне. По селима можете наћи тога пуно. Па већ ти мали Назарени задају учитељу доста невоље. Неће да се крсте. Неће у цркву. Јогунлук терају ревносно до краја. Премда их на јогунлук подстрекавају родитељи сами. А то је већ једна борба за учитеља. Но ту још може којекако и на крај да изиђе. Које молећи, које гонећи — често је победа на учитељевој страни. Али шта ће у повторној школи? Родитељи назаренске деце једва чекају, само да им деца доспу до повторне школе. И сама деца то желе. У повторној школи,, не веже их толико дисциплина школска, колико у редовној школи. Тако су ту више слободна. Могу рахатно исповедати своју лажну веру назаренску. Могу и св. православље њима својственим начином омаловажавати. Све то могу да чине у пркос свој строгости и озбиљности учитеља. И да богме, за учитеља настала би сад тек борба. Лажан наук назаренски ваља оборити, а св. православље уздићи и победу му извојевати. Борбу би ту морао да води сваки учитељ, који ма и искру озбиљног мишлења има о својој св. вери православној. Покрај те борбе, осталу децу би требало бар на правом путу задржати, да не би и они за својим заслепљеним већ друговима у — пропаст пошла. И сад да се запитамо? Одговара ли такова борба позиву учитеља основне школе нам народне? Приличи ли та борба њему? Ја одлучно велим: *Не. Никако*! Ето је то очевидно. На ту борбу позвани су сасма други фактори. А ти су фактори за њу и спремнији и — доколнији. Или зар није? Зар свештенство наше да се ни мало не заузме за св. православље Зар њему да је посве равнодушно у коме добу узраста ће

се народ заразити филоксером назаренском? Узимам само њу овде. Не, то није могуће. Данашње свештенство наше је далеко од тога сумњичења. И с тога, ја отворено велим: *религију у повторној школи морају свештеници прихватити.* Њима борба са назаренством и приличи. Они су пионири св. православља народног. Само ће га они спасти!...

Када дете сврши основну школу са својом дванајстом годином, оно је изнело из ње довољног основа из религијске наставе. Томе је доказ и постојећи „наставни план". И сад, на тој основи ваља зграду подизати. Ваља је „*палирати*". А да ли су за тај посао способни учитељи? Имају ли они за то спреме? Када се за свашта *способност* тражи, овде је још најнужнија. Према томе, очевидно је да учитељи основних школа нису томе послу дорасли. Ту могу наставити само позвани делатељи. А то су свештеници народни. То су делатељи у винограду Господњем... Но и тај подухват свештенства, да религију у повторној школи предаје, не сме бити као од беде. Он мора бити посве озбиљан и одлучан. И свештенство наше, које је свесно свога позива, не треба томе да се противи. Оно ваља баш свом љубављу замисао ту да прихвати. Тако ће само свештеник посведочити, да је веран пастир стаду своме, који и душу за овце своје полаже.

И један део свештенства посао тај већ врши. Шта више, као што нам је познато, по комуналним школама предаје свештенство религију и у редовној школи. Па кад један део свештенства може да негује религију у редовној школи, онда још пре може и то са мање труда приватити је у повторној школи. Тим начином истребиће за рана губу из тора и назаренску јерес у клици — рећи — угушити. Но што је још важније, само ће себи однеговати стадо духовно; и познавајући га скроз, као добри пастири знаће ода сваке непогоде га одбранити и — сачувати. Још као морална добит била би и та, што би се младеж јаче, верније и истрајније приљубила св. вери православној. У св. цркву би уредно одлазила. У одређене постове би се причешћивала, а тиме би се још постигла и чиста и права она свест црквена која ваља сваког православног Хришћанина да краси. Изишавши сад из повторне школе, и ступивши у живот — било мушко, или женско — свако би остало тако, какво је и однеговано. А ово је тим вероватније, што се зна, да ће бодро око духовног чувара и даље да мотри на рад и живот васпитаника. И на тај начин отпала би свака могућа

бојазан за православље народно. Оно би се живо развијало и напредовало у пркос свим лажним назаренским апостолима. За мало и о назаренству не би код нас ни спомена могло бити. Било би посве угушено. А угушило би га православље, које је свештенством учвршћено у млађане груди подмлатка нам народног. То је ето моје тврдо веровање. И с тога најодлучније исповедам, да *у повторној школи ваља свештенство религију да прихвати, јер је оно на то и сремније и позваније од учитеља основне школе*!

У Фелдварцу.

Т. Костић.

ШТА СЕ ИШТЕ ОД СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉА?

(За награду).

Под именом: „Српски народни учитељ“ треба разумети учитеља и васпитатеља младежи српског народа, по томе је дакле: народни учитељ — учитељ деце која српску основну школу полазе, а не учитељ народа. — Неким ученим педагозима најновијег времена, овај наслов: „народни учитељ“, баш пријатно не звони, као бајаги: учитељу се даје већа титула са већим значењем — него што ју један опробани философ има.

Част и поклонење философима гледе вишег и већег знања у високим наукама, од њих се више и не тражи у струци којој се посвете, али од српског народног учитеља у данашње време, иште се више, него од каквог уметника. Зашто? Ево зашто: Н. пр. вајарски уметник који стече себи лепа гласа због својих уметничко вештачких статуа — кипова, лакше ће претрпити критику за своје дело ако је нпр. један део тела своме кипу дао већи облик него што би му приличио, или ако је нпр. овај кип бојадисао са зеленом, жутом, црном, а требао је (по укусу других људи) бојадисати са: плавом, руменом, сивом или којом другом бојом; велим ово за вајарског, па и за сликарског, дрворезачког и др. уметника није то тако огромна погрешка, као што је велика погрешка за учитеља кад му рад у школи хрђаво критикују. Онај је уметник телом — а народни учитељ у српској основној школи мора бити, а то се иште, да буде уметник духом и телом т. ј. да буде на свом месту ваљан. Да ли се толико гледа на уметника резачког вајарског, сликарског, и т. д. као што се гледа на народног учитеља? Да ли свако прати рад и дело ових уметника? Не! Али рад, владање, успех и цео

живот једног народног учитеља, бодрим оком се пази и прати, оцењује, похваљује или куди ма у чем. Нека је учитељ нпр. најревноснији у своме раду, т. ј. нека се народни учитељ труди из све снаге да поверену му од народа младеж што више надахне науком или што но реч просветом — која му је корист, ако не живи уредно и умерено, ако не показује врлине хришћанске на које се може и мало и велико, и старо и младо угледати? Или, која је корист оној српској младежи, којој учитељ без воље, без радости, без осећања — тако рећи силом казује деци, шта им чинити ваља, а овамо ни сам не чини. Код сваког народног учитеља најглавнија је „воља за рад". На сваки начин да се учитељ без знања, без васпитања не може ни помислити. Народни учитељ мора бити стварно и умно образован, и психолошки васпитан човек. Христос Спаситељ је рекао: „Будите савршени, као што је савршен Отац ваш који је на небесима!" И заиста! Зар може онај васпитавати и учити децу, који није на чисто са педагогијом, дидактичко методичким знањем а уз то још ако нема учитељске практике? Не може! А може ли онај васпитавати младеж, који баш не зна, нпр. није могао, или није имао прилике, средства да прибави себи практике, знања дидактичко методичких, али је зато он ипак и душом и телом педагог? Може! И јоште куд и камо бољег успеха и веће користи од таквог учитеља. Зашто? Зато, јер он ма да није струковно образован т. ј. он је од природе рођени учитељ. Ма да он нема Бог зна какве теорије, зато он боље упућује можда своју децу у вери, у добродетељима и основним знањима. Од таког народног учитеља и не може се искати сјајног успеха у погледу теорије. Зато је ипак он пример ваљаних учитеља. Дистервег вели: „Школа вреди управо толико, колико и учитељ". Али од правог српског нар. учитеља, који својој дужности, и своме позиву може задоста учинити, и који је релиогозно морално васпитан и образован иште се, да буде душом и телом, вољом и радом учитељ поверених му ученика.

Учитељ се — поред свог обстанка — има једино бринути за благо и напредак поверене му младежи. Учитељ мора бити народној младежи: отац и мати. Зато се више пута и од већине родитеља чује: „Довео сам ти дете, па ти остављам на душу". То су речи многих родитеља, који ово из свег срца изговоре, поверавајући своје чедо учитељу, као детињем, после Бога и родитеља, највећем ддоброчинитељу. Шта то значи? То значи, да родитељи шаљу свој ецу у школу из свог собственог побуђења и поверавају их учи-у

тељу, да им он — од дана, када ступе у школу — буде васпитатељ, да их он на добро упути, а ако су и иначе од природе добра и ваљана, да их у добру још боље утврди, а ако су од природе хрђава нпр. несташна, јогуната, глупа и зла, да их од зла одвраћа, да их учини пристојним, да их на добро својим саветом упути; да их у школи према њиховом добу, узрасту, развитку и темпераменту, прописаним наукама, и саопштеним својим знањем обогати, да их оспособи, за достојне чланове људског друштва, да им отвори умне очи, да их из таме незнања у сјајно поље светлости доведе. — Тим начином и сами родитељи, учитељи, па и ученици долазе до непобитне истине, да је знање светлост и моћ, да је разум и размишљање она способност духа нашег, без које човек у данашњем кругу живота, и у данашњим приликама, обстати не може. Нпр. у данашње време ако сељак не зна читати ни писати, а покрај тога још ако на жалост није од природе даровит, да може — што нам народ каже: ма и на прсте рачунати — онда је такав човек кад већ морам казати српско народну реч: окати слепац.

Данас хвала Богу има и у најмањем сеоцету српска основна школа, а школâ остале нар. одности има безброј по целом свету.

(Свршиће се.)

СВ. САВА.

(Поглед на једну лепу страницу српске историје и педагогије.)

(За награду.)

(Свршетак.)

На тај начин укоренило се православље дубоко у душу и срце Србиново. Православље постало је у Срба народном вером. Шта више вера и народност српска слиле су се у један истоветан појам; једно без другога не може да буде. Србин се чврсто држао своје вере и народности и сачувао је те своје највеће светиње уза све буре и громове све до дана данашњега, а чуваће их до год тече једнога Србина.

Све је то плод неуморнога, пожртвовнога и прегалачкога рада св. Саве. За така велика доброчинства, која је учинио своме народу, уврстио је народ свога учитеља и просветитеља у ред светитеља и слави сваке године, где га год има, на најсвечанији начин успомену његову и сваки пут храни душу своју узвишеном храном.

VI.

Две стотине година живовао је Србин лепо и славно под славнима краљевима и царевима из дома Немањина, две стотине година за најславније епохе у животу своме иђаше Србин вољно да стигне мету човечанског развића. Неслога српска и сила турска срушише српску царевину и Србин поста роб крволочноме Турчину а напредак, који заснова св. Сава а његови насљедници наставише, наједном се прекиде, сјајне светлости нестаде а место ње завлада страшан мрак, у коме су авети, крволоци и вампири пировали свој крвави пир, стремећи да угуше и саме сећања на пређашњу славу и величину, стремећи да угуше сваки даљи напредак Србинов. Али Србин имађаше у себи неодољиву снагу, која га је очувала од пропасти. А то је православље и св. Сава.

„Ако и паде, — вели Мајков, — државна самосталност и неки се посебни људи истурчише, опет Срби осташе Срби какви су и били са својом вером, са својом народношћу и са живом љубављу к самосталности.

Катастрофа, која је уништила зграду српске царевине, није могла Српству учинити никакова квара. Политична па и особна слобода српскога народа столећима је угушена била тешким турским јармом, али је Србин био слободан и независан у својој српској цркви, која није давала да српски живот труне страни елементи, те је тако уздржавала живот српскога народа и оживљавала га све новом и новом снагом. У робовању надомјештала је српска црква политичну слободу а својом дивотном моралном науком водила је српски народ преко политичне провале и неизмерних непогода узвишенима идеалима и снажној самосвести народној, што је онако дивно оцртано у величанственима творевинама српскога народнога духа“.

А св. Сава, чије је тело почивало у кивоту у манастиру Милешеву, бејаше и сада срце, које је тешило и храбрило Србина у патничком животу његовом, као што вели Мијатовић. Манастир св. Саве био је као тврда кула морска, на којој се никада не гаси сјајан пламен, који далеко у мрак светлост баца.

Па и то му уништи бесни потурчењак Синан паша. 24. априла 1595. даде на Врачару спалити мошти св. Саве, мислећи да ће тиме утрнути живот српскога народа. Али се паша преварио. Кроз праску паклене ватре и дивљу вику бесних Турака, кроз зве-

кет убојнога оружја и очајни врисак ојађенога Србина, чуо је Србин утешне речи свога светитеља:

„Не бојте се децо мила,
Што вас кињи врашка сила;
Мртвом телу ко се свети,
Том и празна сенка прети:
Ништаве су људске страсти
Код божије вечне власти!
Ја остајем у свом роду,
Док војује за слободу,
Док му црква срце блажи,
Док му душу школа снажи.
Настављајте моја дела,
То је слава неувела,
То ће престо повратити,
Моје тело осветити“. *Ст. Лазић.*

Св. Сава остао је опет у народу своме а они, којима је он још за живота свога поверио просвету свога народа, ма колико да су утонили у турском мраку, верно су вршили аманет његов. Узаман је, вели Таљандије, стара држава српских краљева претворена у развалине; узаман су Турци напунили све вароши, заузели све градове, у шумама и планинама, на дну неприступних долина, у ладу опалих манастира, и по самим крпама незнања и сујеверства, упорно се крио и чувао спомен старе славе и снаге. Никада доиста није религија свој задатак боље извршила; нигде аманет није верније очуван, нигде стража буднија, правија ни поузданија између смрти и васкрса народнога. Сва патња и све небројене муке, које је Србин поднио у ропству, не бејаху кадре, да угуше унутарњу снагу српскога народнога живота, да угуше у њему здраву клицу за развитак, коју је у њега усадио још св. Сава.

VII.

Ако српски учитељ треба угледа и потстрекавања у своме тешкоме раду, нигде га неће наћи тако дивна и величанствена као у животу св. Саве. Никакова студија неће му бити толико од користи колико изучавање живота и рада великога српскога учитеља и просветитеља.

Изучавајући живот св. Саве опазиће српски учитељ, да је он радио управо онако, како захтева модерна педагогија. Као прави син свога отачаства, које је хтео да поведе савршенству човечан-

ском, оде у св. Гору, да се ту на извору тадање науке спреми за свој велики рад, дође у Србију и дванаест пуних година изучаваше духовно стање свога народа. Тако спреман и схватив идеал опште народнога васпитања и образовања тадањега времена пође чврстом вољом и необичним прегнућем да остварује тај идеал не жалећи никакова труда ни напора, не презајући од никакових препрека и устава, које је пред собом гледао. Чврста воља и необично прегнуће, којим је пошао на рад; божанска љубав, коју је осећао према своме народу; велика васпитачка својства, којима га је Господ Бог обдарио и која је он сам развио до највишег савршенства; дивни углед сваке врлине, који је улевао светачко штовање; благост и љубазност, којом је поступао; једноставна а дивна беседа, која је народ привлачила и заносила, да јој се дивио и сам краљ Стеван чувени тада књижевник српски и велики научник а нарочито истрајност, која се није никада умарала, свлада све запреке, очисти духовни живот српски од свакојака труња и даде му трајан, вечан основ.

И ако је ропство турско много штете нанело Српству, ипак је дух радње св. Саве остао неповређен и сва данашња просвета српска почива на основу, који је он положио. Он је сунце, које је обасјало све српске стране а и дан данас обасјава.

Куд ћеш бољега угледа? Само те драги читатељу молим, да ми не забавиш, што сам ти дао овако бледу слику и буди добар те ме испричај, јер је овај састав писан у векикој душевној трзавици и материјалној невољи. Осим писаца, које сам већ поменуо, употребио сам понајвише Павловића (Житија крал српских), Никетића (Историски развитак српске цркве), Ковачевић — Јовановић (Историја српскога народа), Sasinek (Ulfilas a glagolské pismo), Срећковић (Историја српскога народа).

ПОВЕРЕНИЦА.

Благородном и високоученом Господину

НИКОЛИ Ђ. ВУКИЋЕВИЋУ,

привр. глав. школ. референту, управитељу учитељске школе, управитељу сомборских срб. верозаконских школа и члану Високог Школског Савета,

у Сомбору.

Високоучени Госпдине и врли наставниче наш!

У једном делу нашег народног учитељства, заведеног бесавесном и демагошком штампом, избиле су у последње време на по-

вршину врло ружне и немиле појаве, које заслужују најстрожију осуду.

Обест тих незрелих и заведених људи, не штеди данас никога не познаје врлина трудом стечених, не одаје заслужене поште великим, знаменитим и узоритим људма, који су својом спремом, својим умом, карактером и необичном вредноћом и истрајношћу прегли да пораде на бољитку и унапређењу свог милог народа.

Код тих људи данас је обичај грдити, рушити и обарати; они не презају нападати ни најсветије наше светиње. Свуда сеју неслогу, свуда шире раздор, свуда забадају трн.

Многи наши отлични, ваљани и узорити народни људи обасипани су грдњама, сумњичењима и подвалама најниже врсте. Срце нам се стеже, кад уочимо, шта се и како се код нас ради. Код нас као да се изгубила мера, којом се мере заслуге, трудбе и пожртвовања наших отличних људи око народних ствари.

Отуда није чудо што ти бесавесници не поштедише и Вас, узорити наш наставниче, већ бесомучно стадоше нападати на Вашу светлу прошлост и јавни рад, држећи у својој бесомучности да су они кадри једним потезом свог дрског пера оборити и поништити тридесетогодишњи рад једног трудољубивог и узоритог народног раденика и трудбеника, као што сте Ви, уважени и племенити наш учитељу.

Радо признајемо, да је сваки јавни рад подвргнут и јавној оцени, али та оцена ваља да је компетентна, безпристрасна и достојанствена. Но шта ми видимо? По обести тих јадних синова излази, као да сте Ви целог Вашег века српском роду само зла, а никаква добра чинили! А где су стотине учитеља, које сте Ви очински однеговали и у српски народ упутили?

Но уверени будите добри и мудри наш наставниче, да у народу нашем није још све заражено и окужено. Има у народу нашем, још здравог и увиђавног учитељства, које ће овај дрски нападај неблагодарних ученика на свог учитеља осудити и жигом срама жигосати.

Племенити и узорити наш наставниче! Ми, вршачки народни учитељи, клањамо се Вашем многогодишњем трудном и марљивом раду. Хвалу одајемо Вашем мудром и очинском старању, око васпитања нашег и васколиког нам бољег учитељства. Желимо Вам из дубине душе, да Вас милостиви творац још дуго поживи и одржи здрава и чила на корист српског народа, на утеху српске цркве,

школе и просвете, на дику и понос Ваших многобројних пријатеља и поштоватеља у народу српском. За вами стоји светла прошлост коју нико није кадар осумњичити, окаљати и омаловажити, а пред Вама иде леп глас, те смо уверени, да се не ћете обазирати на подла и недостојна нападања бесавесних и неблагодарних ученика, које сте ви очински, марљиво и брижљиво само на добро учили и упућивали; већ да ћете и даље урођеним Вам прегалаштвом и ванредном истрајношћу, савесно делати, недајући ни сенка да падне на светлу прошлост повереног Вам завода и на Ваш узвишени позив.

А клеветницима, недостојним и неблагодарним ученицима и жалосним народним учитељима, који се на свог учитеља каменом бацише, изричемо овим своју осуду и презрење.

Из седнице учитељског збора, држаног у Вршцу 22. Августа 1892.

Васа Лазаревић, перовођа. **Стеван Бошковић,** председник.

Чланови: Никола Брашован, Светозар Брашован, Емил Пандука, Софија Јекићева, Стеван Јовановић, Макса Пантелић, Ђорђе Лукић, Емил Стефановић, Миша Стојановић, Агница Лукић, Мара Мандукићева, Драга Везенковићка, Ленка Гердец, Стева Марјановић, Софија Лукићка.

НАУЧНА ОСНОВА

за православне вероисповедне српске народне основне школе у краљевини Хрватској и Славонији са једном, две, три и четири учитељске снаге.

Издана наредбом српског прав. народно-црквеног Школскога Савета од 7. (19.) марта 1892. бр. Ш. С. 72/18.

ДЕО I.

Научна основа за школе са једном учитељском снагом.

IX. Црквено појање и световно певање.

Наставна циљ: Млáдеж се има оспособити, да може правилно и благогласно појати најобичније црквене песме, што се у православној цркви употребљавају.

Те црквене песме ученици III. и IV. разреда под управом својега учитеља имају на недељном и празничном богослужењу у цркви складно појати.

Уз то се има настојавати, да се појањем црквених песама, племенита чувствовања, лепоте, благоправности и побожности у младежи бу̀де и негују.

У часовима за наставу у српском језику одређенима, уче се и световне песме и то оне, што се у читанкама налазе и настоји се, да се певањем тих песама оплемењује срце и оживљује родољубно чувство школске младежи.

I. и II. РАЗРЕД.

Вежбање слуха и гласа на основу светских народних напêвâ (мелодијâ) деци лако схватљивих.

Из црквеног појања: уче се кратка одговарања на јектеније као: Господи помилуј. — Тебје господи. — Подај Господи! Амин! Слава тебје Господи слава тебје. — Господ воцарисја. — Буди Господи милост твоја на нас... и сви недељни прокимени. — Рождество твоје и Общчеје воскреније...

Отца и сина и т. д. — За учење у другом разреду употребљавају се све оне духовне песме, које су у прописаном црквенославенском буквару са звездицом означене.

Световне песмице певају се оне, што се у буквару и у првој читанци налазе.

III. и IV. РАЗРЕД.

Продужење, вежбање слуха и гласа на основу светских и црквених напева и мелодија, уједно познавање гласова и то дугих и кратких, јачих и слабијих, виших и нижих на основу научених мелодија.

Потпомагање слуха гледањем тако, да се деца вежбају бележити гласове по трајању јакости и висини.

Понаособ из црквеног појања има се учити ово:

У III. РАЗРЕДУ:

Мáло: „Благослови душе“ — „Јединородниј сине“.

Велико: „Господи помилуј“. — Једанпут.

Исто молбанско једанпут и трипут.

Велико: „Тебје Господи“ и велико „Амин“.

„Алилуја“ пред Евангелијем. Велико.

„И духови твојему“ и „Слава тебје Господи“.

„Јелици во Христа креститесја“....

„Кресту твојему поклањаемсја“.

„Тјело Христово примите“... и почињући од: „Отца и Сина и свјатаго Духа“. — Цело обично Литургијско појање са изузетком Ирмоса и Причастна.

Одговарања на вечерњу: „Богати обнишчаша“.... и: Упованије моје“...

„Да исправитсја молитва моја“... и: „Благословљу Господа“.. на преждеосвештаној литургији. — Тропар и кондак храма. — Тропар на Никољдан. — Кондак на Богојављење. — (Оба тропара и песму о св. Сави).

Цветна оба тропара и кондак.

На Воскресеније Христово: Стихиру: Воскресеније твоје. — Тропар. — Ипакој и кондак. — На Вознесеније Христово и на Духове кондак и стихиру: „Царју небеснај“. — Осим тога имају ови ученици научити Антифоне и „входнаја“ на Рождество Христово.

Богојавленије, на Цвети. — О Васкресенију, Вознесенију Христовом и на Духове.

За учење текстова употребљује се ручна књига: „Малаја катавасија“ устројенаја Димитријем Поповичем парохом Сомборским“.

У IV. РАЗРЕДУ.

Ученици и ученице ова два разреда имају сваке недеље и празника на литургији, вечерњу, а по околностима и о јутрењу у цркви под управом и надзором учитељевим појати.

Тога ради уз непрестано вежбање и усавршавање у појању, што су у трећем разреду научили, имају они научити још и ово: Цело Благослови душе и Хвали душе моја Господа. — „Придите поклонимсја. — Тропаре васкресне свих 8 гласова. — Предстателство Христијâн. — Једну херувимску песму. — Достнојно јест јако воистинту. — И „Хвалите Господа с небес“ (недељно причастно).

Антифоне, Тропаре и Кондаке и Входнаја свих 8 Христових празника. — Тропаре свију Богородичних и већих светитељских празника. — „Вечери твојеја тајнија“ — велико „Тјело Христово“ и осим тога по могућству сваки има научити тропар својега крстнога имена.

Ови ученици имају још научити: појање на опелу као и одговарања на заупокојним јектенијама: „Со свјатими упокој“. — „Вјечнаја памјат“. — На послетку песме духовне о Божићу, Новом Лету, Богојавленију, Св. Сави и Св. Николају, имају ови најстарији ученици такође научити.

За учење текстова и за појање служи она иста књижица, што је и за трећи разред прописана, коју ови ученици имају свагда са собом и у цркву носити и из ње појати.

За тумачење текстова служи:

„Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања од Николе Ђ. Вукићевића“.

Примедба: Желети је, да у III. и IV. разреду један учитељ обучава све ученике у црквеном појању ради једнобразности у појању.

Понаособ из световног певања имају се научити у часовима за наставу матерњег језика одређенима, најлепше мелодије српске певати, а за певање употребљавају се у III. и IV. разреду у првој линији оне песмице, што су у дотичним читанкама уврштене, а уз њих још по околностима учити се могу и друге за ову младеж прикладне песмице чистог, моралног, родољубног и патриотичног значаја.

Довољно је, да се свакога месеца по једна нова песма у III. а једна у IV. разреду учи уз непрекидно понављање пре научених песама.

(Наставиће се.)

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ за салашку школу задужбину Ђене и Иде Брановачке у Сенти. Плата је 500 фор. и стан.

Тражи се забавиља за новооснована вероисповедна српска забавишта у Меленци и у Перлезу. — У Меленци је плата 360 фор. стан и огрев. У Перлезу плата је за забавиљу 360 фор. стан и 3 хв. меканих дрва, а за помоћницу њену плата је 140 фор. и стан. Иште се да су молитељке свршење приправнице, које знају мађарски, и да за годину дана испит за забавиље положе.

У Кишфалуби (у Барањи) тражи се учитељ с платом 300 ф. и станом.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву „Школ. Листа“ приспеле.

„Буквар за основне школе у краљевини Србији написао Стево Чутурило. Издање краљевине Србије. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1892.“ Буквар је овај по аналитико — синтетичком методу тачно изведен и са укусним сликама украшен.

„Пред Сабор члановима српско народног црквеног Сабора. У Новом Саду штампарија Браће М. Поповића. 1892.“

„Из Равнога Срема слике са села написао В. Милан Марин. Мостар издање прве српске књижаре Владимира М. Радовића. 1892.“

„Пред иконом крштења Христовог одговор проти Јовану Вућковићу професору богословије. Написао Младен Јосић свештеник. У Новоме Саду издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића. 1892.“

„Орао велики илустровани календар за годину 1893. уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година деветнаеста.“ Са насловном сликом Лукијана Мушицког и са многим другим лепим сликама. Орао за годину 1893. стоји само 50 новћића или 1 динар.

На орлови крили узлетио је **„Царић“** мали календар са сликама за годину 1893. Цена му је 20 новчића. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића у Новом Саду.

„Соко илустрован календар за годину 1893. Уредник професор Јован Грчић. Год. I. У Новом Саду издање књижаре Луке Јоцића. Цена 40 нов.

„Соколић илустрован календар за годину 1893. Уредник професор Јован Грчић. Цена 20 нов. У Новом Саду издање књижаре Луке Јоцића.“

Изашла је прва свеска **„Учитеља“** за XII. год. с овом садржином:

Чланци: Начело концентрације. — Како се данас предаје, а како треба да се предаје земљопис у основ. школи. — Учитељске пензије у Енглеској. — Једно путовање кроз васиону. — Дечје игре. — Предавање из срп. језика.

Забава и поука: (Из бележнице једног учитеља) Цаја.

Књижевни преглед: Ђачки одмор. — Буквар С. Чутурила. — Читанка М. Клицина. — Ručki učitelji. — Извештаји о дев. шк. у Нов. Саду и Панчеву, и тд. (још неколико прегледа и приказа књига и листова).

Учитељско удружење: Главни, надзорни и уређивачки Одбор. — Јавна благодарност. — Рад учитељ. скупштине. — Путовање у Загреб на учит. скупштину и изложбу учила.

Гласник: Новости. Промене у просвети. — Мишљење о учит. плати. — Учит. распоред. — „Одјек“ о „Учитељу“ и учитељима. — Уџбеници осн. шк. — Свештеничка скупштина. — Икона Св. Саве. — Занатл. изложба. — Споменици X. Вељку. и на Сланкамену. — Статистика, школа у Босни, Бугарској и Енглеској. — Белешке, Добротвори, Некролози и Читуља.

„Учитељ“ излази у месечним свескама од 5, 6 и више табака, стаје на годину 10 дин. на пола год. 5 дин. Годину почиње и свршава са школ. год. (од септ. до јула.) — Чланови Учит. Удружења добијају лист за једну четвртину цене јевтиније (за 7.50 дин.), а чланови ван Србије добијају лист за пола цене. (Чланови плаћају 5 дин. улога год.) Но докле се зборови не образују и док се не покупе и пошљу улози, и чланови треба за I. полгоће да пошаљу 5 дин., па ће за II. полг. послати само још 2.50 дин. Београд, Септембра 1892. год. *Уредништво „Учитеља.“*

☛ Поново молимо, да нам што скорије предплату пошљу, који до сада за ову дугују.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. **У Сомбору 15. Новембра 1892.** **Год. XXIV.**

ОПЋЕЊЕ С УЧЕНИЦИМА — ПОЧЕТНИЦИМА.

Написао: **Иван Крулец** у Љубљани.

„Љубав рађа љубав“.
Сајлер.

Одоше забринуте матере оставивши нам своје најдрагоценије благо, децу своју, да их васпитавамо и учимо. Свака нам је рекла по коју особину својега чеда, а гдекоја би још свога љубимца препоручила нарочитој пажњи нашој.

Хајдмо у школску дворану, из које нам допире плашљиво полугласно разговарање, које је више личило зујању пчела у кошницама, Треба, дакле, да ступимо пред оне, пред којима су нас можда неке мајке насликале као нека страшила. За то нас и очекују наши мали ђаци узбуђеним и радозналим погледима. Држим, да и нема за учитеља важнијега тренутка, но што је овај. То је мост каснијег му делања. Сви гледе у тебе — тишина настала. Искупљена млада чета запетом пажњом слуша твоју прву реч. Па и тебе обузме у томе тренутку чудно осећање, кад погледаш на поверену ти дечицу, која су се данас први пут извила из материна наручја, па ступила први пут у друштво својих истодобних садругова а под други не материн надзор.

Тој деци ћеш ти бити мила им мајка, озбиљни отац а и садруг им, као што вели педагог један: „са децом се и сâм мораш подетити“.

Тешко је све те особине имати; но истрајношћу и чврстом вољом, да се све то постићи.

Ако желиш да научиш, како ваља опћити са децом а ти уђи у њихову собу, кад им је и мати тамо. То је права књига — ту читај, ту се учи! Рећи ћеш ми: лако је матери, она их има тек неколико, а при томе су сви истога карактера; а у школи седи поред *иуначка*, *здрава* ученика у *леиим* хаљинама, *убого* сиротанче,

бистра погледа а *бледа* лика. Они су различитога стања и положаја на дому и у друштву, али у школи тога не сме бити. Обоје су дошли да их васпитаваш и учиш па за то их и мораш примити једнаком љубављу.

Како би морало бити жао сиромашку, кад би опазио да га презиреш а богаташа одликујеш. Тим више треба, да на њега пазиш, да му надокнадиш оно, што му сиромашни родитељи не могу дати а хвала ти неће изостати.

Нећеш наћи само ту разлику међу ученицима својима. Тамо опет седи дете, које не окреће свога лика, него мирно гледа у тебе. Иди к њему па ћеш се уверити, да је мало разумео од тога, што си говорио, јер је *наглух*. Томе јаднику реци коју љубазну, те да види, да ти је и он као и други. После опет наћи ћеш и *кратковиде* деце. Посади их ближе к себи, да би те лако видети могла, те да се не осећају усамљенима. Осим тога наћи ћеш ученике и са другим телесним махнама, за тим, да је које *слабо* и *болно* Ти су ученици понајвише ћутљиви и мирни. Тешко је поступати са таком децом; јер му вређа живце и мало оштрији говор.

То су само по неки примери наших ученика. Како би било могуће ступити пред таке ученике мрзовољно и дурљиво? Школа а нарочито основна школа учиниће само онда добар утисак, ако у њој веје весео дух и влада пријатност међу ученицима и учитељем. Мрзовоља учитељева не може одушевити ученика за све, што је лепо, нити за пријатност и добру вољу. Она отуђује учитеља од ученика. Да не би ученици у такој школи расрдили свог учитеља и озловољили га почну се претварати, те је онда у тој школи већ увучена претворност и потаја. Зато опћи са ученицима љубазно, твоје понашање нека извире из срца, да би имало пута к *срцу*, јер из *срца* излази. *Весело* и *вољно* делај у школи и ученици ће сматрати твоју науку као највећи дар. Али ако тај дар разделиш мрзовољно и натуштеним ликом, онда је дар промашио циљ.

Твоја доброта мора се огледати у твојим речима. Да би те ученици схватили и увидели доброту твоју из говора твојега, говори схватљиво и с почетка онако, како мати говори са децом својом. Било би којешта говорити одмах првог часа о граматичним правилима; јер би те то отуђило од њих, а и говорио би зидовима. Ученици, не навикнути на тај говор, дугочасили би се а то би била највећа мана у основној школи. Дете жели забаве, па нека је увек и има, а говор нека буде онакав, каквим они говоре. То велим за

прве часове а после ће се мало по мало чистити њихов језик и то на згодан и леп начин. За говорно градиво ваља узети ствари из дечја живота. Причај им по што год, реци им по коју лепу песмицу, отпевај с њима веселу песмицу, попази на игру њихову па ћеш видети на лицу њихову радост а из очију ћеш им читати рајску срећу. Из целог твога понашања морају деца видети искрену љубазност према себи, па ћеш видети, да је то капитал који ће ти донети обилата плода. Лепо би успевали учитељи кад би се по Келеру владали: Љубав мора водити учитеља у школу, мора му се у очима огледати, осетити се мора из његова говора — тако ће постати школа и њему и ученицима му пријатно боравиште. Школско небо нек је увек ведро; онда је и настава и учење двапут лакше и пријатније. Безвољан и расејан учитељ неће никад задобити љубав својих ученика, школа је несносна, њему немила а ученицима највеће бреме.

Са словеначког. **Иван Мартиновић.**

ШТА СЕ ИШТЕ ОД СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉА?

(За награду).

(Свршетак.)

Општа просвета допрла је у све крајеве света. Просвета ова, напредак људски у друштвеном животу шири се помоћу школâ и то у првој линији помоћу основних народних школа. Држава и народ сједињеним силама дижу школе где год људске потребе захтевају, а подизањем школâ, множе се и учитељи народни. Учитељ је вођа сваке школе. Сви народи европски надтичу се данас са оснивањем основних школâ. Међу напредне народе који се својски и одушевљено брину око подизања школâ, спада и наш српски народ, који путем црквено школских одбора, општина, поставља за учитеље својих вероисповедних и комуналних српских школа — подпуно свршене учитељске приправнике.

Српске учитељске школе: у Сомбору и Карловцу оспособљавају свршене учитељске приправнике за српске народне учитеље. Српске православне, вероисповедне, црквено школске општине, као и школски одбори у појединим мечтима где год се на упражњено или ново установљено учитељско месте стечај разпише, постављају сад само оне свршене учитељске приправнике, који су на јавном испиту за оспособљење подпуно задовољили те се тиме достојним показали за српско-народног учитеља.

Све је то лепо рећи ће неко, али кад овај неискусни младић из скамије изађе, и постане српским народним учитељем, онда он мисли да је тиме сад сву бригу скинуо с врата. Јест, ал новије, теже и веће бриге сад долазе. Од њега се иште много, па најпосле и то би он прегорео и сву муку и труд савладао, да му се добро награди, али се њему мало даје. Од њега се захтева тачност, уредност, и савестност у своме раду, али се њему тачно и савестно не иде на руку. Није ни чудо у таким приликама ако учитељев рад поред његове најбоље воље, застане у напредовању, кад се њему не иде на руку, кад му се ни стварно ни материјално не помаже.

Истина, свестан учитељ не боји се ничег, он немари баш много да ли ће га ко наградити, да ли ће му се труд уважити, а баш слабо мари ако му се поред његовог свестног рада уз пркос признање и хвала не даје. „Дјелајте дондеже свјет имате“. — „Свестан српски народни учитељ!“ — Ох како ли је красан наслов, како ли је ово значајно уважење за једног човека који сву срећу у том налази, кад својој дужности за доста учини. — Од српског народног учитеља иште се да он буде Србин скроз српским духом задахнут, да се труди као она пчела у кошници која са цвета преноси слатке сокове па их слаже, чисти и прерађује у кошници, исто тако треба и српски народни учитељ да у невиној младежи усађује српски дух, да буду свесни Срби и достојни наследници и штоватељи свега оног, што Србина дичи, краси, узвишује и оплемењује, како би могли с пуним правом носити име својих прадедова, у оном светлом поносу, у ком су српски родитељи, наши предци поникли чувајући св. веру православну, лепе српске обичаје као алем камен, не жалећи и живот свој за њих жртвовати. — Од српског народног учитеља се иште, да он у српском духу спреми српчад за достојне чланове српског народа, који ће свагда и на сваком месту светла образа и без страха рећи: „Ја сам Србин, српски син!“

Српски народни учитељ треба, да схваћа свој свети позив, и према своме позиву, одушевљено, тачно, савестно да врши све учитељске — васпитатељске дужности.

Српски народни учитељ треба да је скроз задахнут побожношћу, не облика ради пред децом него и пред народом. Њему, као и деци треба да се душа топи и наслађује у обредима и богослужењу св. православне цркве.

Па и само предавање (учење) у народној школи, треба да

доводи у свезу са св. православном вером, и са христијанским врлинама.

Не може своме позиву у пуној мери одговорити и потребама нашега народа задоста учинити својим учитељским радом онај, који у срцу свом нема побожносги. Побожносг је стуб, основ спокојства духа човечијег, праве среће и задовољства.

Ко нема љубави према Богу, нема љубави ни према људима, а још мање према деци.

Љубав према Богу, као најмоћнијем, најузвишенијем Господару целога света, као најмилостивијем оцу свију људи — треба у детињу душу улити док му је душа чиста, невина и неоскврњена. Љубав ја царица добродетељи, она је духовна вођа свију врлина. Народни учитељ треба живо деци да престави свемогућство, свудсуштност и благост оца небесног, треба да их својом речитошћу научи Бога свим срцем и свом душом љубити. Треба да им представи безконачну благост божију којом је Он човека обдарио разумом, слободном вољом и тиме га од осталих створова узвисио, задахнуо га божијом добротом. Он је душу човечију безбројним преимућствима обдарио. Он је ради човека створио небо и земљу, сунце, месец и звезде. Род људски је позван да Бога слави и велича, да Бога штује и љуби, а љубити може само онај у кога је чиста и искрена љубав. Чисту и искрену љубав, и праву побожност, треба народни учитељ да улије у душу детињу. Залуд је народном учитељу сво знање физике, антропологије, дијететике, геометрије и т. д. ако он није побожан, и ако нема љубави према цркви и школи.

Такав учитељ боље да и није учитељ, јер такав учитељ је само на штету невиној младежи. Учитељев рад без одушевљења, самопрегоревања, без воље и љубави, налик је на млин који не меље.

Главни услов дакле без којег се српска народна основна школа замислити не може, јесте тај, да је учитељ ваљано васпитан и образован. Цело његово покретање треба да му је достојно лепог назива: „учитељ“. Морално и религиозно владање треба да му је она светла звезда, на коју свако невино око свој поглед баца. Од српског народног учитеља се иште, да буде образац умерености, вредноће, и трезвености. Налазили се српски народни учитељ међу народом, међу децом у противном стању горе наведених врлина, онда је он прави отров душевног васпитања и образованости. Он онда не само да себи шкоди, него служи на саблазан тога народног подмладка, којему је он одређен за васпитатеља, и онда такав учитељ, што је сасвим природно,

не одговара захтеву тачности и свестном раду. Такав учитељ губи поштовање и углед међу народом и међу својом властитом децом. Може ли бити напретка у школи где је учитељ неморалног владања, где учитељ небрежљиво врши своје школске и васпитатељске дужности, где се учитељ што је на жалост, највећа мана — свађа са свештеником, где учитељ прави партаје, где се учитељ дружи са неваљалим друштвом? Не може! Све што чини учитељ, чине то и деца па и народ, како се влада учитељ, онако и ученици. Наше старе предке је веселило и челичило у правој моралној и религиозној свести примерно владање учитељево.

Учитељу! Твоје звање, твој рад треба да ти се мили и треба да ти је ова жеља још од детињства у срцу усађена. Ти се примаш рада онаког истог, као што се вредни баштован прими велике баште у којој да засади воћке младице, да их негује, чисти, подрезује и залива како би из њих онаке воћке израсле, које ће лепа плода давати и баштовану и оном који му је дао да засади. Учитељско звање треба да ти је од Бога дато, треба да ти приличи, да осећаш љубав према своме позиву, јер ћеш само тако без бриге заслађити горке дане твог учитељског живота.

ДУЖНОСТИ ДЕЧИЈЕ И КАКО ДА СЕ ДЕЦА РАДО НА ЊИХ НАВИКНУ.

Основатељ данашње школе Коменски, који се још у оно мутно доба свом снагом и одушевлењем борио за напредак школски, живо је изговорио непобитну истину. Он вели:

„И кад би смо поуздано знали да ћемо дуго живити инак би образовање ваљало рано да почне, јер живот треба да се проведе не у учењу, него у раду. Мора се дакле што раније почети с' упућивањем к' дужностима живота, да не бисмо били принуђени, да свој живот завршимо пре него научимо да живимо као што ваља....“

Упућивање к' дужностима живота осећало се као горућа потреба још у оно време па не мање и данас.

Држава, поједине власти, зборови, удружења, породице и сваки човек, од највећег државника до најнижег грађанина има да врши неке извесне дужности па тако и деца.

Између дужности дечије говорићемо овде о најважнијим дужностима: о дужностима *сароћу Бога*, *својих родитеља*, *ближњег свога и између њих самих*.

Ако се ове дужности радо и вољно чине, онда је и сигурност ујамчена да се изискивано савесно и извршило; ако ли се чини из морања или бојазни, онда је извесно да се кроз немилу дужност увлачи у срце малишино: превара, упорност, лењост, немарност и друге зле склоности, због којих не може да буде ништа од свију добрих својстава ума.

Из овога се види колико је велика и узвишена дужност учитељу да децу навикне на корисне дужности.

Дужности према Богу да се вољно и савесно извршују како у млађем тако и у старијем добу човечијем, ваља у деци побудити и развијати религиозно чувствовање.

Религиозно чувствовање јест она свест, коју ми имамо о бићу једнога свемогућега Бога, који је све створио, који све управља и све држи.

Кад се религиозно чувствовање од природе находи у дечијем уму и срцу, потребно је да га учитељ одржи и развије; а да учитељ одржи и развије религиозно чувствовање ваља увек да има на уму да његове речи и дела морају одговарати једно другом.

Развијање религиозног чувствовања несме се у неким особитим лекцијама деци давати већ редовитом радњом и обичајем у школи.

Религиозно чувствовање, односно појмови о својству божаства развиће се тако:

Ако се деци даје да пишу побожне одабране изреке из Светог писма.

Ако сваким даном приликом нарочито на часу катихизације — коју треба сваки учитељ да деци предаје, јер је то „*круна*“ његова узвишена рада — упути децу да се моле Богу пре и после спавања, пре и после сваког оброка — јела.

Ако се деца навикну да се уз сваку молитву и за своје родитеље и своју родбину Богу помоле; приповедајући им свечано и достојанствено како свемогући творац неба и земље милостиво даје нашим родитељима: живот, срећу и здравље.

Ако се настојава да деца недељом и празником иду неизоставно у цркву.

Ако у цркви при служби, вечерњу и јутрењу мирно и смерно стоје и на јектенија одговарајући складно поје, и ако се деци омили и школа и црква, а омилиће им се тако и црква и бого-

моља у цркви, ако их учитељ научи: да читају апостол, да се облаче и да знају лепо појати у цркви.

Овим начином деци се пружа врста натицања у похађању цркве и школе и вољном извршивању црквених обреда у колико то спада у дечији делокруг, а тиме се постизава да деца радо врше дужности према Богу.

Дужности према родитељима јесу: прва и најсветија дужност синовља љубав, поштовање и послушност.

Ова дужност најсавесније ће се извршивати, ако се придржавамо пете Божије заповеди: „Поштуј оца твога и матер твоју.....“

Та кога би и могли већма поштовати, љубити и слушати на овој земљи, ако не родитеље, који су нам дали живот.

Ова љубав, ово осећање урезао је сам Бог у срце наше.

Школи не пада баш тако тешко да се у дјеци одржи и развије ово природно осећање, већ само напомена држим, да је довољна.

Родитељски дом је прва школа дечија, ту дете добије посредством својих спољашњих чуства прве утиске спољашњег света — прву науку. Родитељски дом и домаћа задруга јесу врло велики и важни фактори васпитања од ране младости дечије па све до самосталне мушке снаге, стога је и дужан учитељ да уздиже ауторитет родитељски и да се стави с' родитељима у споразум.

Оно истина да позната педагошка изрека: „In verba magistri jurare“ забрањује управо да младеж апсолутно верује у ауторитет, него да сама мисли и испитује; е али то би важило — по моме мнењу — за велике школе, за свеучилишта.

У ствари и народна основна школа има баш задатак тај, да децу упућује на размишљање и испитивање, али то бива посредством ауторитета у школи учитеља, а у дому родитеља, јер деца немају толико аперцепције да саморадњом дођу до повољног резултата; стога је за основне школе нуждан, те како нуждан ауторитет, који упућује децу на користан рад.

Дакле начелом тим „Festina lente“ (ступај напред) драго учитељство.

Неки педагози веле: да би учитељи добро чинили, ако би сваке недеље слали родитељима по деци о владању и учењу дечијем извештај, и да ли је дете вредно, иди немарно, те према томе да ли заслужује похвалу, или прекор.

Не кажем да је рђаво, али пробајући начин тај, увидео сам, да се писањем много времена троши, што би се држим, на друге корисније ствари употребити могло. Па онда питање је знају ли родитељи дотичног детета и читати па каква онда корист отуд? У место тога довољно је ако учитељ сваком даном приликом саопшти родитељима и шњима се о бољитку дјетета посаветује.

Главно је — држим — да учитељ не сеје раздор, незадовољство између деце и родитеља, а постићи ће тиме, ако се у озбиљној прилици обрати родитељима, а кроз то дете осети моћ и узвишеност родитељску; али, тако би се исто и смањила моћ у оку детињем, ако би се за сваку ситницу мешали и родитељи.

После оца и мајке долази крвна родбина деда и мајка, стричеви, браћа и други рођаци.

У најживљим бојама преставиће учитељ деци колика је потреба да се сви у кући старији поштују и уважавају, да у љубави живе и један другоме да помажу.

По овоме укратко реченом држим, да не ћемо промашити циљ васпитања о дужности према родитељима и родитељском дому.

(Свршиће се.)

ПОВЕРЕНИЦА

Сомборских учитеља и учитељица

НИКОЛИ Ђ. ВУКИЋЕВИЋУ

управитељу учитељске школе и свију српских вероисповедних школа у Сомбору, члану Високог Школског Савета и заменику гл. школ. известиоца.

Високоучени Господине и врли наставниче наш!

Немиле и ружне појаве, које су у последње време у неком делу нашег народа на површину избиле, заразише на жалост и неки део нашег учитељства; а што је још најжалосније — које најжешћу осуду заслужује — и неке бивше, недостојне ученике Ваше. Ти јадни народни учитељи, са девизом: руши и обарај што је узвишено, племенито и добро, а оцрњуј што је светло, устремише се и на Вас, велеуважени и узорнаставниче наш и почеше недостојно нападати Вас, који — данас сутра — пуних четрдесет година неуморно јавно радите и све могуће Ваше силе залагасте и залажете, да милом српском роду што ваљаније, што образованије, што — у духу наше свете православне цркве и миле нам народ-

ности — васпитаније учитеље дате; Вас, врли наставниче наш, кога сваки увиђаван и ваљан Србин високо поштује и цени, хоће неки безсавесни и жалосни учитељи народни, да сумњиче и оцрне пред милим нам народом; Ваш огроман рад, Ваше неоцењиве заслуге, које сво боље учитељство наше па и цело увиђавно српство свагда признаваше и признаје, хоће недостојним начином да омаловаже.

Но зар не сведочи доста јасно, целом српству, на стотине бољег нам учитељства, какови сте Ви племенити наставниче наш, и какав је Ваш четрдесетогодишњи јавни рад? Зар да неколицина безстидних недостојника уништи Ваше велике заслуге, зар да Вас пред свесним српством оцрни?

Уверени будите Високоучени Господине и мудри наставниче наш, да је то на стотине боље нам учитељство, свагда непоколебљиво уз Вас било јесте и биће, будите уверени, да са презрењем гледа на те клеветнике, који се усудише Вама подваљивати и Вас оцрњивати.

Ми подписани, који смо добро разумели и увидили Ваше свагда племените чежње, Ваше мудре напутке, Ваше брижно и очинско старање око бољег нам подмлатка учитељског — одајемо Вам из најдубљег уверења, нашу највећу хвалу за огромне заслуге Ваше које у дугом трудном јавном раду стекосте, које сваки свестан и ваљан Србин никад и нигде поређи неће моћи, и молимо се свевишњем Творцу да Вас узвишени учитељу наш, још много и дуго одржи крепка, на понос Ваших свагда захвалних ученика, на корист српске школе и милог нам народа.

А неблагодарним ученицима и клеветницима, који се дрзнуше свога врлог наставника тако недостојно напасти, изричемо овим своју осуду и презрење.

У Сомбору 27. Септембра 1892.

Др. Ђорђе Протић с. р., Ст. Коњовић с. р., Жарко Поповић с. р., Иса Томић с. р., Велимир Чонић с. р., Софија Јорговић с. р., Милош Коњовић с. р., Анђелина Ракић с. р., Јелена Коњовићка с. р.

НАРОДНА НАСТАВА У АМЕРИЦИ.

У американским школама нису одељене женске од мушких. Американац с поносом ће рећи, да су његова деца поштена деца. Они сматрају школу као једну велику породицу, у којој има само браће и сестара који се такмаче у учењу. Школа њихова је друштвена слика и кога васпитају, вас-

питају га за друштвени живот. Американци држе, да ништа не може у такој мери да облагороди срце детиње, да ствара карактере и велике мисли као заједничко учење и заједничка радња.

Или зар није бесмислено мушке и женске још од малоће учити, како су они једно другом опасни, — помутити и раздражити у њима уображење, па онда у најодсуднијем часу пустити у свет жестоке и дрске младиће, немирне, бојажљиве и незаштићене женске.

Али пробитачност заједничког васпитавања не састоји се само у томе. Деца се навикну једно друго поштовати, братински љубити и надтицати. Мушки би се стидео дати женској првенство; женскиње је трпељиво, а умбистрији; у првим знањима у којима нема никаквих мислених ствари женскиње је готово свагда напредније. Младих девојака се толико изобрази воља и карактер колико код мушких срце. Девојке бивају од сваког поштоване, те тиме уче и саме себе поштовати; а пошто су слободне, то бирају увек такова места која су ли за њих; и н. пр. на забавама већ им је у природи да су свагда одељене од мушких. Млади људи још као деца у основ. школи научили су се поштовати женске, што код других, мушки тек у одраслијим годинама, бавећи се у женском друштву, науче их поштовати. Има ли суровијег ђака од енглеског, где су млађи ученици изложени тиранству старијих ђака. У Америци је одношај међу младежи од 20 година онакав исти пријатељски као што је био за време детињства док су заједно у скамијама седели.

Американске школе су необично лепо удешене. Свако дете седи за својим столом одељено од других са 4 стране. Учитељ седи на једном узвишеном месту, од куда једним погледом види све своје ученике. У осталом надзор и неје нуждан код частољубивог народа, где сваки само учи, да може до имања и власти доћи.

Помислио би човек, да је за оваку школу тешко наћи учитеља. И заиста ту и треба вешт учитељ који ће способан бити, да код младих девојака бојазљивост ојача, а код мушких јарост ублажи.

Дух наставе у американским школама не само да је религиозан него је уједно и патриотичан. Прва детиња молитва, коју у школи научи, је химна у којој се узноси домовина. Историја је забележила славне људе из овога народа као: Вашингтон, Франклин и многи други, чија имена и дела још у млађаним срцима дечијим усађују, не мареће што је тиме можда патриотизам мало претеран.

Ово је почетак да се у детету развије себичност. Народна гордост је онај црвен барјак, који људима, као и волу, износе пред очи кад оће, да народ слепо срља у заплете. Начело им је: васпитање треба ширити свом снагом, светлост треба разносити на све стране, ако нећемо, да нам народ остане вечита луда којекаквим светским варалицама, који са најплеменитијим страстима и најлепшим природним нагонима игре терају.

Американци упоредо са душевним васпитањем дечјим брину се и за телесно васпитање, као и Грци. Између часова учења држе се часови играња, где се мушки и женске играју војничких игара, гимнастишу, па ту је и свирка заступљена.

Дивити се морамо жртвама које Американци приносе на издржавање својих школа. У Масахуџету школски трошкови износе четвртину од укупног општ. издавања, у маленој државици Maine износи трећину, а у Њујорку сваки варошки део има по 20—30 палата за школе са раскошним намештајима, где је учење бесплатно, и где ученици добивају књиге и писаћи прибор бесплатно. Право на издржавање школа дато је подједнако вероисповедима, општинама и појединим приватним особама, који се између себе такмаче, чије ће школе бити напредније и богатије свим потребним стварима снабдевене.

Поред свега тога црквени уплив не допире у њихове школе. Предавања се почињу са молитвом или читањем какве библијске повести без тумачења. Учење је у хришћанском духу, али нити је протестанско нити римокатоличко. Ученици ће у школи наћи средства за изналажење правде, наоружаће се оружјем како да се придобије за добру ствар — веронаука је остављена цркви и недељним школама.

Надзор над учитељима води васпитни одбор. Чланове овога одбора бирају сви становници једнога места а подчињен је државном средишном одбору, коме су чланови најодабранији људи из целе државе. И како је ово велико почасно звање види се по томе, што има који су оставили сенаторска места само да могу постати шк. надзорници.

У Америци не приморавају никога да иде у школу. Код њих је начело, да глобе и затвор само отуђују од школе. У оној држави у којој је народ свемогућ у опште је то мишлење, да или треба победити незнање или ће оно нас победити. Тумачењу је главна цел, да и последњи грађанин толико буде изображен, да га нико не може преварити и да буде толико паметан да сам собом уме управљати.

Американске основне школе су отворене свој деци која су испод 16 година. Учење је у школи тако удешено, да се деца богатијих родитеља припреме за више школе, а поред тога је тако просто да се дете сиромашних родитеља не уплаши, и тако језгровито да оно доцније у друштву постојати може, а да никад због незнања црвенити мора. Предмети су ови: за млађу децу читање, писање, рачун и цртање; за старију децу геометрија, земљопис, историја, моралка и политика. Науку о земаљском уставу свако дете темељно научи.

У школи влада једнакост, и то права једнакост. Син каквог милионара заједно се учи са сином каквог сиромашног ирског надничара, заједно уче љубити домовину и слободу. Наставна система код американаца је: образујмо једно поколење, па смо образовали један народ!

Ова наставна система не улива штетно частољубље у деци, не даје друштву људском људе са својим стањем незадовољне, јер дете кад сврши школу не остаје само на томе, него налази много прилика за даље самообразовање. Државе и друштво су таке две школе, које се ни једнога минута не одмарају. Сви образованији људи поштење и радост налазе у томе да изображавају грађане. Светлост се од свуда појављује, предавања, разни скупови непрестано држе друштво у раду. Осим ових на првом месту стоји новинарство или слободна реч — слобода говора који никад не исчезава.

Дечије новине. „Child's Paper“ имају 300.000 читалаца, од којих ни један није старији од 15 година.

Цивилизација свакога са собом понесе. У Америци нема паора него земљераденика, нема надничара него занатлија, који кад сврше своје послове обуку свечано руво и иду те слушају предавања или иду у школу па раде или у хемијске лабораторије и тамо чине разне опите; женскиње пак кад сврши посао седа за гласовир, разговара о песницима, писцима и првим политичарима које све познаје тако исто као и муж јој.

Народну наставу у Америци допуњују т. зв. недељне школе. Ове недељне школе су једна врста повторних школа у које не иду деца него одрасли.

У варошима су ове школе обично смештене поред које цркве, а у другим местима држе се у слободи. Овде се предају науке које су за живот нужне. Они шире просвету по начелу, да је писмо оно из кога може сваки по свом разуму извести науку за свој живот.

Пробудити савест, нагонити и последњег човека да чита и мисли, то је циљ оних друштава и заједница, чији повереници т. зв. опомињачи на свима недељним предавањима учествују те тумаче речи учитељеве, оне који незнају читати уче читати, верозаконске изреке тумаче, једном речи обављају предавања у недељним школама.

Оваких „опомињача“ има и мушких и женских, који непрестано опомињу присутне слушаоце речма апостола Павла: „Тамо где је дух Божји, тамо је и слобода.“

С мађ. **М. Бандић.**

---

†

ГРИГОРИЈЕ ЈОРГОВИЋ.

Григорије Јорговић српски народни учитељ и управитељ свију српских вероисповедних основних школа у Великој Кикинди, поседник златнога крста за заслуге, члан епархијског школског одбора Темишварског, подпредседник православне српске црквене општине и изабрани члан градске општине великокикиндске, после кратког боловања преселио се у вечност у Недељу 1. Новембра о. г. у 68-ој години свог делателног и узоритог живота а после навршеног петдесетогодишњег учитељског неуморног и најблагословенијег рада.

Блаженоупокојени учитељ Григорије Јорговић рођен је у Бочару 1824. године. Учитељску школу свршио је у Сомбору 1842. Од тога времена непрекидно је служио као учитељ најпре у Карлову, затим у Бочарима а од 1852. године у В. Кикинди. Покојника су красиле све врлине, старих наших учитеља, са којима су сдружене биле и врлине учитеља напредније данашње школе. Његова скромност, његова точност и уредност, његова разборитост и оданост к светој нашој православној цркви и његова ревност у присвајању новога метода наставног са којим се 1857/8. године у Великој Кикинди и

у Сомбору упознао, његова велика љубав к црквеним обредима и појању, у коме се не само одликовао, него је и скоро све што се у недељне и празничне дане преко године чита и поје, на изуст знао; његов домаћи узорити живот и успешно васпитање своје деце, његова умиљатост и љубкост у друштвеном животу и особито поштовање, које је он указивао не само старијим, него и млађим од себе особама које су трудом својим и радом у школи заслуге себи стекли јесу врлине којима је живот овог народног трудбеника дивно украшен био, и на која би ваљало особито да се наш млађи учитељски нараштај угледа и њима подражава.

Покојника оплакује удова госпођа Драгиња Јорговића, три удате ћерке и два сина од којих је старији *Душан* секретар кр. комесара на сабору српском, а млађи Александар испитани учитељ за народну грађанску школу и наставник у вишој девојачкој школи у Новом Саду.

Слава нека је покојном педесетогодишњем честитом учитељу Григорију Јорговићу и вечнаја памјат!

О смрти овог велезаслуженог и обште уваженог ветерана учитељског примили смо две посмртне објаве, једну од породице покојникове а другу од српског учитељског збора у Вел. Кикинди.

Ми их овде из уважења према врлом покојнику спомена ради у „Школском Листу“ прештампавамо.

Прва гласи овако:

Тужним срцем и неописаним болом у души јављамо свима сродницима, пријатељима и познаницима големи губитак и велику жалост нашу: да нам се наш незаборављени и предобри муж, отац, брат, таст, свекар и деда *Григорије Јорговић,* срп. нар. учитељ, поседник златнога крста за заслуге, члан епархијског школског одбора темишварског, потпредседник вел.-кикиндске српске црквене општине, управитељ кикиндских српских школа и изабрани представник вароши Вел. Кикинде, у недељу 1. (13.) новембра о. г. у $^1/_2$1 час после подне, након врло кратког али тешког боловања, у 68. години живота а после навршеног педесетогодишњег учитељског рада у вечност преселио.

Тело премилога и незаборављенога покојника нашег биће у уторак 3. (15.) новембра у овдашњој српској православној цркви у 10 часова пре подне опојано и за тим у трећо-четвртском гробљу предато у породичну гробницу на вечни покој.

Нека ти је, непрежаљени покојниче наш, лака земља црна и вечан спомен!

У Вел. Кикинди, 1. (13.) новембра 1892. године.

Ожалошћена и неутешна породица: удова Драгиња, супруга. Душан, Александар, синови. Јелена, Данка, кћери. Јулијана, сестра. Гавра Летић, Љубомир Лотић, зетови. Анка, рођ. Константиновић, снаха. Зорка, Невена, Душан, Мила, Константин, Владан, унучад.

Друга посмртна објава гласи овако:

С највећом тугом у срцу јављамо свима, да је наш врли старешина и редак друг *Глиша Јорговић*, срп. нар. учитељ, поседник златнога крста за заслуге, члан епархијског школског одбора темишварског, потпредседник вел.-

кикиндске српске црквене општине, управитељ кикиндских српских школа и изабрани представник вароши Вел. Кикинде, у својој 68. години живота, а 50-те учитељевања, после кратког а тешког боловања, данас у пола 1 час преминуо. — Мир пепелу његовом! — У Вел. Кикинди, 1. (13.) новембра 1892. — Српски учитељски збор.

НЕКРОЛОГ.

† *Урош Старчевић* умировљени учитељ Румски, преселио се у вечност у Новом Саду, где је од неколико година становао због школовања своје деце.

Покојник је рођен 1842. године у Острову у жупанији Сремској; свршио IV. гимназијски разред у Винковцима 1862.; затим је 1862/3. и 1863/4. редовно и најприљежније учио педагогијске науке у српској учитељској школи Сомборској, где је положивши строги испит за учитељско оспособлење са врло добрим успехом проглашен за учитеља у српским основним школама са препоруком.

Као учитељ најстаријега разреда у школи Румској отликовао се покојник међу својим друговима и после двадесетпетогодишњег службовања због слабог здравља на собствено захтевање стављен је пре неколико година у заслужено стање мира, те се са породицом својом у Нови Сад преселио, где га је у Октобру о. г. и смрт нашла.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Избори и наименовања учитеља. За учитеља нове предградске школе у Старом Бечеју изабран је Адам Чиплић досадањи учитељ у Ловри; за учитеља навоосноване салашке школе у истом месту изабран је Константин Дражић досадањи учитељ у Чоки.

За учитеља у Арач-Врањеву изабран је Сава Рајковић свршени приправник родом из истога места.

За учитељицу у Ст. Паланци изабрана је Видосава Увалићева свршена отлична приправница.

За учитељицу у предграђу Темишварском Фабрици изабрана је Олга Сифниос бивша привремена учитељица на истој школи.

За учитеља у Будиму изабран је Ђорђе Петровић досадањи учитељ у Парагама.

Миливој Бугарски свршени приправник изабран је за учитеља у В. Бечкереку; Милан Рацков свршени приправник изабран је за учитеља у Сарајеву.

Наталија Хорватова испитана и оспособљена учитељица добила је учит. место у Ивановом Селу у Беловарској жупанији.

Вукосава Ранковићева испитана отлична српска учитељица наименована је за учитељицу на новооснованој женској општинској школи у Тителу.

Марија Поповићева свршена приправница пристављена је за учитељицу на мушкој школи у Мошорину.

Светозар Савковић оспособљени учитељ наименован је за учитеља у Црвеној Цркви.

Душан Ђурић оспособљени учитељ изабран је за учитеља у Лијевну а Јулијана Стричевићева изабрана је за учитељицу у истом месту.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

На новооснованој српској вероисповедној основној женској школи у Павлишу близо код Вршца, тражи се учитељица. Плата је 300 фор и стан с баштом. Молбенице се до 1. Децембра имају м. школ. одбору поднети.

У Петровом Селу у Бачкој за новоустановљену женску школу тражи се учитељица. Плата је 300 фор. и 50 форинти у име станарине. Молбенице до 21. нов. имају се поднети м. школ. одбору у Петровом Селу.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Потписани најтоплије благодарим доле наведеним дародавцима, који су ми својом новчаном помоћу толико олакшали, да сам учење на учитељској школи отпочети могао. Зато нек је срдачна захвала изречена следећим мојим добротворима:

Средњо варошком учитељском збору у Панчеву, који је даровао 2 фор. 20 нов. Пречасном г. Душану Јаблановићу, пароху панчевачком и г. Паји Јовановићу, који дароваше по 2 фор. Г. Николи М. Косанићу, и гђи Марији Петковић, који дароваше по 1 фор. Гђи Катарини Поповић, која је даровала 50 новч. Г. Мити Драгићу, г. Васи Миловановићу и Ђури Илићу, који дароваше по 40 новч. Г. Марији Таназевић, која је даровала 30 новч. Г. Александру Кочоби, који је даровао 20 новч.

Уједно најтоплије благодарим и панчевачкој српској православној црквеној обштини, која ми је 5 фор. — из њеног сиротињског фонда, у име попутнине до Сомбора, као сиромашном ђаку подарила.

Још једном изричем најсрдачнију захвалу поменутим дародавцима.

У Сомбору 13. Октобра 1892. год.

Богдан Ж. Ђурђев.
приправник I. разреда.

РОДОЉУБИВА ОБВЕЗА.

Госпођа Софија Тешић, и г. г. Емануил Урошевић, Љубомир Михајловић и Миша Михајловић у Јарковцу, на издржавање приправнице Софије Секулићеве из Вел. Бечкерека, обвезали су се добровољно месечно по пет форинти, укупно двадесет форинти авр. прилагати све дотле, док поменута приправница у учитељској школи Сомборској са добрим успехом учила се буде. На овом племенитом дару нека је поменутој родољубки и родољубима најтоплија захвалност изречена.

☞ Ради подмирења трошкова око издавања Школског Листа за ову годину нуждно је, да нам све оне школе и г. г. учитељи, који лист примају, а досада предплату послали нису, ову што скорије пошљу.

С тога се поново умољавају сва г. г. учитељи, којима се је лист за школу шиљан, да се код дотичних обштина, — у колико нам ове претплату овогодишњу послале нису, — својски заузму, да нам ове дуг свој за ову, относно и за прошле године што скорије подмире.

У Сомбору, 15. Новембра 1892.

Администрација „Школскога Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору 15. Децембра 1892. Год. XXIV.

Велеученом Господину, љубљеном Учитељу

НИКОЛИ Ђ. ВУКИЋЕВИЋУ

на св. Оца Николаја 1892. г.

Зујте струне, зујте, — нек се песма креће,
Нека јекну звуци сред данашњег дана
Пуни лепих жељâ...
Осећај се ето
Подиг'о, па леће,
Са срца је летн'о чиста, раздрагана,
Оран да поздрави крсно име свето:
Оцу учитељâ....

Зујте струне, зујте, нек се снажно ори,
Нека јекне песма са гусала стари;
О, чиста је она, њу ми срце створи,
Чуј, к'о чисто врело шумори и збори,
Искреношћу крепи, а љубављу жари....

Здрав нам био оче, учитељу сéди,
Ти узоре врли,
Око наше удиљ прати Те и гледи,
Наша нога Твоје мудре стопе сљеди,
Твој нас наук диже, —
Ученик Твој њиме жудно у свет хрли,
С њиме циљу стиже!...

Здрав нам био оче, наставниче стари,
Ти проповедниче љубави и слоге,
Ко ће на Твом труду да ти благодари?
— Учењем си Твојим просветио многе!
Силни су ти ђаци, ни броја им нема,
По целоме Српству свуда их имаде,

Рад им Српству бољу и будућност спрема,
На просветној њиви к'о пчелице раде,
Штир и коров крче, а чистину саде....

Прегнемо ли куд год — Тебе се сећамо,
Зачнемо ли што год — упутства Ти знамо,
Ти си и тад с нами, кад ко чега с' лати,
К'о Хранитељ душе над нами си само,
Дух Твој благи, смерни, он нас удиљ прати, —
Ми Те не видимо, ал' Те осећамо...

Јест', Ти си ту по среди учсника своји',
Дух Твој благи, оче, жари нас и крепи,
А Твој темељ чврсти, још чвршће постоји,
Пун науке мудре, упутстава лепи'.
Све што ето данас од школе имамо,
Плод је славног Ђорђа, плод је Твога зноја, —
Твоје је све било, што ми данас знамо, —
— Основ нек је вера! — поука је Твоја, —
Ми се тог сећамо, по том се равнамо.

Бесмо голуждрави кад дођосмо оно,
Ти нам крила дао,
Одмах нас је лакше зрак по свету прон'о,
Свак је летет' мог'о, свак је летет' знао.
Прнусмо по свету
Кренула нас воља,
А родољубље нас пратило у лету
И одушевљење пламтило у груди,...
— А да ли је њива од тог доба боља, —
Будућност ће о том своју да просуди....
— — — — — — — — — —

О, не слушај оне,
Што прегнуше тајом, лажју се понеше
Учитеља свога ружити почеше, —
Обест, пакост злоба на тако их гоне,
Савест нек им суди
Као што ће свима,
А што веле људи:
У пшеници свакој и кукоља има!
Погле оно сунце што нам лепо зрачи,

Хоће кад год да се баш и насумрачи,
Наиђу облаци, па га светла скрију,
Уништит' га мнију, —
Али заман труд им, — би то, па и прође,
Облачине мину,
А са плава неба, — како само љупко
Опет сунце сину.

. . . . . .

Све пролази редом, заборав све крије,
А са светлим делом бо'ме тако није, —
Светло дело сјаје
Докле света траје....

*

Здрав нам за то био Учитељу стари,
Бог нек Те поживи здрава, орна чила,
Срећом и весељем нек Ти дом надари
Свемогућа Сила.
Још много година Српчад поучав'о,
Истом оном слашћу, оном вољом старом,
Истим оним жаром, —
Српском роду многе учитеље дав'о,
Да разносе знања,
А заслуге Твоје народ је признав'о.
Па Ти плете венац: захвале — признања.

Зујте дакле струне сред данашњег дана,
Нека песма јекне милогласна, веља,
Поздравимо њоме срца раздрагана:
Крсно име свето Оца учитељâ!...

У Голубинци, 1892.

Благодарни ученик
В. Милан Марин, учитељ.

ПРЕДСТАВКА

коју је српски Народни Црквени Сабор Високославном Сабору краљевина Хрватске Славоније и Далмације и Високославној кр. Хрв. Слав. Далм. влади у Загребу поднео.

Српско-православни народ у земљама круне св. Стевана ужива своју црквену просветну автономију, ујемчену државним и земаљ-

ским законима, нарочито зак. чланком 27-им 1791. и закон. чл. IX-тим 1868. сабора угарскога као и законом од 14. маја 1887. сабора краљевина Далмације, Хрватске и Славоније.

По истој автономији властан је он сва своја црквена школска и на иста односећа се фундационалне дела под врховним државним надзором у границама закона, на својим народно-црквеним саборима слободно и самостално решавати и уређивати; која автономија дакле и његову пучку народну наставу обухваћа.

У смислу и на основу те црквено-просветне автономије донео је потписани црквено-народни Сабор у законом обележену делокругу своме, школску уредбу, која је прописаним путем на превишњу санкцију поднешена.

Ова автономна уредба, ма да се она креће у границама закона, не ће у краљевинама Хрватској и Славонији, где нам већи део нашег српско-православног народа живи, имати жељена плода; не ће моћи остварити српском, као и сваком другом потребну, његовој цркви и народноме духу одговарајућу пучку народну обуку, ако хрватски школ. закон од 31. листопада 1888-ме остане код својих уређења „о нижој пучкој школи“ глава друга и о „српским автономним школама“ глава шеста, јер се ту што вређа, што илузорним чини автономно право српско-православног народа и сабора на самостално уређење своје народне пучке наставе; што пак изведење и вршење с тога права материјално немогућим, као напримјер:

1. У §. 23. и 97. поменутога школскога закона, који само изнимно и факултативно дозвољава, да се у којем мјесту може устројити српска автономна пучка школа, ако то по претходном извиђењу политичке области прве молбе, кр. зем. влада сходним пронађе и одобри. Није дакле у рукама и власти за то надлежног српског црквено-народног сабора и његове врховне црквено-школске области, хоће ли се донешена автономно школска уредба, која устројење српских народних пучких школа или ти уређење српско-православне пучке наставе, онде, где јој услови уредбе постоје, облигатним чини, у Хрватској и Славонији провести моћи или не; а у том лежи повреда и илузорност автономног права српског народа, на његову црквено-народну пучку наставу.

Што се издржавања пучких школа у опште тиче за т. зв. „ниже пучке — комуналне — школе“ у Хрватској и Славонији иде по §. 32. хрв. шк. закона и то у грађанском делу Хрватске и Славоније главним извором служити доходак од „општинске потро-

шарине“ а за покриће евентуалнога мањка остали доходци општине. А у сеоским општинама бившег крајишког подручја по §. 34. истога закона: стварне потребе општинске пучке школе подмирује „општинска школска благајна“ а берива учитељ. особља и све друге трошкове, „земаљски школ. намет са 20%-ним прирезом на изравни државни порез“ — дакле и у једном и другом случају општи извори „општински“ и „земаљски.“ А томе напротив по §. 96. хрв. школ. закона ограничено је и оно факултативно подизање и издржавање српских основних народних школа у Хрватској и Славонији у главном на властиту снагу, на посебни трошак православних Срба, за које дакле немају ваљати они општински извори и земаљски намет, како је то „за опште ниже пучке школе“ установљено, премда су те ниже пучке — комуналне — школе са срп. народ. основним школама у својој пучкој настави једнаке, те једној и истој сврси — народној обуци — служити имају.

Од те установе о издржавању српских народних школа о властитом трошку чини истина §. 98-ми поменутог школ. закона у толико изнимку, да оне Србе, који своју српску автономну пучку школу о свом трошку издржавају, решава од дужности „школ. намета“ и онда просто оставља политичким општинама, на колико им то средства допуштају, да „могу пружити“ богоштовним и српско-црквеним општинама свога подручја примомоћ за издржавање њихових пучких школа. Али то ни из далека не одговара правој потреби за издржавање српских народних основних школа а нити праведном кључу, ако се у обзир узме, да Срби са своје стране у оне „опште изворе општине“, који опште пучке ниже школе издржавају размјерно исто тако и толико доприносе како и колико све остало житељство Хрватске и Славоније.

По томе не подлежи никаковој сумњи. да је српско-правосл. пучанству Хрватске и Славоније — које преко пол милијона душа броји — и формално и материјално оптегочено устројење и издржавање његових на закону основних автономних пучких школа, ако се хрватским школ. законом од 31-га листопада 1888. отворено стање и на даље непромењено уздржи.

С тога овај црквено-народни српски сабор у жељи и дужном настајању своме, да се томе стању и тој махни поменутог школ. закона, поред његових иначе добрих начела сходним начином доскочи, а тиме уједно и потреби живој српско-праславне цркве и народности удовољи, која се без своје српске народне или пучке школе ни замислити ни одржати не да — пуним поуздањем обраћа се.

Ad I. На високосл. Сабор краљевина Хрватске, Славоније и Далмације.

Ad II. На високославну краљ. хрв. слав. далматинску владу *за обе* том уљудном молбом:

Да достојним уважењем предизложених разлога и на њима основана праведнога захтева — школски закон од 31. листопада 1888-ме сходној ревизији подврћи благоизволи, како да се односне установе тога закона а нарочито §§. 23. 96. 97. и 98-ми у склад доведу са автономним правом црквено-народнога сабора на подизање те слободно и самостално уређење својих српских основних народних школа и са материјалном снагом српско-православног пучанства у Хрватској и Славонији за издржавање тих основних на закону утемељених народ. школа онако, како је то у §. 32. и 34. поменутога школ. закона у погледу општих „нижих пучких школа“ учињено и провиђено.

Дано у сједници српског црквено-народног сабора. — —

У Ср. Карловцима, Новембра 1892.

ДУЖНОСТИ ДЕЧИЈЕ И КАКО ДА СЕ ДЕЦА РАДО НА ЊИХ НАВИКНУ.

(Свршетак.)

Дужности према ближњима — пророку других људи од врло великог су замашаја по цео живот и културно унапређење сваког појединог народа зато и заслужују особиту пажњу да се у народу негују.

Дужности према реченим јесу: човечност, пријатељство, услужност, поштовање и искреност.

Ако се ове — оправдано међу децом гајиле буду, онда ће нас мимоићи охолост, мрзост, презирање нижег сталежа, завист, фарисејство и друге по род људски штетне склоности.

Дужности према ближњима најбоље ће учитељ деци преставити и објаснити у живим примерима у за то складним причама.

Као лумен праве мере хришћанске љубави и дужности показије нам се у св. јеванђељу у причи о доброме Самарјанину:

„Један човек силазаше у Јерихон па га ухватише хајдуци, који га свукоше и изранише па отидоше оставивши га пола мртва... А Самарјанин неки пролазећи дође код њега, и видивши га сажали му се; и приступивши зави му ране и зали уљем и вином;

и посадивши га на својега коња доведе га у гостионицу и устаде око њега. Сутра дан полазећи извади два сребрњака те даде крчмару и рече му: Гледај га и што више потрошиш ја ћу ти платити кад се вратим". Лука X. 30—35.

Посебице против охолости нема лепше поуке од оне коју нам даде Христос у причи о Митару и Фарисеју. У њој се наваћа како:

„Два човека уђоше у цркву да се моле Богу, један Фарисеј, а други цариник. Фарисеј стаде и мољаше се у себи овако: Боже! хвалим те што ја нисам као остали људи: хајдуци, неправедници, прељубочинци или као овај цариник. Постим двапут у недељи, дајем десетак од свега што имам. А цариник издалека стојаше и не шћаше ни очију подигнути на небо, него бијаше прси своје говорећи: Боже! милостив буди мени грешноме. Кажем вам да овај отиде оправдан кући својој, а не онај. Јер сваки, који се сам подиже понизиће се; а који се сам понижује подигнуће се". Лук. XVIII. 10—14.

Заиста од оваких божанских поука нема лепшег средства па да се одклоне страсти и зле склоности; та њих (поуке) разуме и најпростија памет, јер се одликују дивном простотом.

За уљудност пак, вели француски писац „Rollin" да се човек на њу навићи може. Он наваћа: „Младићи, који су нввикли да су услужни према својим другарима, да су им на радост, да их испостављају преда се, који неће за њима да реку никад окорне речи, нити се хоће да нађуте тако лако на речи другога, навикли су се на праву уљудност.

Дакле, „Consuetudo est altera natura".

Е па кад то знамо, онда ваља да учитељ давајући деци науку у причама како да буду ближњима од користи и сам, а и ми сви живим примером деци да предходимо, па да тако и децу навикнемо.

Самим причањем и правилима нећемо много побудити децу да вољно указују дужности према ближњима, већ више ваљаним примерима. О томе нас уверава и стара мудра изрека о настави: „Longum iter est per praecepta, breve et efficax, per exempla"; што ће рећи: дуг је пут кроз правила (пропис савет) пречи су пути и више утичу примери на душевно и морално образовање дечије.

Ако дакле помажемо један другом у сваком ваљаном подузећу, ако се надмећемо у хришћанским дужностима, будемо ли рука помоћи невољнику и страдалнику, онда ћемо задоста одговорити

дужностима прећу својих ближњих и наш ће рад добрим плодом код деце уродити.

Дужности дечије између њих самих биле би: у првом реду да се деца међусобно сматрају као браћа и сестре; да се једно другом не подсмева и имена издева, већ да се правим именима дозивају и називају; да при радњи једно другом не смета; да се једно од другог не држи за боље, већ да се сматра равним; да једно на друго не набеђује, већ да сваки свој учин призна па да тиме отклони садруга од — можда за учин — наступајуће казни и да један другог поучи, а не још да га одврати од учења предпостављајући му угодније занимање — игру, и да не буду завидљивци.

Да се такови односи и дужности ђака једнога према другом — које упливишу на напредак у учењу, на практично и морално образовање младежи — успоставе, ваља да учитељ чини свакоме ђаку по његовој заслузи. Он несме да гледи ни на чији хатар, ни на чију препоруку, ни на чију кућу или родитеље, већ да су му сви ђаци равни, да воли све подједнако и о свима да се брине без разлике. За учитеља несме да буде разлике, а био ђак сирома, а био богат, а био туп, а био бистар, а био леп, а био ружан; разлика треба да буде само између оних, који раде добро, и оних, који раде зло. И ту треба да се суди „sine ira et studio.“.

Овом правичношћу, овом једнакошћу осетиће деца да им се ваља зближити и заједнички учити и радити.

Та лако се даје свако створење к' ономе чему је по природи склоно не само упућивати, него се тамо жури с' неком радошћу тако да га и боли, ако му у томе на пут стајемо. Тице ће летити, рибе пливати, а дивљач тумарати сами од себе терали их ми на то, или не. Они ће то чинити од своје воље чим осете да су им за то довољно јаки дотични удови. А зар да се човек, нарочито дете не да лако и лако и поучити ономе, чему га његова природа не упућује и води, него управо вуче и гони.

Учитељ ваља само вешто да уме добрим стихијама дати превалу над хрђавима, како би добри ђаци оним рђавима служили за пример, одушевљавали их, узвишавали, облагороћавали, а не рђави добре да заражавају угушују и понижавају.

Ваља да учитељ с' децом увек благо, али без мажења говори, ваља да се чува да никад погрдна реч не изађе из његови уста. Ако ђаку рекне: „Ти не знаш ништа, ти ништа не учиш“. То је прекор, то је опомена; али ако би му се рекло: „Ти си то и то, од тебе никад ништа не ће бити“. То је погрдна неправда. То

изазива његове другаре да му се подсмевају и навикава их да су груби и зли један спрам другога.

Напослетку учитељ несме правити разлику међу ученицима, претерано похваљујући или одликујући једне, а жестоко карајући и понижавајући друге, те тако код оних производећи моралну надувеност, а код ових пакосно јогунство; него мора неприметно својим целим држањем и радом уносити у школу дух, који облагороћава, створити моралну атмосферу у кругу свога рада.

Сваки учитељ познавајући битну суштину своје школе поред истакнути примера служиће се — уверен сам — и другим корисним начином који он за сходан нађе да тим што чвршће привикне децу на све до сад наведене — и друге дужности.

Овако радећи у просветном расаднику држим, да нам неће бити труд узалуд.

У Травнику јануара 1892. **С. В. В.**

ГРИГОРИЈЕ ЈОРГОВИЋ

срп. нар. учитељ, поседник златнога крста за заслуге, члан епархијског школ. одбора, подпредседник вел.-кикиндске срп. црквн. општине, управитељ срп. осн. школа и изабрани претставник вароши В. Кикинде.

Од једног благодарног ученика.*)

Српска школа изгуби неуморна и вредна раденика за напредак њен. Ретко истрајан делатељ у винограду Господњем не познаваше тешкоће, јер његова чврста воља и истрајност савлађиваху све тешкоће и у најстаријим година му. Или зар не? Та и у педесетој години труднога учитељскога рада беше он вазда чио и весео. Младићском снагом завршио је педесету и започео педесетпрву годину учитељевања, али немила смрт не даде му, да у другом полстолећу покаже шта може воља учинити, не даде да и ове године неколицини Српчића отвори умне очи, да познају Бога, да му се науче молити; не даде да их припреме за живот, да постану прави Срби и честити чланови рода човечанског; истрже га из школе, из места у ком је покојник тако радо бивао, где је више од педесет година радио; одузе малишама љубљеног учитеља и достојног заменика родитеља им; одузе саучитељима искреног и верног друга, доброг старешину; изгубише пријатељи ретка пријатеља, а синови и кћери незаборављена родитеља.

*) Из великог уважења према покојном отличном учитељу овај некролог овде стављамо. Ур.

Глиша Јорговић рођен је 1824. год. у Бочару од честитих занатлијских родитеља. Ту у месту рођења свршио је основне школе а средње у Темишвару, затим отиде у Сомбор где је свршио учитељску школу 1842. године. Прво је учитељевао у Карлову затим у свом родном месту Бочару, а пре четрдесет година изабран је за учитеља у В. Кикинди и то IV. четвртску школу, из које за 40 година нигде премештан није био. Пуних педесет година отправљао је учитељске дужности вредно, тачно и савестно, свагда на задовољство претпостављених власти. У оно време када се уваћао у наше школе нови начин предавања био је покојник већ од старијих учитеља и навикнут старом начину предавања, па му је доста тешко падало привикнути се новом начину, но он је показао шта може воља, шта може љубав према школи и њеном напредку да учини. Кад се почело по новом начину предавати у нашим школама, покојник је марљиво пратио развитак тога начина, где год се дала прилика да се упозна с тим, било практично или писмено, он ју није пропустио, те се толико усавршио, да је доцније упоредо са млађим учитељским снагама радио, па многе млађе својим радом и надмашио. Ученицима својим био је прави отац. Својим благим поступањем и очинским саветом умео је улити у њих многе врлине, које красе човека. Његови ученици не само док беху у школи него и доцније кад људи посташе, поштоваху га. Сваки се од њих радо сећа оних дана кад је школу похађао; сваки је добро утубио искрене савете свога учитеља, по којима се сваки владао и свој начин живота удешавао. И као људима био им је добар учитељ и искрен саветник. Многи од његових ученика данас су примерни и виђени грађани в.-кикиндски. Из његове школе имамо данас много добро васпитаних ратара, имамо званичника, учитеља па и великодостојника, свима тима први наук дао је наш врли покојник. Он је васпитао Српству до 3000 деце.

Више година је био управитељ срп. нар. школа в.-кикиндских. Управитељске дужности вршио је што год је више могао тачно и савесно. Он је обилазио школе у школске дане, а у својој школи држао је предавање у одморни дан, кад би требало да се одмарао он је и онда радио, само да не заостане или што да пропусти.

Од много година био је председник срп. учитељског збора, и као такав умео је одржати слогу и љубав међу учитељима. Само његовом очинском и пријатељском понашању могла је слога опстати. Старијима је био пријатељ, а млађима и отац и пријатељ. Никога

није вређао, свакога благо и пријатељски предусретао и у чему је год могао и помагао.

Колико му је рад уважаван и цењен сведоче многа почасна звања којима је одликован, па и највише одличије, којим је одликован од Њ. В. нашег краља златним крстом за заслуге. Био је члан епархијског школског одбора темишварског, изабран је био за потпредседника срп. црквене општине, што је ваљда једини случај у Српству, учитељ па да буде подпредседник црквене општине. Приликом избора претставника за варош В. Кикинду одликовало га је грађанство тиме што га је изабрало са највише гласова за претставника вароши В. Кикинде.

Сахрањен је уз велико саучешће свог грађанства вел. кикиндског без разлике вере и народности. Сви учитељи и учитељице разних овде постојећих школа присуствоваху тужној свечаности. Српски учитељи и учитељице са свом српском школ. децом дођоше, да испрате и укажу последњу почаст своме доброме учитељу и искреном другу. У цркви после очитања св. еванђелија изговорио је надгробно слово учитељ Миша Косић нацртавши узор живот покојников као учитеља, изнео заслуге као управитеља и врло лепо претставио покојника као старешину породице, стављајући породицу покојникову за углед домаће слоге, љубави и поштовања.

Као видљиви знак саучешћа и признања на самртнички одар положише венце: срп. учитељски збор, римокатолички учитељски збор, српски школски одбор, српски црквени одбор и бивши ученици покојникови.

Вредноме старцу рецимо и ми: Вечан ти спомен, међу нама. Бог ти дао души у рају насеља.

В. Кикинда. **М. Б.**

НАУЧНА ОСНОВА

за православне вероисповедне србске народне основне школе у краљевини Хрватској и Славонији са једном, две, три и четири учитељске снаге.

Издана наредбом српског прав. народно-црквеног Школскога Савета од 7. (19.) марта 1892. бр. Ш. С. 72/18.

ДЕО I.

Научна основа за школе са једном учитељском снагом.

X. Гимнастика.

Наставна циљ: Унапређење окретности и снаге телесне и лакоће и пристојности у кретању.

Побуђивање воље за ред и заједнички рад и поуздање у сама себе. — Уздржање чилости и свежости душевне и телесне.

I. Разред.

За мушку и женску децу.

Редовно вежбање. — Намештај редова — (напред лицем) (Frontaufstellung).

Редови у страну окренути (Seitenstellungen) разним начином.

Корачање правилно обичним кораком на прстима и целом стопалом. — Намештај више редова или прелаз из једног реда у два и три или из два реда у четири. — Размак на дохват за вежбање.

Слободно вежбање: нагибање трупа са опруженим рукама и укоченим ногама, подбоченим појасом, чучкање, омавање руку у раскреченом стајању.

Скакутање у стајању на прстима у месту: гимнастичне игре у месту, у ходању и трчкањем.

II. Разред.

За мушку и женску децу: Вежбање редова као у I. разреду. — Вежбање: окретања ¼ и полуокрета. — Намештање три и четири реда за прелаз у шест и осам редова у стајању. — То исто и у корачању. — Корачање по такту одређеним корацима. — Корачање са ударањем ногу о ногу, са укрштањем ногу и пружањем ногу, повлачећи корак, трчање обичним корацима 3 минута. — Основно вецбање (Gelenkübung). — Омавање руку и ногу у све стране.

У скакутању размак и састав ногу (само мушка деца) скакутање на једној нози. — По двоја вежбања у једно време као: руке и ноге, руке и глава, труп и ноге и т. д. разна вежбања рукама. Скакање у даљину с места, напред и натраг (у страну) са четврт окрета, са обе ноге, на једној нози и са мицањем руку. — Гимнастичне игре.

Ш. Разред.

А.) За мушку децу.

Понављање свијух пређашњих вежбања. — Корачање кроз отворене редове. — Вивков корак (корачање два десно два лево корака са повлачењем друге ноге за њом). — Клеклек (у скакутању једна нога напред у корак, а стражња потклекне, окретање) у скоку, вежбање у скоку, вежбање са штаповима и куглама.

Скакање у даљину и са затрчањем са саставом ногу; укрштањем и пружањем ногу.

Вежбање на положеним, прислоњеним на зид леставама. —

Пењање у вис по наслоњеним леставама. — Пењање на једној мотци. — Гимнастичне игре.

Б.) За женску децу.

Понављање онога, што је за други разред прописано. — Корачање кроз отворене редове. — Вивков корак. — Клеклек. (У скакутању једна нога напред у корак, а стражња подклекне. —) Клецајући корак. — Вежбање са палицама. — Гимнастичке игре.

IV. Разред.

А.) За мушку децу.

Редовна вежбања као и у III. разреду. — Вежбање са палицама и куглама. — Скакање са затрчавањем у даљину, висину и дубљину и са четврт и полоукретом, вежбања на леставама, положено, косо и сасвим усправљено намештенима. — Вежбање у пењању на конопцу. — Пењање на две мотке. — Вежбање у љуљању са уседањем напред и натраг. — Игре.

Б.) За женску децу.

Редовна вежбања. — Понављање онога, што је за трећи разред прописано. — Вежбање с палицама. — Лестве положене. — Окрети. — Гимнастичке игре.

ДОДАТАК:

Полажење цркве и држање каталога.

Ученици и ученице православне вере из свију разреда српске вероисповедне народне школе дужни су у очи сваке недеље и заповедног празника по свршетку школске наставе у реду са својим учитељем долазити у цркву на вечерње, а старији мушки ученици, где год то околности допуштају, имају долазити у исте дане, а особито о великим празницима и на јутрења.

Пре св. Литургије у недељне и празничне дане држи се у школи $1^1/_2$ часа збор или какалог на коме са учитељем и катихетом присуствују ученици и ученице свију разреда свакидашње и повторне школе.

На каталогу спремају се певачи за појање у цркви и за читање Апостола и Антифона, а катихета или одређени на то учитељ тумачи ученицима Апостол и Евангелије тога дана; даје им поуке о значењу службе Божије и црквених обреда и о значењу дочичнога празника или им казује цртице из живота светитеља, којега се успомена тога дана слави.

Са овога збора одлазе ученици у реду на св. Литургију и на њој учествују појањем и читањем својим.

У време великога поста иду сви ученици и ученице на прежде-освештену службу, која се тога ради у 11 часова пре подне започиње.

Прве недеље Божићњег, Ускршњег и Петровског поста, по претходној спреми и исповести приступају сви ученици православне вере к светоме причешћу. — Они су такође обвезани учествовати при литијама о Богојављењу, о Врбици, на Ускрс, о храмовном празнику, о благосиљању жита и на другим уобичајеним у местној цркви литијама.

Примедба: Где околности допуштају, ваљало би да од Ускрса до великих ферија, сваког школског дана у јутру пре школске наставе ученици и ученице у $7^1/_4$ часа иду у цркву на часове и изобразителна, на којима ће дневни апостол и св. Евангелије слушати и при кратком Богослужењу тим својим читањем и појањем учествовати моћи.

ПОВЕРЕНИЦА

српско бечејског учитељског збора

НИКОЛИ Ђ. ВУКИЋЕВИЋУ

привр. гл. школском надзорнику, управитељу срп. учитељске и свију вероисповедних основних, и више девојачке школе у Сомбору.

Високоучени Господине!

У неколико бројева „Заставе“ изалазио је неки допис, у коме Вас је врли наставниче наш неки безимени писац гадно и подло нападао. Дотични дописник је из подле пакости, и покварености устао да Вас јавно вређа; да вређа онога мужа, коме није достојан ни обуће се дотаћи, а који би требао: да све оне мудре савете, очинско старање и васпитање му, свагда на уму имати а наставника свога, и сваком приликом с пијететом споменути га, но он јадник срамно се блатом баца и каља га!

Врли учитељу наш! Света нам дужност налаже: да као благодарни ученици устанемо у одбрану тако ниских безимених нападача, па *да их с гнушањем презремо.* А Вас учитељу наш молимо; да у будуће не клонете духом, радећи на тешкоме задатку око унапређења српске школе, и просвете српске. Нека Вас ништа не поколеба у овом узвишеном позиву, *као што Вас ни за 39 година трудног рада Вам ништа збунило није, о чему сведочи прошлост Ваша, и светла дела Ваша на унапређењу српских народних школа.* Да би још дуго, и много година порадили око напредка српске књиге и школе, то кличемо: Нека Вам свемогући Бог подари здравље и дуг живот.

Живили на понос српскоме народу!

А противницима Вашима велимо: „Црн Вам образ био!“

Из седнице учитељског одбора држане у Ст. Бечеју 7-ог Септембра 1892. год.

Стеван Жекић с. р.,
председник збора.

Јован Поповић с. р.,
перовођа збора.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Вел. Кикинди на српској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 500 ф. слободан стан и $4^1/_2$ ланца, или 550 ф. и у име станарине 200 ф. али без земље, школски одбор задржава себи право одређења у који ће разред учитељ доћи и којим ће се од два горња начина плаћати. Рок до нове 1893. године.

У Трпињи је упражњено место српског учитеља и певца црквеног. Плата је 500 ф. 4 хв. дрва и стан у новосаграђеној школи, с баштом. Школа је комунална а инструјиране молбенице имају се одмах на кр. котарску област у Вуковару послати.

Тражи се учитељ и црквени појац православне вере у Јамени. Плата је 400 ф., огрев и станарина од 100 ф. Рок до 20. Децембра п. нов.

У Великим Радинцима у Срему, стражи се учитељ и црквени појац православне вере. Плата је 400 ф. стан с вртом и огревом. Рок до конца Децембра по новом.

РАЗНО.

За награду. Баш при закључку листа стигла нам је од умољеног учитељског збора у Сентомашу пресуда о чланцима за награду у овогодишњем Школском Листу, коју ћемо због закаснења у првом броју овога листа идуће године саобштити.

Школски Савет. Седница В. Школског Савета држаће се у Четвртак 17. Децембра ове године.

Годишњи парастос. У Суботу 12. Децембра у св. Успенској цркви на гробљу Сомборском држан је годишњи парастос многозаслуженом научењаку, књижевнику и професору покојном *Мити Петровићу*, коме је управитељ са већим делом професора и са ученицима и ученицама учитељске школе присуствовао.

Делење обуће сиромашним ученицима. На Материце 12. Децембра у вече у дворани српске црквене општине сомборске из закладе за обућу и одећу сиромашних српских ученика и ученица подељено је 168 пари ципела, и 60 пари чизама ученицима варошких, а сутра дан 60 пари опанака сиромашним ученицима салашких школа Сомборских. Прво оно поделење извршено је свечано у присуству изаслатог под одбора, управитеља, учитеља и учитељица свију овдашњих основних и више девојачке школе. У кратком говору свом управитељ је споменуо имена оснивача и приложника закладе из које се ово доброчинство сваке године чини, а међу тима су као најважнији и први оснивачи: покојни Димитрије Поповић свештеник, Антоније Коњовић бивши градоначелник и председник црквене општине и Марко Бикар негдашњи члан општине. Сомборска штедионица приложила је ове године на ту цјел 150 фор.

Беседа с' игранком. Приправничка омладина српске учитељске школе у Сомбору, приређује у корист својим сиромашним друговима и другарицама забаву с' игранком на св. Саву 14. Јануара 1893. године, у просторијама гостионице код „Ловачког рога“ у Сомбору. Улазна цена од особе 1 фор. а. вр. породичне улазнице (до 4 особе) 3 фор. а. вр. Почетак тачно у $7^1/_2$ сахати у вече. Ред беседе: 1. Поздрав, говори Јован Дучић уч. III. разреда. 2. „Боже братимства“ од Д. Јенка, пева мешовити збор. 3. „Ми смо браћо“, концертна фантазија од Ф. Кухача, на гласовиру свира гђца Јулка Којићева уч. II. раз. 4. „Ода маковом кецу“ декламује Ж. Јовановић уч. II. раз. 5. „Вени, вени ружо!“ самопев од Људевита Прохаске, пева гђца Емилија Живановића, уч. III. раз. уз пратњу гласовирску гђце Иванке Стојковић, уч. III. раз. 6. „Смеса нар. песама“, свирају: питомци учитељске школе под водством Д. Которача.

7. „Опроштај са шумом“, осмопев, уредио Др. Блажек; певају гђце: Серафимовић, Д. Милошевић и В. Јоцић уч. II. раз. гђца Ј. Ђурић уч. I. раз. Коста Лазаревић уч. II. раз. Крста Малеташки, Милојко Благојевић и Војин Жупански уч. I. раз. 8. „Циганин хвали свога коња“ од З. Ј. Ј. декламује гђца Катица Кириловића уч. II. раз. 9. „Увертира“ из оперете „Весели ђаци“ од Супеа свирају у 4 руке на гласовиру: гђце Софија Харишева и Софија Веригина уч. II. раз. 10. „Сунце тоне“ четворопев од Др. Блажека, певају: М. Радановић, Ђ. Терзин, М. Кристић и Љ. Милованов уч. III. раз. 11. „О погледај“ самопев од А. Милчинскога пева К. Зита уч. III. раз. уз пратњу гласовирску Р. Токина уч. I. раз. 12. „Путникова песма“ од Апта, пева мешовити лик. 13. „Малорус“ од Г. Хавласа, пева мушки збор. 14. „Морнарева песма“ од Цеа, пева мешовити збор.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Са овим бројем Школскога Листа навршује се 24. година његовог излажења, а управо тридесет и четири године, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе српске покојни Др. Ђорђе Натошевић.

Подкрепљен обећањем млађих најваљанијих учитеља да ће на Школском Листу суделовати наумио сам и 1893. године издавање овога листа продужити, ако се довољан број претплатника пријави.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам најдаље до св. Саве просветитеља предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет претплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу“.

У Сомбору, 15. Децембра 1892.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издаватељ „Школскога Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА